

Francesc Riera i Figueras

ELS JESUÏTES A BARCELONA S. XIX - XX

segona part (1910-1970)

MARTA ROMAY. Sant Ignasi arriba a Barcelona (Recepció Jesuïtes Llúria 13)

EIXAMPLE, BARRIS OBRERS, ÀREA METROPOLITANA

ELS JESUÏTES A BARCELONA SEGLES XIX - XX

Segona part (1910-1970)

Francesc Riera i Figueras, sj

Portada. Sant Ignasi arriba a Barcelona amb la pregunta: *què he de fer en servei del Senyor?* Al cap de 500 anys, la força de l'Esperit de Sant Ignasi porta els jesuïtes arreu de l'Eixample, dels nous barris obrers i més enllà del Collserola.

Dibuix de Marta Romay, a la Recepció de Llúria 13.

ELS JESUÏTES A BARCELONA SEGLES XIX - XX

Segona part (1910-1970)

EIXAMPLE, BARRIS OBRERS, ÀREA METROPOLITANA

Francesc Riera i Figueras, sj

*Traduïm al català habitualment els textos d'altres llengües, llatí, castellà, francès, anglès.
Aquest primer volum ha estat escrit entre juny 2023 i juliol 2025.*

A les meves dues famílies, les dues un gran regal de Déu:

– Els *jesuïtes*, que en la vellesa m'ha estat donat d'historiar.
– Els *riera-figueras*, Toni, Imma (+), Anna M., Joan, Nona, Xavier, Abel, Naoko, Hannah, Francesc (+), papà Antoni (+), mamà Anna M. (+), tot un prodigi d'harmonia.

Quico, sj, juliol 2025

Als meus companys jesuïtes arxivers, José A. Yoldi, Francesc Casanovas i Alfredo Verdoy: el primer em va reptar a fer aquesta història, tots tres han estat promptes a proveir-me de documents. Als meus superiors de la Comunitat de Llúria, Llorenç Puig, Enric Puiggrós i Alexis Bueno i a tots els meus companys, m'han agombolat benivolents els anys en què he escrit la història dels jesuïtes de Barcelona. Als molts lectors i lectores que pacientment han anat rebent els esborranys de cada capítol i que m'han encoratjat i fet propostes de millora, especialment a Pere Borràs, Josep Rambla, Lluís Recolons, Pere Marcet, Heide Axmacher Krause, Enric Termes i una ben llarga sèrie d'amics. Als qui han facilitat l'edició del llibre, Santi Torres, José I. Garcia i els meus amics de Cristianisme i Justícia. I als que han estat amatents a intuir mancances (també econòmiques) i subvenir-hi.

COMPANYIA DE JESÚS BARCELONA

EDITA: Cristianisme i Justícia

Roger de Llúria, 13 - 08010 Barcelona

ISBN: 978-84-9730-567-9

Dipòsit Legal: B 14971 - 2025

Impressió: Barcino Solucions Gràfiques SL

Juliol 2025

PRÒLEG. Alfredo Verdoy, SJ	
UNA HISTÒRIA IMPRESCINDIBLE PER ENTENDRE EL PASSAT I EL PRESENT DE LA COMPANYIA DE JESÚS	7
7. VINT ANYS DE FORT CREIXEMENT (1910-1932), 1a part	9
ABANS DE QUARTA SUPRESSIÓ DE LA COMPANYIA	
1. De l'únic i cèntric Llúria-Casp als quatre punts neuràlgics de la nova ciutat: Sarrià, Palau, Rosselló, Llúria. I en els nous suburbis	
2. Residència, cop d'ull. Col·legi, 450 alumnes, vintena de jesuïtes	
3. L'humanista P. Ignasi Casanovas (cap un <i>Institut Catòlic de Barcelona</i>)	
8. VINT ANYS DE FORT CREIXEMENT (1910-1932), 2a part	33
1. La "Qüestió Catalana"	
2. "Setmana Ignasiana", "Obra d'Exercicis Parroquials"	
3. Congregacions Marianes, els PP. Directors	
4. Eixos de formació: Pietat, Catecismes i Hospitals, Acadèmies	
5. L'Acadèmia de Llengua Catalana	
6. Quatre jesuïtes: J. Alegre, Creixell, Munner, Planas	
7. Per quarta vegada, supressió dels jesuïtes a Espanya	
9. VUIT ANYS DE REPÚBLICA (1931-1939)	65
QUARTA DISSOLUCIÓ DE LA COMPANYIA	
0. S'ha obert una gran esperança...!	
1. El primer mes de la República	
2. "Espanya ha deixat de ser catòlica" (Azaña)	
3. Quarta dissolució de la Companyia de Jesús	
4. Les concrecions de la Dissolució	
5. La rereguarda a Barcelona en temps de guerra	
6. Vint-i-quatre jesuïtes assassinats a Barcelona (04.1936 - 05.1937)	
7. La presó Model, un dels refugis més segurs per a capellans	
8. "La consolació espiritual dels fidels cristians"	
9. La cúria Viceprovincial	
10. Acadèmies "Làuria" i "Margenat"	

10. NACIONALCATOLICISME	101
ELS TRES PRIMERS ANYS (1939-1941)	
1. “Espanya torna a ser catòlica”	
2. Recuperació de Llúria-Casp	
3. Tot torna a engegar-se... tot com abans...!	
4. Col·legi Casp (dels cinc-cents alumnes de 1932, als mil de 1940)	
5. Congregació de joves	
6. Les altres cases jesuïtes de Barcelona	
7. Tot ha quedat restablert com abans	
11. PLENITUD I CRISI D’UN MODEL (1942-1960)	129
0. De <i>religio illicita</i> a religió oficial	
1. Fort creixement	
2. Bolívia i Paraguai, assignats a la Província Tarraconense	
3. Barcelona, la Residència del Sagrat Cor	
4. Epíleg. Les acaballes del model nacionalcatòlic	
12. A POC A POC, EL VERTIGEN D’UN CANVI RADICAL (1960-1970) 1a part	159
ELS JESUÏTES SÓN MOLTS, JOVES, AMB BONA FORMACIÓ I CAPACITAT CRÍTICA	
1. En els dies dels “25 anys de pau” franquista (1960-1965)	
2. Massa personal, segurament...!	
3. El teologat de Sant Cugat	
4. Esade. Un nou centre docent superior	
5. “Nova et vetera”	
13. VERTIGEN D’UN CANVI RADICAL (1960-1970) 2a part	179
ELS JESUÏTES SÓN MOLTS, JOVES, AMB BONA FORMACIÓ I CAPACITAT CRÍTICA	
1. 1966-1970. Quinquenni del canvi estructural	
2. En tres anys, una trentena de “pisos” (1968-1970)	
3. Missió Obrera	
4. Un noviciat ben diferent, al barri d’Hostafrancs	
5. L’internacionalisme dels jesuïtes de Catalunya	
6. L’endemà de la clausura del Concili	
7. “P. Provincial, quants dels que ara ordenem deixaran la Companyia...?”	
8. Assemblea del 1969, “la urgència dels problemes”	
9. Cloenda: “dos models”	

Pròleg

UNA HISTÒRIA IMPRESCINDIBLE PER ENTENDRE EL PASSAT I EL PRESENT DE LA COMPANYIA DE JESÚS

Aquest segon volum, dedicat a la presència i la història dels jesuïtes a Barcelona – que comprèn més d’una tercera part del segle XX, concretament del 1910 al 1970– ens ofereix d’una manera sintètica i alhora molt didàctica, l’esperit que va animar les obres apostòliques, les iniciatives socials i culturals, així com l’ímpetu missional que durant aquests anys es visqué en si de l’anomenat complex Llúria-Casp.

Esperit i estil que, per afinitat vocacional, acabaren inspirant, no només l’entera ciutat de Barcelona, sinó tot Catalunya. Fins i tot, algunes de les iniciatives viscudes i discernides en aquesta gran illa de Llúria-Casp van influir, sens dubte, en el rumb i en el govern de la Companyia de Jesús a Espanya i a Hispanoamèrica.

Aquesta segona entrega de la presència dels jesuïtes a Barcelona se’ns presenta com un ventall que es desplega davant nostre, mostrant-nos un cos apostòlic amb cor, ment i membres, amb braços i cames, capaç de dur a terme la missió de la Companyia a la ciutat comtal i des d’ella a àmbits i espais molt més universals.

Un cor –en tant que l’illa de Llúria-Casp era la seu de la Cúria Provincial primer de la Província d’Aragó i més tard de la nova Província Tarraconense– arrelat en la millor tradició jesuítica i catòlica, que va saber evolucionar i fer seves les necessitats espirituals, i també els dolors i patiments dels més desafavorits i petits. Un cor generós i agraït que, en un moment determinat, va saber fer el que li corresponia, fins i tot a costa de suposades pèrdues greus, per tal que molts dels seus millors homes exercitessin la seva vocació missionera, a proposta aliena, tot al llarg i ample de territoris que els eren molt poc familiars i mancats fins i tot de l’essencial. Finalment, un cor que va saber escoltar i fer seves les grans preocupacions de l’Església jeràrquica i també de les esglésies locals, oblidant els propis privilegis i el seu tradicional mode de procedir, per posar-se al servei del món i de l’home d’un temps en canvi permanent.

Una ment sempre oberta, dinàmica i desperta, la pròpia de la seva ubicació al centre d’una industriosa, activa i complexa ciutat, la Barcelona del segle XX, capaç de respondre amb raons de pes, i amb sensibilitat, a tota mena de problemes i situacions.

Exemple del que diem serà, en primer lloc, l’esforç que els jesuïtes de Barcelona van fer els anys posteriors a la Guerra Civil, època i conjuntura densament confessants, per reconciliar i alhora consolar els perdedors de la contesa civil que va enfrontar les dues Espanyes durant la Segona República i la Guerra Civil. No

menys significatiu serà l'afany que al llarg de tots aquests anys van posar en la formació humana i cristiana dels seglars, la més excel·lent que van poder, marcant-se com a objectiu, dins de la tradició de la Companyia, la personalització de la fe i la formació en tots ells d'una fe adulta, inclinada als més allunyats de la fe i als més escassos en recursos humans i espiritual.

Els fruits d'aquesta manera de practicar els seus apostolats i ministeris aconseguiren que de l'illa Llúria-Casp sortissin cap als barris, suburbis i barraques de la nova ciutat de Barcelona, centenars de joves, els joves congregants marians, que primer, quan eren joves, ensenyaren el catecisme, la doctrina i la moral cristianes, i que quan foren grans tractaren d'implantar la cultura i la justícia social en aquells llocs, i per extensió a tota la ciutat. En la mateixa direcció, al temple, a les aules i als patis del complex Llúria-Casp, es van formar milers de persones que, amb el temps, van crear noves famílies, associacions i fundacions, moltes de les quals necessàries i imprescindibles a l'hora de fer créixer la presència de l'esperit catòlic en una regió tan oberta i complexa com foren i són la Catalunya i l'Espanya del s. XX.

Finalment, dels clàssics edificis del temple i del col·legi del Sagrat Cor, en va sorgir un nou impuls missioner, que ajudà a la propagació, consolidació i inculturació de la fe cristiana en terres que catalans i espanyols van sentir, des del primer moment, com a seves.

Animem tots aquells que han tingut la sort de tenir aquest llibre entre les mans a endinsar-s'hi amb ànim generós i despert: la seva estructura, l'excel·lent redacció i les figures i làmines que l'il·lustren sens dubte els ajudaran no tan sols a conèixer l'evolució i la història de la Companyia de Jesús a Catalunya i a l'Espanya del segle XX, sinó també a sentir, amb el cor palpitant, els canvis i les apostes que els jesuïtes han anat fent al llarg d'aquest temps, amb l'objectiu de continuar essent fidels al seu carisma, al seu mode de procedir i a la seva missió. Imprescindible, doncs, aquesta segona part de la història dels jesuïtes a Barcelona per endinsar-se amb tot el rigor, i no menys veritat, en l'ésser i en l'esperit de la Companyia de Jesús d'ara i de sempre.

Alfredo Verdoy, SJ

Director

Archivo de España de la Compañía de Jesús
Alcalá de Henares (AESI-A)

7.

VINT ANYS DE FORT CREIXEMENT (1910-1932)

ABANS DE LA NOVA (QUARTA) SUPRESSIÓ DE LA COMPANYIA

1a part

On som?

En una Barcelona *prodigiosa*.*.

Barcelona ha doblat la seva població, hi han crescut els suburbis i el barraquisme. S'ha pogut aixecar l'*Exposició Internacional* (1929). Ha viscut, sense involucrar-s'hi, la primera guerra mundial (1914-1918), i les seves fàbriques n'han tret impensables beneficis.

Una Barcelona, on el catalanisme ha arribat a la seva plenitud i on els partits nacionalistes, malgrat els malentesos habituals, aconsegueixen la *Mancomunitat de Catalunya* (1914-1923), primera experiència d'autogovern.

Una ciutat on l'*obrerisme s'organitza*, liderat per l'anarquisme i la CNT, i també pel lerrouxisme, i que sap fer-se notar provocant aldarulls, vagues i terrorisme. I que va obtenir millores significatives en la seva situació social.

Són moments de fortes *crisis econòmiques*, la principal de les quals, la "Gran Depressió" (1929). Al començament d'aquest període havia fet fallida el Banc de Barcelona (1910) i l'economia catalana restà en mans de la banca basca i madrilenya.

És l'època en què a Europa s'implanten diferents *governos autoritaris* per frenar els problemes nacionalistes i obrers. A Espanya el borbó Alfons XIII empara la Dictadura de Primo de Rivera (1923-1930).

Una època que clou en unes eleccions municipals, que enterren el sistema "constitucional" borbònic, inaugurat mig segle abans, i enquistat de corrupcions.

En aquests vint anys, els jesuïtes amplien *extraordinàriament* la presència a Barcelona. I sense adonar-se'n, es troben situats en els quatre eixos neuràlgics:

– A pocs minuts de la Pl. Catalunya: el *complex Llúria-Casp* (al bell mig de l'Eixample). / Al costat de la Pl. St. Jaume (centre administratiu): la Residència del *Palau*. / A la vora de la Pl. del Cinc d'Oros (Diagonal, Pg. de Gràcia): l'*Institut Comercial de la Immaculada*, a la part alta de l'Eixample. / A la vila de Sarrià: el gran complex de *Col·legi Màxim*, Col·legi de segon ensenyament, Instituts Químic i Biològic i Casa d'Exercicis.

* Per utilitzar el títol d'Eduardo Mendoza, *La ciutat dels prodigis* (castellà 1996, català 2000) que novel·la l'època entre les dues Exposicions (1888-1929).

-
1912	Creació de la leproseria de Fontilles
1914	<i>Revista Ibérica</i> (a l'Observ. Ebre. (1925 vindrà a Palau)
1916	El Teologat passa de Tortosa a Sarrià els anys següents, el Filosofat, Químic i Biològic, etc.
1918	Xile-Paraguai esdevenen independents d'Aragó Report del P. Casanovas sobre la qüestió catalana
1922	A Sarrià es funda <i>Estudios Eclesiásticos</i> Creació de la Residència del Palau Inicis a Manresa de l' <i>Obra d'Exercicis Parroquials</i>
1923	P. M. Vergés, director Congregacions La missió de Bombai encomanada a la Província
1925	Neix la revista <i>Manresa</i> , a la Cova de Manresa
1926	Creació de la Residència de Lleida
1927	<i>Institut Comercial de la Immaculada</i> (Rosselló/Balmes) Torna a obrir el Col·legi de Sarrià per als alumnes
1929	El P. General Ledochowski visita la Província
1932	Quarta dissolució de la Companyia a Espanya

1. DE L'ÚNIC I CÈNTRIC LLÚRIA-CASP ALS QUATRE PUNTS NEURÀLGICS DE LA NOVA CIUTAT

Es triplica en nombre de jesuïtes a Barcelona

El nombre de jesuïtes de la Província varia poc aquests vint anys, però a Barcelona es triplica. Passa de 106 jesuïtes (1910), a 322 (1930). Barcelona va esdevenint el centre de la Província jesuïta d'Aragó, pel nombre de subjectes i la significativitat de les cases¹.

Sense programar-ho massa, en aquests vint anys, els jesuïtes es troben instal·lats en els quatre punts neuràlgics de la nova Barcelona: a prop de la Pl. Catalunya (Llúria-Casp), de la Pl. de St. Jaume (Palau), de la Pl. del Cinc d'Oros (ICI, Rosselló-Balmes) i a la vila de Sarrià. Ho veiem en els epígrafs que segueixen.

1.1. Sarrià, a la part alta del que serà la nova ciutat

El Col·legi de St. Ignasi de Manresa havia estat traslladat a Sarrià (1892), primer en seus provisionals², mentre Joan Martorell (arquitecte de l'església de Casp 27) construïa la part esquerra del nou edifici (1893-1895). Tanmateix, al cap de pocs anys va tancar el col·legi-internat de Sarrià (1914) per tal d'acollir l'escolasticat dels jesuïtes, que s'hi traslladà des de Tortosa³. (**Làmines 1, 2 i 3**)

1. De Tortosa ve a Sarrià el "Col·legi Màxim", l'escolasticat dels jesuïtes, amb les seves Facultats de Filosofia i Teologia⁴. Fou traslladat a Sarrià, una geografia de solitud i tranquil·litat, però de proximitat a Barcelona (1916 i 1917⁵). Feia cinquanta anys que estaven a les Terres de l'Ebre. Vingueren també el *Laboratori Químic* (en traslladar-se rebé el nom d'*Institut Químic de Sarrià*, 1921) i el *Laboratori Biològic*, nascuts a l'entorn de l'escolasticat jesuïta, a Roquetes al peu de l'*Observatori de l'Ebre*⁶. La Companyia d'aquell moment volia que els seus estudiants de filosofia i teologia ho fessin en un ambient de diàleg amb les ciències⁷.

El Col·legi internat de St. Ignasi de Sarrià, hagué de tancar i cedir els seus espais. Passaren una dotzena d'anys fins que pogué reobrir (1927), compartint l'edifici, ara ja del tot acabat, amb els estudiants jesuïtes de filosofia i teologia i els seus professors⁸.

No cal remarcar el pes específic d'aquesta nova casa a la part alta de la nova Barcelona, amb

¹ Total de jesuïtes de la Província: 1.272, l'any 1910; 1.089, el 1930.

² A la Casa Gardenyes, alhora que s'edifica un nou edifici provisional (que actualment ocupa l'IQS), mentre no es construeixi l'actual, de Joan Martorell. (Sarrià no serà agregat a la ciutat de Barcelona fins al 1921).

³ VILA, pàg. 69-78 i 110-114.

⁴ Havia estat creat al barri del Jesús de Tortosa. Començà els cursos de filosofia l'1 d'octubre 1864, i també el primer de teologia, que es foren ampliant fins al quart curs, justament el 1868, any en què s'hagué de tancar per la Revolució de 1868. El Pare General li va donar el títol de Col·legi Màxim, i el Govern espanyol el reconegué com a Col·legi de Missioners d'Ultramar amb Reial Ordre de 26 de desembre de 1864.

⁵ El catàleg de 1916 situa els teòlegs a Sarrià, mentre manté els filòsofs a Tortosa. El catàleg 1917 ja són tots a Sarrià.

⁶ VICTORI I COMPANYS, Lluís. *L'Institut Químic de Sarrià*. (Barcelona 2005), pp. 16-25.

⁷ És l'època de la creació de la revista *Razón y Fe* (1901) quan la Companyia havia apostat per un intens diàleg de la teologia amb les ciències.

⁸ Vegeu VILA, pp. 110-113 (raons del tancament), 117-121 (reobertura).

uns 225 jesuïtes (dos terços dels jesuïtes de Barcelona, els joves de la Província, els seus professors i una munió de germans). I al seu costat els Instituts Químic i el Laboratori Biològic.

COMUNITATS JESUÏTES A CATALUNYA i nombre de subjectes	
1910	1930
Llúria Cúria (3 sj)	Palau Cúria (3 sj)
Llúria Casp (60 sj)	Llúria Casp (58)
-----	Palau Residència (17)
Sarrià Col·legi (42)	Sarrià* (223)
-----	Institut Comercial Immaculada (21)
Tortosa Màxim (170)	Tortosa Residència i Casa EE (15)
-----	Roquetes Sem. Men., Observatori (26)
Manresa Tercera Prov (64)	Manresa Tercera Prov (55)
Manresa Rapte (10)	Manresa Rapte (9)
Girona (11)	Girona (11)
Tarragona (14)	Tarragona (11)
-----	Lleida Residència i Casa EE (10)
TOTAL	TOTAL
– Barcelona: 105 sj	– Barcelona: 322 sj
– Resta Catalunya: 269 sj	– Resta Catalunya: 137 sj
* Màxim, IQS, Biol, Col·legi, Casa EE. A Sarrià hi ha 2/3 dels sj de Barcelona	

2. *La Casa d'Exercicis de Sarrià a la Casa Gardenyes* (1904). Al complex Llúria-Casp, els seus promotors hi preveïen també una Casa d'Exercicis. Hem vist que en el tercer pis de Llúria hi havia certament cambres i una capella per als exercitants.

L'interès pels Exercicis, que aquesta època estava promocionant especialment, animà el trasllat d'aquella mínima Casa d'Exercicis de Llúria a la *Casa Gardenyes* de Sarrià (1904)⁹, que havia estat la primeríssima seu del Col·legi de Sarrià. Lloc de pau i idíl·lic, amb bon jardí central. Més tard calgué ampliar el nombre de cambres per exercitants i s'aixecà un segon edifici. Calia acollir el fort nombre d'exercitants, en bona part, els que l'*Obra d'Exercicis Parroquials* necessitava (ho veurem en el capítol següent).

⁹ Vegeu *Litterae Annuae* 1903-1904 i VILA, pp. 69-71.

1.2. Carrer del Palau, 3. (Pl. St. Jaume, centre històric i administratiu)

1. *Una mica d'història del Palau Reial Menor.* A l'Alta Edat Mitjana (1134), a la banda de les torres del Regomir de la muralla romana, fou construït el "monestir-fortalesa" de l'orde dels Templers, veritable milícia religiosa¹⁰. Al s. XIV la reina Elionor, esposa de Pere III, adquirí els llocs templers i els convertí en el seu Palau Menor (1368), més familiar que l'oficial Palau Major. Al s. XV, el Palau fou donat per Joan II al seu lloctinent a Catalunya, Galceran de Requesens¹¹.

Sorprèn descobrir que en el s. XVI hi hagué un primer oferiment de la Capella del Palau als jesuïtes, fet al mateix St. Ignasi, general de la Companyia. Conservem la resposta d'Ignasi (3.05.1547). Manifesta el gran gust que tindria d'acceptar l'església del Palau, però hi veu incompatibilitats amb la missió dels jesuïtes i per l'obligació de cor que comportava¹². Ignasi devia acollir l'ofertament amb afecte, ell mateix en els seus dies barcelonins, havia rebut almoïna del Palau Reial Menor (1524-1526).

Al cap de 400 anys, els comtes de Sobradiel (successors dels Requesens), enderrocaren l'enrunat Palau i convertiren en habitatges aquest gran espai de Ciutat Vella (1886). El comte, José Ignacio Cervero, en un viatge a Roma, tornà a oferir a la Companyia, ara al P. General Ledokowski, la Reial Capella, amb la casa annexa del c. Palau 3, que era residència dels mossens al servei de la Capella (1920).

Ara, doncs, a la Pl. de St. Jaume, en el centre històric i administratiu, darrere la seu de la Mancomunitat i de l'Ajuntament, la Companyia podia constituir una Residència, en el bell mig de Ciutat Vella, com havien somniat els jesuïtes del s. XIX¹³. **(Làmines 4, 5 i 6)**

2. *Cúria Provincial, Casa d'Escriptors, Reial Capella.* El Provincial P. Joan Guim, traslladà la Cúria i l'Administració Provincial des de Llúria a Palau (1922) que, per tant, esdevenia l'eix de la gran Província d'Aragó (amb les seves missions a Filipines i Índia). Aquest primer any, la comunitat la formen 5 sacerdots i 7 germans, un total de 12 jesuïtes (als quals caldria afegir el Provincial i dos Socis, comptats a part sempre en aquella època).

A partir del 1925 serà *Casa d'Escriptors* i estarà annexada al *Col·legi Màxim* de Sarrià, tot i que tingui el seu propi Superior. En aquests dies s'hi traslladà la direcció i redacció de la *Revista Ibérica*, que havia nascut a l'Observatori de l'Ebre, prop del *Col·legi Màxim* quan era a Tortosa. La força intel·lectual d'una revista que volia divulgar, des de prismes catòlics, els avenços científics, la constitució d'una important biblioteca especialitzada i l'important *Arxiu de Palau*¹⁴, eren l'atmosfera que respirava la comunitat. A Palau també hi havia el secretariat de la *Missió de Bombai*, una atenció particular i econòmica als jesuïtes i a les obres que s'havien establert en aquell país, tan estimat, des dels dies de Sant Francesc Xavier¹⁵.

¹⁰ L'Orde dels Pobres Cavallers de Crist i del Temple de Salomó (*Pauperes Commilitones Christi Templique Salomonici*), també anomenat l'Orde del Temple.

¹¹ MARCH, José M. *La Real Capilla del Palau en la ciudad de Barcelona*.

¹² MARCH, p. 23.

¹³ Vegeu cap I, epígraf 3.1.

¹⁴ Actualment dipositat per la Companyia de Jesús a l'*Arxiu Nacional de Catalunya*. "Constitueix un fons imprescindible per al coneixement de Catalunya i de la Mediterrània durant l'edat mitjana i moderna; i també, per a les baronies de Martorell i Molins de Rei, d'on eren senyors els descendents dels Requesens", https://anc.gencat.cat/ca/detall/noticia/Noticia_PalauRequesens.

¹⁵ També s'hi traslladen els tallers d'impremta de la revista *Ibérica*, que estaran al c. Templers 12, comunicat internament amb Palau 3.

L'atenció a la *Reial Capella del Palau* esdevenia una nova plataforma pastoral jesuïta, en el vell centre administratiu i històric (la Plaça de St. Jaume), com ho era Llúria-Casp, en el nou centre de negocis (a 200 m de la Plaça de Catalunya).

La Congregació Mariana de joves de Llúria hi crea el catecisme de la *Mare de Déu de la Victòria* per als nens de la barriada, amb una assistència d'uns 70 infants¹⁶.

1.3. Rosselló-Balmes, ¿entrellucant una Facultat de Comerç? (part alta de l'Eixample)

1. Al Col·legi de Casp s'havia establert un batxillerat comercial (1905-1906). "Menys Homer, menys Virgili o Shakespeare, menys grec i llatí... i més geografia econòmica, comptabilitat, tenidoria, dret mercantil...", diu que comentaven alguns pares d'alumnes. Els col·legis jesuïtes, feien fort èmfasi en els estudis clàssics, un capteniment que, cada cop més, comportava problemes amb alguns pares d'alumnes, professionals del ram de la indústria i del comerç¹⁷.

Primer es van incorporar algunes assignatures comercials. Aviat s'ofereix un primer esbós de batxillerat comercial de quatre cursos (1908-1909). En acabar el quadrienni es lliurava un diploma d'estudis de comerç¹⁸. Fou una proposta molt preuada i calgué obrir a Casp també una secció nocturna. El 1923 hom ja els anomenava "Facultat de Comerç"¹⁹.

2. A Rosselló-Balmes, "*Institut Comercial de la Immaculada*" (ICI). No resultava fàcil enquistar-se en els mateixos espais de Casp 25 els dos tipus d'estudis, quan el nombre d'alumnes de comerç anava augmentant. Es començaren a analitzar noves fórmules. El propietari de l'immoble veí semblava disposat a vendre'l, però finalment se'n va desdir. Una nova cerca trobà el solar i locals del "Frontó Comtal", molt enrunat, a la cruïlla Rosselló-Balmes. Feta la compra (4.01.1926), l'Ajuntament concedí permís d'obres, després d'una primera denegació²⁰.

El 3.10.1927 s'inicià l'activitat docent. El P. Pius Fernández de Castro, rector, va celebrar la Missa de l'Esperit Sant. A l'acte acadèmic inaugural, el P. Ferran Gaya, primer prefecte d'estudis, va exposar el pla d'estudis²¹.

En el catàleg dels jesuïtes del 1928, l'ICI té una comunitat de 21 jesuïtes i 10 professors

---

¹⁶ Vegeu ANUARI DE LA CONGREGACIÓ 1924, p. 170.

¹⁷ A Manresa aquesta discussió fou una de les causes que el col·legi no renovés conveni amb l'Ajuntament i es traslladés a Sarrià. RIERA, pp. 149-150.

¹⁸ Vegeu detall dels plans d'estudis comercials de Casp 25 a ASSOCIACIÓ ANTICS ALUMNES ICI, *Recull històric, 1927-1997*. (Barcelona 1998), pp. 22-23. Els estudis eren fortament avaluats en tres dies d'examen. Els dos primers, exàmens escrits: geografia econòmica, comptabilitat, tenidoria, mercaderies, dret mercantil, economia política; el segon dia, s'hi afegia: idiomes castellà, francès, anglès i alemany. El tercer dia, examen oral d'hora i tres quarts on el tribunal podia preguntar sobre qualsevol matèria dels primers dies.

¹⁹ Podeu veure FÀBREGAS, Pere A. *Una història de Esade*. (Barcelona 2004), p. e., pp. 101, 123, 145. (ESADE fou creat a la dècada dels cinquanta del s. XX, al cap d'una trentena d'anys de l'*Institut Comercial de la Immaculada* (ICI).

²⁰ S'encarregà a Enric Sagnier el projecte arquitectònic. L'edificació començà el 22.05.1926, en fou constructor "Antoni Barba, contractista d'obres".

²¹ Vegeu-ne el detall a: ASSOCIACIÓ ANTICS ALUMNES ICI, p. 52. El P. Gaya és considerat com el gran impulsor dels estudis de Comerç, tant en la primera època a Casp, com després al nou edifici de l'ICI a Balmes i durant la República, al Pg. de Gràcia. Després de la guerra hi continuà. Somiava el que ara anomenaríem "ciències empresarials". Fill de Reus (13.05.1884), tenia estudis d'economia i facilitat per a idiomes. Ja des del 1923, era a Casp professor de comerç, operacions borsàries i mercats, i llengües.

externs²². Amb la dissolució de la Companyia pel Govern de la República Espanyola (1932), fou confiscat l'edifici de l'ICI i destinat a escola pública²³. (**Làmines 7, 8 i 9**)

1.4. Llúria-Casp (Pl. de Catalunya). Ampliació amb Llúria 15, el *Foment de Cultura*

Comencem els diversos aspectes de la Comunitat de Llúria que presentarem en aquest capítol i el següent, amb el *Foment de Cultura*²⁴.

Al cap de pocs anys d'instal·lar-se a Llúria 13 ja començaren a notar que no s'hi cabia. Faltaven cambres, les activitats de la Residència no tenien prou locals, i en especial les Congregacions Marianes. S'intentà comprar l'immoble de Llúria 15, però econòmicament no resultava viable. Els espais de la Comunitat es veien fàcilment ocupats per l'enrenou dels joves congregants, i fins i tot pels adolescents i els casats, que utilitzaven l'antiga capella de la Casa d'Exercicis del tercer pis.

Finalment, el 1911, al cap de trenta anys de la creació de la Residència, un grup de trenta-tres congregants constituïren una societat, amb el nom de *Foment de Cultura*, que comprà els baixos i el pis principal de Llúria 15 i l'arrendaren a les Congregacions per un lloguer mòdic. La seva idea era d'anar comprant la resta dels pisos de l'immoble. A més aportaren 10.000 duros per a les escriptures, el mobiliari i la instal·lació d'aquest nou local. L'entrada es feia sempre per Llúria 13, per la porta central de la Residència, ja que era una dependència més de la casa.

La carta amb què el P. Director n'informava, recull de manera significativa el capteniment d'aquells dies: "Déu faci que puguem i sapiguem fer el bé que ens proposem. Els nostres enemics ens conquisten els joves amb l'engany de la ciència i l'estudi; tenim l'obligació de sortir-los a l'encontre en el seu propi terreny!".

La Congregació fins aleshores havia disposat d'un "petit saló al claustre de St. Ignasi per a reunions de congregants, biblioteca, juntes, acadèmies..." (correspon als espais que actualment ocupen les sales de visites de la planta baixa)²⁵. Ara fruïa d'amplis locals. I de retruc "s'ha guanyat pau i silenci a la comunitat, ja que els dies festius els congregants omplien la Comunitat amb l'enrenou de converses i corredisses".

Entrant per Llúria 13, travessant el patí de St. Ignasi (en l'actualitat sala d'actes), a la dreta de la porta de l'Església per la banda de la sagristia, s'arriba al pati del Col·legi. En aquell mateix punt s'hi va col·locar una porta de vidre, amb l'anagrama AMDG, que donava accés al *Foment de Cultura*, un local de 20 x 9,50 m. Al costat d'aquesta porta, una escala metàl·lica pujava al pis principal. Entre la planta i el pis es disposava d'espaiosa capella, sales de reunions, locals per a conferències i per a les sessions de les Acadèmies, biblioteca, despatx del director, etc.

"El 15.10.1912 a la tarda es va inaugurar solemnement amb la primera de les conferències sobre sociologia que impartí el Dr. Inocencio Jiménez catedràtic de la Universitat de Saragossa". (**Làmines 10, 11 i 12**)

---

²² VILA, I. *Sant Ignasi, història d'un Col·legi*, (Barcelona 1995), p. 106. MARCET, P. *El Col·legi dels jesuïtes de Casp*. (Barcelona 2007), pp. 94-100.

²³ Un grup de pares maldaren per la continuació dels estudis de Comerç que s'establiren al Passeig de Gràcia 80, cantonada Mallorca. El nou Centre fou liderat pel qui havia estat l'ànima de l'Institut Comercial de la Immaculada, el P. Ferran Gaya, ara amb el nom d'*Institut Comercial Internacional*.

²⁴ CEPA 1911, p. 158; ANUARI CONGREGACIÓ 1912, p. 6-8; HD 1911-1912.

²⁵ A més de l'antiga capella del que havia estat Casa d'Exercicis al tercer pis, la Congregació utilitzava espais del Col·legi (sala d'actes, patis...) i per descomptat el temple del Sagrat Cor on la Congregació estava canònicament erigida.

A més dels quatre punts centrals de la nova Barcelona, on la Companyia quedava establerta, els dos epígrafs següents recullen: a) la presència en els suburbis barcelonins, b) la presència internacional en les missions encomanades a la Província jesuítica d'Aragó.

1.5. En els nous suburbis de la Ciutat

Les Congregacions Marianes (i també l'Apostolat de l'Oració) volgueren anar a les perifèries urbanes amb un triple objectiu. Propiciar que els seus membres sortissin als extraradis urbans, deixant les seves zones de confort, i coneguessin i estimessin les persones concretes de les classes humils, en gran part en situacions penoses. Al mateix temps, amb voluntat missionera, volien evangelitzar aquelles zones sovint descristianitzades. I d'una manera apologetica, aportar una defensa de l'església entre gent "afecta a l'anarquisme, les sectes, i el protestantisme".

Llistem els barris on establiren els seus centres fins al 1932. En el capítol següent seran comentats amb més detall.

- **Barri del Poblet** (des de 1887), Catecisme de la Sagrada Família establert a la cripta del Temple de la Sagrada Família.
- **Barri de St. Martí**. Del Catecisme de la Sagrada Família, nasqué el Centre de St. Pere Claver que tingué el tercer local i definitiu, en el barri del **Clot** (1899, c. València 680).
- Patronat de la **Sagrada Família**, també nascut del catecisme inicial de la Sagrada Família (1904, inauguració del local del c. Sardanya).
- Al **barri d'Hostafrancs**, s'establí el catecisme dels *gitanets* (com li deien els Congregants, 1904), del qual nasqué l'Ateneu Montserrat (1919).
- A les barraques de **Montjuïc**, a la **França Xica** (1923), c. Tamarit 70.
- El catecisme que s'havia creat a **Magòria** (c. St. Fructuós 39²⁶), a efectes de la construcció de l'Exposició Internacional de 1929, es traslladà a la **Torrassa**, on inaugurà (1930) nou edifici al c. Rosselló, davant el passatge del Xiprer.
- A **Gràcia** (Torrent de les Flors 68, Encarnació 49) l'Apostolat de l'Oració havia creat a començament del s. XX unes escoles diürnes, nocturnes i dominicals²⁷.

1.6. Internacionalitat. Gairebé un 40% dels jesuïtes de la província són a missions

Aragó era una Província vigorosament "en sortida". Molts jesuïtes catalans, valencians, balears i aragonesos passaren tota la vida des de joves en aquestes "missions", altres hi feren estada temporal. Dels 1.272 jesuïtes residents a la Província (1910), corresponien a la missió de *Xile-Argentina*, un total de 316, i a la missió de *Filipines* 149. La puixança de vocacions permetia que la Companyia universal fes aquests encàrrecs a la Província d'Aragó.

---

²⁶ A la Font de la Guatlla, als espais de la fàbrica Casaramona, actual instal·lacions culturals de La Caixa.

²⁷ REVUELTA II, p. 991. En els anys 70 del s. XX, passarà a EMI. Posteriorment, els estudis quedaran integrats a la Facultat d'Economia de l'IQS (URL).

- La Missió de **Xile-Argentina** havia anat creixent considerablement²⁸ i el 1917 serà constituïda Província independent.
- La de **Filipines** deixarà de pertànyer a la Província d'Aragó i passarà a dependre completament de Marilàndia i Nova York (1927)²⁹.
- **Bombai**. Cinc anys abans, però, els jesuïtes d'Aragó reberen l'encàrrec (1922) de la històrica missió de Bombai que havia evangelitzat St. Francesc Xavier³⁰.

De la missió de Filipines a la de Bombai

La missió de Filipines, primer, i després la de Bombai, deixaren una gran petja a la Província d'Aragó (i a la Tarraconense, després). A la segona meitat del s. XX eren força els ancians missioners de Filipines que n'havien retornat, i eren molts els jesuïtes que anaven i venien de l'Índia. L'*Arxiu de Filipines*, que guardava l'AHSIC, ha estat durant molts anys objecte de permanents treballs universitaris d'investigació per la riquesa i originalitat dels materials dels nostres missioners³¹.

Poc abans que la missió de Filipines fos retirada gradualment de la Província d'Aragó, i que al mateix temps li fos encomanada la de l'Índia, el P. Joan Guim³² fou elegit Visitador de Filipines, en nom del P. General (07.1919 - 09.1920)³³. La visita tenia la finalitat d'informar el P. General i de renovar l'esperit religiós i apostòlic d'una missió tan benemèrita. De fet resultà una escaient preparació per als esdeveniments de dos anys després, quan Filipines seria separada d'Aragó (justament sent provincial Guim).

Encomanada ja a la Província de Marilàndia i Nova York (1921)³⁴, els jesuïtes d'Aragó s'anaren retirant a poc a poc, especialment els que estaven en les missions més extremes. Alhora que el Provincial Guim anava tenint cura de la missió de Bombai (d'on n'havien marxat els jesuïtes alemanys), preparant molts joves per a cobrir els llocs a les missions extremes i als col·legis i universitats. Al mateix temps traslladà una part important dels que eren a Filipines a la nova missió de Bombai. Una gestió acurada i gens fàcil per al Provincial, i una disponibilitat i magnanimitat molt grans per als jesuïtes aragonesos, catalans, balears i valencians³⁵.

²⁸ L'any 1911, la Missió de Xile-Argentina comptava amb 317 jesuïtes, repartits en les següents institucions: Col·legi de Buenos Aires (58 jesuïtes) / Col·legi Santiago (41) / Seminari Ancud (12) / Seminari Buenos Aires (27) / Seminari Montevideo (36) / Col·legi de Santa Fe (43) / Col·legi *inchoatum* Buenos Aires (12) / Col·legi *inchoatum* Puerto Montt (24) / Noviciat Cordoba (32) / Casa Exercicis Concepción (10) / Residència Mendoza (12) / Casa Exercicis Valparaiso (10).

²⁹ Els jesuïtes a Filipines el 1911 són 179, en les següents obres: Ateneu Manila (48 jesuïtes) / Seminari i Col·legi St. Xavier (29) / Seminari menor a Vigan (44) / Illa de Mindanao (55) / Illa de Culió (3).

³⁰ En aquells moments el catàleg suma 17 jesuïtes de la Província d'Aragó. El 1932 (quan acaba el període que ara historiem) els jesuïtes de la missió de Bombai-Puna eren 149, una bona majoria eren jesuïtes en formació.

³¹ Actualment, atesa la seva qualitat, ha estat dipositat a l'Arxiu Nacional de Catalunya, per tal de facilitar-ne la conservació i consulta.

³² Aleshores Mestre de Novicis a Gandia.

³³ Vegeu la detallada informació que recull LLORCA, pp. 101-141. Seria bo de destacar que el P. Guim procurà una visita propera, veient i parlant a poc a poc amb els missioners en els seus llocs i compartint la seva vida i activitats pastorals. "Passa llargues estones assajant amb els nens de l'escola parroquial i amb les nenes de les Mares del Beateri, que van poder cantar unes matines mai vistes" (escriu el P. Joan Vilallonga, el secretari del P. Guim en la visita a Mindanao).

³⁴ Filipines continuà governada pel Provincial d'Aragó fins al 1927. "A la Província de Marilàndia i Nova York queda destinada la Missió de Filipines; però la retindrà Aragó, a més de la de Bombai, fins que els PP. americans l'hagin ocupat en gran part", deia el Decret del P. General. LLORCA, p. 164.

³⁵ LLORCA, pp. 153-161.

2. RESIDÈNCIA DE LLÚRIA

PER COMENÇAR, COP D'ULL ALS PRIMERS ANYS

Aquest *capítol setè* procurarà acostar-se a alguns aspectes de Llúria-Casp dels anys 1910 al 1931. Caldrà fer un nou capítol, el *vuitè*, per abastar la immensa vitalitat d'aquests anys, abans de la nova prohibició de la Companyia a Espanya. Comencem amb una ullada ràpida sobre tres dels primers cinc anys. Farem també una mirada al Col·legi.

2.1. Quatre retalls de l'informe anual al P. General (*Litterae Annuae* de 1909-1910)

a) *Una comunitat de seixanta jesuïtes*³⁶. Trenta-vuit són sacerdots, quatre estudiants i divuit germans. Sis són professors de ciències al Col·legi i onze de lletres. La resta tenen diferents tasques pastorals, intel·lectuals, socials i de gestió i manteniment del complex Llúria-Casp. Un dels estudiants, a causa de la salut, vivia fora de casa. El nou Rector (7.11.1909) és el P. Ramon Lloberola, que era el prefecte d'estudis del Col·legi, i que dintre de pocs anys serà provincial (1914).

b) *Ministeris*. A l'església de Casp es reparteixen un total de 260.000 comunions a l'any, que significa una mitjana de 700 al dia. Les *Litterae* d'aquest curs informen el P. General, també numèricament, dels diversos ministeris dels jesuïtes de la Comunitat. Recollim algunes dades:

- *Conferències*. Quaresmals: 54; a religiosos/es: 284; a clergues, 26; a laics: 125; altres: 115.
- *Visites*. Presons: 14; hospitals: 3.000; malalts: 1.089.
- *Confessions*: 141.830; confessions generals: 4.063.
- Cinc *conversions* a la fe, de les quals "una molt notable".

Entre els "pares operaris", recull satisfet l'informe, cal sumar-hi enguany el P. Lluís Puiggrós per la seva activitat, com veiem tot seguit. (Havia estat rector de Llúria-Casp, ara acabava el seu rectorat a Veruela i tot seguit ho serà a Manresa).

c) *Exercicis de St. Ignasi*. La majoria seran Exercicis predicats, en diversitat de formes i adreçats a persones ben distintes. Alguns exemples que informen el P. General: "El mes de maig, el P. Puiggrós en el suburbi Paral·lel, en un teatre, i el mateix mes el P. Pelegrí, en un altre suburbi que es diu Gràcia, també en un teatre... A gent de la part ínfima de la plebs d'obrers, alguns dels quals professen doctrines anarquistes o són seguidors d'homes perversos". Al Paral·lel, foren 300 homes, dels quals 80 combregaren el darrer dia; a Gràcia 600, dels quals 180 combregaren. A la presó es predicaren dues tandes, una a 250 homes, i l'altra a 240, "tots hi assistien voluntàriament i amb gran constància".

"Els nostres pares donaren Exercicis a 6.030 homes adults i adolescents, a 8.310 dones i nenes, a 2.045 religiosos i religioses i a 70 clergues. Fou un total de 164 tandes".

d) *Onze llibres publicats (1910)*. Els llibres escrits o traduïts són una bona radiografia, mostren els interessos d'una comunitat, atenta al diàleg cultural, a la promoció de la teologia i de l'espiritualitat i als temes socials. És habitual que la informació al P. General exposi l'activitat intel·lectual i en concret les publicacions de la comunitat. Enguany són set els llibres escrits i quatre els traduïts: teologia, espiritualitat, sociologia, economia i mercantil.

---

³⁶ Als quals caldria sumar el Provincial i els dos Socis, assignats a la "Residència Provincial", a la mateixa Llúria. Per tant, un total de 63 jesuïtes.

– Els PP. M. Traval i E. Guitart, professors del batxillerat mercantil al Col·legi, publiquen, el primer: *Nociones de Comercio y Cálculo mercantil*, i el segon, *Economía Social*. El P. I. Casanovas és autor en aquest curs de cinc llibres, on recull alguns dels seus treballs, conferències i estudis sobre Balmes³⁷. En el camp de la pastoral hom cerca traduir els llibres que en el moment aporten novetat,enguany de l'italià i del francès, traduccions dels PP. Moreu, Soler i Pons. **(Làmina 13)**

2.2. Espigolant el “Diari de la Casa” (anys 1913-1919)

Cada dia s’escriuen al “Diari de la Casa” unes línies recollint els fets principals. És un document que ens acosta familiarment a la realitat de la Comunitat jesuïta d’aquells dies. Hi queden reflectides les contínues anades i vingudes a l’interior de la Província i Internacionals, els múltiples exercicis, recessos i activitats pastorals, les minúcies domèstiques, les malalties i defuncions, el reflex de la terrible pandèmia del tifus de 1914, la nova casa de vacances de Viladrau, els regals rebuts per Nadal, etc. Retallem-ne unes poques línies:

a) *Exercicis a l'església*. Diumenge 14 març 1915 acaben els “Exercicis dels Congregants”, predcats a l'església, que havien començat el dia 7, amb missa de comunió general presidida pel bisbe, que ha volgut donar ell personalment la comunió a tots, “no ha volgut que se l'ajudés... l'església estava pleníssima, combregaren de mans del Sr. Bisbe uns 1.100 homes. En quedà molt satisfet però cansat”³⁸.

“La mateixa nit del diumenge 14 començà una altra tanda d'Exercicis per a homes. La plàtica d'aquesta primera nit la tingué el P. Iglesias, vice-provincial, suplint al P. Roca que començà al matí del 15. Les cadires de l'església s'omplen completament cada nit, al matí hi ha menys assistència tot i que hi hagi un bon auditori”³⁹.

Diumenge 21 hi hagué la comunió general, “combregaren 650”. I novament “el mateix vespre del 21, comencen Exercicis per a obrers. Fa la plàtica preparatòria el P. Roca, perquè el P. Camps que els dona no arribarà fins a l'endemà”⁴⁰.

b) *La Gironella i Viladrau*. “S'inaugura a la Gironella la nova sala-capella per als congregants del Col·legi. Es tingué una senzilla vetllada”⁴¹. “A les 5 del matí van a Viladrau per a preparar la casa de camp els GG. Penalba, Rebull i Noguera, i un criat. A les 8 surten de casa cap a Amèrica els PP. Zurbitu, E., Lérida, Mühn, Ebel G. i el G. Ribes, els acompanya al port el P. Rector i el P. Torra. Està malalt el P. Murall”⁴². **(Làmines 14 i 15)**

c) *Regals rebuts per Nadal*⁴³. El redactor del *Diari de la Casa* fa un detallat elenc dels obsequis nadalencs i especifica els donants. Una bona anècdota significativa de moltes coses.

– Obsequis: gall dindi 23 unitats / capons 13 / un peix gran / embotit de carn / torrons 35 caixes

³⁷ Tres d'ells sobre Balmes (*Apologètica de Balmes*, *Relíquies literàries de Balmes* i *La Apologètica balmesiana en el Congreso de Vich*), un que recull les seves conferències sobre la Setmana Tràgica, fet en català i castellà, *El Nostre Estat Social*, i un altre de teologia, *El fet de la Revelació*. Més endavant parlarem amb deteniment del P. Casanovas.

³⁸ Diari de la Casa, 14.03.1915.

³⁹ Diari de la Casa, 15.03.1915.

⁴⁰ Diari de la Casa, 21.03.1915.

⁴¹ Diari de la Casa, 14.12.1913.

⁴² Diari de la Casa, 04.07.1918.

⁴³ Diari de la Casa, desembre 1914, al final.

/ pots de conserves i confitures 32 / una safata de dolços i 15 coques / champagne 4 caixes i 4 ampolles / 38 ampolles vi i un barrilet / 4 caixes i 12 ampolles de xerès / 9 ampolles de licor.

Algunes anotacions del Diari, gener 1914

- **19.** Final de l'Epidèmia: "Avui ha començat la vida normal i s'ha tret de la Residència el desinfectant del lavabo del menjador, el té a les nits, i el cafè al migdia". Arriben els PP. Assistent, Biachi provincial de Castella, Ypiña, prepòsit casa professa de Bilbao i Ibero rector de Deusto.
- **20.** Arriba el P. Iñesta [rector a Tortosa].
- **21.** Arriben els PP. Pinto provincial de Portugal, Granero rector de Granada i Aicardo
- **22.** Surten cap a Roma els PP. en vaixell, els acompanyen els PP. Iglesias (vice-provincial) i el P. Rector i els GG. Conti [Soci], Marrugat i Giner. A les 8,15 arriba el P. Castro, terceró, per veure el provincial abans d'embarcar-se. Han sortit cap a Roma els PP. Assistent, Ipiña, Bianchi, Ibero, Iñesta, Pinto, Méndez, Valero, Granero, Aicardo i el nostre provincial P. Lloberola.
- **23.** G. Marrugat va a Manresa acompanyant el G. Veciana [jesuïta escolar que resideix *extra domos*].
- **25.** P. Maresma va a Mataró, recés dels capellans.
- **27.** A les 5 tarda han desembarcat els PP. Provincial de Mèxic, Crivelli, Villaseñor i Manuel Solà.
- **28.** Camp a la *Gironella* per obsequiar els PP. de Mèxic que van a Roma [el 29 surten en vaixell cap a Roma].
- **30.** Arriben a les 6 tarda, quatre germans de Veruela, Gonzalo Martínez, Miguel Domènech, Antoni Martínez i Martín Martínez, i de Tortosa, el P. Crexans [superior d'Argentina], amb el G. Pascual Aznar.
- **31.** Els PP. i GG que han de sortir cap a Amèrica i Filipines van a dinar a Sarrià, també hi van, després de la malaltia, els PP. Baranera i Coppex.

– Donants: el *Diari de la Casa* especifica els noms i cognoms: són fidels de l'església, familiars de jesuïtes, congregants..., religioses de l'Hospital Clínic, del Sagrat Cor, Esclaves, Loreto, Reparadores, Dames Catequistes, de l'Esperança, etc.

Els jesuïtes degueren fer uns bons àpats de Nadal, i allargassarien els regals durant alguns mesos. Ben possiblement repartiren part del rebut a gent pobre que atenien habitualment, i ben segur que, més d'un de la comunitat, pensaria que calia repartir força més. Encara que una part dels regals era donada a altres⁴⁴. Però més enllà de tot això, rere cada regal descobrim l'amistat i l'agraïment als jesuïtes de Llúria.

2.3. Col·legi: uns 450 alumnes, una vintena de jesuïtes (1910-1931)

Com les altres obres de la Companyia de Barcelona, aquests vint anys són de gran creixement. Pel que fa al Col·legi, només cal recordar que la puixança dels nous estudis de comerç, obligaren a constituir un nou i gran Col·legi, l'*Institut Comercial de la Immaculada* (ICI), al c. Rosselló-Balmes.

Dels 60 membres de mitjana que tenia la comunitat de Llúria-Casp, ben bé una tercera part estaven dedicats al Col·legi, entre "mestrets" (jesuïtes estudiants), sacerdots i germans⁴⁵. El nombre d'alumnes superava els quatre cents, dels quals una tercera part eren migpensionistes.

⁴⁴ *Diari de la Casa*, 25.12.2015, parla de donacions al metge i dentista, al mestre d'obres, al cuiner del Col·legi, al masover de la Gironella.

⁴⁵ Les *Litterae* del 1909-1910 especifiquen que sis ensenyen ciències, onze són mestres de lletres en els diversos nivells i que molts són *praefecti morum* (prefectes d'estudis, d'ordre, de seccions...). A aquests disset hi cal afegir el P. Rector i múltiples germans en tasques tant de docència com de gestió, serveis auxiliars, manteniment, etc. El curs 1910-1911 diu que són 14 els "lectors" o mestres.

En els 20 anys que historiem en foren rectors Ramon Lloberola (1909-1914), que abans d'acabar fou nomenat Provincial, Celestí Moner (1914-1921), Alfred Simon (1921-1927), Joan Guim, que acabava de ser Provincial (1927). (**Làmines 16, 17 i 18**)

No ens entretindrem en les múltiples activitats acadèmiques que se celebraren a la seva Sala d'Actes, moltes d'elles organitzades per les Congregacions Marianes⁴⁶. Precisament al final del període (1931) se celebraren amb especial esplendor les Noces d'Or del Col·legi⁴⁷.

Formació religiosa d'alumnes i professors

El P. General en una de les cartes que escriví al P. Guim, Rector, li diu (15.11.1927): "M'alegra, com m'escriu, que l'ordre i la disciplina hagin experimentat un gran increment. No deixo d'encomanar-li que mantingui una molt curosa selecció d'alumnes i una formació religiosa dels seleccionats... S'obtindrà, certament, si els pares espirituals s'esforcen diligentment en el seu importantíssim càrrec". La carta acaba donant consells pràctics per a una sòlida orientació dels alumnes grans en apologetica i la sòlida instrucció espiritual i religiosa, car "per això ens entreguen els pares llurs fills". La carta dona, al mateix temps, acurades instruccions sobre la formació dels Professors⁴⁸.

Les epidèmies de Tifus (1914) i de la Grip "espanyola" (1918)

A finals d'octubre es va declarar l'epidèmia de tifus a Barcelona. Fou un gran terrabastall a la ciutat⁴⁹. El Col·legi va optar per continuar les classes, adoptant mesures per evitar el contagi. Aviat, però, començà a disminuir l'assistència dels alumnes. Malgrat la severitat de l'epidèmia, el Col·legi va mantenir les portes obertes, mentre algunes famílies s'emportaven els nens fora de la ciutat. En agreujar-se, es celebrà una processó de rogatives (8.11.1914) implorant la fi del flagell. La pregària aplegà alumnes de Casp, Sarrià i el Clot.

Però el 9.11.1914 morí un alumne de primer de comerç, i a aquest primer decés en seguiren set més. Moriren també 32 congregants.

A partir de gener la situació es va anar normalitzant. "El dia 3 de febrer (a les 9 del matí) es va celebrar a l'església un funeral en sufragi dels nens del Col·legi i dels congregants morts durant l'epidèmia. El temple s'ompli completament, els nens del Col·legi es posaren a la banda de l'epístola, els congregants de St. Francesc de Borja, els de la Immaculada i els de l'Anunciació, a la banda de l'evangeli i de l'altar de St. Ignasi. La Comunitat estava al presbiteri. Celebrà la missa el P. Rector, assistit del P. Trullàs, com a diaca, i el P. Moret, com a sotsdiaca. Per a l'ofertori els PP. Domènec i Coppex es col·locaren fora del presbiteri, a la grada superior. La Comunitat i les Juntes de les Congregacions, van pujar al presbiteri i el celebrant va rebre l'ofrena"⁵⁰.

Al cap de quatre anys, una nova epidèmia, la "grip espanyola" (1918), va fer tancar el Col·legi del 12 d'octubre al 5 de novembre. El seu abast fou mundial i porta a la mort entre 20 i 40 milions de persones. De la comunitat jesuïta de Casp morí el jesuïta escolar Antoni Torrabadella⁵¹ (15.11.1918).

---

⁴⁶ Les *Litterae Annuae* fan esment dels homenatges a Torras i Bages (+1916), la vetllada literària musical en honor de Jaume Balmes en el centenari del naixement, presidida pel bisbe Laguarda (1910-1911), l'acte acadèmic en honor del "peril-lustre" Menéndez y Pelayo (1912-1913), l'acadèmia en memòria del Dr. Sardà i Salvany (1915-1916), etc.

⁴⁷ Cinquantenari, 24 i 25 maig 1931, Missa presidida pel bisbe Justí Guitart, de la Seu, exalumne. El P. Vergés, també antic alumne, tingué unes paraules evocant el seu pas pel Col·legi. Els assistents foren obsequiats amb un esmorzar i una visita curulla de records i companyonia. Vegeu MARCET, p. 110-116.

⁴⁸ GUIM, pp. 206-207.

⁴⁹ A Barcelona van emmalaltir 24.742 persones i hi hagué 2.267 defuncions.

⁵⁰ *Diari de la Casa*, 5.02.1915. Veure també MARCET, pp. 110-112.

⁵¹ *Litterae Annuae* 1918-1919.

3. L'HUMANISTA, P. IGNASI CASANOVAS, DE LA COMUNITAT DE LLÚRIA

El capítol següent continuarà presentant aquests vint anys de la Residència de Llúria, les seves activitats i persones⁵². Valgui, però, acabar aquesta primera part amb la detallada presentació d'una figura admirada i estimada: el P. Ignasi Casanovas i Camprubí (Santpedor 1872 - Barcelona 1936).

3.1. “Tu seràs pagès!” li contestà amb resolució el pare⁵³

En tornar de Vic on havia anat amb el pare acompanyant una de les filles al noviciat de les Carmelites Vedrunes, el Nasí li demanà que el deixés anar al seminari (1885). Tenia 13 anys, era el petit de nou fills d'una família pregonament cristiana i estava prevista la seva dedicació al conreu de l'herència, ca l'Obagó, que havia rebut la mare. El pare sempre havia dit: “és l'únic noi i ha de ser pagès”⁵⁴.

Han passat vint anys i trobem ara el P. Casanovas a Santpedor predicant per primera vegada als seus convilatans (1904). Comença significativament: “En nom de Déu *faig el primer cop d'aixada*”. Enguany es troba a Manresa fent la Tercera Provació, amb la qual cloïa la seva formació a la Companyia. L'any següent (1905) ja serà a Llúria on romandrà sempre⁵⁵.

3.2. Humanista ben valorat en els àmbits catalanistes

El P. Ignasi Casanovas, ha estat un dels grans intel·lectuals jesuïtes dels anys que ara relatem (el més destacat?). Mirem de fer una ullada a la múltiple i ponderada activitat, que correspon als trenta anys de la seva estada a Llúria.

“N'hi ha pocs que en un mateix any publiquin tanta cosa i tan bona”, li escrivia el poeta mallorquí Antoni M. Alcover. A la seva bibliografia⁵⁶, publicada pel P. Batllori, nosaltres hi hem comptat 152 entrades. Filologia, teologia, estètica, història, hagiografia, els autors clàssics catalans, estudis sobre Balmes i publicació de la seva obra completa en 33 volums, i un llarg

---

⁵² El cap 6 ja n'havia presentat una bona llista, molts dels quals encara estan amb plena vitalitat. En el cap 7, hem parlat detingudament del P. J. Guim i del P. Gaya. En el següent (cap 8) ho farem entre d'altres dels PP. M. Vergés, D. Zurbitu, Clavell, F. Vallet, J. Monfort, J. Calveras, Creixell, Munner, etc.

⁵³ BATLLORI, *Obra Completa, vol XVI*. (València 2002), p. 271. En aquest epígraf seguirem especialment el capítol: *Ignasi Casanovas (1872-1936): Assaig de Biogràfic*, pp. 257-465.

⁵⁴ BATLLORI XVI, p. 271. Abans a la p. 264 havia dit que dels nou fills, amb la Teresa de ca l'Obagó, la seva segona muller, en moriren cinc, i els altres quatre, entre els quals Ignasi, foren religiosos o sacerdots.

⁵⁵ Havia recorregut una llarga formació, iniciada al Seminari de Vic (1885), aviat continuada a la Companyia, primer a Veruela (1888), on feu el Noviciat, tres anys d'humanitats (d'on li vingué l'afeció a la filologia) i un de filosofia. Passà a Tortosa per als altres dos cursos de filosofia. Magisteri, primer a Veruela un any (1896) ensenyant lletres clàssiques als juniors, i tot seguit a Casp (1900), un Magisteri allargassat a causa del fort cansament de cap que ja no l'abandonà tota la vida. Novament a Tortosa (1900-1904) per a la teologia, on s'ordenà prevere (26.07.1903). I de seguida a Manresa, un any de Tercera Provació. (BATLLORI XVI, pp. 273-280, va resseguint detingudament la seva formació, els mestres que hi tingué i que l'inspiraren, i els primers importants treballs de filologia).

⁵⁶ BATLLORI XVI, pp. 457-465. Després de la guerra del 1936 es feu una edició castellana d'una selecció de les seves obres, que ocupa un total de 18 volums (1942-1958).

etcètera. Tot plegat volgudament agombolat pels seus llibres d'espiritualitat, alguns dels quals han esdevingut clàssics⁵⁷.

– *Estudis històrico-filològics*. S'hi havia ja interessat en anys anteriors⁵⁸ i hi retorna en els primers anys de la seva estada a Llúria. Fou molt preuada la seva aportació al *Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana* (Palau de Belles Arts, 1906). El títol ja mostra l'acurada minuciositat de la seva investigació: "L'imperfet d'indicatiu en les oracions condicionals irrealis emprades pels escriptors catalans més antics i moderns". Aquesta intervenció esdevingué la seva presentació pública als ambients culturals. El mateix any publicava els seus estudis sobre 16 còdexs de l'*Arxiu de Palau*⁵⁹. En aquella època primera se sent animat per Torras i Bages a l'estudi dels autors catalans antics.

– Escriu sovint a la revista jesuïta espanyola *Razón y Fe*⁶⁰, com si tingués un especial interès que la cultura catalana fos present en el món de la cultura espanyola. Dels seus articles, com a mostra, en destaquem dos: una recensió extensa del llibre *La Tradició Catalana*, de Torras i Bages, i un extens estudi de la poesia de Costa i Llobera que la revista *Razón y Fe*, en el número anterior, havia criticat de manera desafortunada.

– Se li encarrega dirigir l'*Acadèmia de Llengua Catalana* de les Congregacions Marianes (1906). L'Acadèmia era una trobada de múltiples figures del catalanisme, en reunions quinzenals o setmanals, sobre la llengua i la cultura catalanes. Mentre Casanovas liderava l'Acadèmia, en foren president honoraris Torras i Bages, Rubió i Lluch, Miquel Costa i Llobera i Joan Alcover. Admira veure els noms dels acadèmics i participants que esdevingueren rellevants en la cultura catalana, com per exemple: J. M. López-Picó, Josep Carner, Jaume Bofill i Matas, J. M. de Segarra, Jordi Rubió, etc.⁶¹

– Al mateix temps començà a tenir *cicles de conferències* teològiques als locals de la Congregació al *Foment de Cultura* de Llúria 15 i a la sala d'actes del Col·legi de Casp⁶². Anaven destinades als joves congregants, diumenges a la tarda, però aviat convocaren moltes persones cultes, atretes pel prestigi d'aquell jove jesuïta, "tan enamorat de la veritat com de la bellesa", i que ja s'havia donat a conèixer en el recent Congrés de la Llengua. Descobrim entre els assidus oients del jove conferenciant persones com Joan Maragall i Antoni Gaudí, que anaven plegats a escoltar-lo i que s'animaven mútuament a assistir-hi (a cops Maragall s'havia d'excusar a Gaudí per les obligacions familiars)⁶³.

– *Exercicis i activitats pastorals*. Enmig de tanta activitat, el P. Casanovas dedicava temps als ministeris de la confessió i la predicació, i donava Exercicis de St. Ignasi, sobretot a persones que desitjaven fer-los a fons, sacerdots, religiosos i seglars. La pròpia experiència personal, l'acompanyament i l'estudi dels Exercicis culminarà en l'obra, que ha esdevingut clàssica: *Explicació dels Exercicis Espirituals de Sant Ignasi de Loiola*, que omple 11 volums (1930-1936), encapçalats per la vida de

---

⁵⁷ Vegeu la presentació del P. Casanovas com a autor d'espiritualitat ignasiana: RAMBLA, J. M. *Manresa 91* (2019), pp. 97-100. I una acurada selecció de textos espirituals: GUINDULAIN, D. *Ignasi Casanovas Camprubí*, a G. E. I. (ed.). *Escritos esenciales de jesuitas del s. XX*. (Madrid 2023), pp. 239-251.

⁵⁸ El 1897 a Veruela havia publicat (per a ús privat) *Modi et tempora verbi*. El 1900 a Barcelona, preparà la nova edició de la gramàtica llatina de Manuel Álvarez. (BATLLORI XVI, p. 279).

⁵⁹ Com hem vist, al cap de poc temps seria donat a la Companyia, juntament amb la capella de Palau.

⁶⁰ Comptem 15 entrades, en la Bibliografia que dona Batllori, sobre múltiples temes i autors catalans.

⁶¹ Vegeu al capítol 8 l'epígraf destinat a l'Acadèmia.

⁶² BATLLORI XVI, p. 295 ss. Casanovas accedint a les peticions donà a la impremta els seus textos. El primer volum fou *La Religió Natural* (Gili 1907, 158 pp.). Seguiren: *Teoria de la Revelació* (Gili 1908, 225 pp.); *El Fet de la Revelació* (Gili 1910, 256 pp.); *Transcendència de la Revelació* (Gili 1910, 223 pp.).

⁶³ BATLLORI XVI, pp. 297-298.

St. Ignasi (que ja havia publicat a l'any ignasià 1922⁶⁴, ara en segona edició corregida i augmentada).

– *Estudis balmesians*. No podem continuar pouant a la seva amplíssima bibliografia que dona fe de la riquesa plural dels seus interessos i estudis. Però cal remarcar sobretot els estudis sobre Jaume Balmes i la ingent comesa de publicar críticament els 33 volums de la seva obra completa (1925-1927), més tres gruixuts volums sobre la biografia de Balmes: *La seva vida*, *El seu temps*, *Les seves obres* (1932)⁶⁵.

En aquells dies *la qüestió catalana* estava en un moment roent. El P. General Ledochowski demana el parer a dos jesuïtes representants de l'aperturisme català i social. Un d'ells va ser el P. Casanovas. En parlem en el capítol següent.

3.3. La Biblioteca Balmes. Vers un "Institut Catòlic de Barcelona"

Aviat la bona amistat amb Mn. Eudald Serra (qui el 1906 el prengué com a confessor i conseller) l'havia portat a vincular-se al *Foment de Pietat Catalana* i a la biblioteca de Mn. Eudald. El P. Casanovas la convertí en la prestigiosa *Biblioteca Balmes*, un espai cultural que congregava el públic català intel·lectual, pels seus importants fons bibliogràfics i per haver esdevingut una gran proposta de diàleg intel·lectual, català i cristià, amb les seves diverses conferències i seccions d'estudi⁶⁶.

Calgué refer a fons el vell casalot⁶⁷ del carrer Duran i Bas, 9. S'encarregà a l'arquitecte Joan Rubió i Ballvé, amic de Casanovas, i quedà constituït el primer sector del bell palau (1919). Però ben aviat resultà petit, s'adquirí la casa del costat i novament Rubió va fer el segon edifici (1926), ampliant tres vegades l'espai disponible⁶⁸.

Les conferències i cicles de conferències de la Biblioteca Balmes, foren obra personalíssima del P. Casanovas. Ell feia les llistes de conferenciants, els convidava, concretava els programes, convidava intel·lectuals a assistir-hi, etc.

El gran fòrum cultural que havia esdevingut la Biblioteca Balmes, impulsà el P. Casanovas a emmirallar-se en l'*Institut Catòlic de París* i a preparar que en el bell mig de la Barcelona Antiga, quasi al costat de la Catedral, es constituís un *Institut Catòlic de Barcelona*⁶⁹. Mentrestant ell anava preparant joves, que acabats els seus estudis sostinguessin les publicacions de la casa i hi tinguessin els actes i cursos. Per a ells promogué beques d'estudi.

Convenia una publicació a l'alçada de l'alt centre d'estudis teològics que s'estava promovent,

---

⁶⁴ L'escriu gairebé d'un raig un estiu a Viladrau, a les vacances de la Comunitat de Llúria (1921). Aquell mateix any es difongué gairebé sencera una edició de cinc mil exemplars. Els últims anys de la vida, quan amb la "dissolució" de la Companyia, vivia retirat a l'*Obra de Natzaret*, comentava al G. Ignasi Noguera, company seu de reclusió, que una de les majors consolacions de la seva vida fou la pluja de cartes rebudes d'arreu per aquella primera edició.

⁶⁵ Remarquen encara els seus múltiples treballs sobre Torras i Bages i la traducció i publicació en castellà de tres gruixuts volums d'alguns dels seus escrits. I els estudis i publicació sobre Josep Finestres i el seu Epistolari i la Universitat de Cervera (tres volums, cadascun d'unes 650 p.).

⁶⁶ Foment de Pietat i Biblioteca Balmes constituïren una Editorial que el 1935 portava impresos 1.291.460 entre llibres, revistes, opuscles i publicacions.

⁶⁷ Recordeu que havia estat Residència dels jesuïtes. Vegeu cap. 1, epígraf 3.1.a.

⁶⁸ Biblioteca (trasllat 1935) i scriptorium, capella (beneïda 1934, amb missa de Mn. Eudald i sermó del P. Casanovas) i sala d'actes (s'inaugura amb les conferències de primavera de 1936).

⁶⁹ Ja els primers projectes que Casanovas va escriure per a la Biblioteca Balmes el 1923, insinuaven convertir les conferències periòdiques en un institut, veritable escola superior d'apologètica per formar escriptors i conferenciants.

i Casanovas endegà *Analecta Sacra Tarraconensia*. N'informà abastament a bisbes, canonges, professors, etc. i els demanà opinió i col·laboració. El 1925 aparegué el primer volum, de 550 pàgines. El Dr. Isidre Gomà li escrivia referent a aquest volum: “essent obra de molts es deu tota a vostè”⁷⁰. En aquells dies inicials ell mateix pensava els temes, cercava els col·laboradors, portava la correspondència, proposava intercanvis amb revistes, etc. (**Làmines 19 i 20**)

3.4. Uns “milicians”, en el cinquè mes de guerra, esquincen una ordre del Govern de la Generalitat

Ignasi Casanovas havia anat rebent tota mena de reconeixements i estima. Hem anotat ja la seva amistat i assessorament a Prat de la Riba⁷¹, i amb ell a altres prohoms de la política catalana, especialment de la Lliga, també hem ressenyat l'estima de Gaudí i Maragall, per citar només tres persones de l'amplia varietat d'intel·lectuals dels països catalans. La seva postura oberta i tolerant comportà que fos respectat per ideologies de diversos signes.

Valgui, per confirmar-ho, l'apreciació que en feia el P. Nemesio Otaño, musicòleg basc: “Em va facilitar els primers contactes amb els mestres més eminents de Barcelona... El P. Casanovas semblava retret de tot. En la seva intimitat, però, era molt amable i cordial... Jo estava admirat de la seva influència extensíssima i aclaparadora que, sense estrèpit, dolçament i eficaçment, arribava a tot arreu. Per bé que no s'exhibia, tots el coneixien i veneraven”⁷².

Va ser el primer jesuïta que rebé la distinció d'acadèmic de l'*Acadèmia de Bones Lletres*⁷³. El seu discurs de recepció (22.05.1921), versà sobre *L'actualitat de Balmes*, al qual contestà l'historiador Ferran de Segarra i de Siscar. A l'Acadèmia va ocupar la butaca de Manuel Duran i Bas.

Amb la dissolució de la Companyia l'any 1932 quedà suprimida la Residència de Llúria, el P. Casanovas continuà la seva intensa tasca intel·lectual i pastoral a la Biblioteca Balmes. En aquells temps s'hostatjava, amb un altre jesuïta, el G. Ignasi Noguera, a l'*Obra Natzalet*, creada i sostinguda per dues germanes Godó Eguía, que acollia nens i nenes pobres, a Pedralbes⁷⁴. Tanmateix, li calgué viure canvis de domicili per esquivar els perills. En moments més difícils, la Generalitat defensà la casa del c. Balmes que l'hostatjava, amb una ordre prohibint que fos registrada. Però el 19.12.1936, els milicians hi entraren, esquincaren l'ordre del Govern, i se l'endugueren. Als pocs dies el seu cadàver fou reconegut per un metge amic al dipòsit de l'Hospital Clínic⁷⁵.

---

⁷⁰ <https://bibliotecabalmes.cat/revista/123>

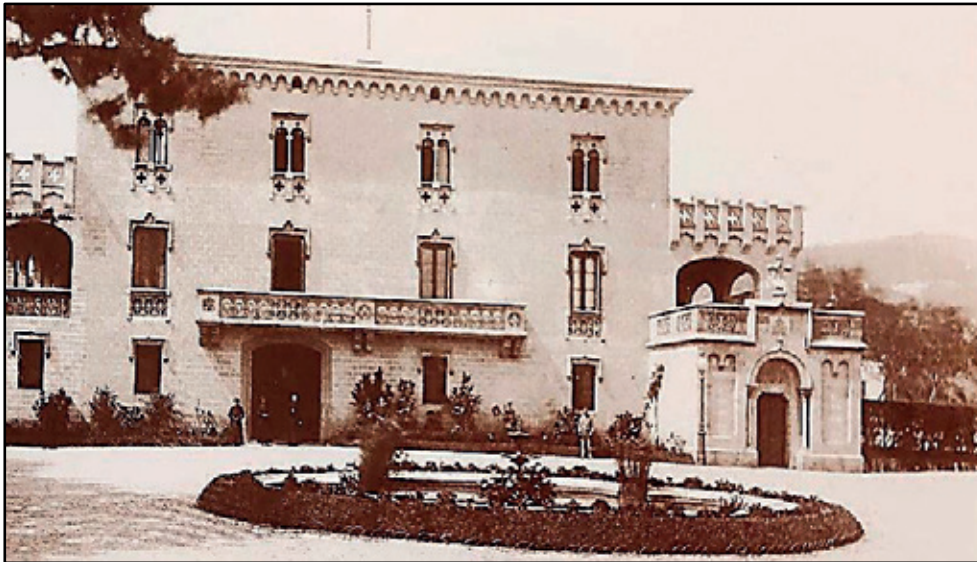
⁷¹ Vegeu cap. 5.4. notes 66 i 67.

⁷² BATLLORI XVI, p. 335.

⁷³ De fet, abans el P. Joan-Francesc Masdeu (1774-1817) en fou membre d'honor. El 1820 havia estat elegit el P. Bonaventura Prats, la mort, però, li sobrevingué abans de prendre'n possessió.

⁷⁴ L'estiu d'aquest any 1932 deia en uns Exercicis: “Demanem a nostre Senyor que... tinguem fe per a veure que no es desfà l'Església, tot i que les hagin cremat, tot i que s'hagin apoderat dels nostres instituts, col·legis i cases. Sembla que hagi quedat destruïda tota la nostra feina... Tant és: tot això és l'escorça exterior de l'Església. El germen diví no es destrueix. Són els moments més divins de la nostra vida: assemblem-nos a Jesús, ser perseguits i martiritzats per ensenyar la seva doctrina”. Vegeu RAMBLA, J. M. *Manresa 91* (2019), p. 251 i BATLLORI XVI, p. 414.

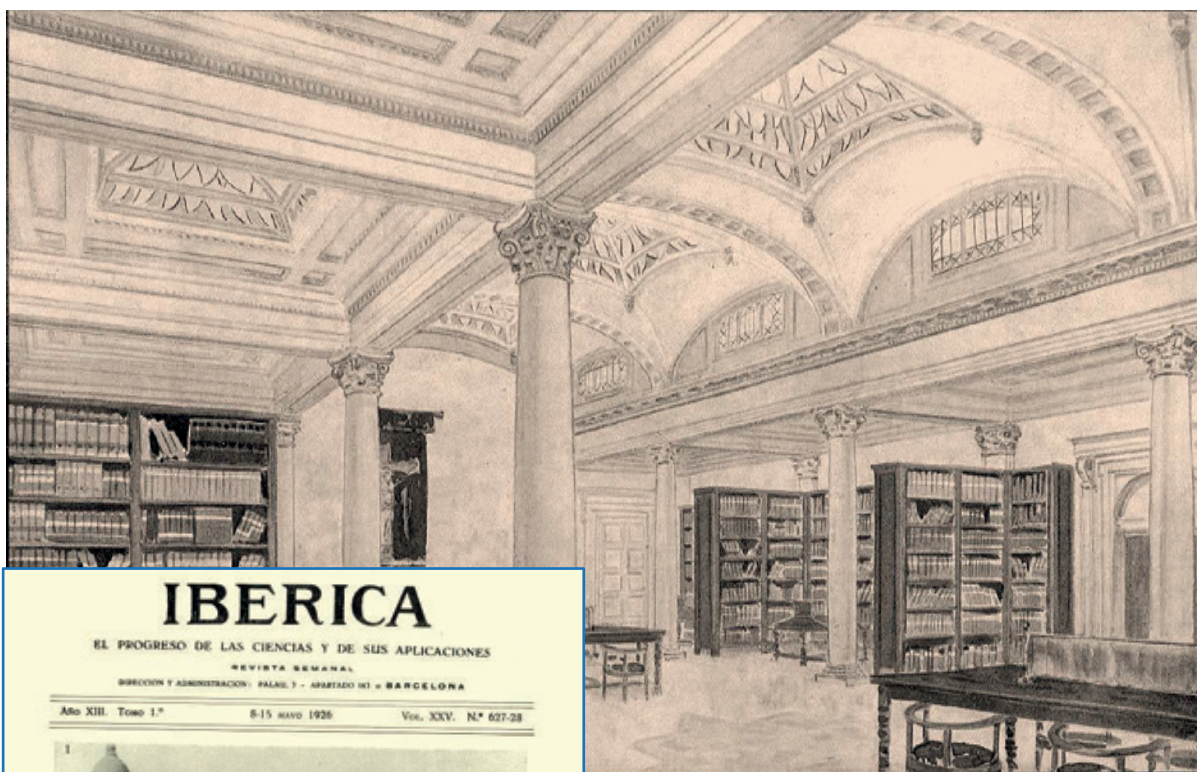
⁷⁵ BATLLORI XVI, pp. 414-418.

Làmina 1. La Casa Gardenyes a la vila de Sarrià. El 1982 s'inaugurà la seu provisional del Col·legi de Sant Ignasi, traslladat de Manresa. Ocupà també una nova edificació, actualment de l'IQS, mentre esperava l'edifici projectat per Joan Martorell (que acabava de bastir l'església de Casp 27).

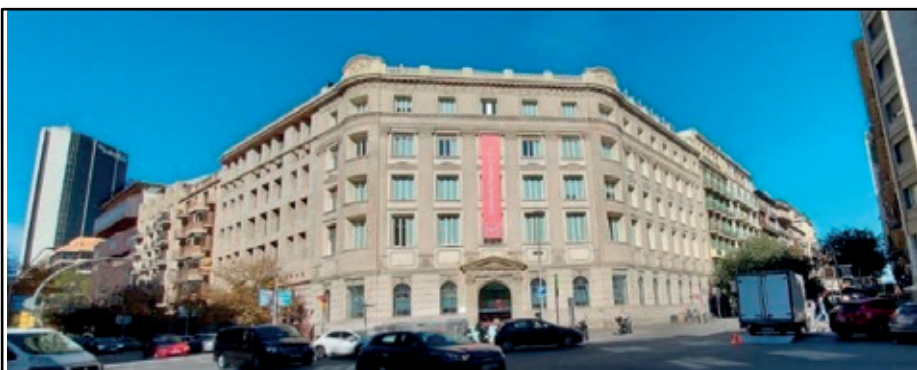
Làmines 2 i 3. El Col·legi es pogué instal·lar (1895) a la part esquerra de l'edifici acabada de construir (*segona foto*). Però aviat hagué de tancar (1915). La Companyia va creure convenient portar a Sarrià el Col·legi Màxim de Tortosa (Facultats de Filosofia i Teologia per als jesuïtes estudiants) i també l'*Institut Químic* i el *Laboratori Biològic*, nascuts a recer del Màxim. S'anava creant a Sarrià una forta presència de la Companyia amb uns 230 jesuïtes. Acabat ja tot l'edifici, al cap de dotze anys, es pogué pensar novament la possibilitat de reobrir el col·legi amb el seu internat (1927), compartint tots el mateix gran edifici (*foto inferior*). (Arxiu Col·legi St. Ignasi).

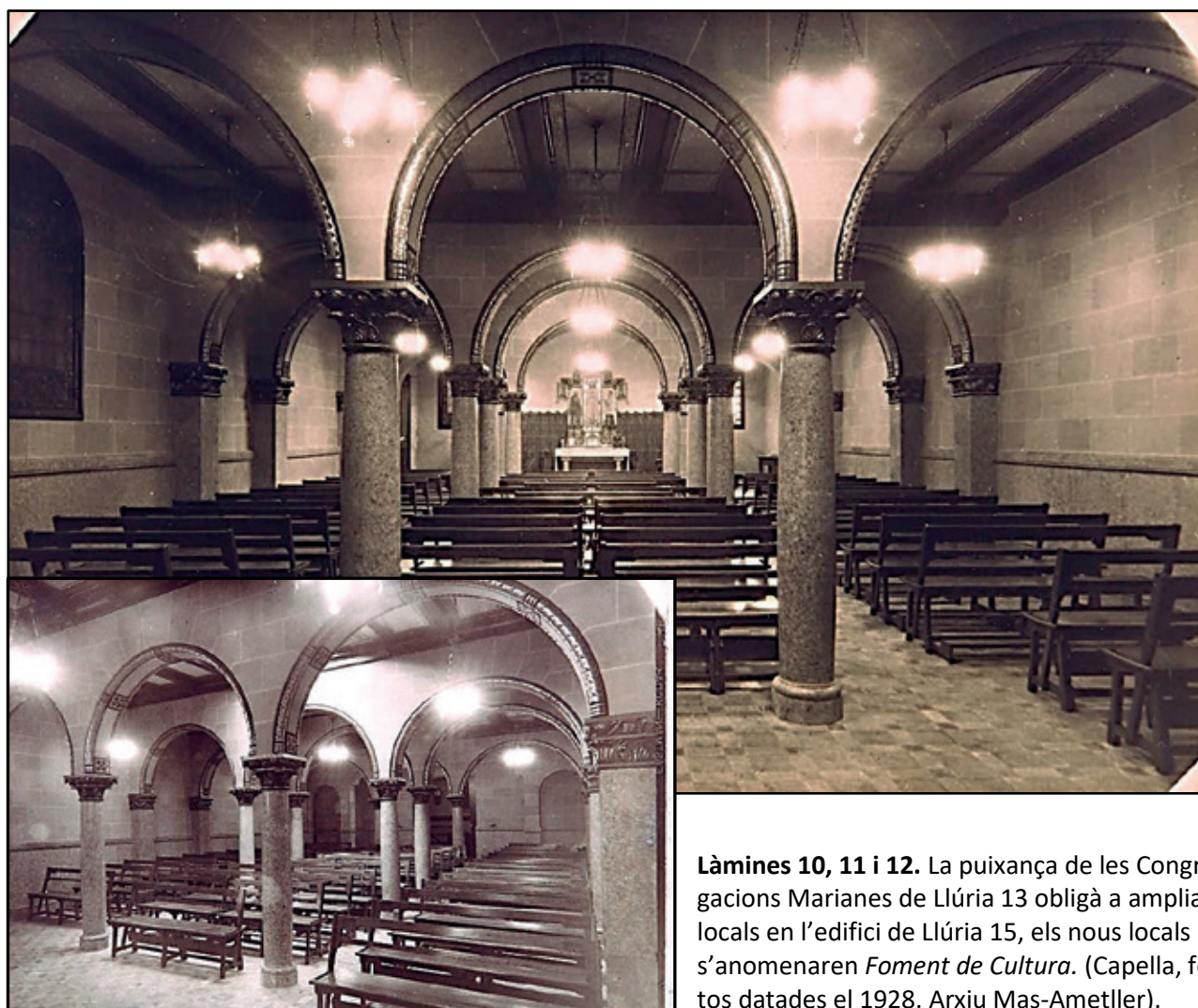
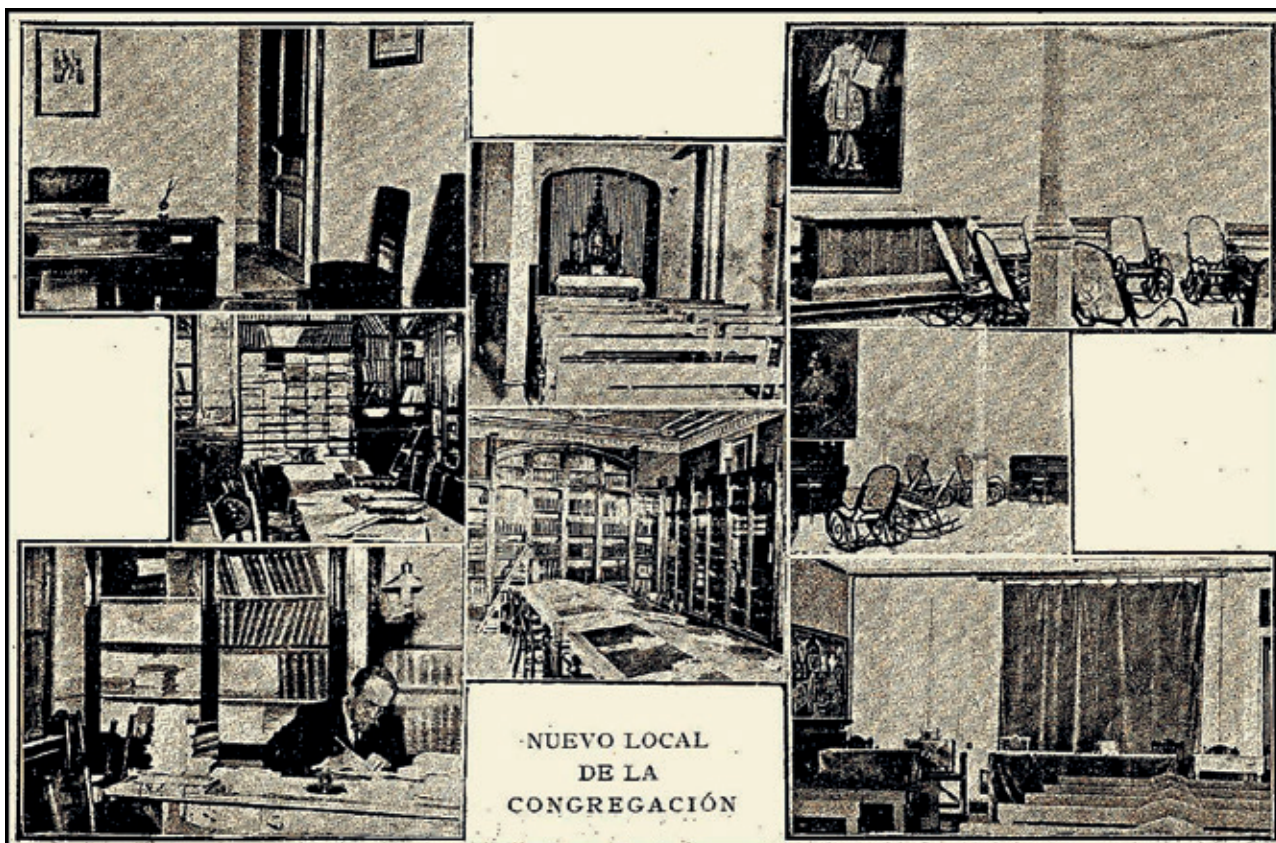

Làmines 4, 5 i 6. El Palau Reial Menor enrunat (pintura de Ramon Martí Alsina, 1859, MNAC) es convertí en una bona promoció d'habitatges a Ciutat Vella. Només fou conservada la capella històrica dels Templers. Finalment, el 1922 fou donada als jesuïtes, juntament amb dos edificis, l'un al c. Templers i l'altre al c. Palau. La nova Residència es convertí en *Casa d'Escriptors*, amb bona biblioteca i la revista *Iberica* (portada de Roquetes) i la Cúria i Administració Provincials.

Làmines 7, 8 i 9. El Col·legi de Casp, a petició de les famílies, inaugurà els estudis de Comerç. Creixeren tant que calgué independitzar-los. Es construí l'edifici de Rosselló 223, cantonada Balmes, l'*Institut Comercial de la Immaculada*. A la dècada dels cinquanta del segle passat, es convertí en la *Casa de les Congregacions Marianes*, el *Fòrum Vergés*. Actualment és ocupat per la UPF.

Làmines 10, 11 i 12. La puixança de les Congregacions Marianes de Llúria 13 obligà a ampliar locals en l'edifici de Llúria 15, els nous locals s'anomenaren *Foment de Cultura*. (Capella, fotos datades el 1928. Arxiu Mas-Ametller).

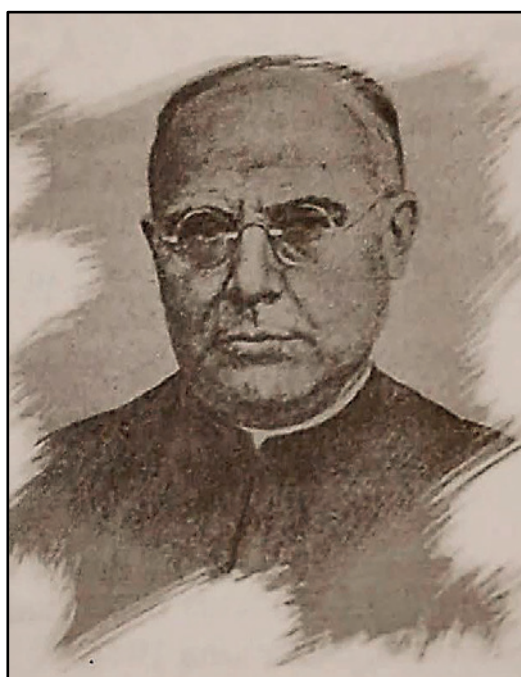
Làmina 13. El P. El P. Ignasi Casanovas donava cicles de conferències de formació teològica als congregants, tant en els locals de la Congregació (*Foment de Cultura*), com a la sala d'Actes del Col·legi. Les diferents conferències i cursos foren publicat. En fotografiem alguns exemples.

Làmines 14 i 15. El Mas Molins de Viladrau, al Montseny, fou llogat l'any 1920. L'arquitecte Sagnier tingué cura de l'obra per adequar la masoveria (a la foto, al fons) i construir capella, sala i menjador.

Làmines 16. 17 i 18. Col·legi, sala d'estudis (brigada), museu de ciències i menjador dels migpensio-nistes. (Fotos ca 1920).

Làmines 19 i 20. Retrat del P. Ignasi Casanovas i de la col·lecció del seu clàssic comentari als Exercicis.

8.

VINT ANYS DE FORT CREIXEMENT (1910-1932)

ABANS DE LA NOVA (QUARTA) SUPRESSIÓ DE LA COMPANYIA

2a part

La vintena d'anys (1910-1932) que vam començar a exposar en el cap. 7, amb tota la seva extraordinària força de creixement, ens obliga a fer un nou capítol, i fer memòria d'alguns punts més. Afegirem, si més no:

– La *Qüestió catalana*, car la Companyia de Jesús Universal ha de realitzar la seva missió encarnada a cada contrada concreta. Indubtablement els problemes no seran pas pocs.

– Els *Exercicis de Sant Ignasi*, que viuen una especial florida aquests anys. L'*Escola catalana d'Exercicis* es consolida de manera significativa, tant des de l'estudi, que fa redescobrir accents a cops oblidats de la proposta d'Ignasi, com des de la pràctica, amb la constitució del "prodigi" de l'*Obra d'Exercicis Parroquials de Catalunya*.

– Caldrà també observar l'*evolució de les Congregacions Marianes*, i dins d'elles, el paper de l'*Acadèmia de Llengua Catalana* al llarg de les seves diverses etapes.

– Repassarem igualment alguns *noms destacats de jesuïtes* d'aquestes dues dècades, alguns dels quals, amb una gran senzillesa, van deixar una petja significativa en el seu temps i més enllà.

– Acabarem el capítol veient com el govern d'Espanya, referendat per les Corts Espanyoles, per quarta vegada en els s. XIX-XX, *suprimeix* la Companyia de Jesús. Els estudiants jesuïtes continuaran la seva formació a l'exili, i la resta maldaran per ser jesuïtes en l'anonimat i en la clandestinitat. Alguns d'ells, enmig d'ensulsiades que la història haurà de jutjar, foren assassinats per ser religiosos.

En aquest escrit prioritzem la *Residència de Llúria 13*, però a partir d'ara, la mirada, a la força, s'amplia a tota la nova extensió de la missió dels jesuïtes a Barcelona que aquests anys han propiciat.

---

1. LA “QÜESTIÓ CATALANA”

1.1. A tenir en compte...

1. Els primers jesuïtes deien d'ells mateixos: “com sia que de nosaltres uns érem francesos, altres espanyols, altres savoians, altres càntabres, estàvem dividits en diverses sentències i opinions”¹.

Sovint s'ha definit l'espiritualitat i el tarannà dels jesuïtes com *l'equilibri no fàcil en diferents dialèctiques*. Una d'elles és la dialèctica entre universalitat i localisme: la Companyia és *universal* i s'ha d'encarnar en un territori *local*. És el dogma jesuític de la inculturació. Una dialèctica que mai no s'ha realitzat en la història de la Companyia sense problemes. El jesuïta no entra a la Companyia (com el monjo al seu monestir) per a una geografia concreta, sinó que entra a la universal Companyia, i per tant, serà ben habitual que convisqui a la seva comunitat amb companys de diferents províncies.

És un carisma que mai no es posseeix pacíficament. I el jesuïta ha de comptar amb els pluralismes d'apreciacions, d'aprioris..., i així ha estat a la Província d'Aragó formada pels jesuïtes aragonesos, balears, valencians i catalans. Ben segur que, des d'opinions i sensibilitats diverses, hom vol la fidelitat al *servei de la missió de Crist*. El pluralisme de visions serà obvi en la Companyia, encara que sovint hagi estat titllada de monolítica.

2. Per altra banda, aquests vint anys són de *fort creixement del catalanisme*, i consegüentment de complexes i diferents reaccions a l'Estat Espanyol. A grans trets, els governs d'Espanya es troben necessitats del suport dels partits catalanistes², i a vegades sembla que comencin a desfer-se algunes de les prevencions anticatalanistes. Són els anys en què Catalunya assoleix un primer autogovern, la *Mancomunitat*, al cap de dos-cents anys de la desfeta de l'Onze de Setembre del 1714. A més, la cultura catalana ha assolit uns importants desenvolupaments que van creixent sense fre.

3. Els jesuïtes a Catalunya, malgrat importants excepcions³, apareixen un xic *aliens a la llengua i la cultura catalana* i a vegades són criticats per aquest tarannà. Valgui de moment una sola citació: “Els efectes castellanitzadors dels col·legis que tenia la Companyia de Jesús a Catalunya van ser

---

¹ *Deliberació dels Primers Pares* (1539), MONUMENTA IGNACIANA, Series Tertia, I, pp. 1-7 n. 1. Entre d'altres documents podem afegir que el n. 10 de les *Regles Comunes de la Companyia de Jesús*, en ús en aquells dies, deia: “Para mayor unión de los que en la Compañía viven, y mayor ayuda de aquellos con quienes moran, todos aprenderán la lengua de la región en que residen, si ya la suya natural no fuere allí más útil”. Les darreres *Congregacions Generals* han recordat la necessitat de la inculturació per causa de la missió dels jesuïtes.

² Són els dies en què Francesc Cambó gaudeix d'un cert arbitratge, és interlocutor continu amb els Presidents del Govern i amb el Monarca, gaudeix de gran prestigi entre els Parlamentaris i està a la base de l'Assemblea de Parlamentaris, posa ministres de la Lliga al govern d'Espanya, i al final ell mateix acceptarà carteres decisives.

³ Notem, per exemple, que tot el moviment de l'*Obra d'Exercicis Parroquials*, i la seva revista *Perseverància*, és en català, el mateix hem de dir del moviment de la *Bona Parla* amb les seves Lligues contra la blasfèmia. Òbviament el mateix cal dir de les *Missions Populars*, fetes pels pobles de Catalunya.

evidents en les classes altes”⁴. La “Qüestió Catalana” provocà problemes interns a Barcelona entre els jesuïtes de la Província d’Aragó.

Algunes maneres de fer del provincial Lloberola, no gens benivolent amb les qüestions culturals i socials de Catalunya⁵, provocaren tensions que arribaren al nou P. General Ledochowski. Per enfrontar el problema, el mateix Lloberola proposà al P. General que es faci una consulta a diversos jesuïtes sobre la “Qüestió Catalana”. Per contra, el P. General li ordenà que la consulta només fos feta a dues persones (i que si de cas el Provincial, hi afegís les seves remarques). (**Làmines 1-4**)

El P. Casanovas, el jesuïta més significat en aquesta qüestió (presentat en el capítol 7), fou un dels dos designats per Lloberola. Va escriure un llarg i detallat document, *Recensio de Quaestione Catalaunica mittenda A. R. P. Generali Wlodomiro Ledochowski* (18.10.1918), en el seu llatí elegant. D’aquest llarg i matisat escrit en recollim una mínima part, ens fixem en tres punts⁶.

1.2. Uns pocs flaixos d’un document de 157 folis

a. *El poble català té com a llengua única i natural la catalana*. Aquesta és la tesi cabdal de l’escrit del P. Casanovas. Una bona majoria dels catalans no aprenen el castellà fins als seus dies escolars. Segons les darreres estadístiques, recull el document, parlen el català quasi quatre milions (3.827.066, entre Espanya, França, Andorra i Itàlia). A Catalunya (sense comptar la Franja), són dos milions (1.966.382). També és veritat que a Barcelona, una part de l’alta burgesia i de l’aristocràcia, prefereixen el castellà com a llengua habitual (426).

No és, per tant, que “en els temps actuals” el català hagi pres força artificiosament, fins i tot entre les classes cultes (com diuen alguns, i com sembla que entenia el P. General). En tot cas, aquesta “gran força” dels últims decennis, es podria aplicar a la literatura, malgrat els esforços que ha fet l’Estat perquè es perdés.

L’escrit del P. Casanovas parteix de la base que no es poden separar el contingut cultural, polític i social que, per força, havia d’influir en l’actuació religiosa⁷.

b. *La missió de l’Església. En quina llengua es prega, s’explica el catecisme i es predica?* La resposta és clara: a les parròquies predomina el català en les predicacions, a les esglésies dels religiosos a Barcelona les predicacions es fan en castellà (llevat de claretians i felipons), fora de la capital, a tot arreu s’empra el català, en són excepció els jesuïtes i part dels carmelites.

Anàlogament passa amb les pregàries en els col·legis religiosos, ben a l’inrevés de la majoria de les escoles públiques on en català es prega i s’ensenya la doctrina⁸.

c. *Els jesuïtes a Catalunya: hom prescindeix de la llengua catalana*⁹. “Un català es veu obligat a extingir la seva pròpia llengua tan bon punt entra a la Companyia. Més tard, al llarg de la seva vida, la llengua castellana es l’única que s’ensenya, s’utilitza i es promou”. A Barcelona, la llengua

⁴ CORTS, Ramon. *La Qüestió Catalana en els Arxius Secrets del Vaticà (1875-1923)*. Barcelona 2017, p. 21. El Dr. Corts cita TERMES, J. *Història del catalanisme*, p. 29.

⁵ Hem vist el cas del P. Gabriel Palau, al cap. 5, epígraf 4.6.3, i la seva nota 52.

⁶ En aquest epígraf ens basarem sobretot en BATLLORI XVI, pp. 419-432, i també en el bon resum del document que fa CORTS, pp. 464-468.

⁷ BATLLORI XVI, p. 425-427; CORTS 465-467.

⁸ BATLLORI XVI, p. 430.

⁹ BATLLORI XVI, p. 432.

catalana no entra ni en els Col·legis, ni a la Congregació¹⁰. Els alumnes interessats per la literatura catalana es distancien de llurs professors. A la Congregació, un P. Director, aferrissat partidari de no emprar mai la llengua catalana, convidava a deixar la Congregació Mariana a qui gosava parlar la llengua o es manifestava catalanista¹¹. Similarment passava en algunes altres Congregacions religioses¹².

El català no és present en la vida comunitària jesuïta, ni tampoc hi és massa de cara enfora. S'havia arribat a detalls poc presentables, com per exemple, que si un bisbe s'adreçava en català a un jesuïta, aquest li havia de respondre en castellà. Parlar català era considerat de mal gust i vulgar, "no poques vegades la llengua catalana és públicament menyspreada i fins i tot ridiculitzada"¹³.

Casanovas amb la seva llibertat, i avançant-se al que fou realitat cinquanta anys més tard, fa la proposta al P. General de creació d'una Província Catalana. L'any següent, el visitador del P. General, P. Boetto (jove jesuïta piemontès, posteriorment cardenal arquebisbe de Gènova) al País Basc i Navarra i a la província d'Aragó, deixà grat record de comprensió i encoratjà Casanovas a prosseguir les seves activitats en el camp de la cultura i de la pietat catalanes.

2. "SETMANA IGNASIANA" DE BARCELONA.

"OBRA DELS EXERCICIS PARROQUIALS" DE CATALUNYA

Aquests anys va prenent cos el que podríem anomenar *l'Escola Catalana d'Exercicis*, amb un doble vessant, l'estudi teòric i la renovació de la pràctica dels Exercicis¹⁴.

A tota la Companyia se celebraren solemnement els anys ignasians 1921-1923 i de manera especial a Loiola i a Manresa. A Catalunya els eixos foren la *Setmana ignasiana* de Barcelona, el *Congrés d'Exercicis* a Manresa i la creació de la revista *Manresa d'Exercicis* (amb seu a la Cova). Coincidint amb tot això nasqué a Catalunya *l'Obra d'Exercicis Parroquials*.

---

¹⁰ Malgrat tot, dels col·legi i la Congregació havien sortit polítics i escriptors catalans importants. Casanovas anomena en aquest moment: Enric Prat de la Riba ("instaurador i quasi pare de la nova Catalunya"), Joan Ventosa (Ministre del govern d'Espanya), Josep Puig i Cadafalch (President de la Mancomunitat), Joan Vallès (President de la Diputació) i Raimon Abadal (President de la Lliga Regionalista); i creu que també, Francesc Cambó ("líder de tota la política catalana").

¹¹ Tot fa pensar que el P. Casanovas es referia al P. Clavell: "El P. Director no tolera que cap congregant parli amb ell de la Qüestió Catalana. Diu, obertament, que l'esperit catalanista és oposat a l'esperit de la Congregació. Qui es manifesta catalanista és exclòs, *ipso facto*, del nombre de congregants, és rebut fredament, i a cops convidat a deixar la Congregació". Del P. Clavell i de la seva actitud davant el catalanisme, en tornarem a parlar a l'epígraf 3.1.

¹² Vegeu CORTS, pp. 467-468, nota 1377.

¹³ Recordeu també la breu anàlisi que fèiem en el cap 5, epígraf 3.4.

¹⁴ Per citar alguns noms: Pere Ferrusola (que molt abans, des de la Universitat de Cervera, impulsà els estudis i una pràctica renovada dels Exercicis), Lluís Vidal, Ignasi Casanovas, Josep Calveras, Artur Codina, Joan Creixell, Jaume Nonell... I des de *l'Obra d'Exercicis*, Francesc de P. Vallet, Joan Serrat, Josep Monfort, Joaquim Vila, Isidre Gríful.

2.1. La Setmana Ignasiana de Barcelona (1922). El Congrés de Manresa (1923)

Enmig de les celebracions del quart centenari de l'estada del Pelegrí de Loiola a Montserrat i Manresa i, per tant també, en el quart centenari dels Exercicis, se celebrà la *Setmana Ignasiana de Barcelona*. Tres escenaris: les sessions d'estudi, al local del *Foment de Cultura*, Llúria 15; les sessions públiques al *Palau de la Música Catalana*; els actes religiosos a l'*església del Sagrat Cor* del c. de Casp i a l'*església de Betlem*. Tot culminà en un pelegrinatge a Montserrat i Manresa (11-12 novembre).

Al *Palau de la Música*, la sessió inaugural omplí tot l'aforament (dissabte 4.11). Alternaren parlaments amb recitals de l'Orfeó Català. La segona (dimarts 7), comptà amb dues ponències i amb la lectura d'unes pàgines de Costa i Llobera, finat no feia massa: "St. Ignasi i la Companyia, realització de l'ideal dels Exercicis". Tot l'acte fou acompanyat per un cor sota la direcció de Domènec Mas i Serracant. La sessió de cloenda (divendres 10), després de parlaments diversos i de la lectura de les conclusions, s'escoltà la cantata del P. Antoni Massana, "Aclameu Yahvè", i un càlid discurs del cardenal Vidal i Barraquer. Es cloqué amb l'Himne de St. Ignasi, de Mas i Serracant.

Les sessions d'estudi al *Foment de Pietat* tractaren punts centrals dels Exercicis, amb ponències de J. M. Mundó, J. M. Bover, Alfonso Veray, Lluís Teixidó i Ramon Orlandis¹⁵.

*Al cap d'un any a Manresa se celebrà un Congrés d'Exercicis*¹⁶, i en el seu si, es crea la revista *Manresa*. La Setmana de Barcelona n'havia estat el precedent.

– El *Congrés de Manresa* (2-6.04.1923) reuní 78 congressistes¹⁷. Dels seus estudis i reflexions, recollim quatre punts que han esdevingut prioritats en els Exercicis dels s. XX i XXI.

a) Personalització i adaptació a cada exercitant, com Ignasi, que partia de la "realitat" de la persona i s'hi adaptava. b) Necessitat de l'estudi del llibre i del seu sentit genuí. Cal esmerçar temps i recursos en la formació dels que donen Exercicis. c) Es formula la queixa que la proposta dels "punts per a la pregària" esdevé sovint "diluvi de consideracions" que rellisquen, ben lluny de la "breu i sumària declaració". d) Exercicis adaptats. Es desitja la recuperació dels Exercicis segons les anotacions 18 i 19, de manera que puguin arribar a persones molt ocupades o a persones de menor preparació¹⁸.

– La revista *Manresa* (1923) fou un fruit de la Setmana de Barcelona i del Congrés de Manresa. El primer número deia: quedà "establerta finalment al costat de la Cova de Manresa la redacció de la Revista d'Exercicis per als pobles de parla castellana, la primera idea de la qual sorgí espontàniament en la Setmana Ignasiana celebrada a Barcelona el novembre de 1922, i fou aprovada al Congrés d'Exercicis de Manresa de l'any següent 1923". Foren l'ànima de la revista inicial tres jesuïtes catalans: Josep Calveras, Ignasi Casanovas i Artur Codina. La redacció radicarà a la Cova fins que el 1950 la revista traslladi la seva seu a Madrid¹⁹.

¹⁵ CEPA, extra 1922-1923, pp. 21-34.

¹⁶ Els darrers 12 anys s'havien celebrat a Europa cinc Congressos d'Exercicis, a París, Roma, Països Baixos, Innsbruck i novament Roma (aquest darrer congrés dedicat especialment a exercicis a obrers).

¹⁷ Vint-i-dos d'ells capellans diocesans o religiosos, la resta jesuïtes d'Espanya i de l'estranger. S'hostatgen a la Cova, al convent dels caputxins i a l'antic palau episcopal.

¹⁸ Vegeu CEPA, 1922-1923, pp. 87-161. Resum a RIERA, pp. 175-176.

¹⁹ La revista naixia estructurada en cinc blocs: estudis (del llibre dels Exercicis), notes (sobre els Exercicis i la seva història), cròniques (l'actualitat dels Exercicis arreu del món), examen de llibres (Exercicis i Espiritualitat) i varietat (temes diversos entorn dels Exercicis).

2.2. L'Obra d'Exercicis Parroquials de Catalunya (OEP)

2.2.1. Una "organització apostòlica de laics"

Tingué els seus començaments a Manresa el 1922, "esdevenint així la Santa Cova l'inici d'aquesta Obra"²⁰. Del 4 al 9 de setembre, el P. Francesc de Paula Vallet (director aleshores durant un poc temps de la Casa d'Exercicis) dona una primera tanda, amb 12 exercitants, projectant ja una organització peculiar d'Exercicis. En els mesos següents se'n tingueren cinc més, amb un total de 87 homes. (**Làmines 5-7**)

De seguida la proposta saltà a altres poblacions, amb l'originalitat de saber *improvisar* cases d'Exercicis en els llocs més inaudits. Després de Manresa, Cervera (1923), on el vell Hospital fou utilitzat com a Casa d'Exercicis; s'hi feren cinc tandes, amb un total de 284 homes, exercicis en complet recés. Seguidament, encara el mateix 1923, a Sant Andreu de la Barca, on l'antigua i desmantellada fàbrica de pel·leteria de Ramon Riera i Planas, albergà sis tandes amb 177 exercitants²¹.

Des d'ara el creixement de l'Obra d'Exercicis i de les seves *Lligues de Perseverança*, serà exponencial, amb el lideratge del P. Francesc de Paula Vallet, amb qui col·laboraren estretament els jesuïtes PP. Josep Montfort, Joaquim Vila i Joan Serrat, als quals de seguida s'hi sumaren múltiples preveres diocesans. El P. Josep Calveras tingué un important paper en la formació i capacitació de molts d'aquests sacerdots en el ministeri dels Exercicis²².

Per comprendre l'OEP cal veure que "els Exercicis són parroquials de nom i de fet. El reclutament dels exercitants es fa parroquialment i els rectors consideren l'Obra com a seva, visiten els exercitants durant la tanda, en fan el seu seguiment, tenen molta preocupació per les Lligues de Perseverança...". El creixement anirà fent que la promoció de les tandes, vagi referendada per una intensa propaganda a la premsa: *Diario de Barcelona*, *La Vanguardia*, *La Veu de Catalunya*, *La Publicitat*, *El Correo Catalán* ("que representen partits ben diferents", nota el cronista)²³.

Les estadístiques de l'OEP mostren un increment exponencial, sumant un total de 8.343 exercitants, només en el quinquenni 1922-1926²⁴.

	EXERCITANTS
1922	21
1923	1.272
1924	1.404
1925	2.630
1926	3.016
<i>total</i>	<i>8.343</i>

²⁰ SOSPEDRA, Antoni. *El P. Vallet*, pp. 32-33 (Barcelona 1995). Vegeu també: *La Obra de los Ejercicios Parroquiales en Catalunya*, a *Cartas Edificantes de la Provincia de Aragón* (CEPA), 1926, p. 26.

²¹ En Ramon Riera i Planas fou besavi de qui escriu aquestes pàgines (pare de l'àvia materna, Anna Riera i Guardiola).

²² SOSPEDRA, p. 61.

²³ SERRAT, J. *La Obra de Ejercicios Parroquiales*, revista *Manresa*, 1925, pp. 154-155 i 161.

²⁴ Vegeu MONTFORT, J. *Desarrollo de la Obra de Ejercicios Parroquiales en Cataluña en 1926*. *Manresa*, 1927, n. 9. p. 79. La revista *Perseverancia*, en un apèndix al final de l'any 1926, p. 834 i següents, fa un dossier de 15 pàgines amb tota mena de dades estadístiques, des de la fundació el 1922, fins al final de l'any 1926.

Sovint l'OEP haurà de recórrer a instal·lacions hoteleres, que durant uns dies transformaran part dels seus espais en lloc de silenci, recolliment i pregària. "Com a dada curiosa podem anotar que durant l'any 1927 s'han donat tandes d'Exercicis a 23 cases diferents, la major part hotels i balnearis, alguns de gran luxe". Exemples: els prestigiosos hotels Florida i Núria al Tibidabo, Montagut a Ribas, Bofill a Viladrau, els balnearis Banys de Sant Vicenç a l'Alt Urgell i Banys de la Mercè a l'Alt Empordà²⁵.

Es donaven Exercicis, a tota mena de persones i classes socials, a la tanda sovint coincidien dirigits, empresaris i obrers. Les tandes eren de cinc dies sencers, en total silenci, seguint sobretot la *primera setmana* de la proposta ignasiana. L'horari i les activitats diàries estaven molt estudiades i pautades i omplien de fondària i pietat la jornada de l'exercitant²⁶.

Del tot vinculada a les parròquies de Catalunya i als seus bisbes, l'OEP anava agafant gran envergadura. Presentava una oferta d'Exercicis molt important, es governava per una junta sòlida i activa, desplegava múltiples *Lligues de Perseverança* arreu dels pobles i ciutats de Catalunya. La revista quinzenal *Perseverància*²⁷ era l'òrgan de l'OEP i de les Lligues. La seva seu central, el *Casal de l'Exercitant*, estava en el cèntric carrer de la Canuda n. 4 (al costat mateix de l'Ateneu Barcelonès), amb dos pisos, oratori, despatxos i sales de reunions i fins i tot algunes cambres que facilitaven la pernoctació als exercitants forans²⁸. **(Làmina 8)**

Les *Lligues de Perseverança*, presents arreu de Catalunya, esdevingueren un fort moviment associacionista. En base en els grups parroquials, les trobades interparroquials, comarcals i nacionals, anaven teixint un seriós moviment, on cada membre partia d'una experiència forta, la dels seus propis Exercicis, sovint repetits, i sempre renovats en els múltiples encontres, reunions i assemblees. La pertinença i la identitat eren essencials en aquella Catalunya plural i difícil. La insígnia de l'OEP, posada en lloc destacat del propi vestit, i l'himne, tantes vegades cantat amb entusiasme ("Amunt germans fem nostra via, Jesús Déu nostre ens va al davant", música del P. Massana), esdevenien signes d'identitat que promovien la "perseverança" en les experiències fundants dels propis Exercicis.

2.2.2. El P. Vallet. Creativitat i lideratge

Francesc de Paula Vallet i Arnau (Barcelona 1883 - Madrid 1947) havia estat alumne dels jesuïtes de Casp amb un "aprofitament suficient", eixerit però amb múltiples altres interessos. Pertangué un temps breu a la Congregació Mariana del Col·legi, però ja no a la d'Universitaris²⁹.

²⁵ Vegeu *La Obra de los Ejercicios Parroquiales en Cataluña en 1927*, Manresa, 1928, n. 13. p. 83, pp. 82-83 i nota 3.

²⁶ SERRAT, J. *La Obra de los Ejercicios Parroquiales en Cataluña*. Revista *Manresa*, 1925, pp. 166-168. CEPA 1926, pp. 22-26. Informació més detallada a SOSPEDRA, pp. 101-119.

²⁷ Comença a editar-se el 1923. Al tercer any, gener 1926, passa la seva Redacció i Administració, a Barcelona, al c. de la Canuda, 4. Recull la vida de l'Obra, informacions diverses, formació teològica i apologètica, cròniques, fotos de tandes d'Exercicis, llibres, economia, etc.

²⁸ CEPA 1926, p. 58. Vegeu també *J. Montfort*. CEPA 1926, pp.78-84. "Però és tan extraordinari l'increment de la nostra gran família... que malgrat les despeses continues per engrandir-lo... L'Obra d'Exercicis no en té prou amb un *Casal*, s'imposa la necessitat de construir el definitiu *Palau de l'Exercitant*". CEPA 1926, p. 59. Hom somnia també en el trasllat a la Gran Via, a la casa que fou del matrimoni Josep M. Serra i Dorotea de Chopitea (l'actual hotel Gran Via), uns locals més espaiosos i adequats al creixement constant de l'OEP. Vegeu M. DEL S., *Manresa*, 1928, n. 13, pp. 80-83. Tanmateix l'any 1927 es construí i inaugurà el nou *Casal de l'Exercitant* a Diputació, 316, que potencïà la trobada dels membres de l'OEP, llurs conferències, reunions i actes socials i religiosos.

²⁹ L'anuari de la Congregació des de 1904 inclou el nom de Josep M. Vallet i Arnau, germà seu, posteriorment empresari vinculat a la Fàbrica Elizalde.

Estudiava enginyeria i estava posat en múltiples activitats, literàries, polítiques..., festejava una xicoteta... (“més que estudiar seriosament, posà en joc llurs qualitats... sovintejà l’alta societat amb el seu elegant bon vestir..., és tot un senyoret”). Després, amb el seu pare, s’inicià en el món dels negocis i finances. Però la seva comprensió de la vida tingué un fort sotrac (1906), especialment quan fou ordenat prevere el seu amic i company Eudald Serra³⁰: “Em vaig adonar que havia passat vint anys, sense servir a ningú més que a mi; jo quedava horroritzat davant l’espectre d’una vida inútil”. Després d’uns Exercicis intensos a Manresa, contràriament al que era previsible, en *Paco* es feu jesuïta (1907).

Ja en els seus anys inicials a Gandia promogué Exercicis convocant molta gent de la contrada³¹. Un cop prevere, des del primer moment, s’afegí als grups parroquials d’Exercicis “seguint la pauta d’*Obres parroquials* que havien tingut molt d’èxit a Bèlgica i Holanda”³². Acabem de veure que sota el seu lideratge esdevingueren l’*Obra d’Exercicis Parroquials* i arribaren a un impacte mai vist, ni aleshores, ni després. Molts preveres diocesans li feren costat.

No degueren ser sempre fàcils o adequades, en un home de tant caràcter i de tanta empena, les relacions amb altres persones i amb els companys i superiors de la Companyia³³.

Sorprenentment, el 1927 el trobem retirat a Veruela per decisió dels superiors, i eximit de les seves activitats apostòliques. “El P. Vallet està cansat, esgotat i malalt. Espiritualment desgastat. Està al marge de tota aquella activitat vertiginosa. Descansa i prega. Obeeix amb alegria”³⁴. És substituït a la direcció de l’OEP pel P. Joan Serrat. En aquest recés-exili, conta ell mateix, tingué la gran il·luminació de crear una Congregació religiosa al servei dels Exercicis Ignasians, sense però deixar la Companyia.

Tanmateix, el desembre hagué de passar a Gandia, amb el mandat de no tractar amb ningú de l’OEP, ni de la seva projectada fundació religiosa; ni tampoc amb bisbes i cardenals. El P. Vallet demanà als seus superiors viatjar a Roma per informar de tot el P. General. A finals febrer, emperò, rep l’ordre d’anar al col·legi d’Oriola com a professor de matemàtiques dels infants, o bé sortir de la Companyia³⁵.

Finalment, el 3.05.1928 deixa de ser jesuïta i cerca “bisbe benèvol” per poder continuar exercint les tasques sacerdotals. L’acolli el bisbe de Salto, Uruguai, diòcesi a la qual es va traslladar amb els seus primers companys, amb els quals, prèviament, havia fet una peregrinació a Terra Santa. La seva tasca apostòlica (i la de la nova Congregació, “Cooperadors Parroquials de Crist Rei”), al servei dels Exercicis Ignasians, continuà intensa i s’estengué l’Uruguai, França i Espanya, fins al seu decés el 1947.

L’*Obra d’Exercicis Parroquials de Catalunya* continuà amb una llarga història plena de serveis eclesials amb l’oferiment d’Exercicis ignasians³⁶.

---

³⁰ Mn. Eudald Serra creà el Foment de Pietat i ben aviat comptà amb la col·laboració del P. Ignasi Casanovas. Ho hem vist al cap 7, 3.3.

³¹ MONTFORT, J., revista *Manresa*, 1927, n. 9. p. 79.

³² <https://obraejercicios.org/qui-som>.

³³ “Veient aquell moviment sacerdotal que girava al voltant del pare Vallet, alguns deien això acabarà en una nova congregació religiosa. El nostre Pare Vallet portava un estil de vida molt diferent del que era normal i clàssic en els jesuïtes catalans. Alguns l’acusaven de no estimar la Companyia. Ell deixava que l’acusessin, però es va defensar davant del seu superior general de l’acusació de falta a l’obediència”. El seu lema “*en l’Obra seré el menys jesuïta possible* en realitat estava dient, a través del seu fi sentit irònic, *seré el més jesuïta possible*”. SOSPEDRA, pp. 123-124.

³⁴ Les citacions són de <https://cpcr-caldes.blogspot.com/p/jovenes.html>.

³⁵ En aquesta breu ressenya recollim, en primer lloc, les informacions que sobre el P. Vallet ofereix la *Congregació dels Cooperadors Parroquials de Crist Rei* que ell fundà. SOSPEDRA, pp. 126-134, i el web citat en la nota anterior.

³⁶ <https://obraejercicios.org/>

3. CONGREGACIONS MARIANES (1910-1932)

ELS PP. DIRECTORS

Ens toca tornar a agafar el fil de les Congregacions Marianes. N'hem parlat a bastament³⁷. És la incidència més forta entre la joventut que promou la Companyia de Barcelona, formada per estudiants universitaris, professionals joves, comerciants i empresaris que estan iniciant el seu camí³⁸.
(Làmina 9)

Ens aturarem en aquests darrers vint anys que també aquí són de creixement. I abans que res presentarem els seus PP. Directors.

3.1. Gaietà Puig, Marià Clavell, Demetri Zurbitu, Manuel M. Vergés

– El P. *Gaietà Puig* (director 1902-1914)³⁹, succeí al P. Fiter, el “restaurador de les Congregacions”. Quan entrà a la Companyia era metge en exercici amb fama de savi i experimentat. Ja havia col·laborat amb el P. Fiter com a Vicedirector i va saber assumir creativament el lideratge del seu antecessor. De la seva època remarcuem la constitució de la Congregació de la Purificació i Sant Francesc de Borja (1905), per als congregants casats, el bon èxit del Congrés Hispanoamericà de les Congregacions que se celebrà a Barcelona (1904) i, entre les obres socials i apostòliques, el naixement del catecisme a Hostafrancs⁴⁰.

– Al cap d'aquests onze anys fou nomenat director el mataroní P. *Marià Clavell*, que en tingué cura durant set anys (1914-1921). Havia estat anteriorment director de les Congregacions de Sarrià i professor al Màxim de Tortosa. En aquesta època fou coronada solemnement la imatge de la Immaculada de l'església de Casp (4.12.1921). El P. Clavell mostrà preocupació pels problemes de l'ús de la llengua catalana a la Congregació, i es preguntava si seria oportú fer dues Congregacions, l'una de parla catalana i l'altra castellana. L'estiu del 1919 ho consultà amb el Dr. Vidal i Barraquer (antic company seu d'estudis), aleshores ja arquebisbe de Tarragona, que li desaconsellà completament⁴¹.

---

³⁷ Cap 4.

³⁸ A cadascun dels seus Anuaris continuen repetint: “Per a joves de carrera, estudiants, industrials i del comerç. Canònicament erigida a l'Església del Sagrat Cor de Barcelona i agregada a la *prima primaria* de Roma”.

³⁹ Amb el parèntesi d'un any del P. Josep Conejos (1907-1908).

Valgui recordar la llista de directors (vegeu cap 1, epígraf 4.4.c.). El desembre del 1871, el P. Antoni Rota, a impuls d'un grup de catòlics, fundà aquesta Congregació Marina a l'església del Bonsuccés, que fou traslladada a Casp el 9.10.1881. Els successius directors foren: Sebastià Esperanza (1879-1880), Salvador Raventós (1880), Leonard de la Rua (1880-1882), Agustí Cabré (1882), Josep M. Lasquibar (1882), Antoni Goberna (1882-1883), Celestí Matas (1883-1886), Lluís Ignasi Fiter (1886-1902), Gaietà Puig (1902-1907), Josep Conejos (1907-1908), Gaietà Puig (nou període 1908-1914), Marià Clavell (1914-1921), Demetri Zurbitu (1921-1923) i Manuel Vergés (1923-1953).

⁴⁰ Del P. Gaietà Puig n'hem parlat al cap 6, epígraf 6.

⁴¹ Clavell li deia que en aquesta segona Congregació es permetria, eventualment, parlar en català, la qual cosa no passava en la primera, on tots els actes públics es feien sempre en castellà. La consulta del P. Clavell al Dr. Vidal i Barraquer fou l'estiu del 1919, i al cap de poc rebé la contesta desaconsellant-ho. I apreciant que l'existència de dues congregacions produiria divisions entre els PP. de la Companyia, i que comportaria el perill que la política s'introduís a les Congregacions, enfrontant els més regionalistes amb els altres. Vegeu: CORTS I BLAI, Ramon. *La Qüestió Catalana en l'Arxiu Secret Vaticà (1875-1923)* (Barcelona 2017), pp. 349-350. Recordeu el que hem dit una mica més amunt en aquest cap 7 a l'epígraf 1.2.c.

– El navarrès P. *Demetri Zurbitu* tingué un curt i profitós govern (1921-1923). Més tard passarà a Madrid, a la Casa d'Escriptors, on serà director de la revista *Razón y Fe*. Persona de gran simpatia, tenia una pregona preparació intel·lectual i havia cursat un any a l'Institut Bíblic de Roma. Deixà una bona petja: la creació de la Revista de la Congregació *Iuventus*, promogué el restabliment de l'Acadèmia catalana donant-li una forta embranzida, tingué cura de múltiples cursos de teologia per als congregants i encapçalà una nombrosa peregrinació a Roma⁴².

– En el molt complex i difícil setembre de 1923 (recordeu: cop d'estat de Primo de Rivera, supressió de la Mancomunitat, restricció de llibertats...), el P. *Manuel M. Vergés i Furnells*, rebia la direcció de la Congregació de la Immaculada⁴³. Ho serà tot al llarg de trenta anys (1923-1953), amb la dissolució de la Companyia i la Guerra Civil, entremig. El relleu resultà tota una sorpresa: "Nou Director. Un inesperat canvi... el que fins ara havia estat el nostre Director R. P. Demetri Zurbitu ha quedat encarregat exclusivament de la Congregació de la Purificació... Ha pres el govern de la Immaculada el R. P. Manuel M. Vergés"⁴⁴. Feia poc que Zurbitu, acompanyat de Vergés, havia assistit a l'assemblea de joves de la *Neue Deutschland* que reuní un miler de joves alemanys⁴⁵. (**Làmines 10 i 11**)

3.2. "El P. Vergés em té com el seu millor amic"

El seu fort i vigorós lideratge s'estén al llarg de trenta anys (1923-1953). "Tot ell semblava fet per a l'acolliment i la benvinguda. Els seus congregants, i tants d'altres, pensaven dintre seu: el P. Vergés em té com el seu millor amic. Es feia tot per a tots"⁴⁶. Rebia una congregació en bon desenvolupament, amb uns 2.000 congregants (entre numeraris, supernumeraris i honoraris, aspirants i postulants). Deixà forta petja al llarg de trenta anys en tres temps històrics tan diversos: Primo de Rivera, República, Franco.

Barceloní (1886), d'una família de lletrats, alumne del Col·legi de Casp (1894-1901), congregant de la Congregació Menor (1895), començà Dret el mateix any que ingressà a la Congregació Universitària (1903), entrà al Noviciat de la Companyia de Jesús a Gandia (1909). La seva formació com a jesuïta passa per Gandia, Veruela, Holanda (on fa els estudis de filosofia), Saragossa (dos anys de "mestret"), un any de teologia a Sarrià i tres als Països Baixos, on és ordenat prevere (31.12.1921).

La seva jornada començava a les set del matí. L'havia precedit una hora de pregària a l'altar de la Immaculada i la missa amb una munió de congregants. Despatx matí i tarda, rebent visites, atenant correspondència, impulsant les seccions de la Congregació, preparant plàtiques... La feina sovint s'allargassava i el P. Vergés era dels qui, molts cops, arribava a sopar a "segona taula". I encara més tard, els companys el trobaven a la Capella amb la seva ampla pregària de final de dia, on tot, potser enmig del cansament i la son, quedava recollit, agraït i reconciliat davant el Senyor per qui havia emprès el dia.

El P. Vergés morí a Barcelona la tarda del 26.10.1956. Abans del seu decés pogué inaugurar els nous locals de la *Casa de les Congregacions* a Balmes-Rosselló (24.09.1953), traslladats de Llúria a

⁴² Vegeu ANUARI 1924, p. 10-17.

⁴³ ANUARI 1924, p. 19, nota: "Setembre 30. Diumenge XIX després de Pentecosta. Acte ordinari de Congregació. Ha fet la plàtica el nou P. Director, Rv. P. Manuel M. Vergés".

⁴⁴ Revista *Iuventus*, n. 1. S'havia publicat abans el n. 0.

⁴⁵ UDINA p. 54.

⁴⁶ Citat per UDINA, p. 17.

l'antiga seu de l'ICI. Quan s'inaugurà la nova Sala d'Actes de la Congregació fou batejada amb el nom de *Fòrum Vergés* (14.12.1957), nom que per extensió reberen tots els locals, que amb aquest nom es feren famosos i estimats per molta gent en els anys del *tardofranquisme*⁴⁷.

4. ELS TRES EIXOS DE FORMACIÓ DELS CONGREGANTS

Les Congregacions Marianes, hem dit més amunt⁴⁸, des dels seus orígens al s. XVII, maldaven per formar els seus joves des de tres eixos, íntimament relacionats, de manera que cadascun no-més rep "veritat" si s'estintola en els altres.

Primer eix, una *Pietat* que propiciï l'experiència de Déu, car en l'espiritualitat ignasiana, el "primer" és l'encontre personal amb Déu. Segon, *Acció Social*, la presència entre gent desfavorida, deixant-se robar el cor pels marges socials⁴⁹, alhora que es pretén evangelitzar unes geografies sovint agressives al catolicisme. Tercer, l'eix *Intel·lectual*, una seriosa i contrastada formació professional, humana i teològica, en època en què la creença es troba qüestionada.

Actualitzem-ne la informació en els dies que ens ocupen. (**Làmina 12**)

4.1 Seccions de Pietat

La Congregació vol propiciar una "pietat" alhora forta i afectuosa que s'infiltri en la jornada. La trobada personal amb el Senyor Jesús, i la relació filial i càlida amb Maria, la mare propícia sempre (alguns congregants portaven la medalla a la butxaca i en moments complexos podien acaronar-la). Eren múltiples les propostes *personals* que s'oferien al congregant, en la tradició d'Ignasi de Loiola: oferiment d'obres al matí, recollir el dia en l'examen, la visita al Santíssim, el sagrament de la reconciliació, encomanar a Santa Maria els moments difícils, crear un cert clima de pregària al llarg del dia, etc.

Al costat de les propostes *personals*, destriem els principals actes *comunitaris* que oferia la Congregació.

– L'*Acte de Congregació*, diumenge matí que es feia a la capella del Col·legi. El P. Vergés, abans i després, sempre era a la porta, saludant els congregants familiarment i interessant-se pels seus problemes. El centre era l'Eucaristia, i tota la trobada acabava en una plàtica de mitja hora del P. Director i el cant de la Salve a la Mare de Déu.

– Diferents propostes d'*Exercicis Espirituals*. Exercicis en recés i silenci, principalment a les cases d'Exercicis de Sarrià i a Cova de Manresa, quasi sempre donats pel P. Vergés, amb insistència en les estones llargues de pregària personal. I també les tandes d'Exercicis predicats, com les que s'oferien a l'església de Casp⁵⁰.

---

⁴⁷ Actualment Universitat Pompeu Fabra.

⁴⁸ Vegeu la presentació que n'hem fet al cap. 4, epígrafs 3 i 4.

⁴⁹ St. Ignasi deia als jesuïtes de Pàdua (7.08.1547): "L'amistat amb els pobres ens fa amics del Rei Etern".

⁵⁰ Supra 3.1.b. i 3.2.

– La gran festa de la Congregació, el *dia de la Immaculada*⁵¹. Preparada per nou dies de pregària, la "novena". Solemnitat que convocava una munió de congregants i fidels, desbordant del tot el temple, amb l'altar de la Immaculada curull de flors, que els Congregants de la Purificació es prenien com una obligació. La jornada començava amb torns de vetlla a l'altar de Maria des de les cinc del matí, fins a l'acte solemne de la tarda. A la Missa major s'hi arribaven a comptar 2.000 fidels⁵².

– Els congregants eren convidats a diverses seccions de pietat. Les principals: *Missa i comunió diàries* (alguns assistien a la que celebrava el mateix P. Vergés a l'altar de la Immaculada). *Guàrdia d'honor*, amb tres torns diaris, al llarg del curs: 8 matí, 6:30 i 7:30 tarda⁵³; hi participaven uns 500 congregants, en 20 grups. *Missa i Felicitació sabatina*, que tots els dissabtes aplegava una vuitantena de congregants. *Rosari i ofici "parvum"*, que els dissabtes convocava uns 70-90 congregants, a l'altar de la Immaculada⁵⁴.

4.2. Catecismes i Hospitals

La societat catòlica d'aquells temps sentia un fort desassossec davant les ideologies anarquista i comunista i la seva influència en la classe obrera⁵⁵. La Congregació promogué en els barris marginals obres d'acció social i de propaganda catòlica.

– En capítols anteriors hem parlat a bastament del *Catecisme de la Sagrada Família*, a la cripta del Temple que començava a construir-se, del qual nasqué posteriorment el *Centre de St. Pere Claver del Clot*⁵⁶.

– Del mateix catecisme de la Sagrada Família, també sorgí, més tard, el *Patronat de la Sagrada Família*, carrer Sardanya 335-339. "Ocupava gairebé la totalitat de la superfície d'una illa de l'Eixample i el seu emplaçament estava limitat pels carrers de Rosselló i Sardanya i per unes pobríssimes construccions que tenen la seva entrada pels carrers de Còrsega i Sicília"⁵⁷.

Es solemnitzà el trasllat el dia de St. Lluís del 1903: sortiren del Temple de la Sagrada Família uns 600 nens en processó, organitzats per seccions, amb llurs estendards, acompanyats pels seus catequistes, congregants de la Immaculada, el P. Iñesta, rector de Llúria, el P. Gaietà Puig, director de la Congregació i el P. Jacint Alegre. Les seccions del Patronat foren múltiples⁵⁸.

– El catecisme de *Sant Francesc Xavier, a Hostafrancs*, "el catecisme dels gitanets" deien els Congregants, enmig d'un "caseriu sumit en la més espantosa misèria espiritual i humana"⁵⁹.

---

⁵¹ La imatge de la Immaculada de Joan Flotats havia estat solemnement coronada feia poc, l'any 1922.

⁵² UDINA, p. 73.

⁵³ ANUARI 1929 i 1930, p. 127.

⁵⁴ UDINA, pp. 74-76.

⁵⁵ Quan el P. Fiter creà el primer catecisme (1886) de la *Sagrada Família*, en el barri del Poblet, hi havia tres centres republicans (només en l'espai de quatre illes): "Centre Republicà de Poblet", "Republicà Federal", "Republicà Democràtic", amb llurs cooperatives i casals socials, i hi havia també diverses escoles laiques i protestants.

⁵⁶ Cap. 4, epígrafs 3.2 i 4.3.

⁵⁷ MONREAL, R., PRATS, J., CORTÉS, L. *Del Catecisme de la Sagrada Família a les actuals Comunitats de Vida Cristiana*. (Barcelona 1997), p. 15.

⁵⁸ Congregació de la Purificació i St. Josep (128 congregants), Escoles diürnes i nocturnes (des de 1906), Catecisme dominical (uns 300 nens), Secció de joves, Missa i comunió dominical, Apostolat de l'Oració, Secció missional, Caixa d'Estalvis, Tómbola i Rober, Borsa de Treball, Biblioteca, Secció esportiva, Excursionisme, Batalló infantil i Banda, Secció recreativa, Secció missional, Sala d'Actes amb un aforament de 300 persones. ANUARI 1929, pp. 143-149.

⁵⁹ ANUARI 1929 i 1930, p. 259.

S'inaugurà en els dies de la direcció del P. Gaietà Puig (5.03.1904), en una caseta anomenada *El Tanca*⁶⁰, a la cantonada del c. Ermengarda amb c. Torre d'En Damians⁶¹. El 1908 es traslladà al davant, als grans espais del c. Ermengarda. Per celebrar-ho hi hagué una solemne festa on assistiren 360 nens amb les seves famílies. L'activitat del Centre era molt notable⁶². (**Làmines 13-15**)

D'ell sorgí (1919) l'*Ateneu Montserrat*, a la torre Batllori (c. Torre d'En Damians, 6) per acollir els joves que havien acabat el catecisme, car no sempre resultava fàcil harmonitzar nens i joves en el mateix local. Algunes activitats del Centre, passaren a l'*Ateneu*⁶³.

– A la barriada de la *França Xica* amb uns 5.000 habitants, en insalubres i mal oloroses barraques, el catecisme de la *Verge de la Mercè y Sant Josep Oriol* (11.1923), al c. Tamarit 70⁶⁴.

Els mateixos catequistes els trobem l'any 1925⁶⁵ en un indret proper, a *Magòria* (c. St. Fructuós 39, Font de la Guatlla⁶⁶), amb el nom de catecisme del *Sagrat Cor i St. Josep Oriol*. Escrivia el cronista: un grapat de famílies amuntegades en "barraques, desconegudes del públic 'xic', de joves i donzelles 'a la moda', i que no poden passar desapercebudes dels cristians, i menys pels congregants"⁶⁷.

Aquest catecisme tornà a canviar la ubicació a causa de la construcció de l'Exposició Internacional de 1929. S'hagué de traslladar a la *Torrassa*, on inaugurà (1930) nou edifici al c. Rosselló, davant el passatge del Xiprer. A la Torrassa havia anat a parar bona part de la gent de Magòria⁶⁸. (**Làminas 16**)

---

⁶⁰ RODRÍGUEZ I POVEDA, M., MIRÓ TORRES, J., CAMÓS CABECERAN, J. *Cent anys de tasca educativa i cultural, 1904-2004* (Barcelona 2004), pp. 19-21.

⁶¹ Un dels múltiples "congregants eclesiàstics" que tenia activitat pastoral a Hostafrancs ho demanà al P. Gaietà Puig, ens informa l'ANUARI 1929 i 1930, p. 259. A vegades s'ha dit que fou Mn. Vicenç M. Triadó (1833-1923), però cal comptar que fou Rector a Hostafrancs uns anys abans (1882 al 1893). No hem sabut trobar el seu nom a la llarga llista de "congregants eclesiàstics" d'aquell any.

⁶² Catecisme dominical (190 nens), Escoles diürnes (150 nens), Congregació de la Mare de Déu de Montserrat (80 a la Congregació menor, 70 a la major; portava el Catecisme de la Miraculosa, un catecisme amb 12 congregants obrers i 150 nens), Secció Acadèmia (un diumenge al mes), Cor d'obrers (75 coristes), secció de Foot-ball, Excursionisme (14 excursions), Escola nocturna (50 alumnes adults de més de 15 anys), Secretariat del Poble, Borsa de treball, Secció d'Estalvis, Cinema... "Tenim una magnífica màquina de cinema, amb un bon ús, però moderat, que ens permet contrarestar d'alguna manera, el gran dany que realitzen la infinitat de cinemes i altres sales per l'estil, que amb espectacles immorals en extrem, van arrabassant dels tendres cors l'angelical innocència". Recollim dades dels ANUARIS 1918, pp. 185-187 i 1924, pp. 164-165.

⁶³ En el seu començament comptava amb: Congregació de la Mare de Déu de Montserrat i St. Francesc Xavier, Escoles nocturnes, Secció Cultural, Secció Excursionista, Secretariat del Poble, Borsa de Treball, Secció d'Estalvis, Catecisme de la Miraculosa. Per altra banda, les *Litterae Annuae* de 1910-1911 ens diuen que P. Rafael Domènech erigí a Hostafrancs un "Patronat per a Obreres", a les escoles nocturnes del qual hi anaven 300 nenes. També ens informen que senyores congregants de "La Maternitat de la Stma. Verge", presidida pel P. Jaume Maresma, erigiren el "Centre Apostòlic de Ntra. Senyora de Montserrat", en el suburbi Creu Coberta (per manament del bisbe Joan Josep Laguarda).

⁶⁴ L'assistència inicial fou de 80 infants, que fàcilment arribaren a 250, c. *Tamarit 70, entre Marqués del Duero i Montjuic*. ANUARI 1924, p. 171. UDINA, p. 62.

⁶⁵ ANUARI 1925, p. 130.

⁶⁶ La Font de la Guatlla, correspon als espais de la fàbrica Casaramona, actualment instal·lacions museístiques de La Caixa. ANUARI 1929 i 1930, pp. 185-189. Tanmateix l'ANUARI 1928, p. 163, parlava del Centre constatant "la penosa labor per no disposar de local apropiat i patís, malgrat tot regna l'entusiasme entre els congregants i l'alegria en el cor dels nens... Esperem poder aixecar aviat el desitjat nou local..."

⁶⁷ UDINA, p. 62.

⁶⁸ Obra de l'arquitecte Bernardí Martorell, nebot de Joan Martorell, l'arquitecte de l'església de Casp 27. Planta baixa, amb dues sales per a classes, secretaria, ping-pong i biblioteca; primer pis, capella, que es podia utilitzar també com a sala d'actes. I patí per a jocs, gronxadors, cavallets, barques, etc. Vegeu també SALMERON VARGAS, Inocencio. *Històries de Collblanc - La Torrassa* (L'Hospitalet 2009), pp. 172-175, recull la història des de la seva inauguració (25.03.1930) fins als nostres dies.

Els visitadors d'Hospitals⁶⁹

– *Hospital de la Santa Creu*. Especialment estimat perquè sant Ignasi de Loiola en els seus dies a Barcelona, també el visitava⁷⁰. Calculen un total d'unes 6.300 visites a l'any⁷¹. (**Làmina 17**)

– *Leproseria de Sant Llätzer*, de no fàcil accés, allunyada de poblacions, a més de sis quilòmetres del nucli d'Horta, a la finca de can Masdeu⁷². Les visites demanen més sacrifici i una mica de gosadia, atesa la manera com en aquells temps era considerada la lepra.

– *Hospital del Sagrat Cor*. L'any 1929 les visites als malalts sumaren 2.439⁷³. El prefecte de la secció, en començar la visita, distribueix els congregants de dos en dos, assignant a cada parella una sala i entregant-los els obsequis a repartir.

– *Asil Municipal de pobres del Parc*⁷⁴ que recull tota mena de pobres, captaires, passavolants, malalts, etc. Estava atès per les Germanes de la Sgda. Família d'Urgell⁷⁵. Els congregants visiten els malalts, ensenyen la doctrina als infants i donen conferències instructives als adults.

– *Ancians de la Casa Provincial de Caritat* (c. Montalegre, 5). Aquesta secció la formen 18 visitadors, que malden per "consolar, donar consells apropiats als pobres recollits en l'establiment, i distribuint diaris, revistes i fullets pietosos".

– Entre altres obres socials i de caritat no esmentades, afegim encara, l'asil de les *Germanetes dels Pobres*, a la Pl. Tetuan, i la promoció d'un rober que va repartir 108 peces (americanes, pantalons, camises, etc.)⁷⁶.

4.3. Les Acadèmies de la Congregació

Amb l'Acadèmia, la Congregació traspassava els seus propis límits i entrava en la palestra del debat intel·lectual, alhora que propiciava uns complements a l'ensenyament universitari. Els seus membres, de vegades es mostraven crítics i rigorosos amb la Universitat, comprovant el profit que treien de les acadèmies com a ensenyament substitutori.

El primer any del P. Vergés tingueren una inauguració solemne que les reuní totes, en una conferència de l'eminent jurista, el congregant Josep Oriol Anguera de Sojo⁷⁷, sobre "Universalisme i

---

⁶⁹ Prenem les dades fonamentalment de l'Anuari de 1929 i 1930.

⁷⁰ Ignasi en els seus dies a Barcelona (març 1524 - juny 1527), passà hores visitant malalts. Cada any els Anuaris en parlar d'aquestes visites deien: "Entre altres obres de caritat que acostumava a practicar, una que li era molt predilecta era visitar sovint els malalts del Sant Hospital". Per això el patró que tenien les visites a aquest Hospital era Sant Ignasi. (Vegeu, p. e. ANUARI 1928, p. 115).

⁷¹ "Setmanalment s'ofereix a cada malalt alguna revista o llibre... A la diada de Reis es reparteixen als nens joguines, en moments en què els records els ompliria de tristor... [Els visitadors no ho fan] per la satisfacció que proporciona fer el bé, sinó per la paraula de Crist: visiteu els malalts i empresonats". ANUARI 1929 i 1930, p. 139.

⁷² Fins a l'any 1904 era a la Pl. del Padró, depenent de l'Hospital de la Santa Creu.

⁷³ En els quaranta anys d'aquesta secció, creada el 1890, el 1929, compten un total de 70.737 visites. ANUARI 1929 i 1930, p. 274.

⁷⁴ Construït el 1886 per a dipòsit d'aigua que alimentés la cascada del Parc de la Ciutadella. Avui, biblioteca de la UPF.

⁷⁵ Havia arribat a més de 40 congregants visitadors (1903), més endavant hi hagué dificultats amb la Junta i s'interrompé un temps la col·laboració. El 1929 són 25 els congregants visitadors.

⁷⁶ ANUARI 1924, pp. 137-143.

⁷⁷ Vegeu, p. e. l'ANUARI de 1904, p. 101, on apareix ja entre els congregants casats. Fou membre del Partit Catalanista Republicà, Governador civil de Barcelona, President de l'Audiència Territorial de Catalunya nomenat per F. Macià, Magistrat del Tribunal Suprem, Fiscal general de la República, Ministre de Treball del govern d'A. Lerroux.

pseudo-universalisme en la vida social i en la científica". A partir del 1927 hi ha una certa evolució de les Acadèmies en *Cercles d'Estudis*, per tal de propiciar més l'estudi, el diàleg i la capacitat crítica personal.

En recollim tres exemples⁷⁸: *Medicina, Dret i Filosofia i Lletres i Enginyeria*. En l'epígraf posterior parlarem de l'Acadèmia Catalana.

– *Medicina*. "Atès el gran nombre de congregants estudiants de medicina, no podia faltar una Acadèmia on apreguessin a completar els seus coneixements a la llum de les Veritats Eternes" i la seva relació amb la moral, la filosofia i la teologia. Es constituí el 1891 i anava articulada amb la de Farmàcia. A la primera junta de l'Acadèmia hi trobem com a vicepresident el Dr. Gaietà Puig i Falcó, que més tard serà jesuïta i director de la Congregació a la mort del P. Fiter. Per les seves reunions, conferències i debats hi passaren "les més notables personalitats mèdiques de Barcelona... Ha aconseguit un gran prestigi entre els estudiants de la Facultat de Medicina"⁷⁹.

Les trobades eren setmanals. El tema escollit era estudiat prèviament pels acadèmics que presentaven per escrit els seus punts de vista i, posteriorment, eren comentats a la sessió.

L'Acadèmia organitzà alguns cursos. Valguin dos exemples: anatomia del sistema nerviós, reaccions i anàlisis més usats a la clínica moderna. Fins i tot arribà a muntar un laboratori d'anàlisis clíniques i histopatològic, amb els aparells i substàncies necessàries que permetien tota mena de treballs. En els últims anys, sota la direcció del metge Dr. P. Antoni Castro, sj⁸⁰, s'ocupà de qüestions debatudes o d'especial interès, entre les quals, el "miracle".

– *Acadèmia de Dret i Filosofia i Lletres*. Havien estat dues acadèmies nascudes pràcticament al mateix temps (1891) que per afinitats es fusionaren (1924).

a) *Dret i Sociologia*. Des del començament, comptà amb la important col·laboració de catedràtics, com el congregant, Joan de Déu Trias Giró (citat repetides vegades en capítols anteriors). El nombre total de sessions, fins al 1930, havia arribat quasi a les 400, i el nombre d'assistents als 900⁸¹. Cal destacar que entre els acadèmics, el 1905 hi trobem l'estudiant de dret Manuel Vergés i Furnells, que fet jesuïta dirigirà la Congregació i també Víctor Blajot Pena (que en fou President 1929), i que entrat a la Companyia, serà rector de Casp, dos cops Provincial (Tarraconense i Bolívia), i Assistent del P. General Arrupe, del qual haurem de parlar àmpliament en capítols següents.

b) *Filosofia i Lletres*⁸². Quan es creà, tingué el discurs inaugural l'estudiant i acadèmic Francesc d'A. Vidal i Barraquer (futur cardenal arquebisbe de Tarragona), amb el tema, *l'home és social per naturalesa*. El feu en llatí com era habitual en aquells dies. El nombre de conferències celebrades pot calcular-se en 430. L'Anuari de 1921 és l'últim on apareix abans que el 1924 es fusioni amb Dret⁸³.

---

⁷⁸ ANUARI 1929 i 1930, pp. 278-287.

⁷⁹ D'entre els professors eminents que formaren part de l'Acadèmia, l'ANUARI 1929 i 1930, p. 278, cita els doctors: Pere Nubiola, Jesús M. Bellido, Eusebio Oliver Aznar, Martín Vallejo, Antoni Morales, Joan Puig i Sureda, Joan Cuatrecasas.

⁸⁰ De la comunitat jesuïta de Llúria del 1927 al 1957.

⁸¹ Entre els molts temes treballats els primers anys recollim: El retracte dels Comuners a Catalunya, El Codi Penal i els seus riscos, El Suïcidi, El Comunisme en propietat, Llibertat de consciència, El dret a ensenyar pertany a l'Estat?, Els legitimaris de Catalunya. I ja més recents, (1924-1925): Estudi i discussió del Suïcidi, Estudi de la pena de mort, Estudi del Socialisme, Conferències del P. Zurbitu sobre dret polític, Socialisme i Catolicisme. Des del 1915 sovintegen els simulacres de judicis orals per jurats, amb els quals sovint acaben el curs de l'Acadèmia.

⁸² El 1904 s'amplià integrant l'Acadèmia de Literatura i Crítica Històrica.

⁸³ Alguns títols de les sessions de 1919-1920: La mesquita de Còrdova, El Romancer en el teatre castellà, El sindicalisme davant la Religió i la Filosofia, Teoria filosòfica sobre la creació del món, La pedagogia davant els grecs, Concepte de la llibertat: teories, Pérez Galdós, l'home i l'artista.

– L'Acadèmia d'Enginyeria, amb àmplia activitat de conferències, potser suplint el que les Escoles no feien prou, organitzà múltiples visites, com per exemple: Maquinista Terrestre i Marítima, Fàbrica Rocamora d'olis i sabons, Companyia Barcelonina d'Electricitat, Fàbrica de Ciment Asland, Hispano Suïssa, etc. L'Acadèmia rebia habitualment col·laboracions de la Universitat, l'Institut Químic de Sarrià, l'Escola d'Enginyers, etc., car alguns dels acadèmics eren alumnes o professors d'aquestes institucions universitàries.

5. L'ACADÈMIA CATALANA, QUARANTA ANYS (1891-1931)

5.1. Primera època (1891-1902): “Acadèmia Catalanista”

L'Acadèmia Catalanista fou una idea del mateix P. Fiter, desitjava que en la construcció de la nova Catalunya, l'esperit catòlic tradicional hi fos molt present⁸⁴. L'Acadèmia començà les seves sessions en una festa mariana, el dia de la Purificació (2.02.1891). El llibre d'actes indica que l'Acadèmia neix per estudiar la *llengua* i la *història* de la nostra pàtria⁸⁵.

Val la pena destacar en els anys inicials la presidència de tres personalitats del món del catalanisme.

a) Primer president, el catedràtic *Antoni Rubió i Lluch*. En aquells dies el mestre indiscutible era Jacint Verdaguer (congregant honorari), i foren estudiades les seves grans obres, *Atlàntida* i *Canigó*. Entre els temes lingüístics, l'Acadèmia tractà de la modernització de la llengua, del controvertit dilema entre català literari i català parlat, de la necessitat d'una gramàtica catalana, etc. També hi participava habitualment l'humanista jesuïta P. Jaume Nonell (de la comunitat de Llúria) amb els seus bons estudis de lingüística catalana. El grup procurà també una activa relació amb el poeta mallorquí Mn. Antoni M. Alcover.

b) Segon president, *Josep Puig i Cadafalch*. El jove arquitecte modernista, en el seu primer parlament (com recull el llibre d'actes) “demostrà brillantment la necessitat que té Catalunya de governar-se amb les lleis que, en els millors temps tanta glòria li donaren, i essencialment usar l'hermosa llengua catalana en totes les seves relacions, així particulars com públiques”⁸⁶. En aquesta època es potenciaven també els estudis d'història de Catalunya, a més dels lingüístics.

c) Presidència del jove sacerdot *Josep Torras i Bages*. El P. Fiter, en una de les sessions, presentà personalment el llibre *La Tradició Cristiana*, de Torras i Bages, acabat d'imprimir, i proposà que fos el temari central de les sessions d'aquell curs. Al cap d'un mes els comunicà que el mateix Mn. Torras i Bages, no només prendria part de les sessions, sinó que seria el nou president de l'Acadèmia. No ho fou massa temps, car fou nomenat bisbe de Vic (1899).

---

⁸⁴ En començarem a parlar al cap. 4, epígraf 3.4. En la nostra ressenya d'ara seguirem el que recullen els corresponents *Anuaris de la Congregació* i també el detallat resum de l'Acadèmia que fa SAYRACH a *Pas a pas, camí de l'alba*, especialment pp. 36-44.

⁸⁵ Podeu veure una foto del llibre d'actes al cap. 4, làmina 14.

Entre els membres més actius d'aquest període hi trobem els joves Josep Puig i Cadafalch, Benet Pomés, Joan Poblet, Marià Malegelida, Francesc Maspons i Anglès, Ricard Valero, Joan Muntañola, Pere Nubiola, Joan Tarrassa, Eveli Dòria, Jaume Serra i Hünter, Josep M. Batista i Roca, Joan Guasch, etc.

⁸⁶ SAYRACH, p. 38.

5.2. Segon període (1902-1917): “Acadèmia de Llengua Catalana”

Fa entrada a l'Acadèmia un accent nou, portat per la generació Noucentista. Després del Modernisme, el Noucentisme vol emmirallar-se en l'ordre, la mesura, l'harmonia, vol respirar l'atmosfera lluminosa del Mediterrani.

Aquells anys coincideixen a l'Acadèmia un grup molt excel·lent de joves universitaris, entre ells, Jaume Bofill i Mates, Josep Carner, Josep M. López-Picó, etc.⁸⁷, entorn de la figura magisterial d'Ignasi Casanovas, director de l'Acadèmia⁸⁸.

El P. Casanovas a la festa de Santa Eulàlia (17.01.1906), té una conferència sobre el sentit de la nova estètica: "El sentiment de la fruïció de la bellesa". En ella va oposant: Classicisme a Romantisme, ordre a anarquia, ritme a turbulència, ironia a apassionament, mesura a excés, etc.⁸⁹. Per la seva banda, el jove Josep Carner, en una de les sessions diserta sobre el "Lloc secundari que ocupa Mossèn Cinto entre els poetes catalans", provocant la sorpresa del grup més conservador de l'Acadèmia. En sessions següents es farà el judici crític de l'*Atlàntida* i de *Canigó*, provocant divisió entre partidaris i contraris. Està aflorant un nou corrent estètic.

A les sessions setmanals, els acadèmics llegeixen els seus poemes inèdits. Ho fan els joves poetes Carner, Bofill i Mates, López-Picó..., poemes que aviat seran referents essencials de la nova escola noucentista. És un canvi total de valoracions. Verdaguier és substituït per Costa i Llobera i per Alcover. L'un i l'altre seran nomenats presidents honoraris de l'Acadèmia.

L'Acadèmia participarà en el *Congrés de la Llengua*, presidit per Mn. Antoni M. Alcover (Barcelona 1906).

Sobtadament, descobrim que a partir del 1917 desapareixen les notícies sobre l'Acadèmia. Tal vegada els nivells de normalització assolits al país la feren innecessària? Eugeni d'Ors propugnava que les tasques culturals del país calia professionalitzar-les⁹⁰.

Passem quinze anys sense notícies, fins a una restauració, prometedora però brevíssima, i una nova desaparició coincidint amb els dies de la dictadura de Primo de Rivera.

5.3. Tercer Període (1923): “Acadèmia de Cultura Catalana”

Al cap de sis anys, una tercera refundació. El 22 d'abril de 1923 es constitueix l'*Acadèmia de Cultura Catalana*, en "una jornada esplendorosa", al saló d'Actes del Col·legi, presidida pel P. Recor, pel Director de la Congregació, P. Demetri Zurbitu, pel seu prefecte, Joaquim M. de Nadal, i per una representació de l'antiga Acadèmia formada per Rubió i Lluch, Bofill i Matas i López-Picó.

Després d'una salutació del P. Zurbitu, el president de la nova Acadèmia, Juli Vila i Ortiz, repassà les dues èpoques anteriors: l'*Acadèmia Catalanista*, en la qual ser catalanista volia dir ser "visionari, rebel i lluitador" i l'*Acadèmia de Llengua Catalana*, que retia culte 'monotèic' a la llengua. Fa la proposta d'una nova *Acadèmia de Cultura Catalana*, que aplegarà la totalitat de la cultura catalana, la seva actuació s'estendrà a la literatura, l'art, la música, la ciència, la medicina, l'economia,

---

⁸⁷ Recollim alguns noms més: els germans Rafael i Jaume Massó, Emili Vallès, Jaume Bofill i Ferro, Joan Alsina, Ferran Valls i Taberner, Lluís Nicolau d'Olwer, Ramon d'Abadal...

⁸⁸ Després d'uns anys de la presidència de Benet de Pomés i Pomar, el 1905 apareix en el catàleg com a Director el P. Ignasi Casanovas, per bé que Benet de Pomés continuï com a president, i que siguin presidents honoraris el Dr. Rubió i Lluch i el bisbe Torras i Bages. ANUARI 1906, pp. 173 i 187.

⁸⁹ SAYRACH, pp. 40-41.

⁹⁰ SAYRACH, p. 42.

etc.⁹¹. Va tancar l'acte inaugural una conferència de l'historiador jesuïta Josep M. March, sobre el beat Ramon Llull i sant Ignasi. Tota la vetllada va quedar ennoblida per l'orquestra de la Congregació amb obres de Bach, Morera i del P. Massana.

Però tot plegat es va esfumar. El setembre del mateix any la dictadura de Primo de Rivera no la devia fer fàcil i no en tornem a tenir notícia.

5.4. El Grup *Iuventus* (1931)

Un nou grup catalanista es fa conformar el 1931 a l'interior de la Congregació entorn de la seva revista *Iuventus*, liderat pel jove universitari Josep M. Boix i Selva, amb Ignasi Agustí, Josep M. Font i Rius, Tomàs Lamarca, Martí de Riquer i Joan Vinyoli. La seva intenció era reconvertir la revista "resclosida, pietosa i castellanitzada, en una eina de cultura i de pensament". El grup va fracassar atès que Ignasi Agustí i Martí de Riquer van ser exclosos de la Congregació pel seu incompliment, la qual cosa va comportar que la resta de l'equip es donés de baixa per "companyonia i solidaritat"⁹².

L'Acadèmia no es restaurarà fins el 1953 i aquest cop perdurarà fins el 1965 amb molta vitalitat intel·lectual. Alguns dels seus acadèmics tingueren participació significativa en els "fets de Palau" (1960), la "campanya Galinsoga" (1959-1960) o la desaparició de la imatge de la Mare de Déu de Núria (1967). Ho haurem de recollir en capítols posteriors.

6. QUATRE JESUÏTES MÉS. BREUS RESSENYES

6.1. Jacint Alegre, impulsor del miracle del Cottolengo

Deia d'ell mateix, "com que soc tan poca cosa, que no sé estimar Déu en ell mateix, com voldria, m'he d'acontentar en estimar-lo en les seves imatges que són els pobrets".

Neix a Terrassa, la nit de Nadal 1874, un mes abans d'hora. Creix entre fàbriques i telers, tercer fill de Gaietà Alegre i Trias, que "de senzill operari arribà a ser un dels principals fabricants de draps de la nostra ciutat"⁹³. Fou *espectador sorprès d'una societat de malbaratament dels uns i de pobresa dels altres*⁹⁴. Adolescent obert, de bonnat natural i amb bons amics.

Va ingressar a la Companyia el 1892, després d'un temps de seminarista extern al Seminari a Barcelona. Estudis a Veruela i Tortosa, interromputs per quatre anys de "mestret" (1900 a 1904, el primer a València, els altres a Barcelona). Fou ordenat prevere el 1907. Després de la Tercera Provació a Manresa passa a Llúria i Casp on romandrà tota la vida. Podem assenyalar-ne tres períodes.

---

⁹¹ Vegeu en detall l'àmplia exposició dels temes a ANUARI 1924, pp. 189-192. També la revista IUVENTUS, juny 1923, pp. 90-97, en fa un bon recull i reproduïx els discursos del P. Zurbitu i del Sr. Vila.

⁹² SAYRACH, p. 44.

⁹³ RAGON, Baltasar. *Terrassencs del mil-vuit-cents* (Terrassa 1933), p. 99.

⁹⁴ LOP, Miquel. *P. Hyacinthi Alegre Pujals. Positio...* (Barcelona 2003), p. 22.

– 1909-1918. Feines senzilles al Col·legi, vigilància de nens, classes a preparatòria i primers anys, treballs monòtons, sense relleu. Era tingut com home de qualitats menors, ple de bondat i caritatiu, potser un xic acomplexat⁹⁵.

– 1918-1925. Malgrat aquestes mediocres valoracions, el seu bon tracte amb els nens i adolescents fa que se li encarregui la Congregació Menor, de l'*Anunciació i Sant Joan Berchmans*, amb 250 congregants. En aquests anys ampliarà les seves visites a hospital i l'atenció als pobres, amb una cura especial a la instrucció catequètica a obrers. Els seus companys de comunitat el trobaran sempre disponible a suplir qualsevol tasca que convingui.

– 1925-1930. Els últims anys de la seva vida algú els ha definit com “la bogeria dels grans herois de la caritat”. La Recepció de Llúria es troba contínuament assetjada a causa del “pare dels pobres i àngel dels malalts”. Les visites als hospitals i als més abandonats l'ocupen molt de temps. Tindrà especial cura de les Peregrinacions a Lourdes (1922-1930).

El P. Alegre és cada cop més estimat com a guia i orientador. Les cues d'adolescents, joves i grans, a la porta del seu despatx de la Congregació i al seu confessionari a l'església es faran cada cop més llargues. El mateix bisbe Irurita el prengué com a confessor (1930).

El *Cottolengo*. Li feia mal de cor veure que els més pobres i necessitats estaven mancats d'assistència. Havia conegut a Torí l'obra de Josep Benet Cottolengo i volgué crear una institució similar a Barcelona⁹⁶. Morí sense poder veure realitzat el seu projecte, però el seu superior, el pare Joan Guim i el congregant Ròmul Zaragoza, del qual era director espiritual, van comprometre's a dur a terme el seu objectiu. El 1932 pogueren fundar el *Cottolengo del Pare Alegre* a Barcelona, amb el suport del bisbe Manuel Irurita. Al seu llit de mort Guim i Zaragoza li deien “vostè ajudi'ns des del cel i nosaltres el fundarem en el seu nom”.

Morí el 10 desembre de 1930 a Barcelona. El sepeli convocà gran afluència de persones. Fou proclamant Servent de Déu el 1999. Per decret del papa Francesc (2014) li foren reconegudes les virtuts heroiques, amb la qual cosa fou elevat a Venerable. Des del 27 de maig del 1970 figura en la Galeria de Terrassencs Il·lustres.

Podem acabar aquesta nota amb una de les seves màximes personals: “Tot es redueix a estimar Déu i els pobres per amor de Déu, però amor d'obres, no de paraules”. (**Làmina 18**)

6.2. Joan Creixell, professor del Col·legi, preocupació social, historiador de St. Ignasi

L'església del Sagrat Cor li té un especial deute: els estudis i les valoracions sobre l'espasa de sant Ignasi⁹⁷, que aquells dies (1907) era traslladada de l'església de Betlem a l'església de Casp⁹⁸.

---

⁹⁵ LOP, pp. 39, 41-42. Però alguns prou que havien descobert les seves qualitats. Un company deia al Superior: “Acabo d'escoltar el P. Alegre platicant als obrers. No sap vostè el tresor amagat que té aquest Pare. Si el dediquen a aquest apostolat, veuran meravelles”.

⁹⁶ El Cottolengo és una casa de família, plenament abandonada a la Providència. S'hi acullen malalts pobres i incurables, que no tenen cabuda en altres hospitals. El Cottolengo i totes les seves obres estan confiades a la Divina Providència. Per això fan expressa renúncia al suport de mitjans exclusivament humans: “Busqueu primer el regne de Déu i la seva justícia, i totes les altres coses se us donaran per afegiment” (Mt 6,33).

⁹⁷ CREIXELL. *San Ignacio de Loyola. Gloria Póstuma*, pp. 415-416 (Barcelona 1922; l'edició que utilitzem porta annexat un apèndix de 18 pàgines: *La espasa de San Ignacio*). *La espasa de S. Ignacio* (Barcelona 1931).

⁹⁸ Cap. 3, 4.2.b.

La *Gran Enciclopèdia Catalana* el presenta amb aquestes notes: “...es dedicà a l’ensenyament a Veruela i a Barcelona. Consagrat a l’estudi de la vida i l’obra del fundador de la Companyia de Jesús, sant Ignasi de Loiola, i a la seva estada a Catalunya, escriví, entre altres obres: *San Ignacio en Barcelona* (1907), *San Ignacio en Montserrat* (1913), *San Ignacio en Manresa* (1914), *San Ignacio. Estudio crítico y documentado de los hechos ignacianos* (1922), la síntesi, *San Ignacio de Loyola. Ascética y mística* (1946) i l’encara l’útil *Álbum histórico ignaciano* (1950)”⁹⁹.

Hem d’afegir-hi dos elements més: la seva important labor pedagògica i docent al Col·legi de Casp i la seva gran i acurada preocupació social.

Barceloní (1867-1952), ingressà a la Companyia el 1886. Després de la Tercera Provació a Manresa (1904), passa dos anys al col·legi de Sarrià, el 1907 ja és a Casp-Llúria on viurà la major part de la seva vida de jesuïta, primer amb tasques docents (àlgebra, trigonometria, filosofia, ètica) i pastorals, i preparant els nois per als exàmens a l’Institut. Els seus alumnes guardaven un gran record d’un mestre que sabia ensenyar i fer aprendre les matèries més difícils i que agermanava la tasca docent amb una benignitat i afabilitat exquisides. El 1916 es traslladà a la Residència de Girona on se li encarregaren les Congregacions Marianes. El 1922, era ja a novament a Llúria.

Enmig de la seva molta activitat, tant a Barcelona com a Girona, sempre visità les presons i els hospitals i es feu proper a gent pobra. “Alguns d’ells li ho agraiïren durant el temps roig: en reconèixer-lo, el deslliuraren d’escorcolls i maltractaments. Tingué un especial carisma per estar al costat de sentenciats a mort”¹⁰⁰. Recollim d’un escrit seu: “Sovintejava jo les galeries de la presó Model, i vaig tenir ocasió de visitar Montjuïc per consolar quatre afusellats, i la Cel·lular per assistir fins a l’últim moment tres ‘agarrotats’..., i a Terrassa per intentar acompanyar uns ajusticiats..., la majoria analfabets i amb pèssima educació moral i tècnica, incapaços de cap ofici”¹⁰¹.

Des del 1928 dedicava especial atenció a l’*Escola del Patronat de St. Josep per a Obrers*, a Sants. Una escoleta nocturna d’aprenents, en la creació de la qual ell intervingué i tot seguit dirigí, que “reuneix cada nit 112 joves de 14 a 24 anys... ensenyant-los a llegir, escriure...”, amb ells fins i tot pogué organitzar una peregrinació a Roma¹⁰². **(Làmina 19)**

Des de l’any ignasià 1922 s’havia consagrat més intensament a l’estudi de sant Ignasi i de la seva estada a Catalunya. Trobava temps, sovint retallant el descans nocturn, vacances i esbarjos, per a la investigació i la consulta a Arxius. “Pocs hauran igualat el Pare Creixell en l’estudi atent i escrupolosament científic de la gegantina figura de Sant Ignasi” (deia el *Correo Catalán* en la seva nota necrològica¹⁰³). Els seus estudis es poden dividir en tres etapes. En la primera (1907-1914) investigà i va escriure sobre sant Ignasi a Barcelona, Montserrat i Manresa¹⁰⁴. En un segon període els aprofundí (les publicacions són del 1922, any ignasià; del 1931 és el seu treball sintètic de l’espasa de sant Ignasi)¹⁰⁵. En una darrera època (1946-1950), es fixà especialment en els Exercicis i publicà opuscles múltiples de difusió ignasiana¹⁰⁶.

⁹⁹ GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA, entrada: *Joan Creixell i Iglesias*.

¹⁰⁰ AHSIC. Necrològiques.

¹⁰¹ CEPA 1926, p. 66.

¹⁰² CEPA 1926, pp. 66-70

¹⁰³ CORREO CATALAN, 21.11.1952.

¹⁰⁴ *San Ignacio en Barcelona* (Barcelona 1907); *San Ignacio en Montserrat* (1913); *San Ignacio en Manresa* (1914).

¹⁰⁵ *San Ignacio. Estudio crítico y documentado de los hechos ignacianos relacionados con Montserrat y Manresa* (1922); *Gloria Póstuma: Monumentos ignacianos, Frutos apostólicos, Canonización y Culto en Montserrat, Manresa y Barcelona* (1922). *La espada de San Ignacio* (1931).

¹⁰⁶ *Ascética y Mística ignacianas: Los Ejercicios Espirituales relacionados con la autobiografía* (dos volums, 1946). *Vindicias Ignacianas*, setze opuscles on polemítza i descriu diversos aspectes relatius a Ignasi (1945-1951); *Álbum histórico ignaciano*, on reproduïx 16 gravats ignasians del 1610 (1950).

En ocasió del seu decés, deia el *Correo Catalán*: el seu enterrament "va constituir una imponent manifestació de dol, s'hi associaren nombrosos deixebles, dels quals havia estat intel·ligent professor". I els jesuïtes de la seva època, a la necrològica de la Companyia, afegien "i també de molts humils a qui va arribar la seva caritat i el seu benèfic apostolat".

6.3. Vicens Munner, professor de física al Col·legi, i l'*Oxigenogen Munner*

En el *Congrés de les Ciències* celebrat a Madrid (15-20.06.1913), el P. Vicens Munner, professor de física en el Col·legi, presentà: "un nou aparell per a la producció d'oxigen mitjançant l'oxilita... El nou *Oxigenogen*, com l'anomena l'autor, ofereix diversos avantatges... No cal renovar les gomes dels endolls, l'oxigen surt ja rentat, la seva producció és contínua..., és de construcció sòlida i de durada gairebé indefinida... Se n'han construït tres models, A, B i C"¹⁰⁷.

També quedaren sorpresos de l'invent els redactors de les *Litterae Annuae* que recullen la novetat, per informar-ne el P. General¹⁰⁸.

Sigui el que sigui del seu valor científic, la presència d'un professor de físiques del Col·legi del Sagrat Cor en congressos, i el ressò a revistes i publicacions, testimonia la qualitat dels seus docents.

Els Catàlegs de la Província diuen d'ell que és professor de física i química i que té cura del Museu de física. Havia nascut a Barcelona el 1866, entrà a la Companyia el 1884 i morí a Barcelona el 1937. A mesura que va deixant la docència, els Catàlegs recullen la seva dedicació pastoral, tant amb els alumnes, com amb altres, i la seva dedicació a donar Exercicis.

6.4. Josep Planas i Crusellas. Un milió de fulls mensuals de les lligues de la Bona Parla¹⁰⁹

Un poble amb fama de malparlat

El poble català sempre n'ha tingut fama. El mateix Joan Maragall es lamentava fastiguejat de "sentir la nostra llengua tan baixament expressada"¹¹⁰.

En una cultura majoritàriament cristiana sorprèn el freqüent renec, embrutant-se en el Nom més sant que hom adora. Les estadístiques d'aleshores afirmaven que el 60% dels homes blasfemaven amb alguna freqüència (alguns arriben a parlar del 90%). Valgui una anècdota: en un poble d'un 4.000 persones que volia fundar una "Lliga de la Bona Parla", se li demanava al Rector el nom de 6 o 7 homes irreprotxables en el parlar: "Pare –contesta el mossèn– si per a fundar una

¹⁰⁷ Revista *Iberica*, número preliminar, 1913, p. 9. Vegeu també la dissertació de l'Autor a: MUNNER, Vicente. *El Oxígeno Munner y sus ventajas. Asociación Española para el progreso de las ciencias, sección tercera, ciencias físico-químicas* (Sesión del 13 de junio de 1913), pp. 131-161. [Arxiu particular de l'Autor].

¹⁰⁸ "El P. Munner, Professor de Física en aquest Col·legi, va inventar un nou aparell que va anomenar *Oxigenogen*. L'enginyosa construcció va ser adquirida per altres físics". *Litterae Annuae*, 1912-1013.

¹⁰⁹ AHSI, Necrològiques. El nombre de fullets preparats pel P. Planas augmentà notablement després de la guerra, com recull la seva nota necrològica.

Vegeu per aquest epígraf l'àmplia informació de CEPA, 1930, pp. 84-87 i CEPA, 1927, pp. 11-33.

¹¹⁰ Encara als nostres dies, quan es vol copsar la vida de cada dia d'un poble català, com fa la pel·lícula *Alcarràs*, se'l presenta amb renecs continus als llavis. Es fa agradós de fullejar el calendari del "Bon Mot" de 1934: <http://librorum.piscolabis.cat/2011/12/el-calendari-de-la-lliga-del-bon-mot.html> (consultat el desembre de 2023).

Lliga necessitem set homes que no blasfemin, acomiadem-nos de fundar-la aquí, no els trobaríem en aquest poble”¹¹¹.

L’eclesiàstic i escriptor català Ricard Aragó i Turón (Ivon l’Escop) havia creat el 1908 *La Lliga del Bon Mot*. Més tard, el papa Benet XV demanava al Congrés de l’Apostolat de l’Oració d’Itàlia: “Volem que els Directors s’emportin com a fruit d’aquest Congrés, que la seva tasca ha d’anar unida a la més santa de totes les lligues: la *Lliga contra la blasfèmia*”.

Tot seguit, a Palma de Mallorca, el P. Josep Planas, sent superior de Monti-Sion i Director de l’Apostolat de l’Oració, va començar les seves primeres actuacions contra la blasfèmia. Posteriorment tornà a Barcelona, i després passà a Manresa, a la Residència del Rapte, com a Superior (1926). “Des d’allà va estendre la seva activitat principalment a combatre l’horrible vici i recorregué molts pobles i ciutats de Catalunya, amb Triduum de reparació, mítings populars, i fent una gran divulgació del full ‘La bona parla’, que es repartia copiosament a tot arreu”.

Després de la guerra civil, novament a Llúria, es va dedicar “als ministeris d’un operari de la Companyia de Jesús, dirigint al mateix temps l’*Obra Cultural* i la *Lliga del Santíssim Nom de Jesús*”, i atenent a la Llibreria Urquinaona (Roger de Llúria 3) vinculada a l’*Obra Cultural*. “Déu va beneir aquesta propaganda de manera que durant molts anys sortien de les seves oficines, aproximadament un milió de fulls mensuals”. El P. Planas era persona d’empenta, molt estimada, amb una gran capacitat de treball i vigoria.

Nat a la Garriga (1877), jesuïta (1895), capellà (1909), morí a la Residència de Llúria als 92 anys (1969)¹¹².

Campanyes antiblasfèmia: dues eines

El procés de constituir una Lliga en una població, s’iniciava amb un *triduum de desagris*, fet amb tota l’esplendor possible, que cloïa en un míting antiblasfem ben públic, a la plaça o en un altre local de la població¹¹³.

Dues eren les eines principals de les *campanyes*:

– La *paraula parlada*. Conferències, mítings i els nombrosos *triduum de desagris*, amb les seves corresponents diades i activitats lúdiques. L’any 1930 es tingueren tretze *triduum*s¹¹⁴. Segons els informadors, foren remarcables les setmanes antiblasfèmia de Calella (2-8 juny) i de Canet (25-28 setembre). Com a resultat dels tretze *triduum*s, foren col·locades plaques i majòliques exhortant a la Bona Parla en llocs públics, camps de futbol (el que es posà a Navarcles era 6 m d’alt x 1 d’ample, damunt de les portes del camp), façanes de cases particulars, etc. Aviat es pogué comptar també amb emissions radiofòniques de Ràdio Barcelona, fetes pels PP. Planas i Gríful.

– La *paraula escrita*. Repartiment d’octavetes, fullets, llibres i els butlletins *La Bona Parla* i *Catalunya Antiblasfema*. Se’n feia un repartiment a dojo. Cada setmana, les zeladores per parelles, els repartien porta a porta. Les edicions eren de 55 mil exemplars en català, 20 mil en castellà, 25 en mallorquí, que feia suposar que arribaven a unes 100 mil famílies. (Calculaven que amb una

---

¹¹¹ Encara, des de la sensibilitat ignasiana, caldria recollir l’horror de sant Ignasi davant la blasfèmia. De l’infern li fa feresa “escoltar amb les orelles plors, xiscles, cridòria, *blasfèmies contra Crist nostre Senyor* i contra tots els seus sants.” [EE 67].

¹¹² Conta la tradició oral que a la Comunitat de Llúria, els darrers anys, per fer-lo enrabiari una mica, a cops li deien “el pare de la blasfèmia”

¹¹³ Amb el P. Planas, fundador i director, col·laboraren entre d’altres els PP. Serrat, Riera, Blanco, Llorens, i sobretot Bolós.

¹¹⁴ CEPA, 1930, pp. 84-85.

mitjana de 5 membres per llar, devien ser vistes per 500 mil persones). Els fullets volien ser del tot àgils en el seu contingut: articles, casos històrics, anècdotes jocosos, caricatures, cròniques...¹¹⁵

Molts indrets de Catalunya s'ompliren de majòliques, amb bons dissenys i qualitat: "Alabat sia Déu! Per la vostra dignitat i per respecte als altres, parleu bé... no renegueu". (**Làmina 20**)

7. PER QUARTA VEGADA, SUPRESSIÓ DELS JESUÏTES A ESPANYA

De cop, tot quedava un cop més, "oficialment" estroncat.

En el *volum primer* d'aquesta història, vèiem que la Companyia havia estat esborrada del mapa pel voler dels Borbons i després del sant pare Climent XIV. Restablerta al cap de quaranta anys per Pius VI, uns quants ancians, antigament jesuïtes, ara restaurats, arribaren a Barcelona, però no els fou possible recuperar el Col·legi de Betlem (com molts volien a Barcelona) per la negativa del bisbe Schar.

A mitjans del s. XIX, la missió dels jesuïtes barcelonins anirà creixent, fins a culminar el 1891 en el complex Llúria-Casp. El s. XIX va estar marcat per tres noves supressions o il·legalitzacions, per ordre dels governs borbònics (1820, 1835, 1868).

En aquest moment (23.01.1932) s'establí, una altra vegada que: "Els religiosos i novicis de la Companyia de Jesús havien de cessar la seva vida en comú en tot el territori de l'Estat espanyol en deu dies... No podran en endavant conviure en un mateix domicili en forma manifesta ni encoberta, ni reunir-se o associar-se..."¹¹⁶. En farem breu ressenya en el capítol següent.

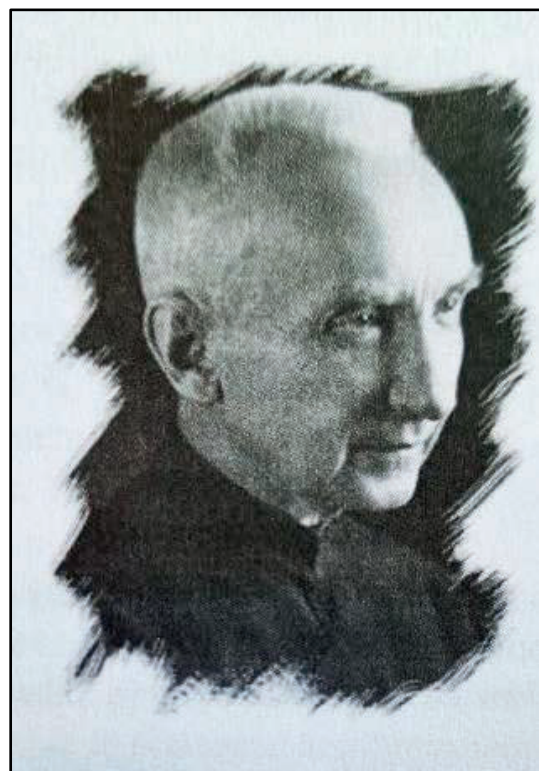
---

¹¹⁵ La *Lliga*, després de moltes dificultats, pogué establir una llibreria, "La Bona Parla" (c. Pau Claris 32), propietat d'una Junta d'Homes, amb tallers propis d'impremta.

¹¹⁶ De l'article segon del Decret de Dissolució.

Làmines 1 i 2. Catalunya assoleix un primer autogovern, la *Mancomunitat*. En foren presidents, E. Prat de la Riba (1914-1917) i J. Puig i Cadafalch (1917-1923). L'un i l'altre ben relacionats amb la *Congregació Mariana* i els jesuïtes, i en concret amb el P. Casanovas. Els jesuïtes, malgrat importants excepcions, apareixen aliens a la cultura catalana.

Làmines 3 i 4. Algunes maneres de fer del Provincial P. Ramon Lloberola (esquerra) amb les qüestions socials i culturals a Catalunya provocaren tensions que arribaren al P. General Wlodymir Ledochowski (dreta). El Provincial proposà una consulta a diversos jesuïtes, però el P. General la limità a dos, entre els quals fou elegit Ignasi Casanovas, que feu un llarg i detallat document (1918). El P. General quan viatjà a Barcelona el 1929, valorà la persona religiosa i l'obra del P. Casanovas.

Làmines 5 i 6. Francesc de Paula Vallet, universitari i ja jesuïta. Fou el creador i responsable de l'*Obra d'Exercicis Parroquials* de Catalunya, en els seus primers anys.

† JHS	
DISTRIBUCIÓ D'EXERCICIS	
MATI:	
3/4 de 6—Llevar-se.	4 —Examen de la Meditació. (Escriure els propòsits)
6 i 20'—(Capella) Oferiment de les obres del dia. Orazions del matí.-Meditació.	1/4 de 5—Temps lliure. (Matines i Laudes). <i>Examen per a la casa</i>
1/4 de 8—Santa Missa. — <i>Temps lliure a la sala.</i>	3/4 de 5—(Capella) Primer dia.-Lectura o Instrucció. Segón i tercer dies.-Via-Crucis. Quart dia.—(Vegi's a nota). Quint dia.-Via-Crucis.
8 —Desdèjuni.-Visita al SSm.-Temps lliure.—(Hores Menors.) <i>Responer l'Examen de la Companyia</i>	2/4 de 6—Descans passejant (Jardí o Galeria).
9 mes 5'—(Capella) Lectura Espiritual.	6 —(Capella) Meditació.
1/4 de 10 —Temps lliure.	7 —Examen de la Meditació. (Escriure els propòsits)
2/4 de 10—(Capella) Meditació.	1/4 de 8—Temps lliure.
2/4 de 11—Examen de la Meditació. (Escriure els propòsits)	2/4 de 8—SSm. Rosari.-Temps lliure.
3/4 de 11.—Descans passejant (Jardí <i>o galeria</i>)	8 —Sopar. - Visita al SSm. - Descans o passeig (Galeria).
11 —(Capella) Instrucció. - Examen Particular dels Exercicis. <i>(durant 5')</i>	9 —(Capella) Punts per l'endemà.
3/4 de 12—Temps lliure.	1/4 de 10—Examen General i Particular. <i>(11)</i> Orazions de la nit <i>(12)</i> Retirar-se a descansar <i>(3/4 de 10)</i> <i>des de 11. Arit.</i>
12 —Dinar.-Visita al SSm.-Descans o passeig (Jardí o Galeria).	
TARDE:	DIA QUART - TARDE
1/4 de 2—Migdiada. (Procuri's no fer cap soroll en aquest temps ni per els corredors ni per la galeria).	3 <i>Meditació</i> <i>de la Bondat</i>
1/4 de 3—Visita al SSm. a la Santa Cova. Temps lliure. (Vespres i Completes). <i>Examen per a la Companyia</i>	3/4 de 5—Meditació. <i>3 Diners</i>
3 —(Capella) Meditació.	3/4 de 6—Examen.
	6 —Passeig.
	1/4 de 7—Explicació de les «Regles de Reforma de Vida i d'Elecció».
	3/4 de 7—Reforma de vida i Eleccions.
	2/4 de 8—Oferiment de la Reforma etc. - SSm. Rosari.
	A. M. D. G.

Làmina 7. Quan va començar a Manresa, el que evolucionaria en l'*Obra d'Exercicis Parroquials* (1922), el P. Vallet, uns mesos director de la Casa d'Exercicis, va fer imprimir aquest detallat horari de cada dia d'Exercicis. El document que tenim, mostra les seves correccions personals posteriors. Aquest esquema era fonamentalment seguit a l'OEP, i ens en mostra la seriositat de les tandes d'Exercicis.

Làmina 8. Alguns dels primers exemplars de la revista quinzenal de l'OEP, *Perseverància*

Anuaris de	Numeraris y aspirants	Super-numeraris	Honoraris	Totals
1879	107			107
1880	103		8	111
1881	70		8	78
1882	82		3	85
1883	129		1	130
1884	110		4	114
1885	121		6	127
1886	129			129
1887	96	43	36	175
1888	195	23	44	262
1889	231	35	47	313
1890	324	18	59	401
1891	412	33	65	510
1892	537	54	84	675
1893	660	74	100	834
1894	716	109	153	978
1895	769	145	170	1074
1896	777	173	189	1139
1897	779	187	225	1191
1898	781	212	252	1245
1899	790	211	279	1280
1900	800	233	310	1343
1901	803	234	340	1377
1902	835	245	379	1459
1903	848	226	418	1492
1904	883	229	409	1521
1905	893	236	471	1600
1906	895	259	506	1660
1907	901	258	515	1674
1908	902	262	528	1692
1909	887	281	543	1711
1910	895	301	552	1748
1911	908	331	555	1794
1912	914	338	554	1806
1913	923	232	422	1577
1914	926	234	519	1679
1915	971	259	523	1753
1916	951	259	497	1707
1917	998	249	561	1808
1918	1013	302	576	1891
1919	967	281	593	1841
1920	971	318	599	1888
1921	973	328	618	1919
1922	1055	352	635	2042
1923	1288	385	643	2311
1924	986	455	680	2121
1925	1000	519	711	2230
1926	999	487	735	2221
1927	1051	410	762	2223
1928	1072	387	785	2244
1929	927	395	805	2127
1930	916	357	826	2099

Làmina 9. Nombre dels congregants: numeraris, aspirants, supernumeraris, honoraris (il·lustres, eclesiàstics, religiosos i casats). Aquest llistat no compta molts altres supernumeraris. "Passen de 8.000 els que des de la fundació de la Congregació, han estat inscrits i han perseverat, fins a passar a la categoria d'il·lustres, eclesiàstics, religiosos, casats i supernumeraris. Tampoc s'hi sumen els que han estat eliminats de la Congregació" (ANUARI 1929-1930, pp. 110-111)

Làmines 10 i 11. “Nou Director. Un inesperat canvi... el que fins ara havia estat el nostre Director R. P. Demetri Zurbitu (esquerra) ha quedat encarregat exclusivament de la Congregació de la Purificació... Ha pres el govern de la Immaculada el R. P. Manuel M. Vergés (dreta)”.

Làmina 12. Les diferents seccions de la Congregació.

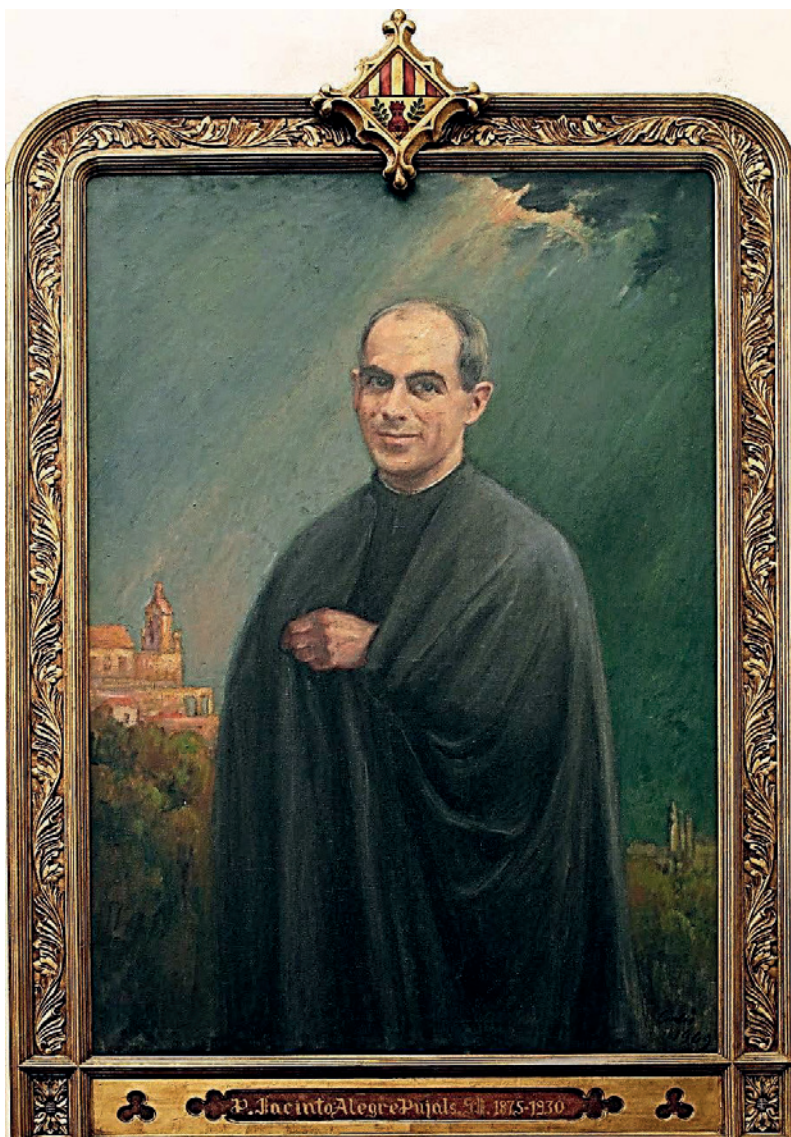
Lamina 13-15. A Hostafrancs, el “catecisme dels gitanets”, s’inaugura el 1904 en una caseta, que tot seguit es mudaria al davant, al c. Ermengarda.

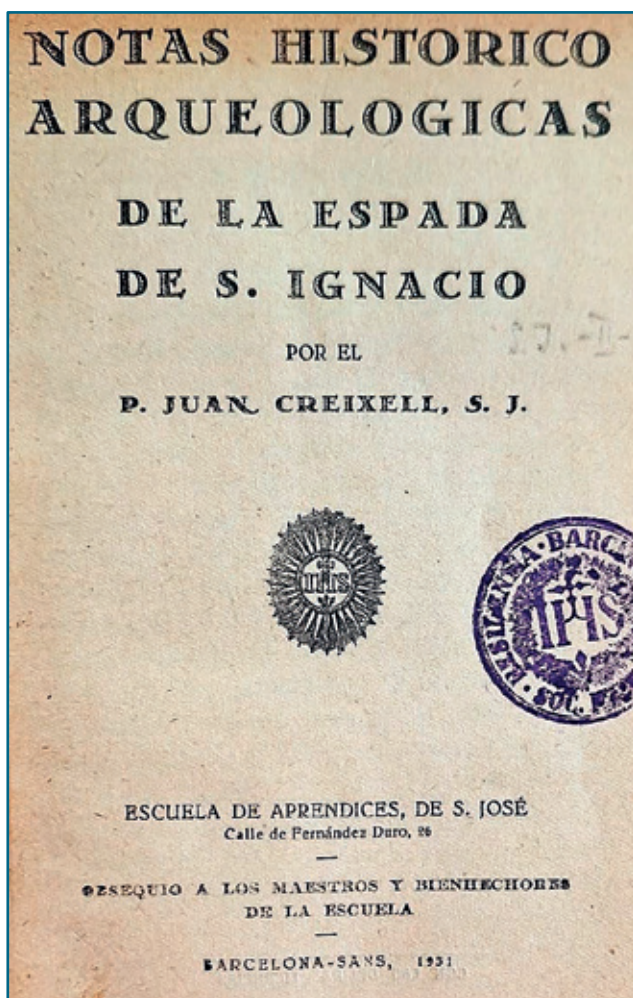
Làmina 16. A la Torrassa, el 1930 es traslladà el catecisme de Magòria, on s'havia traslladat bona part de la gent d'aquell barri a causa de l'Exposició Internacional de 1929.

Làmina 17. Congregants visitadors de l'Hospital de la Santa Creu, any 1912.

Làmina 18. El P. Jacint Alegre i Pujals, a la galeria de terrassencs il·lustres. Tota una vida dedicada als infants i els joves al Col·legi de Casp. Dirigí la Congregació d'adolescents. Amb una sensibilitat immensa pels pobres i els malalts. A cops la recepció de Llúria s'omplia de mendicants que el cercaven. Impulsà el Cotolengo de Barcelona, que després de la seva mort posaren en marxa el P. Guim i el Sr. Rómulo Zaragoza.

Làmina 19. El P. Joan Creixell, professor del Col·legi i historiador de temes ignasians amb àmplia producció, dedicà una especial part del seu temps als mons de la pobresa, les presons... Promogué a Sants una escola d'aprenents.

L'important llibre que ara mostrem, recull el seu estudi i publicacions d'anys sobre l'Espasa de sant Ignasi. L'edita el 1931, i en fa obsequi als mestres i benefactors de l'Escola. En aquest llibre coincideixen el Creixell docent de joves, historiador i preocupat per la pobresa.

Làmina 20. Una de les majòliques que la Lliga per la Bona Parla, i molt en concret el P. Josep Planas, repartiren a bastament per Catalunya.

9.

VUIT ANYS DE REPÚBLICA (1931-1939)

QUARTA DISSOLUCIÓ DE LA COMPANYIA

“Visca Macià, mori Cambó!”

1. El 14 d'abril de 1931, al migdia, cap a dos quarts de dues, a Barcelona Lluís Companys proclamà la República des del balcó de l'Ajuntament. Poc després, al Palau de la Generalitat, Francesc Macià proclamava la *República Catalana, com a estat integrant de la Federació Ibèrica*. El carrer estava ple d'entusiasme acollint la gran esperança que arribava. A les 9 de la nit, Alfons XIII deixava el Palau Reial de Madrid i s'exiliava: “Les eleccions celebrades diumenge revelen clarament que avui no tinc l'amor del meu poble”.

Aquells dies ressonava l'eslògan: “Visca Macià i mori Cambó”. Dues propostes enfrontades de catalanisme intrèpid i inqüestionable. Macià representava la ruptura i era molt estimat per les classes populars catalanistes que li donaren una àmplia victòria a les municipals. Cambó, el gran polític i mecenes catalanista, no renunciava al continuisme monàrquic, tenia la seva base electoral en bona part de la burgesia i en sectors catòlics. Però el fracàs electoral li fou sonat.

2. De seguida entre el Govern de Catalunya i el de la República començaren les primeres hores de forcejar. D'entrada, a proposta de Madrid, es pactarà la figura política de la “Generalitat de Catalunya”.

3. Les bones intencions inicials xocaren amb la intransigència dels uns i la impaciència dels altres. Dos segles de contradiccions socials, polítiques i econòmiques van desembocar en els vuit anys de la República. Malauradament, no quedà gens resolt el litigi centenari. Ens fa recordar novament Machado: “españolito que vienes al mundo te guarde Dios, una de las dos Españas te ha de helar el corazón”.

En aquest capítol ens limitarem a contemplar-ho des de la realitat de la Companyia de Jesús de Barcelona.

- 1931** 14 abril. Macià proclama la *República Catalana*.
17 abril. S'acorda amb Madrid el nom de *Generalitat de Catalunya*.
11 maig. Incendi de la Casa Professa jesuïta de Madrid.
12 agost. L'Estatut de Núria és refrendat.
9 desembre. Aprovació de la Constitució Republicana.
- 1932** 23 gener. Decret de Dissolució de la Companyia.
3 febrer. Confiscació de Llúria-Casp.
Març. Comença la docència a l'Acadèmia Torras i Bages.
Les Congregacions Marianes es traslladen al c. Consell de Cent, 357, amb el nom d'ESTRE (Estudi i Treball).
- 1933** 18 febrer. Creació de la CEDA (Confederació Espanyola de Dretes Autònomes).
19 novembre. A les eleccions guanyen Lerroix i la CEDA. Govern de dretes de Lerroix.
- 1934** 6 octubre. Companys proclama l'*Estat Català*.
- 1936** 16 febrer. El Front Popular guanya les eleccions.
17-18 juliol. Aixecament militar al nord d'Àfrica.
Són afusellats a Barcelona 24 jesuïtes, entre moltes altres execucions, fins a març de 1937.
- 1937** Els jesuïtes en clandestinitat reobren algunes Acadèmies i augmenten l'activitat pastoral.
- 1939** 26 gener. Barcelona conquerida per l'exèrcit de Franco.

0. S'HA OBERT UNA GRAN ESPERANÇA...!

“El carrer estava ple d’entusiasme acollint la gran esperança que arribava”, acabem de dir. Tantes qüestions pendents, les aspiracions de respirar després de l’ofec de la monarquia, la utopia de creure que ara tot serà nou...

El 14 d’abril de 1931 Macià proclama el gran anhel de molts, la *República Catalana com a Estat de la Federació Ibèrica*¹. Una gran aspiració que tres anys després Companys tornarà a proclamar i que en el s. XXI encendrà novament la gran esperança. **(Làmines 1-3)**

El sistema constitucional de la restauració borbònica de temps que feia aigües. Arrossegava i amagava una colla de problemes: el problema català, el militar, l’eclesiàstic, la reforma agrària, l’economia de la industrialització, l’aparició de la “classe obrera”, la reforma de l’exèrcit... la pugna entre absolutisme i liberalisme, etc.

A Catalunya algunes de les grans realitzacions de la Generalitat podien fer esperar un estat nou, igualitari i just. Però ja d’entrada tot foren entrebancs. L’Estat traspassà poques funcions amb el consegüent ofec econòmic, al cap de tres anys empresonà el govern de la Generalitat, quan tornava a exigir l’*Estat Català* (similarment al que feu Macià tres anys enrere), restablert el govern de la Generalitat, aviat haurà de lluitar amb molt difícils contradiccions internes, i sobretot amb una guerra, que esdevingué ferotge i que ho col·lapsà tot, també a la rereguarda.

El Parlament de Catalunya pogué, emperò, aprovar una sèrie de lleis que pretenien fer canviar la societat catalana, algunes d’elles summament avançades².

A una majoria obrera i pagesa se li obria l’esperança anhelada de justícia social i de reforma agrària. I de possibilitats per a la revolució social somniada i a cops forçada, en els darrers cent anys plens d’intents revolucionaris.

La proclamació de la República contenia la fe en un futur més just, lliure i democràtic. Però els problemes interns i externs, paralitzaren primer, i ensorraren després, les grans esperances que per a molts s’havien obert l’abril del 1931.

---

¹ Aquesta proclamació, i la dualitat de poders que comportava, preocupà el govern provisional espanyol i, el dia 17 a Barcelona, Macià arribà a un pacte amb els ministres Fernando de los Ríos, Marcel·lí Domingo i Lluís Nicolau d’Olwer, representants del govern provisional espanyol, en virtut del qual la *República Catalana* era rebatejada amb el nom més ambigu de *Generalitat de Catalunya*, en recuperació del nom medieval de la *Diputació del General*, abolida pels borbons l’any 1714. La proposta d’aquest nom la va fer Fernando de los Ríos.

² En el temps en què el Parlament estigué actiu, s’aprovaren prop de vint lleis de signe econòmic o social, per exemple: Contractes de Conreu, Assegurances Socials, Contribucions, Justícia i Ordre Públic, i les avançades lleis sobre la majoria d’edat i la capacitat jurídica de la dona.

1. EL PRIMER MES DE LA REPÚBLICA

1.1. A l'Església: reaccions diferents de la Santa Seu i d'alguns bisbes

Proclamada la República, la Santa Seu es va limitar a aplicar la doctrina de les encíclics de Lleó XIII, que proposava una església no vinculada a cap projecte polític concret, sense que això significués acceptació *cordial* de la democràcia o de la laïcitat. (La Santa Seu, tanmateix, no podia amagar satisfacció perquè per primer cop, des dels Reis Catòlics, podia procedir lliurement a la designació dels bisbes espanyols; *benedetta rivoluzione*, deia Tardini, assistent a la Secretaria d'Estat). Al cap de deu dies de la proclamació del nou règim, el cardenal Secretari d'Estat, Eugeni Pacelli, ho escrivia als bisbes: “és desig de la Santa Seu que V. E. recomani que es respectin els poders constituïts i se'ls obeeixi”.

Els bisbes escrivien cartes pastorals sobre la República, no sempre acatant el nou poder³. La més significativa fou la del cardenal primat, Pedro Segura, signada l'1 de maig, un escrit que semblava invitar a la mobilització, que feia l'elogi de la monarquia caiguda i on semblava donar per fet que la República perseguiria l'Església. La indignació del govern no es feu esperar, el ministre de la Governació, el catòlic Miquel Maura⁴, demanà la remoció del cardenal primat. Després de múltiples facècies, serà detingut i expulsat d'Espanya. La foto de la seva detenció, envoltat de policia, serà utilitzada per asseverar que la República persegueix l'Església...!

Ben segur que força jesuïtes i entorns de la Companyia no havien votat candidatures republicanes⁵ o no eren especialment catalanistes. Estaven a l'expectativa i amb recel creixent.

1.2. Els fets de maig de 1931 i la crema de la *Casa Professa* dels jesuïtes de Madrid

El 10 de maig s'inaugurà a Madrid el *Cercle Monàrquic Independent*. Entre els reunits, gent de l'entorn d'ABC, amb el seu director, Juan Ignacio Luca de Tena (que tornava de Londres d'entrevistar-se amb Alfons XIII, per crear una candidatura monàrquica per a futures eleccions). Incidents múltiples, començant per una provocació als vianants en fer sonar amb un gramòfon la *marxa real*. Crits enfrontats a favor de la Monarquia i de la República. Un tret, sortit de l'interior del *Cercle*, ferí un taxista que era republicà, provocant més disturbis, tiroteigs, ferits... La tensió creix, crema

---

³ Entre els contrariats: *Manuel Irurita*, de Barcelona, amb una carta apocalíptica, en termes del més pur integritisme, ben desconnectada de l'entusiasme que respirava una part significativa dels seus diocesans, i *Isidre Gomà*, en aquell moment bisbe de Tarazona, que va escriure la pastoral més dura.

⁴ Catòlic practicant i fervorós, fill del ministre Antoni Maura tants anys al servei de la monarquia constitucional. El mateix President de la República, Niceto Alcalà Zamora, era catòlic practicant.

⁵ Vegeu, per exemple, l'àmplia ressenya de les relacions de la Companyia amb la dictadura de Primo de Rivera que fa VERDOY, Alfredo. *Los bienes de los jesuitas* (Madrid 1995), pp. 38-44.

Copiem de la p. 39: “Per fer-nos una idea del que podia significar la República... hem de presentar de manera sumària... el comportament de la Companyia durant la Dictadura i en els mesos previs a la proclamació de la República. La seva aliança constant amb el monarca i amb el dictador, la defensa de l'ordre social imposat per la Dictadura... el tracte preferent i els privilegis rebuts, foren algunes de les causes que inflamaren els ànims dels qui creien que la República era incompatible amb els ordes religiosos, i els jesuïtes amb el progrés i la llibertat”.

de cotxes dels monàrquics. A la tarda, una multitud exigeix una sèrie de punts: desarmar la Guàrdia Civil, expulsió dels ordes religiosos i la supressió dels diaris no republicans. Encara que alguns ministres exigien intervenció, la majoria del gabinet no volia que el nou règim “comencés disparant contra els espanyols”. A la matinada foren empresonats Luca de Tena i alguns monàrquics.

El dia següent, 11 maig, un grup de joves incendià la Casa Professa dels jesuïtes de Madrid (sant Francesc de Borja, del carrer de la Flor Alta), la seva excel·lent biblioteca desaparegué sota el foc⁶. S’hi afegí la crema de convents diversos, amb la pèrdua de molt patrimoni. Finalment, el Capità General, Queipo de Llano, desplegà l’exèrcit, mentre era declarat l’estat de guerra i se suprimien els diaris ABC i El Debate. Les destrosses i cremes religioses s’estengueren a Alacant, Cadis, Jerez, Màlaga, Burgos, Múrcia, Granada, Sevilla, València, Elda... En aquests primers disturbis no hi eren presents ni la CNT, ni la FAI, tampoc la UGT (car el PSOE estava en el govern).

El 12 de maig es restableix la normalitat. El dia 19 s’aixeca a Madrid l’estat de guerra.

La República incipient, al cap d’un mes curt, ha comprovat que li estan posant les coses impossibles, tant la dreta monàrquica, com l’extrema esquerra, que titllava el govern d’*efeminament*, de deixar de ser un govern revolucionari i convertir-se en un més dels governs liberals de la monarquia. **(Làmina 4)**

2. “ESPANYA HA DEIXAT DE SER CATÒLICA” (Azaña)

Potser encara no era del tot realitat, però alguns ja ho avançaven. També, ben apesats, ho constataren jerarques de l’Església, com el mateix bisbe Gomà, comprovant la buidor de molt catolicisme sociològic⁷. Només dotze anys després (1943), la mateixa França, considerada la primogènita de l’Església, deia d’ella mateixa: “França, país de missió”⁸.

La veritat és que la frase forta d’Azaña, “Espanya ha deixat de ser catòlica”, s’ha tret sovint de context. Pronunciada a les Corts, en el debat de l’*Article 26* de la Constitució, buscava hàbilment fórmules de conciliació per al problema religiós, maldava per rebaixar la tensió entre els extremitats d’una banda i l’altra⁹. Les Corts Republicanes no acceptaren la moderació d’Azaña i aprovaren una Constitució laïcista de màxims que provocà la dimissió del President del Govern Provisional,

---

⁶ L’incendi va cremar la biblioteca, considerada la segona millor d’Espanya, amb més de 80.000 volums, entre ells incunables irremplaçables. Es van perdre per sempre edicions *princeps* de Lope de Vega, Quevedo, Calderón de la Barca o Saavedra Fajardo. Vegeu també VERDOY, pp. 69-70.

⁷ Isidre Gomà notava la falta de conviccions religioses de la gran massa del poble: “S’ha dit que Espanya ja no és catòlica, si que ho és, però poc, per l’escassa densitat del pensament catòlic. A la roca viva de la nostra vella fe l’ha substituït l’arena mòbil d’una religió de credulitat, de sentiments, de ruïna i inconsciència”. RAGUER, Hilari, *La pólvora y el incienso, la Iglesia y la Guerra Civil Española (1936-1939)*, pp. 39-64. (Barcelona 2001).

⁸ *La France, pays de mission?*, publicació del 1943, que esdevingué “manifest”. Era escrit per dos consiliaris de les *Juventuts Obreres Catòliques* (JOC).

⁹ “El problema polític consegüent, deia Azaña, és organitzar l’Estat de forma que quedi adequat a aquesta nova fase. Des del segle passat, el catolicisme ha deixat de ser expressió i guia del pensament. No discuteixo que hi hagi milions de creients, no es tracta de la suma numèrica, sinó de l’esforç creador, del rumb que regeix la cultura”. Les paraules d’Azaña foren dites per a impedir que prosperessin els extremistes, fent-los concessions. El cardenal Vidal i Barraquer informava Roma que era l’intent republicà d’arribar a una fórmula menys radical.

Niceto Alcalá-Zamora i del Ministre de Governació, Miquel Maura¹⁰, i que posa en marxa un procés de desafecció de la República en els sectors catòlics. **(Làmina 5)**

Bona part de l'església espanyola continuava propugnant l'estat confessional, la *unió de tron i altar*. No podia imaginar un estat laic.

3. QUARTA DISSOLUCIÓ DE LA COMPANYIA DE JESÚS

3.1. Els nou mesos abans de la dissolució

Els jesuïtes a Barcelona reberen la República, alguns amb esperança, bastants amb perplexitat i temença. És fàcil suposar que una part no havien votat República a les eleccions municipals del 12 d'abril i que els programes dels partits que ara formen el Govern provisional, especialment les propostes de laïcisme d'alguns d'ells, no els eren gens grates.

Al cap de tres dies de la proclamació de la República, el P. General havia escrit al Provincial P. Josep Murall una carta preocupada (17.04.1931), donant-li "paternals consells i benediccions" i afegint que havia ofert deu mil misses¹¹ per tots ells. Els demanava que s'assessoressin amb pèrits i persones prudents, per tal d'allunyar perills i reduir dificultats¹².

Més tard, després dels "fets de maig del 1931", el P. General recomanava bones relacions amb l'autoritat civil i prosseguir les activitats habituals. A Llúria-Casp, el Col·legi, l'Església i les Congregacions, continuaren llurs activitats amb la màxima regularitat. El superior, P. Joan Guim, ho deixà escrit en la informació anual a Roma (*Littera Annua*, 1930-1931)¹³.

Els mesos del debat de la Constitució a les Corts¹⁴, no resultarien fàcils ni per als jesuïtes, ni per molts dels seus amics i fidels. El P. General novament els encoratja: "Beneïm Déu que ha permès

---

¹⁰ Les dimissions foren tot just aprovar-se l'Article 26. Azaña fou nomenat president del Govern Provisional. Amb tot, Alcalá-Zamora serà aviat elegit President de la República.

¹¹ Habitualment els sacerdots de tota la Companyia ofereixen misses per les intencions del P. General.

¹² "Com ensenya l'experiència, pot ocórrer que homes perversos abusin en aquestes circumstàncies per a perseguir les famílies religioses i la Companyia, tan impugnada sempre per tota mena de calúmnies".

¹³ Vegeu alguns punts de la seva informació. La comunitat està formada per 58 jesuïtes, el nombre habitual de tots aquests anys; el Col·legi arriba a uns 500 alumnes, nombre rècord, i enguany se celebren les Noces d'Or amb esplendor, encara que no tanta com la desitjada. L'assistència als actes del Temple més aviat ha crescut, justament en aquesta època de República. Les Congregacions Marianes continuen amb la seva vigoria. L'Obra d'Exercicis Parroquials, que havia tingut les seves dificultats, amb la intervenció del bisbe, que es reserva tota la direcció i assenyalava les normes, ha pogut continuar creixent amb la seva oferta d'Exercicis per a homes i dones, en cases separades.

¹⁴ El seu article 26 deia: "Queden dissolts aquells Ordes religiosos que estatutàriament admeten, a més dels tres vots canònics, un altre especial d'obediència a autoritat distinta de la legítima de l'Estat. Els seus bens seran nacionalitzats i afectats a fins benèfics i docents. Els altres Ordes religiosos se sotmetran a una llei especial votada per aquestes Corts constituents i ajustada a les següents bases..."

Caldria fer recordança de la important participació de Carrasco i Formiguera en defensa de la Companyia en aquests debats. DURAN, Lluís. *Manuel Carrasco i Formiguera. Pensament i acció*. pp. 522-550. (Barcelona 2022). I resulta inqualificable que el govern del general Franco el fes afusellar el 1938, malgrat les immenses gestions del Vaticà, i de la seva banda, també de la Companyia de Jesús.

que sigueu oprimits per grans angoixes fins ara, però que no heu sofert danys majors, i fa que els vostres treballs al Col·legi hagin estat coronats amb un òptim resultat.” El P. General aprofita per dir al Superior, P. Guim, “Alabo moltíssim a V. R. per haver ajudat amb totes les seves forces a l’Emm. Cardenal Tarraconense [Vidal i Barraquer] qui, per aquest motiu, m’ha expressat el seu més profund reconeixement”¹⁵.

3.2. Quarta dissolució de la Companyia de Jesús a Espanya (23.1.1932)

La darrera havia estat el 1868. Les anteriors el 1835 i el 1820¹⁶. Els jesuïtes porten inscrita en algun racó del seu cor la “memòria passionis” del seu complex caminar apostòlic.

Aprovada la Constitució, amb les noves eleccions començà el bienni social-azañista (12.1931 - 9.1933).

Al President de la República, el catòlic Niceto Alcalà-Zamora que tant s’hi havia oposat, li tocà firmar el decret de dissolució (23.1.1932): “Els religiosos i novicis de la Companyia de Jesús cessaran en la vida comuna..., no podran conviure en un mateix domicili en forma manifesta o encoberta, ni reunir-se o associar-se...”.

Per quarta vegada, els jesuïtes han de tancar les seves comunitats i suprimir llurs obres i activitats. Devien estar summament perplexos, la seva extirpació era considerada com una de les grans necessitats perquè el país recuperés una llibertat i sobirania que el catolicisme li havia manllevat¹⁷. Amb l’autoritat d’una Llei votada majoritàriament a les Corts i d’un Decret posterior del Govern, quedava anul·lada l’activitat pastoral dels jesuïtes, les múltiples tasques socials, el treball amb el jovent, l’intel·lectual...

El P. General, l’endemà de la publicació del Decret (24.01.32), escrivia als jesuïtes espanyols: “Ens destrossa l’ànima veure caure, d’un sol cop, tant de treball per al servei diví i la salvació de les ànimes, i veure’ns foragitats de les nostres cases com a malfactors”. Tot seguit s’adreça en concret als novicis i estudiants: “Marxin doncs molt animosos a l’exili aquells novicis, que encara que no lligats pels vots, s’hi ofereixin espontàniament... Els escolars, amb llurs superiors i professors, i amb els germans que els superiors designin. Marxin alegres a l’exili pel nom de Jesús”.

També té unes paraules per als que romandran dispersos: “Els pares i germans que hagin de viure dispersos, mirin d’ajustar el seu nou gènere de vida a l’anterior mode de viure..., donant a tots exemple de vida religiosa”.

Els novicis i estudiants s’exiliaren a diversos punts d’Europa. Els que romangueren a Espanya viuen dispersos, en clandestinitat, però organitzats en diversos *Coetus*.

Els jesuïtes entenen la seva “missió” com un “servei” fet des de la gratuïtat, i ara comproven que era tingut com el gran “contrapoder” destructor. Cinc anys més tard, ja en plena persecució, el

---

¹⁵ Per a aquest epígraf vegeu: LLORCA, Bernardino. *Juan Guim Molet*, pp. 217-221. (Barcelona 1979).

¹⁶ Vegeu el cap. I, d’aquest llibre. I encara convindria afegir la de Carles III, 1767, amb la posterior extinció de la Companyia decretada pel papa Climent XIV, 1773.

¹⁷ Miquel Maura, poc després de dimitir, el dia 24, deia en un discurs: “La dissolució dels jesuïtes és el preu d’una transacció i el rescat de tots els altres ordres religiosos d’Espanya per tal que romanguessin al país i es conservessin llurs béns”. TORELLÓ, Josep M. *Casp fora de Casp*, a AA.DD. *Memòria del Centenari del Col·legi* (1881-1991), p. 83. (Barcelona 1991).

P. Alfons M. Thió refugiat en uns boscos mentre fugia, no podia deixar de recordar un milicià que feia poc, en un registre, en entrar a la sagristia de la Casa d'Exercicis (on donava Exercicis a unes vint-i-cinc obreres), s'exclamà davant el crucifix: "Tan bo que eres tu, i tan dolents que són els que et segueixen!". En les seves reflexions el P. Thió va escriure: "És evident que la nova societat que apareix rebutja de manera rotunda i decidida Jesucrist i els seus ministres... ¿Rebutgen els ministres per causa de Jesús, o rebutgen a Jesús per causa dels ministres? La primera hipòtesis és molt afalagadora, però la segona també és possible, i rebutjar-la del tot, ¿no comportaria algun fariseisme?"¹⁸.

En aquests moments tràgics, potser alguns d'ells, astorats, rellegien a poc a poc pàgines dels Exercicis ignasians i es preguntaven apesarat, fins a quin punt no es podrien haver anat escolant a la Companyia, en la seixantena d'anys des dels dies de la darrera restauració (1875), "les cues serpentinaes" de la *riquesa, poder i prestigi*, sempre a l'aguait, que sant Ignasi assenyalava en els moments centrals dels Exercicis.

4. LES CONCRECIIONS DE LA DISSOLUCIÓ

4.1. Dos-cents setanta jesuïtes s'exilien als Països Baixos i a Itàlia

Són els estudiants i els novicis de la Província d'Aragó. Els estudiants de filosofia i teologia, amb llurs professors i els germans, un total de 115, es traslladaren als Països Baixos, a Aalbeek (Limburg)¹⁹. El Noviciat es traslladà a Itàlia. A Gozzano (Novara), un total de 58 jesuïtes²⁰, i a Torí, s'hi estableix el juniorat, 105 jesuïtes²¹.

El P. General escriu (11.02.1932) al P. Josep Mundó, Rector del Col·legi Màxim, ara als Països Baixos, per manifestar-li la seva satisfacció, assabentat de la jovialitat i goig que regnava entre aquells joves en l'exili. El P. General no desaprovà l'avinentesa per aconsellar a aquella munió de joves estudiants que "no es fiquessin en política"²².

4.2. Dinou "Coetus" agrupen els jesuïtes "dispersos" a tota la província d'Aragó

Una bona part d'ells són a Barcelona continuant llurs tasques apostòliques, ara de manera mig clandestina. Cada jesuïta té el seu lloc de residència (una casa religiosa, parròquia, domicili

---

¹⁸ E. A. S.I., pp. 57 i 59.

¹⁹ El 27 de gener marxaren del Col·legi Màxim de Sarrià. Eren 31 pares, 66 estudiants i 18 germans.

²⁰ 35 novicis escolars, 18 de coadjutors, i 5 pares i 18 germans.

²¹ En tres residències, a la Casa d'Exercicis, a Avigliana i a Castello di Bollengo, un total de 10 pares, 75 estudiants i 20 germans.

²² LLORCA, p. 226.

d'amics, capellania, hospital...) ²³. A Barcelona, el P. Guim ²⁴ amb la seva àmplia quantitat d'amistats degué proveir molts d'aquests domicilis. Especialment al començament, intentarà reunir en un mateix edifici els que es dediquen a la mateixa feina: els de les Congregacions, juntament amb el P. Vergés; els científics amb el P. Pujiula; els d'Ibèrica amb el P. Linari; els que treballen en Acadèmies en un mateix lloc, etc. Però més enllà de l'habitatge de cadascú, s'agruparan en *Coetus*. (**Làmina 6**)

El mateix Guim mentre duu a terme la seva activitat de superior té temps per posar en marxa el gran desig del P. Alegre, la creació i desenvolupament del Cottolengo. A poc a poc, la situació dels jesuïtes quedà estabilitzada: "La República els desconeixia, ells, però, establerts en llurs centres de dispersió, continuaven quasi normalment la seva feina" ²⁵.

4.3. Confiscació de Llúria-Casp

Cinc dies després de la firma del Decret de Dissolució, el 28 de gener, Llúria-Casp tancà i els jesuïtes es dispersaren. Abans, el Rector, P. Joan Guim, els reuní en un àpat comunitari i una pregària a la capella. Després, "el P. Rector, sortint per la porta de l'Església, lliurà les claus al representant de la Societat Anònima *La Educació* (propietària dels edificis ²⁶) sota atestació de Notari, tot seguit, envoltat de molts amics, els donà la darrera benedicció amb el Santíssim Sagrament i, pujant a un automòbil, portà el Santíssim al Col·legi de Jesús Maria".

Uns dies després (3.02.1932) el Governador Civil, Sr. Moles Ormella, es presentà i cominà a la societat anònima *La Educació* que li entregués les claus ²⁷. Li obrí la porta de Llúria 13 el Sr. Francisco de P. Suñol i Figueras ²⁸, prefecte de la Congregació de la Immaculada, que preguntà al Governador quin era l'objecte de la visita. Li respongué que venia, complint ordres del Govern, per confiscar el Col·legi ²⁹. El representant de la societat anònima propietària, apel·lant a la legislació, es negà a lliurar les claus. El Governador hagué de trencar, amb el seu bastó de comanament, un vidre de la Recepció per tal d'abastar-les ³⁰. El notari de *La Educació* certificà la confiscació en presència d'un grup de congregants ³¹. (**Làmines 7 i 8**)

---

²³ Oferim alguns dels múltiples llocs on residien els jesuïtes dispersos (residències habituals o refugis en els dies de persecució). Ho traiem de BIBILONI, quan relata cadascun dels vint-i-quatre assassinats a Barcelona (1936-1937). Ausiàs Marc 19 / Avinyó 37 / Baixada del Monestir 18 (Pedralbes) / Balmes 85 / Bisbe Català 16 / Bruc 61, 3r / Calatrava 3 bis / Casa d'EE de St. Josep (Bonanova) / Corts Catalanes 646 / Jesús Maria St. Gervasi, caseta amb jardí / Laietana 42 / Mallorca 244 (porteria) / Orfenat de Natxaret, Av. Esplugues 42) / Pg. Bonanova 67 / Pg. St. Joan 133 / Pl. Gaspar Ferreras 17 (Pedralbes) / Rbla. Catalunya 32, 3r / Rbla. Catalunya 92 / Reus 3 / c. Sagrat Cor lletra D (Sarrià) / c. Sarrià 157 / Seminari de Les Corts / Verdaguer i Callís, 12.

²⁴ El P. Provincial Murall havia de passar llargues temporades fora de la Província, en bona part per atendre els estudiants exiliats a Itàlia i als Països Baixos. El P. Joan Guim, especialment a Barcelona, era qui millor representava la Companyia. Ell tingué l'encàrrec de dirigir els dispersos i llurs obres apostòliques i rebé el nomenament de Viceprovincial (vegeu infra).

²⁵ LLORCA, p. 227.

²⁶ Podeu veure el cap. 2, epígraf 6. Per les dificultats de l'època la Companyia mai no en tingué directament la propietat.

²⁷ Abans s'havien confiscat la Residència de Palau i els col·legis de Sarrià i de l'ICI.

²⁸ En F. Suñol fou pare dels jesuïtes Miquel, Ignasi i Joan.

²⁹ CODINA, Ramon (que firma: R. C., S. I.) a ANUARI 1931-1932, p. 192. El G. Codina també dona fe que la imatge de J. Flotats del patí de St. Ignasi fou trasllada als dipòsits d'un dels pavellons del Parc de Montjuïc.

³⁰ Vegeu detalls de la confiscació: TORELLÓ, Josep M, p. 86-87; MARCET, p. 117-120; LLORCA, p. 225.

³¹ UDINA, Frederic. *El Pare Vergés*, p. 128. (Barcelona 1995), dona alguns noms: Colldeforns, germans Riera i Sallarès (pare i oncles de l'autor d'aquestes pàgines), Escofet, Orovio, Aragay... És interessant comprovar que, set anys més

4.4. El Col·legi de Casp

“En a penes deu dies s’havien de dispersar els jesuïtes i procurar de deixar ben col·locats els professors i maldar perquè els alumnes no perdessin el curs, que feia només una quinzena de dies que havia començat el segon trimestre”³². El Col·legi pogué mantenir la docència fins al dia 26 de gener. Aquell dia a la tarda, acabades les classes, es feu una pregària amb exposició del Santíssim, amb tots els alumnes (recordeu que eren gairebé 500) i amb la majoria dels professors. El Rector, P. Joan Guim, i el Prefecte, P. Magí Negra, tingueren les darreres oracions d’acomiadament. En aquella estimada Capella, tan plena de records, difícilment es podien contenir les llàgrimes³³.

Tot seguit els jesuïtes s’esmerçaren a oferir classes als alumnes en domicilis particulars o en una Acadèmia propera al Col·legi, perquè no perdessin el curs. Però ben aviat sorgí una alternativa.

Acadèmia Torras i Bages

Les autoritats acadèmiques pretenien que el Col·legi continués amb els mateixos alumnes i professors no jesuïtes (eren pocs, car la major part del claustre era jesuïta). El 5 de febrer aparegué a la premsa un comunicat del Rector de la Universitat que invitava els alumnes del Col·legi a reprendre les classes: “Es comunica a les famílies dels alumnes que poden sol·licitar novament el seu ingrés, reservant-los aquest dret fins al propvenient dia 15”. La gran majoria dels alumnes no s’hi apuntaren, tampoc els professors, malgrat les ofertes avantatjoses que reberen³⁴.

Però uns dies abans (1.02.1932) s’havia presentat al Govern Civil la inscripció de l’*Associació Mutual de Cultura*, domiciliada al c. Girona 100; fou autoritzada de seguida pel Govern Civil (13.02.1932)³⁵. En aquesta *Associació* radicaran legalment l’*Acadèmia Torres i Bages*, Rambla de Catalunya, 26 (successora del col·legi de Casp), l’*Acadèmia Ramon Llull*, Pg. de la Bonanova (del col·legi de Sarrià) i l’*Institut Comercial Internacional*, Pg. de Gràcia, cantonada Mallorca (succeint l’Institut Comercial de la Immaculada)³⁶.

El 2 de març es comunicà al Govern el trasllat social de l’*Associació* a la Rbla. Catalunya 26, a la casa d’Emili Juncadella i Vidal (antic alumne, promoció 1900), obra de l’arquitecte Enric Sagnier³⁷.

En aquesta bella casa modernista (avui enderrocada) s’hi establí l’*Acadèmia Torres i Bages*. Hi acudiren alumnes de Casp i provisionalment alguns de l’ICI. La tasca docent començà, probablement, el 28 de març 1932. El nombre d’alumnes del curs 1932-1933 fou de 344 (recordeu que Casp tenia 500 alumnes), hi treballaven molts jesuïtes “disfressats” de seglar, amb americana i corbata,

---

tard, alguns d’aquests mateixos congregants, el 27 de gener del 1939, es presentaran a Llària 13, exigint que fos retornat l’edifici a la Companyia i aconseguint que se’ls lliuessin les claus de la casa.

³² MARCET, p. 117.

³³ TORELLÓ, Josep M. p. 85.

³⁴ Per la seva banda el nou Col·legi públic anava omplint alhora els locals de Casp, i els de Llària. I posteriorment, l’Ajuntament encara volia ampliar-los i demanava permís a la Generalitat per enderrocar el Temple de Casp 27 a benefici del Col·legi, amb la negativa radical del Departament de Cultura. (Vegeu supra cap. 3, epígraf 4.0).

³⁵ El President de la junta de govern fou Ferran Valls i Taberner. A la Junta, entre d’altres, hi havia: Pere Sunyer i Rafart, Francesc Blanqué i Ribas, Manuel Montobbio i Hospital, Higini Negra i Viver.

³⁶ Vegeu l’ampli resum de MARCET, pp. 121-126.

³⁷ TORELLÓ, Josep M. p. 87-89.

als quals els nois ara els havien de donar el nom de “senyor”, quan sempre els havien dit “pare”. Després d’una primera direcció del sacerdot, Dr. Guillem Aleu (advocat, antic alumne de Casp), prengué la direcció el P. Magí M. Negra, gran organitzador, fins que a l’estiu del 1934 el rellevà el P. Xavier Montobbio³⁸. Es pretenia continuar l’estil de Casp, fins i tot amb les habituals activitats d’esbarjo, esportives, excursionisme, teatrals..., i també amb els Exercicis Espirituals (que es donaren a Vallvidrera, a la Casa del Sagrat Cor, i a Barcelona, al Pg. de la Bonanova 57)³⁹. **(Làmina 9)**

L’*Acadèmia Torras i Bages* pogué funcionar quatre cursos, fins al 1936.

4.5. Les Congregacions Marianes

En dies no fàcils, abans de la Dissolució, grups de Congregants “a penes deixaren un sol moment la Residència dels jesuïtes, establint-hi també torns de nit”. Més endavant, “amb els seus automòbils i camions, de nit i de dia”, procuraren salvar tota mena d’objectes, llibres...⁴⁰. “Quines escenes he presenciat, escriu el cronista G. Ramon Codina, en aquestes tristes nits. Un grup de congregants de famílies distingides, per amor a la Companyia i a la Congregació, convertits en fusters i mossos de corda”. Entre els múltiples objectes que a plena nit carregaren en un camió hi havia la imatge de la Immaculada, als peus de la qual tants congregants havien pregat. Diu la crònica que l’altar havia estat desmuntat a altes hores de la nit, en presència del P. Vergés, que agenollat en el llarg reclinatori de vellut, veia com era baixada la venerada imatge⁴¹.

ESTRE, l’esforç de continuar la vida normal

Ja en el primer moment, tot seguit de la Dissolució, un congregant cedí al P. Vergés un despatx on pogué rebre visites i continuar la seva activitat, al c. Llúria 46, entr. 4a. I ben aviat fou creada una nova associació, l’*ESTRE* (“Estudi i Treball”)⁴², els estatuts de la qual assenyalaven que el seu objecte era l’organització de festes, reunions d’acadèmies i activitats esportives. Aquesta institució era l’aixopluc de la Congregació. El local definitiu fou al c. Consell de Cent 357 i 359, en un principal

---

³⁸ Entre els jesuïtes, els germans Ignasi Noguera i Josep Climent (tan estimats a Casp fins als anys 1970) eren responsables generals dels grans i dels menuts, respectivament. Alguns noms més de l’ampli equip jesuïta: Romà Bassols, Evarist Cornet, Ismael Accensi, Lluís Boguñà, Josep Ferragut, Pere Miró de Mesa, Antoni Riudor, Eleuterio Alfaro, Cristóbal Chiva, Manuel Asensio i Antoni Martorell.

³⁹ Valgui la pena reproduir el comentari del P. General en una carta a la Companyia d’Espanya (13.03.1935): “He escoltat amb satisfacció que alguns col·legis han rebut molt de profit des que els jesuïtes tracten els alumnes amb un esperit més paternal i formatiu. La disciplina exterior, encara que necessària, de cap manera és suficient per a la perfecta educació dels joves, i l’excessiva severitat, a què tendien els col·legis espanyols, més aviat impedia que sorgissin vocacions a la Companyia”. GUIM, p. 231.

⁴⁰ ANUARI 1931-1932, pp. 173 i 179.

⁴¹ ANUARI 1931-1932. La imatge fou portada a casa de l’ex-prefecte de la Congregació, Sr. Polo, però ben aviat fou duta a la torre de Sant Gervasi dels Srs. Zaragoza, fins que en els anys 1936 desaparegué. En aquells dies fou portada dues vegades a l’església de Santa Anna on se celebrava la novena de la Immaculada (l’església gran, cremada el juliol de 1936).

⁴² Registrada al Govern Civil de Barcelona, primer en el principal del c. Trafalgar 36. Més endavant, en temps més enrarits, el P. Guim parlà de la conveniència de prendre un apartat de Correus per a l’*ESTRE*, i que no fos amb aquest nom; es pensà en l’apartat que tenien els Riera Sallarès, que corresponia a la impremta Pal·las (UDINA, p. 151).

molt espaiós (entre Pg. de Gràcia i Pau Claris, edifici avui enderrocat), amb capella, sales, despatxos... i bona biblioteca⁴³. (**Làmina 10**)

La Congregació de joves treballà per mantenir la seva activitat habitual. Algunes dades:

– Els *actes religiosos* setmanals, sense interrupció, presidits pel P. Vergés, es tenien a l'església de les Germanetes dels Pobres de la Pl. Tetuan, i els més solemnes a la basílica de Santa Maria del Pi. Totes les obres de pietat de la Congregació continuaren el seu ritme: Novena de la Immaculada, Guàrdies d'Honor, Sabatines, etc.

– *Exercicis*. A la Quaresma del 1932 els Exercicis oberts es feren a l'església de la Puríssima Concepció, algun dels actes amb una assistència extraordinària que obligà a posar 300 cadires als passadissos. A la Setmana Santa el P. Vergés pogué oferir l'habitual tanda d'Exercicis en recés, amb assistència de 30 congregants, al Balneari Rius, de Caldes de Montbui (els anys següents es feren a l'Hotel Picancell de Vilada, a Caldes de Montbuí i a la casa de Vallvidrera)⁴⁴.

– Els *Centres Obrers* funcionaren normalment. També continuaren amb els seus ritmes habituals les altres seccions de la Congregació, les visites als Hospitals, les seccions d'apostolat. I encara es creà un nou Centre a Can Baró que rebé el nom de Centre de *Nostra Senyora de la Salut i Sant Pere Canisi*⁴⁵ i un altre a Santa Coloma de Gramenet, *Nostra Senyora de Lourdes*⁴⁶.

– Les *Acadèmies* i *Centres d'Estudis* mantenien llur vitalitat, tal com queda reflectit en detall en els Anuaris⁴⁷.

INTERMEZZO, situació política

Els jesuïtes a Barcelona s'anaren situant i procurant refer els seus ministeris pastorals, intel·lectuals, docents... Les Congregacions Marianes van aconseguir no reduir la seva empenta amb el jovent i amb les múltiples obres socials. Però convé recordar, ni que sigui esquemàticament, el rerefons polític, tant de la Generalitat, com del govern de l'Estat Espanyol. Aquest breu període de cinc anys es pot dividir en tres etapes.

1. Bienni progressista (1932-1933)

– **1932**. Les Corts espanyoles havien aprovat a finals de l'any anterior la Constitució, que defineix Espanya com a "República democràtica de treballadors" (9.12.1931)⁴⁸. Al cap de dos dies és nomenat president de la República Niceto Alcalà-Zamora. Comença el *Bienni Progressista*, presidit per Manuel

---

⁴³ Les altres dues Congregacions erigides a l'Església del Sagrat Cor: El P. Bassols (substituint el P. Alegre, mort feia poc), dirigeix la Congregació d'adolescents, té un local més modest, i els diumenges es troben a la capella de la Companyia de Maria. La Congregació de la Purificació tenia els seus actes a la capella de las Germanetes dels Pobres. ANUARI, p. 180-181.

⁴⁴ ANUARI 1931-1932, pp. 180-190. Explica amb tot detall els diversos Exercicis Espirituals predicats i en recés, d'aquests dos primers anys, amb una assistència anàloga a la d'anys pretèrits. Els Exercicis oberts de l'any 1935 els predicà el famós P. José Antonio de Laburu, els matins a l'església de St. Francesc de Paula i a les tardes a Santa Maria del Mar i foren retransmesos per Ràdio Associació de Catalunya, etc.

⁴⁵ ANUARI 1935-1936, pp. 165-166. Vegeu també UDINA, pp. 133-137.

⁴⁶ Fundat el febrer de 1933. Vegeu ANUARI 1935-1936, pp. 101-164

⁴⁷ UDINA, pp. 138-140.

⁴⁸ Article primer: "España es una República democrática de trabajadoras de toda clase, que se organiza en régimen de Libertad y de Justicia".

Azaña. En els seus objectius hi ha la reforma religiosa, de l'exèrcit, l'aprovació de l'Estatut de Catalunya, la reforma agrària i reformes socials diverses. Un programa que exaspera múltiples sectors, l'església, part de l'exèrcit, propietaris agraris..., mentre els sectors anarquistes el consideren del tot insuficients. La reacció més significativa serà el cop d'estat del general Sanjurjo (10.08).

L'*Estatut de Catalunya* fou referendat pels catalans (2.08), amb una participació del 75% del cens i amb el 99% de sí. S'havia obert la gran esperança covada de tants anys! Ara a l'*Estatut de Núria* li cal passar l'aprovació de les Corts Espanyoles que el retallaran per tal de fer-lo entrar en la visió unionista de la Constitució Espanyola (9.09).

– **1933.** Comença amb la rebel·lió anarquista de *Casas Viejas* durament sufocada per la Guàrdia Civil, amb vint morts (poc abans a Catalunya hi hagué revoltes similars a l'*Alt Llobregat*), la CNT-FAI s'oposava al "reformisme burgès" dels republicans amb la seva proposta de revolució llibertària. Es constitueix (28.02) la *Confederación Española de Derechas Autónomas* (CEDA).

Unes noves eleccions (19.11) donen la victòria al *Partit Republicà Radical* d'Alejandro Lerroux i a la CEDA (a Catalunya guanya la Lliga), que introdueixen un nou govern, ara conservador, presidit per A. Lerroux. A Catalunya ERC ha perdut força davant la Lliga. El dia de Nadal mor el president de la Generalitat, Francesc Macià. El succeeix Lluís Companys (31.12).

2. Bienni Conservador (1934-1935)

– **1934.** Alejandro Lerroux forma govern monocolor amb el suport parlamentari de la CEDA. Paralitza bona part de les reformes iniciades. El Parlament de Catalunya (11.04) elabora la "Llei de Contractes de Conreu", una important reforma agrària, la Lliga aconseguirà que el *Tribunal de Garanties Constitucionals* de l'Estat la invalidi (són d'imaginar les confrontacions entre catalans per aquesta acció de la Lliga). Lerroux dimiteix (25.04) a causa de la crisi que ha provocat l'amnistia donada al general Sanjurjo pel seu cop d'estat recent. El nou govern (01.10) també el presidirà Lerroux, però ara amb ministres de la CEDA.

Lluís Companys proclama (6.10) l'*Estat Català dintre de la República federal Espanyola* (similarment a la proclama de Macià, tres anys enrere). El govern d'Espanya empresona el President Companys i suspèn la Generalitat, Govern i Parlament. Aquests esdeveniments catalans coincideixen amb la revolució social d'Astúries (5-18.10), fruit de l'acord entre anarquistes, socialistes i comunistes, que finalment serà sufocada per la duríssima repressió del general Franco amb la Legió.

– **1935.** El setembre Lerroux ha de dimitir per corrupció, l'escàndol de l'estraperlo.

3. El Front Popular (1936...)

El gener es dissolen les Corts, el 16 de febrer la victòria és del Front Popular i el 19 Azaña és novament president del govern. Es restableix la Generalitat i és restituit el president Companys. El 7 d'abril el president de la República, Alcalà-Zamora, és destituït i nomenat al seu lloc Manuel Azaña.

A Catalunya, en les eleccions al Parlament Espanyol, el *Front d'Esquerres* (nom català del Front Popular) va treure el 59% dels vots. El *Front Català de l'Ordre*, el 41% dels sufragis⁴⁹. Una victòria completa de les esquerres, que no amagava que el 41% de Catalunya no els feia costat.

El 13 de juliol serà assassinat Calvo Sotelo. El 17-18 al Marroc hi haurà l'aixecament militar contra el govern constitucional de la República.

---

⁴⁹ A Espanya el Front Popular en va treure 48 i les dretes 46,5.

5. LA REREGUARDA A BARCELONA EN TEMPS DE GUERRA

Després del cop d'estat de juliol de 1936, el president Companys establí un compromís amb els dirigents anarquistes. Es creà el *Comitè Central de Milícies antifeixistes* (CCMAF). El Comitè estava, formalment, subordinat a la Generalitat, però el fet és que aquesta anava a remolc de l'anarquisme⁵⁰. El CCMAF coordinà dos àmbits essencials d'aquella primera època de la guerra: a) les columnes de voluntaris al front; b) les patrulles de control de la rereguarda⁵¹.

El cop d'Estat del 1936 havia fet esclatar “una rauxa sanguinària d'odi i de malestar”, covada de feia temps⁵².

5.1. Una instantània per situar els primers dies

Una simple anècdota ens mostrarà fets i valoracions d'una i altra banda.

Quan el *Laboratori Biològic de Sarrià*⁵³ fou confiscat, els PP. Pujiula i Puiggrós aconseguiren continuar la docència i investigació, des del 1935, en un pis de la *Societat Mèdico-Farmacèutica de Sant Cosme i Damià* (c. Bailèn 36, al costat del col·legi de la Mare del Diví Pastor).

“El 18 de juliol de 1936, conta el P. Joan Puiggrós⁵⁴, vaig avançar les classes i pràctiques del curs d'Histopatologia que teníem ja a la meitat. Els alumnes ens deien que la Generalitat repartia armes als obrers... El matí següent ens despertaren trets i canonades... Vaig sortir de seglar, amb un mocador blanc, mostrant que no formava part de la lluita de la cruïlla Llúria, Ausiàs Marc, Urquinaona... Més tard, el carrer de Casp, entre Llúria i Pg. de Gràcia, quedà cobert de ‘la sang generosa dels heroics soldats d'Espanya’, en el seu sobrehumà empeny d'apoderar-se de Ràdio Barcelona”⁵⁵.

“El dia 26... em cridaren l'alto les patrulles. Em semblà que era prudent contestar que anava allà mateix, a treballar en un laboratori. Em deixaren passar. Però la portera del davant em va reconèixer i em denuncià com a capellà... Quatre fusells m'apuntaren..., deien que ‘no perseguien els catòlics sinó només els que porten armes als feixistes, i algun cop als capellans, perquè ells ens han perseguit per les idees’. Em portaren al Sindicat on es va decidir un registre al Laboratori. Jo recordant-me dels ‘meus bacteris’ els deia que si hi anaven, es feien responsables d'un museu de bacteris, on hi havia tifus, diftèria, tuberculosi, còlera..., que els podrien infectar i infectar tot Barcelona... Em feren acompanyar-los. El registre durà tres hores... ‘Compte amb la tuberculosi’, els anava recordant quan veia que s'acostaven a documents confidencials”⁵⁶.

---

⁵⁰ Cinc membres CNT-FAI, tres ERC, tres UGT, un PSUC, un Unió Rabassaires, un POUM i un Acció Catalana.

⁵¹ L'atomització del poder donava hegemonia als anarquistes. Quan finalment els anarquistes entraren al govern de la Generalitat es liquidà la CCMAF.

⁵² Les classes treballadores havien estat habitualment marginades del sistema polític en benefici de les classes que controlaven la major part de la riquesa. La República havia intentat canviar aquest estat de coses. Els sindicats, sobretot la CNT-FAI, trobaven insuficients aquestes reformes, partidaris com eren d'una revolució obrera immediata.

⁵³ Supra, cap. 7, p. 5.

⁵⁴ PUIGGRÓS, Joan. *Treinta meses de catacumbas (Recuerdos)*, extractem algunes línies de les pp. 1-9. És un document de noranta-sis folis mecanografiats (AHSIC).

⁵⁵ El dia 23 fou saquejat el convent veí de la Mare del Diví Pastor, cremaren l'església, el convent i rodejaren l'illa.

⁵⁶ Documentació confidencial de l'Associació d'Estudiants catòlics, i dels metges dels Sants Cosme i Damià.

El P. Puiggrós acaba dient: “Aconseguirem del cap de la patrulla que posés guarda al Laboratori, no fos que també d’altres l’anessin a registrar. Efectivament, es presentaren els comunistes, els d’Estat Català, els d’Esquerra Catalana, els de la UGT i els del POUM, als quals, el nostre milicià de la FAI, els deia que allí no hi tenien res a fer, que d’aquell local en responia la CNT”. **(Làmines 11 i 16)**

5.2. La Repressió a la rereguarda⁵⁷

A Catalunya, les estadístiques totals⁵⁸ sumen 8.500 executats a la rereguarda en el període de la guerra. Pel que fa a l’Església catalana, les estadístiques compten 6.832 capellans i religiosos assassinats a Catalunya. A la diòcesi de Barcelona, en concret, s’executà un 20% dels capellans seculars i un 28% dels religiosos⁵⁹.

Des de la Generalitat es condemnaven aquestes represàlies indiscriminades, i fins i tot ho condemnaren prohoms de la CNT, com Joan Peiró. La mateixa Generalitat que no podia controlar el desori, estengué centenars de salconduits perquè persones en perill poguessin fugir. Només a l’estiu del 1936 concedí salconduits a unes 10.000 persones. A partir del juny de 1937 se suspengueren les execucions⁶⁰. En total quedà eliminat un 0,26% de la població de Catalunya.

A Barcelona múltiples esglésies i convents van ser cremats, alguns d’ells autèntics tresors del patrimoni: Santa Maria del Mar, Sant Felip Neri, Sants Just i Pastor, Sant Pere de les Puelles, Sant Agustí, Sant Miquel del Port, etc. El culte públic quedà interromput.

---

⁵⁷ Prenem les estadístiques de BALCELLS, Albert (Dir). *Història de Catalunya* (Barcelona 2004), pp. 780-782.

⁵⁸ Gent de tota mena, seglars, religiosos, militars... Més de la meitat foren executats abans del 30 setembre 1936. Només quatre-cents del total, tingueren procés previ (dels quals 100 militars aixecats el 19 juliol).

⁵⁹ A la diòcesi de Lleida, el 65%; a la de Tortosa, el 61%.

⁶⁰ Reaparegueren un poc a l’estiu del 1938 i a la retirada final del 1939.

6. VINT-I-QUATRE JESUÏTES ASSASSINATS A BARCELONA (ABRIL 1936 - MARÇ 1937)

Durant els primers anys de la República els jesuïtes havien pogut realitzar, amb prou llibertat, part de les seves activitats. Ara comença una època en què seran perseguits i alguns assassinats, especialment en els onze mesos d'abril de 1936 a març de 1937. Heus ací la llista de Barcelona. A la resta de Catalunya foren executats divuit jesuïtes més.

<u>MORT</u>	<u>NOM</u>	<u>NAIXEMENT</u>
21 jul 1936	P. Fèlix Cots Oliveras	1895 Manresa
	P. Josep Romà Carreres	1885 Castell de Castelló (València)
	G. Felipe Iriondo Amundaraín	1869 Baliarrain (Àlaba)
	<i>[P. Josep M. Murall Colomé]</i>	1889 Tortosa
25 jul	P. Pere Trullàs Claramunt	1867 Manresa
	G. mon Codina Alier	1869 Vic
	P. Manuel Mañes Bosch	1887 Barcelona
29 jul	G. Tomàs Frasnó Peñarroya	1886 Figueres
9 ago (?)	P. Miguel Pardo de Donlebrún	1881 Alacant
24 ago	G. Tomàs Boix Almiñana	1866 Gandia
	G. Josep Rallo Pascual	1863 Xiva de Morella
26 ago	P. rancesc Xavier Tena Colom	1863 Vilafranca (Els Ports)
27 ago	G. Josep Sampol Escalas	1899 Ses Salines (Mallorca)
1 set	P. Miquel Mendoza Reig	1889 Barcelona
17 set (?)	G. Josep Serres Borràs	1890 Porrera
21 set (?)	P. gnasi Casanovas Camprubí	1879 Santpedor (Bages)
21 set	P. Josep Ferragut Sbert	1889 Palma
15 oct	P. Josep Muñoz Albiol	1904 La Galera (Tarragona)
20 oct	P. Demetrio Zurbitu Recalde	1886 Betelu (Navarra)
15 nov	G. rancesc Vives Masses	1898 Maldà (Tarragona)
20 nov (?)	P. Pere Miró de Mesa	1901 Palma
29 nov (?)	P. Bartomeu Arbona Estades	1862 Sóller
14 feb 1937	P. Jaume Noguera Baró	1901 Alpicat
15 mar	G. Constantí March Batlles	1877 Manresa
15 mar (?)	P. Manuel Berdún Gracia	1879 Saragossa

6.1. Els deu primers dies després del cop d'estat: vuit afusellats⁶¹

Els quatre primers afusellats, al cap de tres dies

El P. Josep M. **Murall** acabava de ser provincial (15.07.1936) i es prenia uns dies de descans i recés a la Casa d'Exercicis de Sant Josep, a la Bonanova. Allà hi residien el P. Josep **Romà** i el G. Felipe **Iriondo**, en aquells moments hi era de visita el P. Fèlix **Cots**, superior del *Coetus*. A les nou del matí del dia 21 de juliol es presentaren una vintena d'homes armats. Tots quatre foren detinguts i els pujaren en dos cotxes cap al sindicat del c. Salmeron, a prop de la Pl. Lesseps. Mentre esperaven, eren escridassats: "Us matarem per ser capellans. Cap capellà ha de quedar amb vida". Conduïts a l'Arrabassada, foren afusellats a l'altura de St. Genís dels Agudells. El P. Murall els digué: "Moro per Jesucrist, no tinc cap remordiment d'haver-vos ofès, no us desitjo cap mal, us perdono de tot cor".

El P. Murall resultà fortament ferit al cap i al braç, però no morí. Tornat en si, aconseguí arribar a una casa propera, *Vila Joaquina*, on li feren unes primeres cures i al cap de poc entrava a la veïna clínica *Solarium*. El 15 de setembre, després d'un mes, convalescent i amagat en un xalet a Sant Gervasi, pogué embarcar cap a Marsella.

Els darrers dies de juliol, quatre jesuïtes més

El pànic començava a envair-ho tot, les consignes parlaven d'exterminar capellans i burgesos. Tota precaució era poca. El nou Provincial, P. Mondría, urgia els companys a canviar els seus domicilis habituals.

El P. Pere **Trullàs** i el G. Ramon **Codina**, no vivien al mateix refugi, però es reunien cada matí per celebrar l'eucaristia. El dia 25, festa de St. Jaume, una patrulla de milicians practicà un registre al domicili on estaven esmorzant. En descobrir que la cèdula del P. Trullàs especificava que era sacerdot, els detingueren. No se'n sabé res més. Corregué la notícia que havien estat afusellats rere el Palau de Justícia.

També el dia de St. Jaume, el P. Manuel **Mañes** estava refugiat a Sarrià (c. Anglí 80), a la casa de l'editor Miquel Casals (també hi eren refugiades quatre religioses més i en tenia altres sis en una casa veïna). En un registre de deu membres de la FAI se'ls notifica que: "Se'ns ha denunciat que això és un convent i venim a cremar la casa". Trobaren el P. Mañes al despatx com qui corregeix proves d'impremta. Però sobre la taula li havia quedat el breviari. Preguntaren i contestà decididament: "Sí, soc capellà". El pujaren al camió... La FAI assegurà que fou portat a la Prefectura de Policia... desaparegué...

El G. Tomàs **Frasno**, s'estava a Manresa fent els seus Exercicis. El dia 22 el detingueren amb el P. Peypoch, però aviat els deixaren lliures. Pretenia marxar a Tortosa. Al cap d'uns dies uns milicians comentaren "que l'havien trobat mig mort de fam a la 'Font del Lleó' (a prop d'on residia a Pedralbes, a la Baixada del Monestir 18)... i que li donaren menjar...". I afegiren: "No us preocupeu, ja no necessita res". Possiblement fou mort el dia 29.

---

⁶¹ Agafem les dades principalment d'E. A. S.I. [BATLLORI, Miquel]. *Los Jesuitas en el Levante Rojo, 1936-1939*. (Barcelona, s. d.), pp. 8-65 i 162-164, BIBILONI. *Biografía de los PP. y HH. de la Compañía de Jesús, sacrificados por Cristo en 1936 y 1937*. (Barcelona, s. d.) i d'AHSIC.

6.2. El P. Pardo gestionava passaports

Cada vegada més calia clandestinitat i abandonar els habitatges habituals, sovint recorrent a familiars i amics amb fort perill per a ells. En aquestes circumstàncies el P. Miguel **Pardo de Donlebún** y Pascual de Bonanza aconseguia passaports, el dia 7 d'agost pogué embarcar 20 jesuïtes⁶² rumb a Gènova. En aquestes feines era ajudat pel G. Vives, amanuense del P. Provincial.

Aquell mateix dia 7 a la tarda, molt cansat i content, el P. Pardo anà a visitar la família de la seva germana, Aguilera Pardo. Ell no en sabia res, però dos dies abans un seu nebot, falangista, havia entrat al dipòsit de cadàvers, a causa d'això seguiren registre i detencions a la casa familiar. Quan hi arribà el P. Pardo també ell fou detingut, malgrat el seu passaport estranger. No se sap amb exactitud quan va ser assassinat, segurament que el 9 d'agost.

6.3. Deu jesuïtes immolats en quatre setmanes

Era impossible que els jesuïtes de Barcelona escapessin dels registres que cercaven capellans disfressats, malgrat els canvis de casa, els noms falsos amb que dissimulaven la identitat, els carnets sindicals... El Provincial, P. Mondría, s'havia embarcat (gràcies a un dels passaports del P. Pardo) per tenir també cura dels jesuïtes en l'exili. Deixà com a Viceprovincial el P. Guim. Ell mateix era de les persones més buscades, aconseguí, "d'amagatall en amagatall", no ser detingut, pogué entrar en contacte amb tots els jesuïtes i organitzar una atrevida acció de govern, ajudat d'uns pocs enllaços clandestins. Vetllà per llurs llocs d'habitatge i també per les seves necessitats econòmiques. Fins i tot, a començaments de setembre, s'interessava pels companys que encara no havien fet els seus Exercicis anuals⁶³. En les quatre setmanes del 24 agost al 21 setembre foren 8 els jesuïtes immolats.

Els septuagenaris i sovint malalts GG. Tomàs **Boix** i Josep **Rallo** vivien a la Bonanova en un dels pisos habituals, pensant que els prendrien per criats i no els detindrien. El P. Guim i el G. Vives gestionaven que aquests dos germans poguessin ser rebuts a les Germanetes dels Pobres i al Cotto-lengo, però el dia 24, quan encara eren al seu pis, del tot saquejat i desmantellat, uns milicians de la FAI els detingueren i foren assassinats a la Rabassada. Els registres del Cementiri Nou mostren que el dia 28 foren enterrats a la fossa comuna.

Els P. Xavier **Tena**, ben animós amb els seus 73 anys, sortia del seu refugi innecessàriament, a donar tombs per la ciutat. El seu quart amagatall fou una pensió del barri dels Encants, que li semblà barri prou segur. A mitjanit del dia 22, irromperen cinc o sis policies pistola en mà cridant; "aquí hi ha gent sospitosa, hi ha capellans". El dia 26 aparegué el seu cadàver a l'AVINGUDA Pedralbes, a la tàpia de la torre les "Escalaes", dels Güell.

---

⁶² Eren: el Provincial Mondria i el P. Soci, PP. Monforte, Vitoria, Pujiula, Fayos, Pere Serra, Rafael Giménez, Caballeria, Soler de Morell, Morell, Sandalio Jiménez, Cortés, Portabella, Orovio, Bibiloni; els escolars: Majem. Asensio i Roig; i el germà Torredelot.

El P. Pardo tenia l'avantatge de ser persona desconeguda a Barcelona. De família alacantina, tinent de la marina, abans de ser jesuïta, havia passat gran part de la vida a Saragossa, havia vingut de Bollengo on era professor de ciències dels jesuïtes juniors. Persona de tracte exquisit amb tothom, gent de rang i gent senzilla. Entrà en contacte amb un germà, Sergi, de qui era el Comissari d'Ordre Públic de la Generalitat, Frederic Escofet, que l'ajudà a treure d'Espanya molts jesuïtes.

⁶³ Vegeu infra, epígraf 9.

Amb el P. Tena havia viscut, a la minúscula residència de Pedralbes, el mallorquí G. Josep **Sam-pol**, que s'havia interessat molt pel P. Tena i li havia cercat refugis. Fou afusellat a la Diagonal, a l'altura de l'Institut Frenopàtic, el 27 d'agost. Amb la seva fervent pietat havia somiat moltes vegades el martiri: "Seria una gran felicitat. Li demano molt a Nostre Senyor. No sé si ho aconseguiré". Tenia 36 anys.

El P. Miquel **Mendoza**, barceloní, s'havia encarregat reeixidament de la Congregació de joves de València. Una hemoptisi el deixa del tot fora de la pastoral, encara jove. S'estava a la Torrassa amb altres jesuïtes malalts. El 1932 foren portats a les Corts, al Seminari, alguns d'ells passaren després a un pis de Sarrià. El 19 de juliol un metge amic portà el P. Mendoza a casa d'una família francesa, primer, i d'una colombiana, després. Malgrat ser hoste de súbdits estrangers, uns anarquistes de Sants el detingueren l'1 de setembre. Poc se'n va saber, però el dia 2 el trobaren al dipòsit del Clínic, el cadàver havia estat recollit al c. Tarragona. Tenia 47 anys.

El G. Josep **Serres** fou un dels bons operaris de la impremta de la revista *Ibérica*. Fou detingut en tres ocasions; després de la segona deia als seus hostatgers: "Em sembla que Déu em crida al martiri. Si fins ara he amagat la meua condició de jesuïta, ara la declararé". El dia 17 el detingueren els del POUM. "El silenci sobre els detalls del seu martiri ritma molt finament amb la seva vida callada i oculta".

P. Ignasi **Casanovas**. N'hem parlat molt en capítols anteriors⁶⁴. Havíem escrit: "En moments més difícils, la Generalitat defensà la casa del c. Balmes que l'hostatjava, amb una ordre prohibint que fos registrada... els milicians hi entraren, esquinçaren l'ordre del Govern, i se l'endugueren. Al cap de pocs dies el seu cadàver fou reconegut per un metge amic al dipòsit de l'Hospital Clínic". Segurament fou martiritzat dos dies després de la seva detenció, possiblement el 21 de setembre a les cinc del matí.

P. Josep **Ferragut** Sbert, detingut el 21 de setembre. Era docent a l'Acadèmia Torres i Bages. Després d'abandonar un parell de pisos per temor de registre, l'acollí una família peruana amb qui visqué un mes llarg. Persona jovial, franca i exemplar, anava de casa en casa confessant i repartint la comunió. El 21 de setembre, mentre esmorzava després de celebrar la missa, una patrulla, pistola en mà, registrà la casa. Entre cops i empentes se l'emportaren. La seva família intentà de seguida informar-ne al cosí Antoni M. Sbert⁶⁵. Anaren a la Generalitat, i trobant-se amb el Conseller Ventura Gasol (que tanta gent havia protegit), els contesta quan li explicaren el cas: "Realment és una canallada. Però no podem fer-hi res, som esclaus d'aquesta gent incontrolada". Visitat finalment el seu cosí, els contestà que, com a Ferragut no mereixia ser perseguit, però sí com a jesuïta, perquè la Companyia estava complicada en el cop d'estat militar. No ha quedat cap informació ni rastre de la seva immolació.

6.4. Cinc jesuïtes immolats a l'octubre i novembre 1936

El P. Josep **Muñoz** Albiol, el dia anterior al cop d'estat escrivia des de Bèlgica que tornava conscient que es ficava a la gola del llop. Amb habilitat i sort, durant tres mesos, esquivà els perills. El dia

---

⁶⁴ Especialment a Cap. 7,3.

⁶⁵ Personatge rellevant en el món de la cultura i política. Membre d'ERC, diputat, fou Conseller de Cultura i de dues conselleries més.

del Pilar fou detingut, declarà ser jesuïta, i el dia 15 fou identificat el seu cadàver al dipòsit del Clínic.

El P. Demetrio **Zurbitu**, fou un excel·lent director de la Congregació de joves de Barcelona⁶⁶, ara havia vingut de Saragossa a donar uns Exercicis, els acabà el 19 de juliol. Se li procurà documentació com a agent de comerç i pogué escapar de múltiples perills, fins al 20 d'octubre quan unes patrulles se l'endugueren a la presó que la FAI havia establert al convent de Sant Elies. L'afusellaren a Montcada.

El G. Francesc **Vives**, era l'amanuense del P. Provincial i hem vist tot el que ajudà organitzant expedicions a l'estranger, fins i tot es mogué per oferir la sortida al bisbe Irurita, que reiteradament s'hi negà. El dia 21 fou detingut i portat a Sant Elies. Al cap de dos mesos l'afusellaren, el 15 de novembre. "Si ell no es va salvar era per haver salvat a molts dels seus germans: veritable deixeble de Jesucrist estimà als altres com a ell mateix".

P. Pere **Miró** de Mesa, els primers dies després del 18 de juliol els passà a l'Hospital Clínic vestit amb bata blanca, socorrent espiritualment malalts i personal sanitari: "No sap la satisfacció que se sent quan s'ha ajudat a ben morir!". Aviat li digueren que fos prudent i aleshores traslladà el seu ministeri al carrer, on confessava i repartia comunions. Fou detingut per la FAI, el portaren a Sant Elies. El 20 de novembre ja no era en aquella espantosa presó...

P. Bartomeu **Arbona**, mallorquí simpàtic de 74 anys. Li deien: "Pare, marxi a l'estranger!". Repliquava indignat: "Com? Si aquesta és la nostra hora! Els bons soldats de Crist no fugen". La nit del 24 al 25 de novembre, el "tio Bartomeu" caigué en mans de patrullers. Quan a Sant Elies li preguntaven "Vostè és capellà?", contestava amb una serena riallada: "Sacerdot i jesuïta...!". El dia 29, segurament, va ser immolat.

6.5. Mitjans de l'any 37. "La foguera es va apagant"

P. Jaume **Noguera** Baró. Era metge. El dia 25 de juliol anà a casa dels seus pares a Manresa, però el temor a un registre l'hostatjà a casa la família d'un altre jesuïta fins al 24 de gener. Més tard, mentre era tramitat el seu carnet sindical de metge, fou detingut a casa els seus pares i portat a Sant Elies. Asseguraren que fou afusellat a Montcada, però alguns, per treure diners de la família, anaven afirmant que era viu, fins que un metge "extremista" amic seu assegurà a la família: "Desenganyeu-vos i resigneu-vos. D'en Jaume no en tornareu a saber mai res".

El G. Constantí **March** Batlles (germà del jesuïta historiador P. Josep M. March). "Si em pregunten si soc sacerdot diré que no, però si em pregunten si sóc religiós, diré que sí, no ho dissimularé, ni ho negaré". S'havia refugiat a casa de familiars i després en una pensió, però el 21 de febrer milicians de la FAI el detingueren i portaren a Sant Elies. La nit del 15 al 16 de març fou martiritzat enmig d'imprecacions, amenaces i blasfèmies.

P. Manuel **Berdún** Gràcia. Per ser el darrer dels màrtirs, és de qui tenim menys notícies. Ja en els primers dies de la guerra havia estat detingut en una Residència Universitària amb altres dos jesuïtes, però els deixaren lliures. Ell comentava: "Llàstima que no ens haguessin mort, ara seríem tots màrtirs". Al cap d'uns mesos anà a raure a Sant Elies, i a mitjan març fou mort.

---

⁶⁶ Cap. 8, 3.1 i 5.3.

INTERMEZZO. Tres dades significatives de 1937

1. A la taula del Consell de Ministres: “Una gran part dels temples a Catalunya han estat incendiats”

Així ho retreia el ministre de la República Manuel de Irujo (del Partit Nacionalista Basc), en el Consell de Ministres (7.01.1937). L'informe començava dient que “la Constitució de la República proclama la llibertat de consciència, de cultes”... però (extractem algunes frases): “la situació de l'església, a partir del juliol passat, en tot el territori lleial (exceptuat el basc) és la següent: tots els altars, imatges i objectes de culte, amb molt comptades excepcions, han estat destruïts i la majoria vilipendiats. Totes les esglésies s'han tancat al culte, que ha quedat totalment i absolutament suspès. Una gran part dels temples a Catalunya, amb caràcter de normalitat, han estat incendiats. Tots els convents han estat desallotjats i suspesa la vida religiosa. Els seus edificis, objectes de culte i béns de tota mena han estat incendiats, saquejats, ocupats o destruïts. Sacerdots i religiosos han estat detinguts, sotmesos a presó i afusellats”⁶⁷.

El seu informe no fou aprovat, però al cap de cinc mesos esdevindria ministre de justícia, en ser cessat el cenetista català Garcia Oliver.

2. Els fets de maig de 1937. Davallada de l'anarquisme

Guerra civil dintre la guerra civil. Una furibunda lluita entre els milicians de la CNT i la FAI (amb el suport del POUM) i les forces d'ordre públic de la Generalitat, esclatà al carrer entre el 3 i el 7 de maig.

La CNT havia col·lectivitzat la Telefònica (Pl. Catalunya) d'acord amb el decret de col·lectivitzacions (24.10.1936). El comissari d'ordre públic de la Generalitat (del PSUC) envià 200 guàrdies (3.05.1937), van entrar i exigiren als treballadors que llicessin les armes. La CNT ho va considerar una provocació i declarà la vaga general a Barcelona. En poques hores, Barcelona entera era un polvorí. El dia 7 arribaren tres mil guàrdies d'assalt enviats pel Govern de la República, quan els combats ja eren cessats.

Havia saltat al carrer la pugna dins del Govern de la Generalitat, presidit per Tarradellas, entre dues estratègies: la que prioritzava fer la guerra, ajornant el programa revolucionari; la que propugnava la simultaneïtat de la guerra i de la realització del pla revolucionari.

Els “fets de maig” bandejaren la CNT-FAI i augmentaren la influència del PSUC a la Generalitat. Al govern de la República, comportaren la dimissió de Largo Caballero i la formació de nou govern amb Juan Negrín (17.05.37). Significà canvis importants, també en la política religiosa. Fou cessat el Ministre de Justícia, Joan Garcia Oliver (CNT), i rebé aquesta cartera Manuel de Irujo (supra).

3. Carta col·lectiva dels bisbes espanyols (1.07.1937)

Quan es complia un any de la guerra, l'episcopat publicà una carta sobre la seva significació. El general Franco havia demanat (10.05.1937) al Primat d'Espanya, cardenal Isidre Gomà, una declaració dels bisbes a favor del seu bàndol, en un moment de forta incertesa de la guerra, i quan es veia força criticat per instàncies catòliques europees. Molts bisbes ja havien fet els seus pronunciaments, però

---

⁶⁷ Citem de RAGUER, p. 323.

Franco demanava una manifestació unitària de l'Església davant els bisbes estrangers i l'opinió catòlica internacional.

La veritat és que recentment s'havien fet dos esborranys de carta col·lectiva que havien quedat paralitzats. Amb la petició expressa del 'Generalísimo', Gomà féu la redacció, hi afegiren petits retocs els bisbes Pla i Deniel i Eijo y Garay. L'anaren firmant tots els prelats, amb cinc excepcions, les dues principals, el cardenal Vidal i Barraquer, de la seu primada de Tarragona i metropolita de Catalunya, el "Cardenal de la Pau", i el bisbe de Vitòria, Mateo Múgica, massa dolgut per les moltes execucions de capellans bascos fetes pels "nacionals"⁶⁸.

La carta, pròpiament, no reivindicava la paraula "creuada", com ho havien fet Gomà, Pla i Deniel i altres bisbes en llurs pastorals. "L'Església no vol aquesta guerra", deien, però la qualificaven de "plebiscit armat". I feien peu fort en la massiva matança de sacerdots i religiosos i en la destrucció de temples. El suport que els firmants donaven a Franco era entusiasta, però no deixaven d'apuntar el possible perill d'influx nazi (i falangista), "la ideologia estrangera sobre l'Estat... serà dificultat enorme per fer una Espanya nova"⁶⁹.

Assenyalen quatre serioses limitacions del document que indica Álvarez Bolado. "Trivialització del conflicte social subjacent a la guerra", "simplificació del problema basc", "falta de sensibilitat pels valors democràtics", "la insuficiència i la dissimulació de la repressió del bàndol nacional"⁷⁰.

4. Francesc Vidal i Barraquer, el Cardenal de la Pau

Des dels primers dies de la República, Francesc d'Assís Vidal i Barraquer⁷¹ (cardenal arquebisbe de Tarragona, seu metropolitana i primada de les Espanyes), estigué present en l'esforç pel diàleg, la pau i la justícia. Ja el 14 de setembre de 1931, el trobem reunit a Madrid, al domicili del President de la República, Niceto Alcalà Zamora, amb el ministre Fernando de los Ríos, i el nunci del Vaticà Frederic Tedeschini cercant punts de conciliació entre Església i República, que d'haver-se respectat a les Corts haurien propiciat un camí ben diferent i pacífic⁷². En les diverses èpoques continuà la seva lluita per la pau.

No firmà la Carta Col·lectiva del bisbes en suport al bàndol de Franco, malgrat que en fou forçat repetidament al llarg de quaranta dies: la manca de la firma del cardenal primat de Tarragona resultava massa profètica...! "Durant tota la contesa bèl·lica es va esforçar per trobar camins de pau per acabar amb el conflicte. Sempre va considerar que una pau fonamentada sobre l'extermini i la

---

⁶⁸ Els altres tres foren: el bisbe de Menorca, l'ancià Torres Ribas; el cardenal Segura; el bisbe d'Oriola-Alacant, Irastorza. Vegeu RAGUER, p. 156-161.

⁶⁹ RAGUER, p. 161.

⁷⁰ ÁLVAREZ BOLADO, Alfonso. *Para ganar la guerra, para ganar la paz. Iglesia y Guerra Civil. 1936-1939*. (Madrid 1995), pp. 163-165. Vegeu també RAGUER, pp. 162-164. L'Església s'havia identificat amb les dretes oposades a les reformes socials, per tant, els obrers i els camperols la podien veure com a enemic polític. Per la seva banda la carta revela falta d'informació o ingenuïtat sobre la repressió que exercia el bàndol de Franco, i en concret era impensable que al País Basc, tingut com a summament catòlic, els "nacionals" assassinessin un elevat nombre de capellans.

⁷¹ Antic alumne de l'internat jesuïta de Manresa i congregant a Barcelona mentre estudiava dret a la Universitat. En la seva joventut volia ingressar a la Companyia de Jesús. L'hem citat sovint en els capítols anteriors. Vegeu especialment cap. 4, epígraf 1.1 i cap. 8, epígraf 4.3. Filosofia i Lletres.

⁷² Alguns dels temes que propiciaven: el reconeixement de la personalitat jurídica de l'Església; un conveni (concordat o modus vivendi) entre Església i República; el respecte a les Congregacions Religioses; la llibertat d'ensenyament sotmesa a la inspecció de l'Estat; la subvenció econòmica al personal eclesiàstic d'aquell moment (fins a l'extinció d'aquest personal actual). RAGUER, pp. 52-53; text dels "punts de conciliació", pp. 407-408.

humiliació dels vençuts no podia anomenar-se pau. I també que l'Església que renaixia recolzada en els fusells dels vencedors, en un futur no massa llunyà esdevindria hipotecada i apareixeria com a còmplice dels vencedors i, per tant, seria totalment rebutjada pels vençuts⁷³.

Entre la *sublevació militar* i la *carta col·lectiva* es produí un complex procés de construcció de “consens”. La posició de Vidal i Barraquer esdevingué un límit clar a aquest consens. Simbolitzà el “dissens” i la resistència... Fou una mena de prehistòria del dissens catòlic que anà manifestant-se a partir dels anys 1950⁷⁴.

Perseguit i empresonat a Montblanc per la FAI, les gestions de la Generalitat i de Bonaventura Gasol, li facilitaren un exili del qual mai no pogué tornar. El nou règim s’hi oposà sempre vivament. Morí el 1943 a Suïssa, i les seves despulles no pogueren ser enterrades a Tarragona fins al 1978. (**Làmines 13 i 14**)

7. LA PRESÓ MODEL, UN DELS REFUGIS MÉS SEGURS PER A CAPELLANS I RELIGIOSOS

Arribaren a ser 17 els jesuïtes reclosos al mateix temps a la presó Model⁷⁵. "De Model no en té res, deia el P. Prat, desordre, brutícia, amenaça contínua, privacions, repressions, duresa, arbitrarietat, confusió, cridòria sense parar, desorientació, etc." I el P. Thió confessava la seva nostàlgia de la llibertat: “Que llargues i amargues que es feien les hores! Quantes estones de tortura espiritual a la finestra de la 6a galeria, agafat amb les mans als barrots, contemplant amb ulls envejosos les persones que anaven pel carrer. Foren molts els que en aquella presó embogiren”.

I, tanmateix, sorprenentment en aquells dies tan perillosos, resultava un dels refugis més segurs per a capellans i religiosos. Com que foren tants els jesuïtes empresonats⁷⁶, el P. Guim nomenà el P. Alfons M. Thió, superior dels jesuïtes a la Model. De les seves memòries recollim les dades següents que ens resulten increïbles, enmig de les dificultats.

Després dels *fets de maig del 1937* s’havia mitigat força el rigor, hi havia més llibertat, precisament perquè els nous presos de la FAI l’havien imposada! “Nosaltres ens aprofitarem de l’actitud de bones persones que adoptaren els del govern Negrín, i ens descararem”: aviat alguns sacerdots feren un petit altar a la cel·la, i els presos hi acudien per oir missa; també anava essent habitual trobar-se en una cel·la per resar el rosari, fer lectura espiritual i altres exercicis.

El maig, els joves congregants no s’estigueren d’organitzar el *mes de Maria*. Santiago Udina (amb una condemna de 10 anys per ser prefecte de la Congregació) en fou un dels líders. “Una gran part de la presó es congregava en diverses cel·les”. I encara, el 4 de juny de 1937, dia de

---

⁷³ Copiem aquesta bella presentació que feia del Dr. M. Fuentes, quan era Director de l’*Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona*, a CATALUNYA RELIGIÓ 11.10.2018.

⁷⁴ Resulten de gran interès les anàlisis de Vidal i Barraquer i els límits del “consens” que fa MARGENAT, J. M., revista *Proyección*, 2004, pp. 185-194.

⁷⁵ Novament prenem dades d’E.A. S.J. pp. 51-60 i 170-176 i de PUIGGRÓS, pp. 25-31.

⁷⁶ El 28 juliol 1936 ja hi havia entrat el P. Traveria i el 10 d’agost el P. Forés, el 29 el P. Thió i els GG. Climent i Huguet. Foren molts els jesuïtes encarcerats fins a finals del 1937. Alguns d’ells: els PP. Forés, Prat, Tarragó, Bruguera, Savall, Esturí, Pons, Pujol... i els GG. Tilló, Cruañes, Alfaro, Torrents, Forcadás i Penalba, Climent (que en pogué sortir aviat reclamat pel seu pare).

Sagrat Cor, es feu una solemne consagració dels presos al Sagrat Cor que revela l'esperit religiós que es vivia entre aquelles reixes i tortures. En recollim només dues frases: "Per tu acceptem alegres les incomoditats, les angoixes i humiliacions de la presó... amb el desig de fer d'aquesta Presó Model de Barcelona, una presó model de cristians enamorats del teu Sagrat Cor".

Tot plegat ja indica la capacitat d'apostolat que se'ls obria a aquells jesuïtes privats de llibertat. Foren centenars les comunions que es repartiren. Les hores de passeig eren aprofitades per a la confessió. Valgui encara un exemple de les facècies per facilitar l'apostolat: el P. Thió aconseguí una plaça d'escombrador, això li facilitava passar per molts llocs repartint la comunió.

I encara una paraula sobre els benedictins i els cartoixans a la Model. Els benedictins de Montserrat se les enginyaren per celebrar amb solemnitat els oficis. "El que posseïa dons de contemplació, tenia a la presó àmplies oportunitats per exercitar-los. A uns PP. Cartoixans que eren a la 6a galeria, quasi que no se'ls veia el pèl; guardaven la cel·la o passejaven sols i recollits".

8. "LA CONSOLACIÓ ESPIRITUAL DELS FIDELS CRISTIANS"

Els jesuïtes "dispersos" es devien trobar a gust quan llegien a la seva "Fórmula de l'Institut": "La Companyia és fundada [també]... per a la consolació espiritual dels fidels cristians, oint les seves confessions i administrant-los els altres sacraments..."⁷⁷. Se'ls havien barrat activitats apostòliques sovint considerades "de més llustre". Ara els quedaven aquestes senzilles feines pastorals, en total clandestinitat, vigilant que no fossin descoberts i detinguts. "El meu apostolat es podria resumir en una paraula 'consolació als afligits'. Aquesta era la meva missió principal. La necessitat urgent de consol i d'ànims a tantes ànimes que esperaven la meua visita mensual"⁷⁸.

Recórrer, arriscadament, cases particulars repartint la "consolació" de l'Eucaristia, amb un *pixis* reple de formes (el P. Tarragó arribava a repartir més de mil comunions a la setmana). Misses clandestines, sovint dues el mateix dia en llocs ben distants (el P. Calveras els dies festius anava i tornava a peu de Barcelona a Cerdanyola per dir dues misses). Confessions, comunions, plàtiques... i fins i tot Exercicis Espirituals (el P. Riudor donà fins a 10 tandes d'Exercicis en els diversos llocs on residí). El P. Vila explica que després d'aconseguir cèdula de "vidu inútil i septuagenari": "em vaig constituir rector de parròquia, amb *tinences* als carrers Bruc, Mallorca, Gran Via, Pg. St. Joan, Muntaner i Casp. Celebro cada dia, bino els festius, batejo, caso, administro la unció dels malalts, rebo la professió religiosa i els vots temporals, faig Exposicions del Santíssim i alguna Hora Santa, la novena del Sagrat Cor, etc."⁷⁹.

Misses sense ornaments. A mesura que incendis i saqueigs feien impossible celebrar l'Eucaristia en les esglésies i capelles, amb ornaments, altars, etc., el P. Provincial Mondría aconseguí per als jesuïtes el permís de celebrar sense dependre dels requisits litúrgics establerts. Més tard la Santa

---

⁷⁷ *Fórmula de l'Institut de la Companyia de Jesús aprovada per Juli III* (21.07.1550), n. 1.

⁷⁸ PUIGGRÓS, p. 74.

⁷⁹ E.A. S.I. pp. 180-181.

Seu estengué el privilegi a tots els sacerdots de la zona de persecució. Posteriorment, permeté que es pogués combregar sense complir el dejuni eucarístic i que, en casos extrems, els laics poguessin donar la comunió. Però abans: quina quantitat de problemes i escrúpols de capellans i fidels! No fou fàcil sempre introduir al bisbat de Barcelona aquesta llibertat, havia semblat que el mateix bisbe Irurita ho desaprojava⁸⁰.

La “*brigada motoritzada*”. Així era anomenat el grup de jesuïtes que amb bicicleta recorrien punts de les comarques, principalment de Barcelona. Tres exemples. El P. Ribera: La Garriga, Granollers, L’Ametlla i El Figueró. El P. Puiggrós: Vilanova, Igualada, Manresa. El P. Savall recorria pobles de la costa fent-se passar per pèrit mecànic, ens dona estadístiques de dotze mesos seus de bicicleta: 7.000 km. pedalejant, 4.500 confessions, 8.000 comunions, 23 moribunds assistits, 22 batejos, 6 matrimonis, 85 plàtiques, 12 Hores Santes, 4 processons.

Del P. Puiggrós n’hem conservat belles pàgines: “Què em podia importar passar les llargues hores de la nit, a terra o en un paller, amb fred i rates... si sentia sobre meu el dolç pes de l’Amor Infinit que descansava en el meu pit pecador?... Érem sagraris ambulants, mai deixàvem el contacte estret amb l’Infinit... Amb Déu al pit, alternàvem tota mena de gent, sèiem entre multituds a la plataforma d’un tren, o fèiem llargues hores de cua per un bitllet, o ens neguitejàvem amb l’amenaça del revisor d’equipatge i documentació, o suàvem pedalant costa amunt”⁸¹.

De casa en casa, de refugi en refugi, esquivant tota mena de perills, i a cops delatats, caient en mans dels que els perseguïen... i anant a raure a la txeca, a la presó, o afusellats..., però exercint el “ministeri de la consolació espiritual dels fidels cristians”⁸².

9. LA CÚRIA VICEPROVINCIAL

Quan el Provincial P. Mondría marxà per atendre millor els estudiants i els jesuïtes de l’exili, deixà com a superior dels jesuïtes de Barcelona al P. Joan Guim, anteriorment provincial, i darrerament rector del Col·legi i Residència de Casp. Més endavant li encomanà tots els jesuïtes de la Província que residien a zona republicana. El P. Guim, especialment buscat, havia de guardar un anonimat molt rigorós. A vegades li calgué canviar de *look*, i fins i tot hagué de variar el seu nom i senyes d’identitat⁸³. Però va aconseguir comunicar contínuament amb els jesuïtes que tenia encomanats, personalment i mitjançant els seus enllaços, jesuïtes i alguns seglars. Se les enginyaven per poder reunir el Consell (la *Consulta*⁸⁴) amb freqüència on parlaven de cadascun dels jesuïtes, de les seves

---

⁸⁰ E.A. S.I. pp. 35-39. PUIGGRÓS, pp. 19-25.

⁸¹ E.A. S.I. p.189-193. PUIGGRÓS, p. 75.

⁸² Vegeu la llarga relació que fa del seu apostolat en bicicleta: PUIGGRÓS, pp. 86-93. Al final de l’informe dona les estadístiques d’aquestes excursions missionals: “Dotze mesos de missioner en bicicleta, més de 7.000 Km; confessions 4.500; comunions 8.000; últims sagraments 23, etc.”.

⁸³ GUIM, Joan. *De Escondrijo en Escondrijo*. Publicat després de la guerra, s. d., per Impremta Comas, c. Claris, 32, Barcelona.

⁸⁴ Foren de l’equip de consultors els PP. Bassols, Carles Puigrefagut, Thió, Moisès Vigo.

necessitats, tasques apostòliques, seguretat, problemes. El P. Guim movia fils per obtenir la llibertat dels empresonats, especialment després de maig 1937⁸⁵.

Estava ben ajudat dels GG. Batlle, Juvells i Masip. El jove P. Joan Puiggrós li fou braç dret fins al gener de 1938, quan fou prudent que sortís de Barcelona. Continua aquesta ajuda el P. Antoni Romañà que des de finals setembre de 1937 era a Barcelona i dirigia l'Acadèmia Làuria. (**Làmines 15-19**)

I mentrestant el P. Guim anava movent els fils per anar constituint el Cottolengo del P. Alegre, que resultà ser l'únic hospital catòlic d'aquells dies a Barcelona⁸⁶.

10. ACADÈMIES "LÀURIA" I "MARGENAT"

10.1. La impensable i arriscada "Acadèmia Làuria"

Al centre de Barcelona tornà a constituir-se una Acadèmia, successora del Col·legi de Casp i de l'Acadèmia Torras i Bages: l'*Acadèmia Làuria*⁸⁷. Començaren les classes els primers dies d'octubre de 1937.

A Roger de Llúria 42 (entre Gran Via i Diputació), disposava de les dues portes del primer pis. El pis de sota, el principal, era la seu de l'associació "nатуроàcrata" de la FAI, al pis del damunt, el segon, hi havia les oficines del "Socors Roig Internacional", i al tercer hi vivien, en una porta, un militar de l'exèrcit republicà i en l'altre un grup nombrós de refugiats, escapats d'Astúries quan havien entrat les tropes de Franco. I, tanmateix, l'Acadèmia tingué amb l'escala "les atencions normals entre veïns, deixar entrar a telefonar quan tenien avariats el seu aparell, facilitar un estri de neteja...". Per als més menuts disposava d'una sucursal a Bailèn 50 (quasi tocant a Gran Via).

El P. Thió un cop sortit de la presó, d'acord amb el P. Viceprovincial Guim, havia explorat les possibilitats per als nois i noies en edat escolar, pensant especialment en els que foren alumnes del col·legi de Jesús Maria de Casp 50 (cantonada Bruc), del Sagrat Cor de Diputació 326 (cantonada Bailèn), dels jesuïtes de Casp i de l'Acadèmia Torras i Bages que quatre anys després de constituir-se hagué de tancar el 1936.

La direcció de l'Acadèmia s'encarregà a una religiosa de Jesús Maria, germana del P. Thió, que des d'ara serà anomenada *senyoreta* Maria Jesús. El P. Thió li feia tot el costat que podia i el jove P. Antoni Romañà (doctor en ciències exactes i, fins feia poc, subdirector de l'Observatori de l'Ebre)⁸⁸ n'era el subdirector. El secretari i factòtum fou el G. Francesc de P. Benítez (conegut a l'Acadèmia com el "senyor Mariano"), home d'habilitat, diligència i capacitat de treball extraordinàries. L'equip

---

⁸⁵ PUIGGRÓS, pp. 44-49.

⁸⁶ PUIGGRÓS, pp. 94-96.

⁸⁷ TORELLO, Joan Baptista. ANUARI 1939-1940, pp. 127-133. (Era congregant de la Immaculada, més tard formà part del grup que ingressà a l'Opus Dei, provocant gran conflicte a la Congregació i al P. Vergés). MARCET, pp. 126-129. Cal veure també PUIGGRÓS pp. 54-55.

⁸⁸ Havia cercat dues vegades la manera de fugir a França, i després passar a Granada on se li havia encomanat la direcció de l'Observatori. No fou possible i el P. Guim li demanà que es quedés a Barcelona per fer costat a la senyoreta Maria Jesús.

de l'Acadèmia el formaven també altres seglars i religioses⁸⁹, juntament amb alguns eventuais, antics alumnes, familiars dels actuals alumnes.

L'educació era mixta, podia ser altrament? No tots ho veien, tampoc la provincial de Jesús Maria, pel que fa als alumnes de més de 13 anys; la senyoreta Maria Jesús quedava en una situació difícil i el P. Romañà “trobà la sortida d'aquell atzucac amb un ferm: ‘Jo me'n faig responsable. Endavant’... Un cop acabada la guerra, més o menys aviat, una quarantena dels antics alumnes d'ambdós sexes, es feien religiosos”; els temors potser no tingueren massa objecte.

Les classes es donaven amb tota la seriositat i exigència possibles, enmig d'un ambient de guerra, bombardeigs, gana, cues de tres hores per aconseguir un panet... No obstant això, respirava un aire de calma i serenitat... i de gosadia, que els permetia fer amb facilitat activitats confessionals que ara ens semblen temeràries. Un sol exemple: les representacions teatrals de l'escola programaren el *Divino Impaciente* diverses vegades, la vida de St. Francesc Xavier, de J. M. Pemán, amb la càrrega reivindicativa que tenia aquells anys.

La suma dels alumnes de l'Acadèmia Làuria amb la seva sucursal infantil de Bailèn i els de l'Acadèmia Margenat de Sarrià arribava a uns cinc-cents.

10.2. I a més... dues altres finalitats “clandestines”

Resulta sorprenent que les dues portes d'un primer pis del c. de Llúria 46, sota la legalitat d'una Acadèmia docent, poguessin escamotejar tanta activitat clandestina. Un Centre de Culte, una mena de “central d'enllaç”.

Centre de culte. Com a mínim una missa diària, i al cap de poc, no sabies massa com, la capella era l'aula de sempre. A les tardes venien a la capella, novament muntada, una sèrie de fidels per a pregària, confessions... amb la reverència d'entrar en una nova catacumba. El Santíssim quedava “reservat” per poder donar la comunió quan fos escaient. Els festius es tenien diverses misses amb bona concurrència. El dia de la Immaculada de 1938, diu el P. Romañà, es varen celebrar 9 misses, i es van distribuir un miler de comunions... Per Setmana Santa es feia “monument” (i per donar tota la pompa litúrgica tenien un encenser, la cadeneta del qual era feta de “clips”). Es donaven Exercicis Espirituals, camuflats com a cursets de català, etc.⁹⁰.

Lloc de trobada. El P. Guim escriu: “Teníem una mena de central d'enllaç i de comunicacions individuals en l'Acadèmia Làuria, que era el punt de confluència de les nostres comunicacions epistolars i de les nostres visites singulars”⁹¹. Es procurava orientació, i fins i tot feina, per a sacerdots i religiosos, es facilitaven mitjans per fugir a França, s'elaboraven documentacions falses (aprofitant la desfeta de bombardejos hom es fornava de paper segellat, segells de goma, etc.).

---

⁸⁹ TORELLÓ, Josep M., p. 89, en recorda cinc més: les senyoretetes M. Isabel, M. Teresa i Pilar (religioses de Jesús Maria), els PP. Demetri Pradas i Estanislau Domènech. A la nota 44, afegeix noms d'altres persones que col·laboraren amb valentia i eficàcia: Ignasi Trias Bertran (afusellat el 1938), Sara Gutiérrez Sancho i els seus germans Wenceslau i Albert, M. Dolores Marfany, Montserrat Roig Hospital, Odila Gou, M. Assumpció Fonoll.

⁹⁰ AHSIC. Necrològica del P. Romañà.

⁹¹ GUIM, p. 29.

10.3. Acadèmia Margenat

Fou creada a Sarrià, succeint l'Acadèmia Ramon Llull que havia hagut de tancar. També la promogué el P. Thió, amb molta similitud amb el que acabem d'explicar de l'Acadèmia Làuria, pel que fa a la docència i a la pastoral clandestina. Era al c. Margenat, a la vora d'Iradier on hi havia la caserna de policia. Tingueren molta cura de la seva Congregació Mariana, amb acte de Congregació setmanal, acabades les classes⁹².

* * * * *

Després dels bombardeigs, falta de tota mena de recursos..., persecucions i presons, és sabut el deler, d'una part dels barcelonins, per l'arribada de les tropes del general Franco. Un exemple significatiu: "Fou l'Acadèmia Làuria l'única corporació civil que, com l'Acadèmia Margenat, desfilà davant el general Yagüe el gloriós 27 de gener, rere les hosts victorioses"⁹³, exultants per l'arribada d'un altre sistema polític, social i religiós.

Es sortia a "proclamar" un nou règim, mentre que els problemes que havien "proclamat" la República potser restaven pendants..., o agreujats, amb la càrrega dels morts i dels assassinats d'ambdós bàndols (rebut i provocats).

Havíem dit en començar aquest capítol: "Les bones intencions inicials xocaren amb la intransigència dels uns i la impaciència dels altres. Dos segles de contradiccions socials, polítiques i econòmiques desembocaren en els vuit anys de la República. Malauradament, no quedà gens resolt el litigi centenari".

---

⁹² E.A. S.I., p. 182. VILA, pp. 140-143. ANUARI 1939-1940, pp. 134-139.

⁹³ TORELLO, Joan Baptista, p. 131. El congregant Luis Sol Vallès, a l'ANUARI 1939-1940, escriu a la p. 138: "Immediatament després de la caiguda de Tarragona, es començà a confeccionar una pancarta amb què havíem de desfil·lar (com ho férem) pels carrers de Barcelona, el dia ja proper de l'Alliberament, on hi era dibuixat l'escut de l'Acadèmia i la inscripció: *L'acadèmia Margenat saluda als salvadors de la Pàtria*".

Làmina 1. Francesc Macià proclama la República Catalana el 14 d'abril de 1931, un moment de gran eufòria multitudinària a la Plaça de St. Jaume.

Làmines 2 i 3. L'Estatut de Núria fou ben retallat a les Corts Espanyoles, tot i la seva aprovació pel poble de Catalunya amb una participació del 75% del cens i amb el 99% de sí.

Làmina 4. Als cap de pocs dies de la proclamació de la República, el Govern Provisional hagué de frenar moviments extremistes de dreta i d'esquerra. En foren signe clar els "fets de maig" de 1931, on es reproduïren les cremes d'esglésies, tan sovintejades en la història passada. La més significativa fou la crema de la "Casa Professa" dels jesuïtes de Madrid.

Làmina 5. Les Corts de la República acordaren la "dissolució" de la Companyia de Jesús. Era la quarta vegada que els jesuïtes eren suprimits o expulsats d'Espanya.

CATALOGUS PROVINCIAR ARAGONIENS ANNI 1932		CATALOGUS PROVINCIAR ARAGONIENS ANNI 1932	
DISPERSI		P. Lánari Andreas P. García Ioannes Alborná Iosephus, C. Serres Iosephus, C.	
COETUS I		P. Romañá Ignatius Ubach Iosephus, C.	
P. Ioachimus Carrascosa P. Ferreres Ioannes B. P. Miró Henricus de P. Múnera Iosephus P. Negre Richardus P. Rubio Franciscus P. Saderra Mata Michael P. Sedó Paulus P. Sedó Salvator P. Vilaseca Antonius Monserrat Iosephus, S. Blanch Iacobus, C. Cruafies Ioannes, C. Marrugat Henricus, C. Monelús Christianus, C. Villanneva Iosephus M., C.		P. Michael Mendoza P. Bertrán Paulinus P. Cirera Richardus P. Comellas Ioannes P. Cuart Perfectus P. Lamolla Iochimus P. Parés Simon de R. P. Roure Matthias P. Saderra Ioannes P. Sostres Raimundus P. Valls Iochimus P. Valls Iosephus M. de Llionart Vincentius, C. Mompó Franciscus, C. Montañá Aloisius, C. Penalba Raphael, C. Prat Iosephus, C. Torrents Vincentius, C.	
Sac. 22. — Sch. 1. — Coad. 11. — Univ. 34.		COETUS III	
COETUS II		P. Ioannes Guim Molet P. Bellver Richardus P. Bibiloni Ioannes P. Blanco Petrus Ios. P. Bruguera Martyrianus P. Calveras Iosephus P. Casanovas Ignatius P. Castro Antonius P. Costa Raimundus P. Croixell Ioannes P. Doménech V. Stanislaus P. Esturí Marianus P. Griful Isidorus P. Massana Antonius P. Montfort Iosephus P. Munner Vincentius P. Orlandis Raimundus P. Pericas Ioachimus P. Pons Iacobus P. Portabella Iosephus	
P. Iosephus Planas P. Arnán Iosephus M. P. Boix Antonius P. Calbet Iosephus P. Casals Franciscus P. Foré Emmanuel P. Prat Iosephus P. Reig Andreas P. Torrents Emmanuel		P. Pujina Iacobus P. Quera Emmanuel P. Ruiz A. Raimundus P. Terra Ignatius P. Tuset Philibertus P. Vergés Emmanuel M. P. Vives Iosephus M. Alejaldre Michael, C. Carol Isidorus, C. Codina Raimundus, C. Corrás Iosephus, C. Gamundi Sebastianus, O. Llatje Iosephus, C. Masferrer Antonius, C. Moles Iosephus, C. Molins Ilyacinthus, C. Noguera Ignatius, C. Rebull Franciscus, C. Torrella Iosephus, C.	
Sac. 27. — Coad. 12. — Univ. 39.			

Làmina 6. Els jesuïtes “dispersos”, tot i viure en diferents indrets, s’agrupaven en “coetus”. Reproduïm del Catàleg de 1932, tres dels dinou de tota la Província. El nombrós “coetus III” agrupava els de l’Acadèmia Torras i Bages i molts dels “operaris” (activitats pastorals).

Làmines 7 i 8. Llúria-Casp fou confiscat per la Generalitat, després de la “dissolució” de la Companyia decretada per les Corts i el Govern de la República. J. Aiguader, alcalde, P. Comas, tinent d’alcalde, B. Gassol, conseller de Cultura i J. Serra, rector de la Universitat visiten els locals que esdevindran novament escola.

Làmina 9. L'Acadèmia Torras i Bages i l'ESTRE (Estudi i Treball) foren dues plataformes dels jesuïtes "dissolts". La primera (Rbla. Catalunya, torre Juncadella, obra d'E. Sagnier, avui desaparegut) atengué molts dels alumnes que foren del col·legi de Casp.

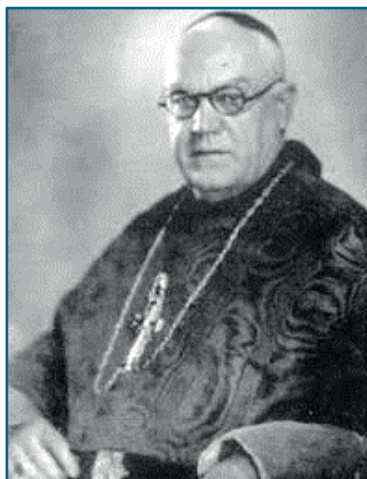
Làmina 10. Les Congregacions Marianes es traslladaren al pis principal del c. Consell de Cent 357-359 (tocant al Pg. de Gràcia, avui convertit en el gran edifici que mostra la foto).

Làmina 11. El Laboratori Biològic de Sarrià, amb els PP. Pujiula i Puiggrós pogué continuar en part la seva investigació i docència en un pis del c. Bailèn, tocant a Casp, al costat del col·legi de la Mare del Diví Pastor. Després d'uns registres la CNT el va confiscar i protegir, fins que el local quedà integrat a les oficines del sindicat que havien instal·lat al veí col·legi.

Làmina 12. De seguida que fou possible s'obrí l'Acadèmia Làuria, al primer pis del n. 42, també en un palauet fet per Enric Sagnier. Fou centre docent que acollia alumnes que foren de Jesús Maria de Casp, Sagrat Cor de Diputació, Jesuïtes, etc. Però al mateix temps tingué la gosadia de ser lloc clandestí de culte i una mena de central d'enllaç i de trobada dels jesuïtes en la clandestinitat.

Làmines 13 i 14. Cardenals Vidal i Barraquer i Gomà, dues sensibilitats d'església.

Gomà, a petició de Franco, va escriure la "Carta Col·lectiva" dels bisbes a favor del bàndol de Franco. Vidal i el bisbe Múgica del País Basc, consideraren més adient no firmar-la, malgrat les fortes pressions. El "Cardenal de la Pau", Vidal i Barraquer, hagué de morir exiliat a Suïssa. Alumne dels jesuïtes i membre de la Congregació Mariana, el seu capteniment no devia ser el de bona majoria dels jesuïtes, alineats amb Gomà i la "Carta Col·lectiva".

Làmines 15-17. El PP. Joan Guim, Viceprovincial, Joan Puiggrós i Alfons M. Thió, col·laboradors seus molt propers, en aquells dies en què hagueren de canviar diverses vegades la seva aparença.

De escondrijo en escondrijo hasta la liberación

Relación de lo ocurrido al P. JUAN GUIM, S. J.,
durante el glorioso Movimiento Nacional

I. Primer estallido y desbandada general. —
II. Mi primer refugio estable. — III. Entre
parientes. — IV. Mi «Betania» y mis sapate-
ros. — V. Nuestra «casa pairal», nuestra cen-
tral y otros anécdotas. — VI. Entre rojos. —
VII. Mi cuarto refugio. — VIII. Mis transfor-
maciones personales. — IX. Huyendo de la
Policía. — X. Conclusión.

IMPRENTA COMAS
Claris, 32-Barcelona

Làmina 18. El P. Joan Guim era el Viceprovincial dels jesuïtes en dispersió i segurament el jesuïta més buscat. Va saber, enmig dels perills, organitzar la missió apostòlica i fer costat als seus companys. Escriví en un fulletó la seva complexa vida del 1936 al 1939.

Làmina 19. Text inèdit del P. Joan Puiggrós, on recull llargament la seva activitat intel·lectual, missionera i d'ajut als companys jesuïtes com a Soci del P. Viceprovincial. En reproduïm la pàgina primera.

†
JES

Treita meses de Catacumbas. (Recuerdos).

I

I. Hacia las Catacumbas. El 18 de Julio de 1936 adelanté ya la clase y prácticas del curso de Hitepatologia que estaba a mitad, porque flotaba ya en el ambiente que un movimiento de masas estaba fraguando en Barcelona. Los alumnos trajeron la noticia de que la Generalidad estaba repartiendo armas a los obreros. Nos despedimos como para una excursión de ocho o diez días. La noche/ mañana del 19 nos despertaron tiros y cañonazos antes de las cinco de la madrugada y desde mi balcon, en el piso de Ausias March 49, psal, frente de los Dominicos, vi pasar formada por el paseo de S. Juan la Guardia Civil de a caballo del cuartel de la misma calle en dirección a la Diagonal. La situación esta salvada, me dije, será otro seis de Octubre. Telefoné a las HEnas. de "Calus" que no iria a celebrar y que no pasasen pena, pues, en tales circunstancias no urgía el precepto de oír Misa. Lo mismo hizo el P. Pujiula con las Hnas. de la Clínica de Lourdes (Menendez Pelayo). Ofrecí a la Hermana del P. Portabella, nuestro Jefe de Grupo que se encontraba haciendo los Stos Ejercicios en Manresa, celebrar en su casa, cosa que aceptó complacida. Antes de salir tuve que convencer al P. Esturí, que suplía al P. Portabella, que no saliese de setans a celebrar en las Reparadoras. Yo salí también de particular, y luego tuve que sacar del bolsillo mi pañuelo blanco y agitarlo en señal de que no tomaba parte en la lucha sangrienta que en el cruce de

10.

NACIONALCATOLICISME

ELS TRES PRIMERS ANYS (1939-1941)

LES GUERRES CIVILS ES GUANYEN O ES PERDEN, PERÒ NO ACABEN

1. Encara que hom no fos precisament franquista, el 26 de gener de 1939, el “día de la liberación”, resultava un respir. Fins ahir mateix, dia 25, continuaven caient bombes a Barcelona, uns bombardejos sovintejats començats el febrer de 1937; ara ha acabat el neguit de les sirenes i de les corredisses cap als refugis antiaeris. Molta gent ha fugit a l'exili, els que queden estan absolutament fatigats de l'estrès de la guerra, dels bombardejos, de passar gana (aquell matí mateix el poble famolenc havia saquejat magatzems de queviures)... Són moments de confusió, difícils i complexos. S'ha acabat la guerra i ha acabat un ordenament polític i social. Per als uns, derrota, per als altres, victòria.

Els qui simpatitzaven amb la causa franquista, alguns dels quals havien estat amagats durant tot aquest temps, estaven eufòrics. L'entusiasme s'encomanava també a alguns sectors de la població que, tot i ser contraris als ocupants, havien desitjat que s'acabés aquella situació insostenible, aquell malson, la fam i les enormes privacions. Sentiments diversos i oposats entre la gent i a l'interior de moltes persones.

2. Ha començat el “nacionalcatolicisme”, amb tota la grandiloqüència possible. Ja en aquells moments, alguns, amb veu baixa, insinuaven el repte de transitar de la “Victòria” a la “Reconciliació”, al diàleg. Els diferents actors (socials, polítics, religiosos...) no ho tindran fàcil, ni ho sabran gestionar com potser nosaltres, al cap de quasi un segle, desitjaríem.

3. En aquest *capítol 10 veurem el començament*, els tres primers anys. “El restabliment de la Companyia decretat pel general Franco no significà un tornar a començar... com havia estat a les restauracions del s. XIX... Els jesuïtes recuperaren totes les seves cases. Els anys d’exili i de dispersió foren un parèntesi, no una ruptura. Hi hagué continuïtat en les formes d’espiritualitat i d’apostolat, a les mateixes cases i institucions que havien abandonat feia quasi deu anys”¹.

En el *capítol 11 veurem la forta expansió*, però també veurem que el sistema “nacionalcatòlic”, a poc a poc, anirà fent crisi.

-
1939	26.01. Les tropes de Franco entren a Barcelona 27, 28 i 29.01. Tres misses de campanya a la Plaça Catalunya 27.01. Es recupera el complex Llúria-Casp 02.03. Elecció del papa Pius XII 01.04. “Día de la Victoria” 08.08. Govern prohibeix pastoral del card. Gomà sobre la guerra 24.08. Tornen d’Itàlia els teòlegs jesuïtes exiliats 01.09. Comença Segona Guerra Mundial 02.12. Nova imatge de la Immaculada a l’Església de Casp
1940	18.02. L’Església de Casp és “reconciliada” 24-26.03. Cinquanta anys de la Cong. Menor Berchmans 01.10. Residència i Col·legi, dues comunitats distintes
1941	31.07. Altar de St. Ignasi pràcticament restablert

---

¹ REVUELTA, M. *En la España de Franco... (1940-1965)*, a EGIDO, T. (coord.). *Los jesuitas en España y en el mundo hispánico*, (Madrid 2004), p. 365.

La recerca per a escriure aquests nous capítols no ha pogut comptar amb tres documents fonamentals de Llúria que hem utilitzat en els anteriors: *Litterae Annuae*, *Historia Domus* i *Diario de la Casa*.

1. “ESPANYA TORNA A SER CATÒLICA”

1.1. Nacionalcatolicisme

L'eufòria per l'Alliberament se sacralitzà en tres misses de campanya (27, 28 i 29 gener) al centre de Barcelona, a la Plaça Catalunya plena de fidels i amb les tropes guanyadores que necessiten que l'església beneixi la croada i rebi els croats. Els darrers anys les misses havien estat clandestines o permeses amb recel, molts jesuïtes les celebraren en el secret jugant-s'hi la vida². **(Làmina 1)**

L'església espanyola s'havia adherit fortament a l'*Alçament*, ara s'aboca amb entusiasme en les festes de la *Victòria* de mitja Espanya sobre l'altra mitja³. La Santa Seu, fins a aquest moment força reticent, s'hi suma. Pius XII (havia estat elegit el 2 de març) el mateix 1 d'abril, dia de la “Victòria”, en un telegrama felicita Franco per la “desitjada victòria catòlica”. El telegrama de resposta del Generalíssim diu: “victòria total... en heroica creuada contra enemics de la Religió i la Pàtria i la civilització cristiana”. Pius XII digué en el radiomissatge de 16 abril: “*Con inmenso gozo...* pel do de la pau i de la victòria, amb què Déu s'ha dignat coronar l'heroisme cristià de la vostra fe” (discurs preparat pel jesuïta Salaverri). El Papa afegia també una exhortació a la reconciliació i a la clemència⁴.

Cal no amagar, però, que “entre bastidors saltaven espurnes; al cardenal Gomà se li començaven a obrir els ulls”. Ja el desembre de 1938 havia escrit a Vidal i Barraquer: “les coses han flexionat força en sentit no afalagador”. Per Gomà fou un cop dur, a més d'altres, la prohibició⁵ de la seva pastoral, *Lliçons de la Guerra, deures de la pau* (8.08.1939). Fervent defensor de la independència de l'església, es descobria revisant els fets passats que ell tant havia emparat. En una visita que feu al seu poble nadiu, la Riba, deia parlant de la “Carta Col·lectiva dels Bisbes” i de Vidal i Barraquer, “l'únic que en aquest assumpte va tenir visió va ser el vostre cardenal”⁶.

Ja des del moment inicial comença una llarga història de recels i distàncies, encara que de moment sigui força menor.

1.2. I novament, repressió...! La llòbrega alternança de repressió

El nou règim afusellà a Catalunya unes 3.000 persones (1939-1945)⁷, a les tropes vencedores els és urgent desactivar tota possible contraofensiva (més endavant, massa que els costarà anorrear el

---

² Podeu veure-les descrites i amb un important testimoniatge gràfic a VILANOVA i VILA-ABADAL, Francesc. *Barcelona, gener 1939. La caiguda*, (Barcelona 2023), pp. 154-168. Vegeu també el reportatge que en fa BTV: <https://www.youtube.com/watch?v=XhBoixpVLOs>

³ RAGUER, Hilari, *La pólvora y el incienso, la Iglesia y la Guerra Civil Española (1936-1939)*, (Barcelona 2001), p. 389.

⁴ ÁLVAREZ BOLADO, A. *Para ganar la guerra, para ganar la paz* (Madrid 1995), pp. 438 ss. El Papa comentava amb Salaverri que “li preocupava l'influx que els nazis alemanys anaven adquirint a Espanya”. El text del radiomissatge de Pius XII, *Acta Apostolicae Sedis* 31 (1939), pp. 151-154. Vegeu també RAGUER, pp. 392-396.

⁵ Un telegrama de la *Jefatura de Prensa* comunicaba: “Queda rigorosament i totalment prohibida la publicació de la pastoral feta pública pel Cardenal Gomà últimament”. RAGUER, pp. 403. ÁLVAREZ BOLADO, pp. 480-483 i 484-485.

⁶ RAGUER, p. 404.

⁷ HURTADO, V. *Atlas manual d'història de Catalunya*, (Barcelona 2020), p. 214. BALCELLS, *Història de Catalunya*, (Barcelona 2004), p. 807-808. La majoria anarcosindicalistes i d'ERC, en bona part gent de segona i tercera fila que pel seu relleu no s'exiliaren. El Camp de la Bota i el Castell de Montjuïc eren els llocs principals d'execució.

maquis a les muntanyes catalanes). S'exilià un nombre significatiu dels qui podrien ser considerats punibles: en només tretze dies (27.01 a 9.02.1939) unes 460.000 persones del sector republicà espanyol⁸. Aproximadament 100.000 eren catalans. França habilità camps de refugiats a Argelers, Sant Cebrià, el Barcarès, Agde⁹.

Ben de seguida s'omplen les presons barcelonines i se'n creen de noves per poder tenir silenciada tota mena de reacció. L'any 1942 estaven empresonades a Catalunya 14.500 persones, nombre al qual cal sumar 2.500 més condemnats a treballs forçats¹⁰.

Quedaren col·lapsades les presons, la Model, de dones de les Corts, castell de Montjuïc... Calgué habilitar nous grans centres de reclusió¹¹. "Els dimecres hi havia afusellaments al Camp de la Bota... Al matí passaven els camions plens d'homes amb la lona abaixada. Entre les esclertes sortien mans que deien adeu... passaven a les vuit del matí... Les execucions eren al voltant de les onze..."¹².

Hable Vd. en cristiano, et podien etzibar pel carrer...! Els sublevats del 1936 tenien entre els objectius acabar amb tots els signes d'identitat, en continuïtat amb la secular política assimilista. Ho deia ben clar el Governador Civil de Barcelona a la revista *Destino* (5.08.1939): "Vds. creen que hemos hecho la guerra para que el catalán vuelva a ser de uso público?"¹³.

1.3. Comencen els anomenats: "25 años de paz"

Vint-i-cinc anys de pau proclamarà triomfalment la propaganda del règim (**Làmina 2**).

El 1939 les institucions d'Església i de la Companyia havien entomat la nova època amb molta satisfacció (que no amagava ja petits recels). Semblava que hom volgués oblidar els set anys i tornar a l'època de la Monarquia (i al seu final, la Dictadura de Primo de Rivera). Possiblement no els quedava massa capacitat de fer "examen" dels significats, reptes i "revelacions"¹⁴ d'aquells set anys. En tot cas, aquest "examen ignasià", la Companyia l'anirà fent a poc a poc, i promourà el període següent. Ara, però, el gran desig és girar full.

I al mateix temps no mirar massa la repressió que mitja Espanya està fent a l'altra mitja, canviats els papers, en una llòbrega alternança de repressió. Pius XII havia demanat la reconciliació, però massa silentment¹⁵, i no fou oïda la seva veu. La necessitat de reconciliació anirà fent-se

---

⁸ HURTADO, p. 210.

⁹ Relativament aviat molts refugiats tornen a Espanya o s'allisten a França en cossos de treballadors estrangers. Amb la derrota francesa, en la Segona Guerra Mundial, molts passen a Amèrica.

¹⁰ BALCELLS, p. 807.

¹¹ Camp de concentració d'Horta, Palau de Missions de Montjuïc, fàbrica de cànem, un aparcament del carrer d'Urgell, Camp de la Bota, etc. I unes presons de la policia militar: garatge c. Mallorca 240, finca la Tamarita, convent de Sant Elies, etc. Sovint amuntegats i en condicions infrahumanes.

¹² VILANOVA, p. 174.

¹³ Només dos exemples. En el món docent un de cada 3,3 mestres, de la província de Barcelona, és eliminat del cos. La Universitat hagué d'expulsar 39 professors. Els famosos rètols: *Si eres patriota habla en español*, o bé, *Habla la lengua del Imperio*, es mantingueren dos anys. No es podia publicar en català, només es permeteren reedicions, i aquestes només podien ser de clàssics (fins el 1951).

¹⁴ Fa bo de recordar el que assenyalava el P. Casanovas al final de la Setmana Tràgica, quan reptava als seus oients dient "tota revolució és una revelació", al mateix temps que Joan Maragall escrivia a la Veü de Catalunya: "no reconstruïu l'Església".

¹⁵ Copiem el paràgraf en què el Papa parla de la reconciliació: "A Vosaltres us toca, Venerables Germans en l'Episcopat, aconsellar els uns i els altres, que en la política de pacificació tots segueixin els principis inculcats per l'Església i

indispensable i esclatarà els anys seixanta. Forces d'esquerra i de dreta, enfrontades a mort temps enrere, miraran d'acostar-se i pactar.

Els vint-i-cinc anys es clouran amb protestes per la reconciliació deixada de banda. La pallissa de la policia als capellans a la Via Laietana, en serà una d'elles, esdevenint una mena d'acte "sagramental": anaven a entregar una carta de protesta al cap de la policia, recollint el desig de "reconciliació", amb el coneixement caut dels seus superiors (diuen que el bisbe Modrego es va absentar de Barcelona, discretament, "per motius pastorals").

Ara ens felicitem que l'església hi fos present.

2. RECUPERACIÓ DE LLÚRIA-CASP

El segon dia del nou règim a Barcelona (27.01.1939), un grup de congregants es presenta al matí a la Residència de Llúria¹⁶. Només la porteta, de la gran portalada de ferro, està mig oberta. Feia set anys que el mateix grup de congregants, que guardava la casa, sortia per aquella porteta¹⁷. Ara el congregant Pere Aragay urgeix el conserge que cridi el director. Com que no es trobava a l'escola els rep la subdirectora. Li notifica: "en nom dels seus legítims amos, la Companyia de Jesús, queda recuperat aquest edifici". Seguidament, retiren de les mans del conserge les claus de la porta. Francesc Coldeforns fa de notari, ajudat d'Antoni Riera que va escrivint els noms. El lampista de la casa, Jaume Soler, és urgit a treure el rètol de la façana que deia: "Ajuntament de Barcelona, Grup Escolar Rubió i Ors".

"En el mateix patí on quasi no poguérem acabar aquella trista Salve Regina de comiat l'any 1932... ara cantem l'himne marià, el credo...". Arriba primer el P. Pons i després el P. Romañà amb reforços de l'*Acadèmia Làuria*. "Entrem a l'Església, que trobem en bon estat, quasi intransitable pel gran nombre de materials de construcció dipositats. Entre taulons i grues... arribem a l'altar de la Immaculada, només en queda la taula. Entonem la Salve novament. Després el P. Romañà resa un respons pels congregants caiguts. Quantes emocions ens provoca aquest senzill acte...!".

A la tarda del mateix dia el P. Guim, que n'era rector des de 1927, recorre l'edifici, "amb la seva proverbial serenitat... el traeix, emperò, la brillantor emocionada dels seus penetrants ulls, que indiquen la satisfacció interior de trepitjar novament casa seva"¹⁸.

---

proclamats amb tanta noblesa pel Generalíssim: de justícia per al crim i de benèvola generositat amb els equivocats. La nostra sol·licitud, també de Pare, no pot oblidar aquests enganyats, a qui va aconseguir seduir amb afalacs i promeses una propaganda de mentida i perversa. A ells particularment s'ha d'encaminar la vostra paciència i mansuetud, la vostra sol·licitud pastoral: pregueu per ells, busqueu-los, conduïu-los de nou al si regenerador de l'Església i a la tendra empara de la Pàtria, i porteu-los al Pare misericordiós, que els espera amb els braços oberts". AAS 31 (1939) 151-154.

¹⁶ Són Francesc Coldeforns, Pere Aragay, Joan Aragay, Alfons Escarrà, i els germans Ignasi, Antoni i Enric Riera Sallarès (novament ens plau recordar que Antoni és el pare, i els altres dos són oncles, de l'autor d'aquest llibre).

¹⁷ Vegeu Cap. 9, 4.3.

¹⁸ Aquest epígraf segueix les relacions de Pere Aragay a ANUARIO 1939-1940, pp. 252-253, 256-257, 260-263; i de LLORCA, p. 270.

2.1. ... i de la resta de les cases dels jesuïtes de Barcelona

Els congregants que han recuperat Llúria-Casp, tot seguit van a l'*Estre*, seu de la Congregació. Era tancat, i Joan Aragay es despenja des del pis superior, trenca un vidre i obre els altres companys. Tot està revoltat, els congregants havien hagut de deixar la seva seu i se l'apropriaren les joventuts socialistes. Al cap de poc de la recuperació, irrompen pistola en mà cinc falangistes del SEU intimant-los a abandonar el local. Al final accepten que no els pertany.

D'acord amb els PP. Guim i Ignasi Romañà, es fa una junta provisional: Frederic Udina, Francisco Suñol, Antoni Riera, Francesc Coldeforns, Pere Aragay i Romà Escarrà. La junta acorda missa de comunió general al pati de Casp diumenge 29, dos dies després. La notícia es fa anunciar per ràdio.

De seguida que sigui possible l'*Estre* es traslladarà novament a Llúria, al *Foment de Cultura*, coincidint amb la instal·lació definitiva dels jesuïtes a la Residència.

Continuen les recuperacions sense cap dificultat especial de l'Institut Comercial de la Immaculada (ICI), Residència del Palau, Col·legi de Sant Ignasi de Sarrià, Casa d'Exercicis, Institut Químic i Laboratori Biològic. També són recuperats els Centres de la Congregació Mariana: Hostafrancs, Clot, Sagrada Família... alguns amb petites dificultats (ho veurem més avall).

2.2. Els costos econòmics de la recuperació dels béns de la Companyia. El P. Ignasi Romañà

Ara calia tenir els *papers legals* que donessin fe de la propietat recuperada, i calia disposar dels *diners* per a adaptar novament els edificis.

En els anys anteriors s'havien destruït moltes esglésies i edificis de l'Església, però com que tots els béns de la Companyia el 1932 havien passat a propietat pública, pràcticament cap dels edificis dels jesuïtes fou cremat o abatut¹⁹. Per tant ara no hi ha feina de "reconstrucció", sinó d'adaptació de les instal·lacions, car durant la República havien tingut usos diversos.

El P. Ignasi Romañà hi farà un bon paper. Ja l'havia fet el 1932, quan l'Estat "confiscava" les propietats de la Companyia. El P. Romañà, advocat, que havia estat professor de dret a la Universitat de Barcelona, va interrompre la seva Tercera Provació i fou encarregat de la defensa dels béns i drets de les Províncies d'Espanya²⁰.

Ara al cap de set anys, novament és cridat a Madrid per gestionar la *Orden del 29 de marzo sobre Desincautación y devolución a la Compañía de Jesús de las fincas de su propiedad*. Sobre ell van recaure les interminables gestions per defensar el que, directament o indirecta, pertanyia als jesuïtes, per recuperar cases, esglésies, finques i altres interessos i pertinences.

A més de la recuperació dels edificis, calia gestionar també una altra recuperació, la de tots els perjudicis econòmics provocats per la Dissolució, les despeses de trasllats a l'estranger dels que s'exiliaren, les compres i lloguers d'immobles o pisos dels qui quedaren a Espanya... I les obres que cal fer ara en els edificis recuperats, més un llarg i complex etcètera, per tornar a posar en marxa multitud d'activitats apostòliques²¹.

---

¹⁹ El més llastimós fou la destrucció del *Centre de St. Pere Claver* del Clot.

²⁰ El *Dr. Ignacio Romañà, Abogado*, de tal manera va resistir les lleis de confiscació, que dues o tres vegades va obligar les Corts Constituents a dictar noves disposicions contra la Companyia per tancar forats legals que ell havia sabut trobar; i diuen que es comentava als passadissos del Congrés: "a veure si també ara aconsegueix Romañà donar-li la volta...!". AHSIC, necrològica del P. I. Romañà.

²¹ LLORCA, pp. 281-282.

Del P. Ignasi Romaña en parlarem més amplament en el capítol següent. El dia de la Mercè de 1947 començà a ser superior de la Residència de Llúria. Deu anys més tard (1957) morirà a Fontilles (Alacant) al servei dels leprosos, com a responsable d'aquella *Colònia Sanatori*.

2.3. Tornen els joves jesuïtes exiliats

A tota la Província d'Aragó, el nombre dels jesuïtes en *dispersió* havia estat de 141²². Els *exiliats* que ara tornen d'Itàlia, són 253:

- 93 formaven el total de la comunitat del filosofat d'Avigliana (dels quals 55 filòsofs)
- 71 del juniorat de Bollengo (30 juniors)
- 89 del teologat de Sanremo (35 teòlegs)

Algunes anècdotes dels viatges de tornada. El 24 d'agost 1939 els teòlegs de Sanremo embarquen a Gènova en la "magnífica motonau Augustus", de més de 30.000 tones, però les hores passen i el viatge es retarda, amb la inquietud de si serà prohibit. Finalment, l'endemà arriba l'ordre de Roma i l'Augustus s'allunya del port, però sense bandera i amb el nom mig esborrat, i sense possibilitat que els viatgers puguin telegrafiar, per tal de no emetre cap senyal que indiqui la posició del vaixell. També hi viatjava una munió de 95 mariners espanyols que havien estat retinguts a Rússia, un grup de 20 religioses del Sagrat Cor i diversos benedictins i franciscans. Al vespre, amb quasi tota la tripulació a bord, el P. Tapiés invità a resar el rosari, i fins i tot adreçà algunes paraules, en italià i en castellà. Tot seguit, 6 o 7 jesuïtes oïren confessions a coberta. L'endemà hi hagué molta concurrència a les misses, quasi la meitat dels mariners repatriats combregaren. El 27 d'agost arribaven a Barcelona.

Els juniors de Bollengo, també tornaren de l'exili italià amb l'Augustus, mentre s'acabava d'habilitar Veruela, s'hostatjaren a Sarrià, al Col·legi Màxim, del 17 de setembre al 5 d'octubre²³.

3. TOT TORNA A ENEGAR-SE... TOT COM ABANS...!

Els anys d'exili i dispersió foren *un parèntesi, no una ruptura*. Els jesuïtes recuperen totes les seves cases i restableixen, al cap de set anys, els mateixos estils i espais de missió.

3.1. Dia 29 de gener de 1939, missa ben singular al patí de la Residència

Els congregants, un cop recuperat l'*Estre*, anunciaren per ràdio el dia 28 de gener que el dia següent, diumenge 29, hi hauria una primera missa de Congregació a les 8 del matí al patí de la Residència de Llúria 13 (recuperada dos dies abans i encara no habitada pels jesuïtes). Podem imaginar un acte ple de devoció catòlica profunda i de retrobament "marià", de retornar als estimats, i "fundants", locals després d'haver viscut la fe en catacumbes.

---

²² Aquest nombre no compta els que eren a Castelló, Osca, Lleida, Palma de Mallorca, Roquetes i Saragossa pertanyents al *bàndol nacional*.

²³ NOTICIAS 1939, pp. 2-3. Fa reportatge dels retorns.

Les cròniques ens parlen també de les eufòries nacionalcatòliques, marcades de sabors militars, que devien respirar alguns congregants en aquell tercer dia de la *Liberación*. “Totes les galeries que circumden el quadrilàter [el patí de St. Ignasi de la Residència] apareixen profusament ornades amb banderes bicolors, tapissos valuosos i humils penjolls... Arreu es veien uniformes militars, boines vermelles i camises blaves... Celebrà la missa el capellà castrense, P. Vilallonga, S. J., ajudat per dos oficials de l'exèrcit alliberador... Vibrants paraules del P. Vilallonga, plenes de Fe i Pàtria”²⁴.

3.2. Església Cosp. Sorpresa inesperada, nova imatge de la Immaculada

El temple s'havia conservat prou bé, esdevingut magatzem d'andròmines de l'Ajuntament. Les imatges, però, havien desaparegut (“el trobarem sense les imatges”, *invenimus imagines sacris orbatum*) i tot ell es mostrava en estat llastimós, calgueren més de trenta carretes per a netejar-lo de la runa²⁵. Buidat de tantes andròmines, necessitava restauració a fons. **(Làmines 3 i 4)**

– I la primera, bellament significativa, fou la reposició de la *imatge de la Immaculada* (2.12.1939). En plena novena de la Immaculada, preparant la gran diada de la Congregació de la nova època, aparegué la imatge en el presbiteri per agradable sorpresa de tothom. Obra del congregant escultor Josep M. Camps i Arnau²⁶, era reproducció molt fidel de la desapareguda de Joan Flotats. Es beneí amb solemnitat i, a espatlles de congregants, es traslladà a l'altar de la Immaculada. No fou aquesta, encara, la imatge definitiva. Després arribarà la de Carles Flotats (fill de Joan Flotats) com certifica la firma a la peanya de la imatge actual.

– Fetes les més essencials restauracions, calia *reconciliar* l'església (18.02.1940) després de l'ús inadequat dels set anys anteriors. Des de l'endemà d'aquesta cerimònia, fins a finals d'abril, ja comptaren 1.835 misses celebrades i 65.150 comunions repartides. Ha tornat la plenitud dels cultes que oferia habitualment. Valgui afegir que també comencen els diumenges a les 4h, les misses matineres perquè els esquiadors que surten a primera hora puguin oir-la, alguns diumenges arriba al centenar de fidels (és la missa que, d'altra banda, clou les vetlles de l'Adoració Nocturna, i que se celebra a la capella del Foment de Cultura). També a les 5h se celebra una altra missa perquè puguin complir el precepte dominical els caçadors i excursionistes²⁷.

– El mes de març queda recuperada la *capella de St. Josep* (31.03.1940) amb les noves imatges²⁸.

– De seguida, a l'abril, es posà a la capella de la Immaculada la làpida en recordança dels *congregants occits durant la guerra* (la comentarem més endavant).

– El juliol, el dia de St. Ignasi (31.07.1940)²⁹, l'*altar de St. Ignasi* quedà en gran part restituit. S'hi posà la imatge obrada també per Carles Flotats, substituint la que havia fet el seu pare, i una nova urna de fusta d'eben amb l'espasa de Sant Ignasi (l'anterior de bronze daurat havia estat feta

---

²⁴ ANUARIO 1931-1940. pp. 263-264. El Cronista parla de prop de mil comunions en aquesta missa. Si hagués estat aquest el nombre de comunions, caldria imaginar que els assistents, a més del patí i les sales adjuntes, havien pujat als pisos superiors per seguir la missa des de les finestres dels corredors.

²⁵ Ho escrivíem en el cap. 3, epígraf 4.

²⁶ Entre la seva múltiple producció citem: monument al cardenal Vives i Tutó a Sant Andreu de Llavaneres, la Mare de Déu de l'Alegria a la catedral de Barcelona on, per voluntat pròpia, hi està enterrat el cardenal Narcís Jubany, i el monument a Jaume II a Palma.

²⁷ NOTICIAS 1940, pp. 46-47.

²⁸ La imatge en fusta policromada de St. Josep porta escrit a la peanya, “escultura: Pascual Vallent, decoració: V. Pedro Cosp - 1940”

²⁹ NOTICIAS 1940, p. 112.

metralla)³⁰. Tot i que d'inferior qualitat, diuen els donants, "les línies totes són exactament les mateixes que les de l'antiga".

– El mateix dia de St. Ignasi s'inaugurà la restauració dels *finestrals* encarregada al vitraller modernista Antoni Oriach³¹ i la restauració de la *Cripta* amb treballs de Camps Arnau i d'Artigues. La Missa solemne d'aquesta diada la va celebrar el P. Superior dels Paüls (que tant havien ajudat el P. Rector Guim en els anys anteriors); s'hi cantà la missa del P. Massana *in honorem S. Theresiae a Jesu Infante*.

3.3. Residència de Llúria 13

Calgué un fort arranjament abans que la Comunitat la pogués ocupar, després dels anys que fou local escolar. Valguin uns records que explicava el P. Miquel Lop (alumne els anys de la República i que acabada la guerra fou "el primer" escolà de l'església): "l'escala encara era pintada amb dibuixos escolars, com la caputxeta vermella"³². Ell mateix feia classe al tercer pis, davant l'escala, amb els altres nens i nenes, en aules que ara estaven retornant a ser cambres per a la comunitat.

Els jesuïtes, mentre no quedava arranjada la Residència, continuen en els llocs on havien estat amagats o ara són acollits per algunes famílies. "Els PP. Mondria, provincial, i els PP. Arnau, Soci i Fayos, s'instal·len a la llar de la gran família mariana Riera Sallarès, convertint-se d'aquesta manera, la residència de la Sra. Concepció Sallarès, Vda. Riera, en l'eix de la Companyia"³³.

La casa s'anà preparant i a mitjan abril es preveia el trasllat de la comunitat³⁴. La primera comunitat comptarà amb 57 jesuïtes (si hi sumem el Provincial i els seus dos Socis). El P. Joan Guim continua com a Rector de Residència i Col·legi (ho serà, doncs, del 1927 al 1941). (*Làmina 5*)

Una mostra de la multiplicitat de tasques de la Comunitat

És una comunitat extraordinàriament rica de subjectes i amb multiplicitat de tasques, al Col·legi, a l'Església, a les diverses Congregacions Marianes (n'hem parlat o en parlarem de seguida), i a més amb una variada multiplicitat de ministeris, dels quals seguidament, en mostrem uns pocs.

---

³⁰ La costejaren els protectors del Patronat de Cultura Obrera que el P. Creixell dirigia a Sants, i era treball dels joves ebenistes, escultors i decoradors del Patronat. L'urna actual novament de bronze fou posada més endavant tal com assenyalarem en el capítol següent.

³¹ Antoni Oriach i Rovira. Entre les múltiples obres del seu taller assenyalarem les de les catedrals de Vic i de Girona, esglésies de Santa Maria del Mar i Santa Maria del Pi.

³² "Vaig ser alumne del col·legi públic de Casp dos cursos, de 1935 a 1937. El curs 35-36 la meua aula era al 1r pis del c. Casp, a l'interior mirant al pati. I el curs 36-37 al 3r pis del c. Llúria, on ara hi ha l'administració. L'actual porta de Llúria estava tancada. S'hi entrava pel c. Casp, travessàvem el pati i per la porta petita de connexió passàvem pel davant de la sagristia i el pati de Sant Ignasi. Pel mateix camí a l'inrevés anàvem a jugar al pati. De l'existència de l'església des de dintre no en teníem ni idea... Vaig començar d'escolanet als inicis del mes d'abril de 1939, un cop acabada la guerra, és a dir, i això és important, un mes i alguns dies després de la caiguda de Barcelona, moment en el qual la Companyia recuperà el temple i renovà l'activitat". Tret de les notes que el P. Miquel Lop va escriure per a l'edició d'aquest llibre.

³³ ANUARIO 1939-1940, p. 264. Les LITERRAE ANNUAE 1939-1940 ho recullen també: "El dia 29 vingué a Barcelona el P. Provincial que primer constituí una petita Residència a la casa de la família *valde benemerita* Riera-Sallarés".

³⁴ NOTICIAS 1939-1940, p 10.

– *Exercicis Espirituals*. Els Catàlegs de la Província, a les pàgines de Llúria, sempre consignen el ministeri de donar Exercicis. Recollim ara només dos breus apunts.

El P. *Arnau*, en tres mesos (11 febrer a 5 maig) “he donat 10 tandes d’Exercicis, 7 a homes i 3 a dones”, a ben diverses ciutats i pobles de Catalunya: a la nostra Església de Casp, a Girona, Pineda, Reus, Sants (obriers del Centre St. Josep que dirigeix el P. Creixell), a Sant Andreu, Salt i Manresa.

El P. *Riudor*, aprofitant una estada a Llúria³⁵ del bisbe de la Seu, Justí Guitart, programà una sèrie d’Exercicis a la seva diòcesi: a la catedral, primer a nens i després a nenes, als nois grans dels Germans de les Escoles Cristianes, a les alumnes internes de l’Ensenyança, senyoretetes i ancians de l’Asil, senyores i infermeres de l’Hospital, també a seminaristes, a homes i joves, presos, etc.³⁶

– *Presons, penals i camps de concentració*. Sempre, en anys anteriors, hi havia hagut una especial atenció al món penitenciari. Continua i s’amplia ara, amb les noves realitats dels reclusos de les presons i penals.

El P. *Vergés* donà Exercicis a la presó Model de Barcelona (12-18.05.1940) a uns 8.900 presos³⁷, amb dos actes, l’un al matí, l’altra a la tarda; s’instal·laren altaveus a les galeries i sales gràcies al P. Thió, que coneixia prou bé la Model car n’havia estat pres (i superior dels jesuïtes empresonats³⁸). Combregaren més de 2.000 reclusos, tot i que els funcionaris reiteradament havien informat que era del tot lliure.

El P. *Arnau* explica que ha visitat uns 40 camps a diversos llocs d’Espanya, i que ha donat conferències a uns 54.200 reclusos. A més de la meitat dels camps missionats aconseguí un 90% de compliment pasqual. En el penal de Belchite, l’abril de 1941, passa 12 dies amb els penats. “Arribà el moment de les confessions i vaig haver de demanar ajuda als mossens de les poblacions properes. Dels 905 penats missionats, només en quedaren 2 sense combregar. Semblarà hiperbòlic, però són dades exactes”³⁹.

– *Apostolat de l’Oració (AO)*⁴⁰. Un dels clàssics de la nostra Església (el 1886 s’hi establí i el 1902 ja tenia 14.000 membres, en 117 cors masculins i 354 femenins). El criteri d’admissió no era la ‘selecció’ com a les Congregacions Marianes⁴¹. A Llúria, a més, havia promogut una extensa tasca de beneficència, a través d’uns seglars entusiastes que crearen per a gent senzilla i de barris escoles diürnes, nocturnes i dominicals.

Ara es reinstaurà (8.02.1940). Aviat, i en plena guerra mundial, l’AO convocà una pregària per la pau (24.11.1940) seguint els desigs de Sant Pare. El dia del Sagrat Cor de 1941, les Vetlles d’adoració davant el Santíssim cresqueren de manera notable: el nombre habitual de 2 o 4 vetlladors per torn, podia arribar a 50 homes i a 100.

L’Apostolat de l’Oració fomentava la lectura de les obres del P. Ramière, teòleg promotor de l’AO, i en aquest entorn, a la seu de Llúria, es formà entre els joves l’*Schola Cordis Iesu*, amb el doble

---

³⁵ Recordeu la seva estreta vinculació a la Companyia des dels dies que era congregant molt actiu, un dels creadors del Centre del Clot; un germà seu era jesuïta resident a Llúria. El bisbe Guitart, justament morí de sobte en els dies que el P. Riudor era a la seva diòcesi.

³⁶ NOTICIAS 1940, pp. 70-71.

³⁷ NOTICIAS 1940, p. 86.

³⁸ Cap. 9, 7.

³⁹ NOTICIAS 1941, p. 264. Hi ha una segona informació d’aquestes activitats seves en el món penitenciari al mateix volum a les pp. 323-324.

⁴⁰ L’hem presentat en pàgines anteriors, Cap. 5, 4.4.

⁴¹ En això radicava el seu èxit: proposar unes pràctiques mínimes de devoció per a tothom, fonamentalment l’oferiment d’obres de cada dia, la comunió setmanal o mensual i el res del Rosari, si era possible.

desig de formació cristiana intel·lectual i de fer-se present en els mons de la Universitat i centres d'ensenyament. El P. Orlandis en fou l'ànima (en parlarem en el cap. 11)⁴².

La Secretaria Diocesana de l'AO estava establerta a Llúria. Fou molt notable la seva capacitat de vigoritzar, crear noves seus a les parròquies, i la difusió de materials: de març a juny 1941 distribuí un milió de fulls de propaganda i mig milió d'estampes.

– *L'escola de música*. El P. Antoni Massana tornà a posar en marxa l'escolania i l'escola de música de l'Església. Abans de la Dissolució, deixà escrit d'ell mateix, "havia estat Mestre de Capella a l'Església dels jesuïtes de Barcelona"⁴³. A finals de 1939 ja s'havia establert un mínim col·legi per als escolanets a Llúria 13⁴⁴. El G. Antoni Moré, arribat el juliol de 1939, es féu càrrec de la sagristia i col·laborà en l'escola. L'estiu de 1939, els escolans passaren uns dies de vacances al col·legi escolapi d'Alella; el congregant Víctor Trias (encara no jesuïta, que ajudava en la docència) els pujava el dinar des de Barcelona en bicicleta. L'estiu de 1940 les vacances les feren a Castelldefels, hostatjant-se en els locals parroquials⁴⁵. Aviat el G. Moré començarà a posar les bases d'un col·legi per als escolans (que esdevindrà en el temps, l'actual "Jesuïtes Gràcia"). (**Làmina 6**)

El P. Massana resulta cada vegada més estimat i valorat musicalment⁴⁶.

– *Adoració Nocturna*. Radicava abans a l'Església dels Dominics del c. Ausiàs Marc que fou incendiada. Ara s'ha traslladat a Llúria, a la Capella del Foment de Cultura. Té uns quinze torns de vetlla⁴⁷.

Tres cartes P. Guim - P. General

Val la pena, per acabar aquesta llista, recollir els comentaris que el P. General fa al P. Rector Guim (29.05 i 31.10.1939) quan aquest li va explicant el redreçament de les activitats pastorals de la Residència: una crida a l'atenció als barris més marginats i descristianitzats, i una crida a la formació de seglars i a la seva col·laboració en la missió de la Companyia, en els sectors fronterers. Retallem dos paràgrafs:

"Vegin la participació que pugui assumir la Companyia en l'atenció als ciutadans dels suburbis de Barcelona... D'aquesta manera la Companyia col·laborarà en la restauració de la vida cristiana, religiosa i moral, que homes sense fe van voler arrencar del poble, sobretot dels obrers... Déu

---

⁴² NOTICIAS 1941, pp. 350-353.

⁴³ I afegeix ressenyant aquells dies: "Va ser nomenat membre de la Comissió diocesana per a la Música Sagrada. Va guanyar el Premi Patxot (1925) amb el seu Oratori 'Montserrat'. Pau Casals amb la seva orquestra li va estrenar 'Elegia a Debussy' i altres obres. Al Liceu estrena el seu Oratori 'Xavier'. Joan Manés dirigeix l'estrena de la seva 'Suite de Cambra' a la Filharmònica (1930). El 'quintet amb piano' és interpretat per l'agrupació de Cambra de Barcelona. Al Palau de la Música estrena amb gran èxit el seu Oratori Montserrat (1933). Compon la seva Òpera 'Canigó', que es dona en forma de concert (el maig de 1936)". (Ho recollim de la nota necrològica que guarda l'AHSIC).

⁴⁴ Els grans tenien aula al 3r pis on hi hagué l'office de la Cúria, els petits on hi hagué la Sala de Consultes i la Capelleta de la Cúria (finals del s. XX, principis del XXI).

⁴⁵ Dec bona part d'aquesta informació al P. Miquel Lop recordant la seva infantesa.

⁴⁶ Dimarts 1 d'abril de 1941, al Palau de la Música, dirigeix la seva trilogia: 'Fe y Patria, Arriba España, Christo Regi Redemptori' (patrocinat per Ràdio Espanya de Barcelona a favor del Patronat de Ntra. Sra. del Carme). El dia 23 de febrer, el Casal del Metge programa una sessió d'obres seves que, per malaltia, les ha de dirigir el mestre Ardèvol. També el dia de St. Ignasi de 1940 a Unión Radio de Madrid s'escolta una hora d'audició d'obres de Massana. L'estima musical que se li té el porta a ser membre de la secció de musicologia i folklore de l'Institut "Diego Velázquez" del CSIC. NOTICIAS 1941, pp. 233-234.

⁴⁷ NOTICIAS 1940, p. 46; 1941 p. 187.

misericordiós que tan meravellosament ha lliurat Espanya del poder de les tenebres...". "Recomano amb especial interès que es fomentin l'Apostolat de l'Oració i les Congregacions Marianes. Car els seglars sòlidament formats, poden ser excel·lents instruments per evangelitzar els suburbis, on nosaltres amb dificultats podem arribar, i que per desgràcia ni coneixen ni estimen el Crist"⁴⁸.

I encara, afegim uns comentaris que el P. Guim fa al P. General (carta *ex officio* 10.1941) davant la situació que s'està creant, de forta tensió entre els rics i els pobres o treballadors: "Els temps són molt més difícils i més complexos que els passats. Es va introduint... una certa malaltia social... És tan forta la indignència de les classes que anomenen inferiors, i son tan exigus els ingressos de la classe mitjana... Nosaltres ens esforcem a alleujar-les... El costum de donar almoïna a la nostra porteria, a més d'altres almoïnes majors, força freqüents, a familiars que es troben en extrema necessitat... De manera que ni ens inclinem cap a una excessiva confiança en els homes del nou règim, ni cap a un pessimisme exagerat..."⁴⁹.

COMUNITATS I NOMBRE DE JESUÏTES	
Catàleg 1940	
Cúria Provincial - Llíria ¹³	3
Col·legi Màxim Sarrià	146
Vila St. Josep Can Gomis	12
Llíria Residència i Col·legi	54
Col·legi St. Ignasi	27
Institut Químic Sarrià (IQS)	6
Institut Comercial Immaculada (ICI)	10
Palau Residència	13
Girona Residència	8
Lleida Residència	6
Manresa Cova	39
Roquetes Observatori de l'Ebre	3
Tarragona Residència	10
Total jesuïtes a Catalunya	337
En el territori Província Aragó	633
Missió Bombai	134
Missió Ahmadabad	60
Total jesuïtes Província d'Aragó	891

⁴⁸ LLORCA, pp. 278 i 289.

⁴⁹ LLORCA, p. 296.

4. COL·LEGI CASP (dels cinc-cents alumnes de 1932, als mil de 1940)

El Col·legi recuperà alumnes i professors de l'Acadèmia Lauria i es pogué posar en marxa el març del curs 1938-1939, un curs que, per tant, només tingué un trimestre i uns 50 alumnes.

“L'alegria del retorn va anar acompanyada d'un bon nombre de maldecaps. A l'enrenou de les obres, s'hi havia d'afegir tota mena de problemes acadèmics... a corre cuita es van organitzar uns exàmens extraordinaris per als alumnes que es trobaven en situació irregular” [a causa d'exàmens que no pogueren fer durant la guerra]. Fins i tot, en un moment del segon curs escolar (11.12.1939), es va rebre un ofici de la Junta Provincial de Primer Ensenyament reclamant mobiliari escolar de l'època republicana. A més, el Ministeri retardà el reconeixement oficial fins al novembre de 1943⁵⁰.

De la mateixa manera que la Generalitat, el 1932 quan es feu càrrec del Col·legi, oferí als alumnes la possibilitat de romandre-hi, també ara el 1939 la Companyia ofereix una preferència de matrícula. Tot i que, ni en l'un ni en l'altre cas, el desig no resultà exitós⁵¹.

El segon curs, 1939-1940, tingué ja 948 alumnes, doblant els 500 d'abans de la Dissolució⁵². El tercer curs 1940-1941 arribà a 1.006, dels quals uns 200 eren gratuïts⁵³. Els professors i auxiliars externs arribaven ja a 28.

4.1. Marxa ordinària del Col·legi

– Algunes *dades acadèmiques*. El Col·legi, ja el juny de 1939, presentà 35 alumnes als *exàmens d'estat*: 14 d'ells reberen notable, 11 aprovat, 10 foren no aptes (bon resultat, atès que el percentatge de no aptes de la Universitat de Barcelona fou del 67%)⁵⁴.

El desembre del segon curs (21.12.1939), els alumnes de quart recomençaren les clàssiques acadèmies literàries, a la Sala d'Actes (fou un dels últims actes d'aquest històric saló, que el 25 de març desapareixeria convertit en 10 aules). Preparats pel jove jesuïta *mestret* Ramon Cué⁵⁵, dotze alumnes abillats amb indumentària de joglars, recitaren textos del poema del *Mio Cid*, altres sis llegiren els seus treballs sobre el poema. L'acte era acompanyat amb Música de piano del mestre Josep M. Roma, professor del Col·legi. Va cloure amb l'himne nacional.

Uns mesos després (12.04.1940), en el teatre Tívoli, 75 alumnes interpretaren: *Y el Imperio vol-vía*, poema coral també del *mestret* Ramon Cué, amb interludis i cors del P. Massana. El veí teatre era ple de gom a gom, presidit per múltiples personalitats⁵⁶. Uns dies més tard (24.04.1940) al

---

⁵⁰ MARCET, pp. 135-136 i 140-141.

⁵¹ Vegeu Cap. 9, epígraf 4.4. i MARCET, p. 133-134.

⁵² Cap. 9, epígraf 3.1., nota.

⁵³ NOTICIAS 1940, pp. 147 i 133.

⁵⁴ NOTICIAS 1940, p. 134.

⁵⁵ Nascut a Mèxic (1914) de pares asturians, de petit retornà a Espanya. Jesuïta des del 1930, va fer part de la seva etapa de magisteri al Col·legi de Casp. Més tard fou formador dels jesuïtes joves a Salamanca, Santander i Santiago de Compostela. Escriptor i poeta preuat. Morí a Salamanca el 2001.

⁵⁶ Entre els assistents hi havia el Coronel Simancas en representació del Capità General, el Rector de la Universitat, l'Inspector de la Guàrdia Civil, el Cap de Falange, una representació de la Secció Femenina, el canonge Dr. Barrera, els Pares Rectors dels Col·legis de Barcelona, directors d'Instituts, etc. MARCET, p. 143.

Palau de la Música, es tingué la segona *promulgació de dignitats*, matí per als cursos inferiors i tarda per als superiors.

– Es restablia l'*educació cristiana* integral que els col·legis jesuïtes havien propiciat tot al llarg de 400 anys arreu del món, col·laborant amb les famílies que els havien confiat llurs fills. Els col·legis de la Companyia traspuaven pietat alhora que pretenien ciència als millors nivells. Al Casp reinstaurat, la jornada comença amb la missa, que ara es té a les dues capelles del Col·legi⁵⁷, i acaba amb el rès del Rosari; en els mesos de maig i juny es festeja Maria i el Sagrat Cor. Cada any els alumnes fan Exercicis de St. Ignasi, amollats a les seves edats: els cursos inferiors en el mateix col·legi, els de 4t i 5è a la Casa d'Exercicis de Sarrià i els de 6è i 7è a la Cova de Manresa⁵⁸. **(Làmina 7)**

– *Professorat seglar*. El Rector, P. Guim, comenta al P. General que el creixement del Col·legi comporta el problema de l'*excessiu nombre de professors seglars* que l'escola es troba obligada a tenir (cartes de gener i abril de 1940). Li contesta el P. Vicari General, en nom del P. General: "M'alegro molt que aquest Col·legi hagi assolit tanta prosperitat. Per això comprenc que actualment s'ha fet necessari que molts professors seglars s'encarreguin de l'ensenyament dels nens, encara que se'n segueixin alguns desavantatges"⁵⁹.

– *Hissar la bandera*. En aquells anys inicials, per imperatius legals i amb satisfacció de molts, calia hissar cada setmana la bandera d'Espanya⁶⁰. El Col·legi de Casp tan aviat com pogué va mirar de defugir aquesta reglamentació.

4.2. Casp 25 i Llúria 13, jurídicament i canònicament, separats (1.10.1940)

Des dels seus inicis el 1881 eren una sola comunitat, al servei de Residència, Temple i Col·legi. Ara sembla que l'agilitat i disponibilitat ignasiana quedaran afavorides amb aquest nou model. No es perdrà tanmateix la mútua col·laboració i la volguda trobada de les dues, en el Temple que els hi és al bell mig. El P. Alfons M. Thió és nomenat de moment vicerector del Col·legi, i el P. Joan Guim, vicesuperior de la Residència.

5. CONGREGACIÓ DE JOVES ("Resulta insuficient el local de l'acte de Congregació", P. Vergés)

La guerra és en l'últim tram i la postguerra ja està començant. "Molts congregants estan en camps de concentració (escrivia el P. Vergés el març de 1939): porto ja cent avals firmats; altres són

---

⁵⁷ Sovint són ajudades per comentaris i instruccions d'algun sacerdot. Els relators fan notar que en començar el curs 1940-1941, el primer divendres 4 d'octubre, reberen la comunió la quasi totalitat dels col·legials. NOTICIAS 1940, p. 134.

⁵⁸ Algunes dades extretes de NOTICIAS dels mesos corresponents: La segona quinzena abril de 1940, 80 col·legials de 5è i 6è fan Exercicis a Palautordera amb els PP. Bassols i Montfort. En començar el curs 40-41, els cursos inferiors durant 3 dies fan Exercicis amb el P. Domènech. En el Trídium de Setmana Santa 130 alumnes els fan amb el P. Bassols, dels quals 60 romanien al Col·legi tot el dia. Març 1941, tres tandes d'Exercicis dels cursos superiors a Manresa (64 alumnes de 6è i 7è; 46 de 5è; 50 de 4t), donades pels PP. Mazón i Cursach i ajudats per a l'ordre extern del G. Noguera.

⁵⁹ LLORCA, p. 291.

⁶⁰ L'1 d'octubre de 1940, acabades les dues misses d'inauguració del curs (una a l'església i l'altra a la capella del col·legi), reunits en el pati es cantà l'himne nacional i es va hissar la bandera. NOTICIAS 1940, p. 133. Tots formen al pati "dos cops a la setmana, dilluns per hissar la bandera i dissabte per arriar-la al compàs de l'himne nacional". NOTICIAS 1941, p. 323.

als fronts nacionals. Però, malgrat els que falten, ja resulta insuficient el local destinat a l'acte de Congregació, i des de diumenge passat, 12 de març, l'hem començat a celebrar a la capella dels col·legials de Casp, on ja se celebrava abans de la Dissolució⁶¹.

Pesava molt el record dels "122 congregants immolats en ares de la fe i la pàtria". A l'església del Sagrat Cor, el 5 de desembre de 1939, a les 8 del matí es tingué un solemne funeral, amb comunió general, pels congregants occits. Al cap de pocs dies, a la sala d'actes del Col·legi, en el primer Nadal (17.12.1939), es reuniren les tres congregacions (adolescents, joves i casats) en una sessió commemorativa, iniciada amb la Marxa Fúnebre del P. Antoni Massana⁶².

A una banda i l'altra banda, a les dues Espanyes, s'està fent el dol, un plor llarg i difícil que demana, sense formular-ho, "reconciliació". Els congregants reposaran el seu plany a la capella de la Mare de la Congregació. El segon any (26.05.1940) fou posada una làpida força gran, però també força discreta, a la capella de la Immaculada, recordant els occits: 5 jesuïtes directors, 16 congregants honoraris preveres, 75 joves de la Immaculada i 33 casats de la Purificació, "ex Congregationibus Marianis in hac ecclesia erectis". Tothom els ha conegut, els ha estimats, han resat i treballat junts. Citem només tres noms. El P. Zurbitu, l'estimat director que portà aires nous i facilità la catalanitat; l'infatigable G. Ramon Codina, secretari ja del P. Fiter, referent per a tantes generacions de congregants; i el jove de 19 anys Ignasi Trias, ajusticiat a Montjuic, prefecte de la Congregació Menor⁶³. Una bona majoria foren assassinats en els dies de persecució religiosa, i una part més petita moriren al front⁶⁴. **(Làmina 8)**

5.1. Les Seccions de Pietat

Han passat 60 anys dels dies "fundants" del P. Fiter, venim d'uns anys en què tot s'havia aturat, i ara tornem a flairar amb intensitat els aires *fiterians* que formen els joves congregants des de tres eixos sòlids: Espiritualitat, Acció social i apostòlica, Promoció intel·lectual⁶⁵.

Espiritualitat. L'experiència personal de Déu, íntima, i fins i tot tendra, que va quallant al cor i transforma des de molt endintre. Alimentada sobretot amb l'acte setmanal de Congregació i els Exercicis de St. Ignasi. Però viscuda també cada setmana amb altres pràctiques de pietat.

– *Guàrdia d'Honor*, mitja hora de pregària als peus de Maria. Fou la primera "secció" restablerta quan començava a organitzar-se la Congregació; aquest primer any (1938-1939) tingué 140 inscrits. El 1939-1940 ja eren 343 inscrits, en tres torns cada dia (8h. 19 i 19:30).

– *Felicitar Sabatina*. "Felicitar-se" per Maria i la seva magnificència. Una trobada matinera a l'altar de la Immaculada (7:15h), cant de l'Àngelus, res de la "sabatina" i Salve de cloenda. La capella queda atapeïda de congregants, l'any 1939, els inscrits són entorn de 65.

---

⁶¹ NOTICIAS 1939, p. 10.

⁶² ANUARIO 1939-1940, pp. 103-105.

⁶³ El seu germà, el P. Víctor Trias, recordava i comentava els anys 2003 o 2004, la seva catalanitat i el detall familiar que la seva novia era neboda del P. Bassols, director de la Congregació.

⁶⁴ El noms estan gravats en vermell sobre marmorita, segon projecte del congregant J. M. Pericas i execució de la casa Butsem i cia. Emmarcat en bronze del congregant Josep Artigas, i envoltat del text del P. Oleza: "Constantes Christo, cum nos vexaret avernus – nos patriae fidos praedicat ecce cruor – MCMXXXVI – MCMXXXIX" (Fidels a Crist, quan ens vexava l'avern, fórem fidels a la pàtria, palesa aquesta sang). ANUARIO 1939-1940, pp. 97-102. NOTICIAS 1940, pp. 69-70. UDINA, pp. 176-179.

⁶⁵ Cap. 4, epígraf 3.

– *Missa i Comunió diàries*. Aquesta secció la instituí el mateix P. Fiter el 1896 i va perdurar sempre. Celebra habitualment el director de la Congregació. L'assistència del curs 1939-1940 va creixent, de 22 assistents el setembre, a 60 desembre i a 157 al maig (mes de Maria).

– *Vespres de l'Ofici de la Mare de Déu*. Habitualment 40 o 50 joves congregants de la Immaculada, als quals s'hi sumen alguns de la Purificació. A les 8 del vespre de dissabte, a la capella de la Immaculada⁶⁶. (**Làmines 9-12**)

5.2. Seccions de Caritat i d'Acció social

5.2.1. Hospitals

“Grandesa i servitud del dolor: he visitat l'Hospital de Sant Llàtzer, uns cossos corcats per la lepra..., he contemplat caps sense rostre..., he respirat el fètid alè... Ni una queixa inútil, ni un lament estèril...”⁶⁷. Aquells joves universitaris i professionals són posats al costat del dolor, es fan amics dels pobres, són trets de les seves zones de confort.

La Congregació visita tres Hospitals, continuant amb la seva tradició dels primers temps. La *Santa Creu i Sant Pau*, molt estimat perquè ja Sant Ignasi en els seus anys barcelonins també visitava els seus malalts: són 42 els visitants de cada diumenge. *Sant Llàtzer*, ben allunyat, a mitja hora d'Horta: 10 congregants visiten els leprosos. *Nostra Senyora del Sagrat Cor*: 16 visitants els matins de diumenges i festius. Tots ells volen ajudar a l'entreteniment dels malalts, amb diaris i revistes i xuixaries diverses, volen afavorir la seva pietat, promocionen xerrades, eucaristies, estan presents en les celebracions de les grans festes Nadal, Reis, Pasqua, Tots Sants. I, de retruc, són evangelitzats i colpits fonament per la creu de Crist⁶⁸.

5.2.2. Centres i Catecismes

Abans de la Dissolució eren múltiples els Centres i Catecismes. N'hem parlat ampliament⁶⁹. Ara es restableixen.

– El Centre del Clot, *Mare de Déu del Carme i Sant Pere Claver* (València 680), va ser del tot enderrocat i cremat⁷⁰. “Un grup de joves del nostre Centre⁷¹, amb alguns congregants, tot de seguida es traslladaren a aquell lloc on tant bones estones havien passat... una pila de runes... el cel era l'única teulada.. Uns quants homes de bona voluntat de la barriada es presentaren voluntàriament per fer els enderrocs més indispensables... S'obrí el catecisme i els nens que, al començament només eren vint-i-cinc, són ja més de 250... Que aviat puguem veure el nostre Centre amb l'esplendidesa dels temps que ens han precedit”. El juliol comença un curs d'estiu amb 150 alumnes.

⁶⁶ ANUARIO 1939-1940, pp. 273-280.

⁶⁷ ANUARIO 1939-1940, p. 294.

⁶⁸ ANUARIO 1939-1940, pp. 283-298.

⁶⁹ Cap. 8, 4.2.

⁷⁰ I el patrimoni barceloní perdé una bella construcció de l'arquitecte modernista, el congregant Enric Sagnier.

⁷¹ El P. Enric Puig ens afegeix que el pare del canonge J. M. Aragonés li explicà personalment que, ja abans, penjà un rètol indicant el retorn de la propietat a la Congregació, i que en ser preguntat amb quina autoritat ho feia decidí anar al palau episcopal per gestionar-ho.

L'octubre s'inicia el curs amb 452 alumnes diürns i 48 nocturns. L'octubre de 1939 reprenen les activitats el catecisme dominical i les seccions del Centre. El desembre, la Congregació de la Mare de Déu, que tenia els actes de Congregació a la Parròquia, ja els pot celebrar al Centre⁷².

– A Hostafrancs, el *Centre Montserrat Xavier* (c. d'Ermengarda) i l'*Ateneu Montserrat* (c. de la Torre d'en Damians). El 28 de gener 1939, a les 4 de la tarda, Santiago Marimón, l'antic President de l'Ateneu, acompanyat d'un altre congregant i dels antics porters intentaren la recuperació del Centre. El Director s'hi negava dient que havia de tornar les claus al Ministeri d'Educació. Finalment, constret per força militar i amb una conversa amb el P. Vergés, el Director lliurà les claus⁷³. El Centre havia estat arranjat per la Generalitat amb nova edificació, car volia crear-hi un grup escolar. El juliol de 1939 pogué obrir l'escola amb 85 alumnes. El 1940 es pogué fundar l'*Escola Tècnica Professional d'Hostafrancs*⁷⁴. "El Centre es convertirà en els anys quaranta en el punt de trobada dels infants del barri. L'Ateneu gaudirà el seu moment de més vitalitat en la dècada dels cinquanta".

– *Patronat de la Sagrada Família* (c. Sardenya 335-337). El Catecisme queda restablert i el curs 1939-1940 arriba a una mitjana de 250 nens i 25 catequistes cada diumenge. L'Escola arribava a 360 alumnes diürns i 25 nocturns⁷⁵.

– També començaren a funcionar de seguida el *Centre de la Mare de Déu de Lourdes* (Cases barates de Santa Coloma de Gramenet, creat el 1932) i el *Centre de la Mare de Déu de la Salut i Sant Pere Canisi* (can Baró, el Carmel, que havia estat reorganitzat el 1936 per la Congregació de la Immaculada)⁷⁶.

5.3. Les Acadèmies es tornen a posar en marxa

En feia la presentació Josep M. Vilaseca i Marcet, congregant, estudiant de dret, al final de l'Anuari 1939-1940: "Tancant admirablement el cercle de les nostres activitats, al costat de les seccions de Pietat i Caritat... [les Acadèmies] responen als fins d'una Congregació per a *joves de carrera, estudiants, industrials i del comerç*"⁷⁷.

De dilluns a dijous reunia una bona munió de congregants:

– Dilluns, *Apologètica*. Aquell any tractà dos temes: *Cercant la veritable Religió* i *Només l'Església fundada per Jesucrist és la veritable*. La portava el nou Vice-director de la Congregació, el P. Robert Batlle.

– Dimarts, *Dret*. En primer lloc es tingué un cicle de set conferències sobre el tractat "De legibus" de St. Tomàs, a càrrec del P. Abadal; després se sumaren als joves d'Acció Catòlica, a la Biblioteca Balmes, en unes trobades de Dret i Moral.

---

⁷² ANUARIO 1939-1940, pp. 307-308. PUIG. *Cent anys...*, pp. 116-117.

⁷³ Marimón va fer fixar al carrer: "Habilitat pels seus legítims propietaris. Centre de Nostra Senyora de Montserrat i Sant Francesc Xavier". Reunits a la Congregació i un cop parlat el tema amb el P. Vergés, s'acordà tornar-hi amb alguns soldats de l'exercit comandats pel congregant Pere Aragay. El Director continuà negant-s'hi i volgué veure's personalment amb el P. Vergés, de qui, deia, ser conegut. Amb la mateixa camioneta de la tropa el portaren a entrevistar-se amb el P. Vergés. L'endemà lliurà les claus. ANUARIO 1939-1940, pp. 236-237.

⁷⁴ MIRÓ, J., a *Cent anys de tasca educativa i cultural*, p. 51.

⁷⁵ MONREAL, R., PRAT, J., CORTÉS, L. *Del Catecisme de la Sagrada Família a les actuals Comunitats de Vida Cristiana*, pp. 33-36. (Barcelona 1997). ANUARIO 1939-1940, pp. 314-320.

⁷⁶ ANUARIO 1939-1940, pp. 345-358.

⁷⁷ ANUARIO 1939-1940, pp. 375-381. NOTICIAS 1939-1940 també n'informava a la p. 10.

– També dimarts, en els locals de la “Germandat dels Sts. Cosme i Damià”, es trobava l’*Acadèmia de Medicina*, coordinada pel metge, P. Castro, en una sèrie de conferències sobre moral mèdica.

– I encara, dimarts, l’*Acadèmia de Música* es reunia amb el P. Massana. L’Acadèmia assegurava l’esplendor dels cants en els diversos actes de la Congregació.

– Dimecres, *Oratòria*, novament amb el P. Batlle. Procurava preparar les arts oratòries dels congregants per facilitar les seves intervencions en actes públics de propaganda catòlica.

– Dijous, *Cercle d’Estudis de Qüestions Socials*, amb el P. Vila Creus. Temes plenament punyents, en citem alguns: les doctrines socialistes; l’experiència russa; la funció social de la propietat; salaris i subsidis; el capitalisme, legítim o il·legítim?; cooperativisme, etc.

– Sovint, divendres, hi havia ampliació de l’Acadèmia d’*Apologètica* i es trobava la de *Belles Arts*.

5.4. Inauguració dels locals restaurats de Llúria 15 (8.12.1940)

A Llúria tot ha tornat a posar-se en marxa entorn del març de 1939. Acabem de veure la forta embranzida de la Congregació en el mateix 1939 i sobretot en el curs 1939-1940. Ara cal adequar els locals propis perquè facilitin la trobada d’aquests joves estudiants i professionals, en els espais que des dels 1911 ocupaven a Llúria 15, el “Foment de Cultura”⁷⁸. L’actual remodelació es podrà inaugurar el dia de la Immaculada. L’estiu anterior es feu el gruix de les obres. S’arranjaren dos pisos, el principal i el primer, units per escala interior, encara que l’entrada continuava fent-se per la Residència (Llúria 13)⁷⁹.

El pis *principal* era ocupat principalment per la *Biblioteca*, com s’escau en una Congregació d’estudiants, amb bones obres de consulta, llibres de text de les diferents especialitats universitàries, revistes científiques, amb taules i butaques còmodes on els estudiants poguessin passar hores aprofitades, en l’ambient càlid de la Congregació⁸⁰. I una *Sala de Conversació*, una sala còmoda que convidés els joves a fer-hi estada, a la trobada amb l’amic amb qui *compartir la fondària espiritual i l’expansió juvenil*. La presidia una històrica imatge de la Immaculada (que provenia dels temps anteriors i s’havia conservat a la capella de l’*Estre*), i fotografies del Sant Pare, del general Franco i del P. General. Les parets mostraven plànols i quadres estadístics de la Congregació i un mapa mundi de les Congregacions Marianes. Al costat, hi tenia el despatx el P. Vicedirector, Robert Batlle.

El *primer* pis era dedicat a la sala de reunions de les Acadèmies, als despatxos dels Secretariats de les Seccions, a l’Arxiu històric de la Congregació i, fins i tot, tenia un gabinet fotogràfic que podia oferir material als cronistes.

A la *planta baixa* hi havia la capella, per a actes de culte reduïts, car la capella de la Congregació era l’Església amb la seva capella la de la Immaculada. Fou inaugurada el Nadal de 1941⁸¹.

---

⁷⁸ Vegeu Cap. 7, epígraf 1.4.

⁷⁹ ANUARIO 1941-1942, pp. 28 i 59-67.

⁸⁰ Aquesta biblioteca anirà ampliant-se fins a esdevenir l’estimada biblioteca del *Fòrum Vergés*, a Rosselló-Balmes, de la qual més endavant haurem de parlar.

⁸¹ S’arranjà sota la direcció del congregant Jeroni Martorell, amb pintures de Darius Vilàs i decoració de la Casa Vilaró i Valls; l’obra fou executada per Ramon Ferrer. Tots ells especialistes de renom.

5.5. Festes de la Immaculada i Nadal del segon any

El dia de la Immaculada del segon any, el curs 1939-1940, ho hem explicat, portà un regal insospitat, la nova imatge de la Immaculada. Tot va agafant la seva normalitat. La festa tornarà a ser grossa. Una primera missa matinera, de “pur sabor fiterià” la qualificaren, reuneix uns 150 congregants. A les 8:30 la missa principal, presidida pel P. Provincial Mondría, convoca uns 850 congregants (578 de la Immaculada i 271 de la Purificació). Després de la missa de 12, arribaren uns 1.800 nens dels Centres de la Congregació: en el pati del Col·legi foren obsequiats amb bosses de fruites i en el temple el P. Vergés els adreçà “una arenga eloqüent” (en paraules dels cronistes). Aquest segon any, 1939-1940, predicà la novena de la Immaculada el P. Vergés⁸².

Els dies de Nadal i Reis, als Centres i Catecismes, sempre s’havien celebrat amb esplendidesa⁸³. Ara en època de carestia i pobresa severes tornà a ser magnífica la distribució de regals als 2.954 nens dels cinc Centres i Catecismes. Són regals de pobresa i fam: 2.100 pans de Kg., 2.000 entrepans, 412 mantes, 150 vestits, 104 pantalons, 545 jerseis, 615 bufandes, 1.360 joguets, etc.⁸⁴

5.6. La Congregació dels adolescents: arriba al mig segle (1940)

Ja en els dies del P. Fiter el nombre d’adolescents anava creixent i resultà indispensable crear una Congregació per a ells (1890). “Aviat no resultà adient continuar acollint adolescents menors de 16 anys i es creà la ‘Congregació Menor’, amb el nom de l’*Anunciació i St. Joan Berchmans*. Residí inicialment a la capella de les religioses Reparadores del carrer de Casp, posteriorment passà a la Residència, a la capella dels exercitants del tercer pis i a la de la comunitat del primer pis”⁸⁵.

Ara, la Congregació la dirigeixen els PP. Bassols i Llohis. El P. Jacint Alegre n’havia estat director des del 1918 fins a la seva mort, el 1930⁸⁶.

Les *bodes d’or*, es festejaren del 24 al 26 de març de 1940. A més de les corresponents misses solemnes d’acció de gràcies, es tingué al Palau de la Música un acte brillant, on antics congregants recordaven els dies de la seva adolescència a la Congregació. Valgui destacar els parlaments de Martínez Marqués, prefecte en el moment de la fundació, i de Santiago Udina. Tot l’acte fou acompanyat per un cor de 200 congregants.

L’any 1940 el nombre de congregants arribava als 857, procedents de més de 34 instituts, acadèmies, liceus, col·legis i escoles, i sobretot de Casp. La Congregació estava establerta en locals llogats, primer al Passatge Domingo i més tard al c. Balmes 137, en els locals anomenats *Parthenon*.

---

⁸² NOTICIAS 1940, p. 24. El mateix volum de NOTICIAS, p. 161, informa que la novena de la Immaculada del desembre 1940, la predicà el director de la Congregació Mariana de joves de Madrid, el P. Ángel Carrillo de Albornoz. Havia estat alumne de Casp, era “cavaller mutilat de guerra per la pàtria”. A Madrid l’ajudava com a subdirector el P. J. M. de Llanos. Igual que el P. Vergés, el P. Carrillo es trobà amb els dies en què congregants diversos foren atrets per l’Opus Dei. Carrillo, més tard, deixà la Companyia i passà al protestantisme, posteriorment fou valorat el seu treball en el diàleg ecumènic.

⁸³ Recordeu, per exemple, el que dèiem dels dies del P. Fiter, Cap. 4, epígrafs 3.2.b i 4.3.3.

⁸⁴ NOTICIAS 1941, p. 187.

⁸⁵ Havíem escrit al Cap. 4, epígraf 3.4. Vegeu també REVUELTA III, p. 490, nota 111.

⁸⁶ “El P. Ramon M. Mensa fou l’antecessor del P. Alegre en la direcció de la Congregació de joves que ell havia fundat, quan era sacerdot secular, el 25 de març de 1890. Més tard ingressà a la Companyia, i en acabar la seva formació tingué cura novament dels congregants, fins que fou substituït l’estiu del 1918 pel P. Alegre. La Congregació Menor tenia aleshores 250 joves, nombre respectable que el nou Director procurà mantenir i augmentar”. LOP. P. *Hyacinthi Alegre Pujals. Positio super Vita...*, p. 42.

El 1941 el nombre de congregants ja havia pujat a 1.093 i obligà a doblar l'acte de Congregació: a la capella del Col·legi (a les 8:30h) i al local social (a les 9:30h). La vida de la Congregació era forta, basada principalment en dos pilars: la pietat i l'acció apostòlica. Entre les seccions de pietat, la Guàrdia d'Honor aplegava 300 nois i la Felicitació Sabatina en reunia 200. Els catecismes, que ateniën 300 catequistes, ja eren set (Gràcia, Hostafrancs, Verdum, Poble Nou, Torrassa, Guinardó, La Trinitat), i cal sumar-hi les visites als Hospitals i la secció de Missions⁸⁷. **(Làmina 13)**

6. LES ALTRES CASES JESUÏTES DE BARCELONA

6.1. Residència del Palau

El temple històric es recuperà amb la pèrdua de retaules patrimonials. La peça més preuada, la gran imatge en marbre de Maria, fou descoberta al dipòsit del Palau Nacional i es recobrà. L'Arxiu Requesens, que havia estat portat al dipòsit de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, es pogué recobrar. També es recuperà un 80% de la biblioteca de la revista *Ibérica* i la seva impremta que havia continuat funcionant amb els mateixos operaris d'abans⁸⁸. Fins al 1945 no es restablirà la revista *Ibérica*.

La Comunitat agafà embranzida i tingué especial dedicació als Exercicis. La seu de l'*Obra d'Exercicis Parroquials* (OEP) hi radicà; en aquesta època estava fent un exitós esforç de reorganització. Els jesuïtes de la comunitat donaven Exercicis habitualment, i en el mateix edifici s'adequaven cambres per a poder-los donar en recés. La primera tanda donada a Palau fou de l'1 al 6 de gener de 1940, aplegà 15 exercitants amb els PP. Gríful, Montfort i Pascual⁸⁹. A Palau es tingué el IV Curset d'Exercicis (26-29.03.1940), amb sessions dels PP. Orlandis i Calveras, amb 31 inscrits⁹⁰.

6.2. Institut Comercial de la Immaculada (ICI)

Es recuperà l'edifici el 27 de gener 1939, el mateix dia i hora en què 7 anys enrere es tancava⁹¹. L'edifici estava força transformat. L'havien ocupat al mateix temps un grup escolar i un institut. El 10 de març de 1939 començaren les classes amb 3 pares, 3 germans i 13 professors seglars.

El segon curs, 1939-1940, s'obrí el 12 d'octubre amb 6 pares, 3 germans, 13 prof. i 360 alumnes. "El 23 de desembre tinguérem la primera promulgació de dignitats al Saló Victòria (1.150 butaques)"⁹². Poc abans de Setmana Santa, un grup de 22 alumnes feu els seus Exercicis Espirituals a Manresa amb els PP. Vila i Llorens.

---

⁸⁷ NOTICIAS 1940, pp. 57 i 235; 1941, p. 235.

⁸⁸ MARCH, pp. 41-43.

⁸⁹ NOTICIAS 1940, p. 47.

⁹⁰ NOTICIAS 1940, p. 57.

⁹¹ *ICI, Recull Històric*, (Barcelona 1998), pp. 46 i 47, detalla que ja el dia 27 de gener el P. Gaya en pren possessió, juntament amb el P. Piñol. El mes de febrer hi van a viure també el P. Gispert-Saúch i el G. Juvells.

⁹² NOTICIAS 1940, p. 34.

6.3. Sarrià: Col·legi Màxim i Col·legi de Secundària

Tornen a coexistir en el mateix edifici, fins que el Col·legi Màxim es traslladi a Sant Cugat (1949)⁹³.

El Col·legi de Secundària va començar el curs acadèmic el 16 de març de 1939, un curs acadèmic que va durar de març a setembre, amb 250 alumnes (100 migpensionistes, 56 permanents i 94 externs). El curs següent (1939-1940) comptà ja amb 667 alumnes (dels quals 90 interns)⁹⁴.

Més amunt hem parlat de la tornada a Sarrià dels joves jesuïtes estudiants de filosofia i teologia del seu exili d'Itàlia. El 4 d'octubre de 1939 es fa la inauguració amb missa del P. Provincial i seguidament comença l'activitat acadèmica⁹⁵. L'any següent 1940, la comunitat està formada per 146 jesuïtes (47 pares, 21 germans i 78 estudiants). El rector és el P. J. M. Dalmau, el P. J. Bover és el degà de Teologia i el P. F. Palmés el de Filosofia.

6.4. Can Gomis, una finca que arribava al Collserola

Depenent del Col·legi Màxim apareix en els catàlegs des de 1940 una "Domus Salutis", Can Gomis, la "Vila Sant Josep", situada al Pg. de la Vall d'Hebron n. 1. Al catàleg de 1940 s'hi compten 5 pares (un d'ells *curat valetudinem*) i 6 germans (dos d'ells *orat pro Ecclesia et Societate*). Segurament que alguns dels altres tampoc devien tenir massa salut tot i fer les seves feines.

Era la casa central d'una finca donada a la Companyia per Lluís Gomis i Portolà, que s'estenia per Collserola. Els jesuïtes la van vendre el 1950 a Fomento de Obras y Construcciones⁹⁶ en el moment en què calia finançar la compra i construcció del nou Màxim a Sant Cugat. (**Làmina 14**)

6.5. Institut Químic, Laboratori Biològic

La Comunitat de l'IQS, depenent del Col·legi Màxim, està formada per 6 jesuïtes, té 47 alumnes i 7 auxiliars externs (catàleg 1940). Des de gener del 1939 el P. Gil va anar recuperant el local, materials dispersos, de manera que l'octubre 1940 es va començar el curs⁹⁷.

---

⁹³ Durant els anys de la República es van instal·lar distintes institucions en els locals del Col·legi. El *Grup Escolar Sarrià*, amb 1.300 alumnes, de l'Ajuntament de Sarrià que ocupava planta baixa i primer pis i dinaven al Col·legi. *Institut Obrer*, s'hi feia una mena de batxillerat de dos anys. Els alumnes eren interns i ocupaven el segon pis, depenia de l'Estat. *Institut Escola Ausiàs March*, estudiaven a la Casa d'Exercicis. *Museu Mentora Alsina*, instal·lat al Laboratori Biològic. *Colònia Pablo Iglesias*, al primer pis de l'apèndix. *Rabassaires*, escola agrícola que ocupava l'horta. VILA, p. 134.

⁹⁴ Vegeu VILA, pp. 150-151, on explica la "Sèptima obertura del Col·legi". Una novetat pròpia del temps: "Els dilluns, després de la santa missa, i els dissabtes a mitja tarda, es reuneixen els nens a la porta del col·legi i, formats militarment, fan homenatge a la Bandera nacional, en hissar-la els dilluns i arriar-la dissabte". NOTICIAS 1939, pp. 4-5.

⁹⁵ És interessant recollir les conferències periòdiques que volien ampliar horitzons. La primera del P. Heras sobre la filosofia a l'Índia, explicant què és el Hatma, el Karma, la transmigració de les ànimes i la revelació. El dia 31 octubre el P. Azpiazu, responnent a preguntes prèviament presentades, parla de l'apostolat social i anima a posar-se en el camp immens de les "missions del Treball". També el P. Herrera conferencià sobre la situació actual de l'església a l'Escola Espanyola, amb profund sentiment pedagògic assenyalant els nous problemes de l'educació de la joventut. NOTICIAS 1939, p. 4.

⁹⁶ DÍEZ I QUIJANO, Desideri. *Les masies d'Horta*. pp. 86-88, (Barcelona 2003⁴). Vegeu també: [https://ca.wikipedia.org/wiki/Can_Gomis_\(Vallcarca_i_els_Penitents\)](https://ca.wikipedia.org/wiki/Can_Gomis_(Vallcarca_i_els_Penitents)).

⁹⁷ VICTORI. *L'Institut Químic de Sarrià 1905-2005*. (Barcelona 2005), p. 54.

El Laboratori Biològic⁹⁸ recomença la seva activitat i els seus cursos d'estiu, de curta durada però de moltes hores diàries. En són professors els PP. Jaume Pujiula i Joan Puiggrós (l'un pertany a la Comunitat del Màxim i l'altre a la de Llúria).

7. TOT HA QUEDAT RESTABLERT COM ABANS

Havíem dit en començar el Cap. 9 que: "El sistema constitucional de la restauració borbònica de temps que feia aigües. Arrossegava i amagava una colla de problemes: el problema català, el militar, l'eclesiàstic, la reforma agrària, l'economia de la industrialització, l'aparició de la 'classe obrera', la reforma de l'exèrcit... la pugna entre absolutisme i liberalisme, etc."

Ara tot ha quedat restablert, com abans. Un "sistema" ha caigut i només resta alguna resistència a l'exili, en la clandestinitat, en el maquis... La Companyia i l'Església han trobat una *nova* llibertat. Però a mesura que passen els anys, aniran apareixent desafeccions importants.

7.1. El tarannà de la Companyia que s'està restablert

Acabem aquest capítol amb tres subratllats sobre la Província d'Aragó que s'està restablert⁹⁹.

Formada, en una part significativa, per jesuïtes marcats pels traumes de la dissolució, la persecució i la clandestinitat, i amb un bon nombre de companys assassinats. Inclorada al franquisme, alliberador de la persecució religiosa, que ells (i sovint llurs famílies) patiren tan cruament.

Província forta, sòlida, vibrant i amb un immens impuls missioner. Hom l'anomena familiarment "la santa Província d'Aragó" per la seva fidelitat i ortodòxia. De tendència conservadora, enmig d'una església a la defensiva enfront del modernisme, la cultura, el món obrer...¹⁰⁰.

La Companyia en aquest període, continua insistint en la solidesa de la formació dels seus joves. El pla de formació sabrà infondre "virtuts sòlides i perfectes" (treball, estudi, pietat, vida de pregària, abnegació, fidelitat, formació intel·lectual seriosa, vitalitat missionera). Aquesta sòlida formació personal i intel·lectual, els estudis a l'estranger, el contacte amb la duresa de la realitat social que la mateixa Companyia ha propiciat per als seus joves... sumats als aires que estan conduint al Vaticà II, faran esclatar els canvis substancials que veurem més endavant.

---

⁹⁸ "Amb la Dissolució de la Companyia es desallotjà el *Laboratori Biològic*, confiant a persones amigues la custòdia de la part de l'equip que es va poder treure a última hora. Al cap de tres mesos ja tornava a obrir, sota el nom de la *Societat Mèdica Farmacèutica dels Sants Cosme i Damià*, al número 17 del carrer de *Lauria*..., i continua treballant, investigant i dirigint tesis..., fins que, no cabent-hi ja els alumnes, fou llogat un ampli pis al número 36 del carrer de *Bailèn*, a la galeria del qual s'instal·laren 18 places de treball i, a les habitacions contigües, la biblioteca, la classe, els despatxos dels PP. Pujiula i Puiggrós i la *Microbiologia*". AHSIC, necrològica del P. Pujiula. Vegeu també supra, Cap. 9, 5.1.

⁹⁹ Vegeu l'excel·lent síntesi de RAMBLA I BLANCH, Josep. *Companyia de Jesús - Província Aragó / Tarraconense. D'on venim*. (Notes personals. Esborrany. Està datat a Cornellà i a Sant Cugat 2008 i 2010).

¹⁰⁰ Sempre sobta que, mentrestant, a la veïna França, entre els jesuïtes ja s'albira una nova època. Alguns noms: Teilhard, Lyonnet, Fessard, De Lubac, Danielou, Leon-Dufour, Moingt..., prêtres ouvriers, etc., mirats amb recels pels professors de filosofia i teologia del Col·legi Màxim de Sarrià i de Sant Cugat. Però també a Catalunya mateix, ací i allà, apareixen forts signes renovadors. Valgui citar només com a exemple els moviments que es creen des dels primers anys entorn de Montserrat (renovació litúrgica, estudis bíblics, l'entronització de la Mare de Déu, etc.).

Làmina 1. Els tres primers dies de l'entrada de les tropes se celebraren misses a la Plaça Catalunya, amb moltíssima assistència, al cap d'anys de misses clandestines.

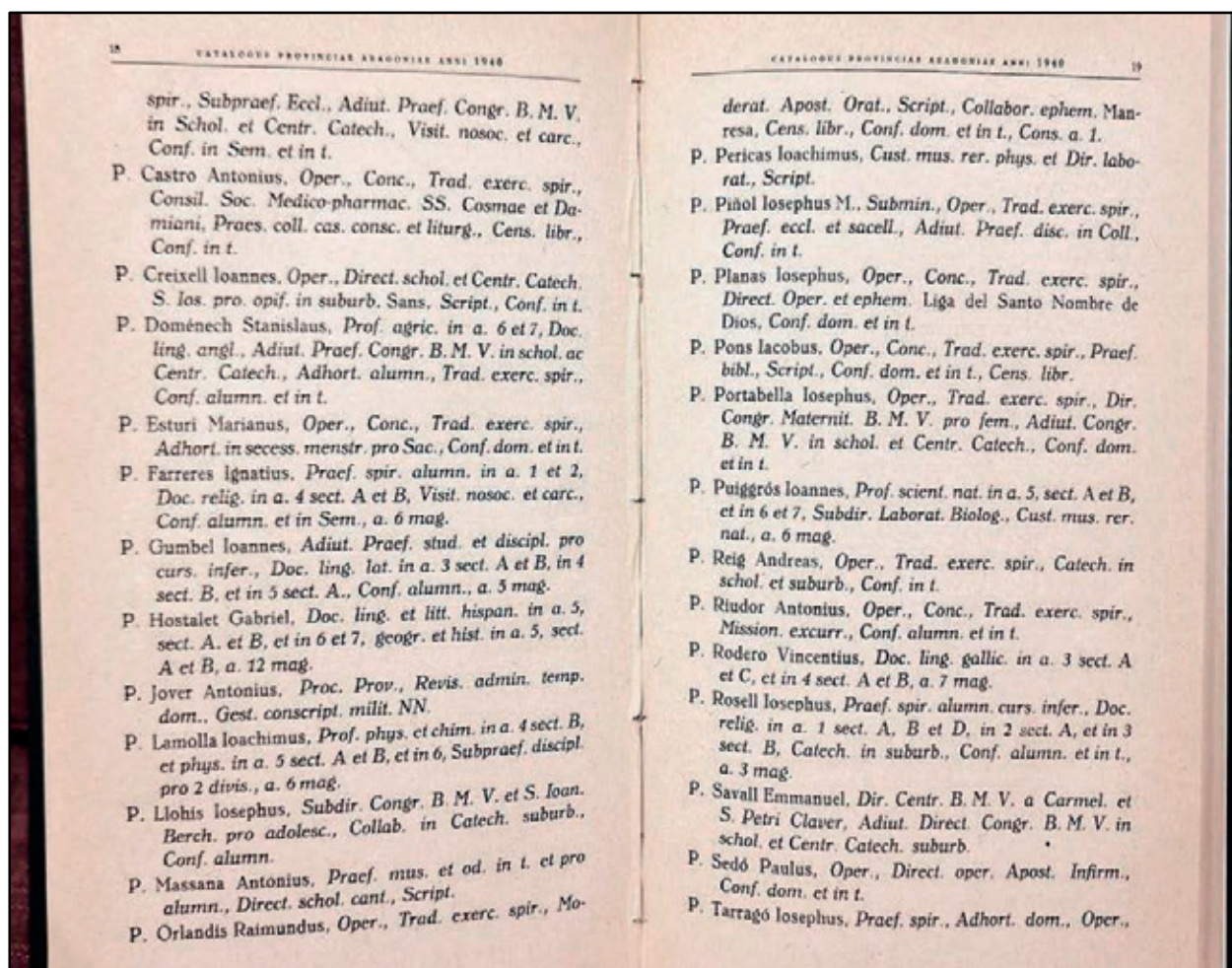
Làmina 2. Al cap de vint-i-cinc anys a la mateixa Plaça, pels "25 anys de pau".

Làmina 3. Missa funeral a l'església de Casp pel P. General W. Ledóchowski que morí el 13.12.1942. El temple apareix ja molt recuperat, falten les dues troncs laterals. Rere l'altar major s'hi ha posat un domàs negre com demana l'acte.

Làmina 4. Església profusament il·luminada per la novena de la Immaculada.

Làmina 5. El catàleg de 1940, mostra que dels 54 jesuïtes que hi havia a Llíria el 1931, 18 hi tornen a residir. El següent catàleg ja separarà les comunitats de la Residència i del Col·legi. És notable la diversitat i qualitat d'aquests jesuïtes. Molts d'ells els hem citat.

Làmina 6. El 1939-1940 el P. Massana refà l'Escolania de l'Església, per a la qual ben aviat l'ajudarà el G. Moré. Aquesta foto mostra l'Escolania d'abans de la Dissolució ja portada pel P. Massana, amb el G. Ródenas.

Làmina 7. Alumnes de Primera Comunió amb el P. Thió, rector.

Làmina 8. A la capella de la Immaculada es posà un marbre en recordança dels congregants occits en els anys de la guerra civil.

Làmines 9-12. Congregació de joves: biblioteca a Llúria 15; imposició de medalles pel P. Vergés el dia de la Immaculada; inauguració de les Acadèmies; congregants d'Hostafrancs (president, Joan Pelegrí, centre fila inferior).

Làmina 13. La *Congregació de l'Anunciació i Sant Joan Berchmans*, després de la guerra i abans d'instal·lar-se del tot a Balmes 137 (el *Partenon*), tenia locals en aquest edifici del Passatge Domingo 3. La dirigia el P. Bassols, ajudat pel P. Llohis.

Làmina 14. Torre central de la finca de Can Gomis que havia rebut la Companyia i que conservà fins que fou venuda en construir el Màxim de Sant Cugat. Estava situada on ara comença el Pg. de la Vall d'Hebron. A Can Gomis els jesuïtes hi tenien una petita residència de jesuïtes grans o malalts.

11.

NACIONALCATOLICISME (2)

PLENITUD I CRISI D'UN MODEL (1942-1960)

Espanya “torna a ser catòlica”. El capítol 10 en mostrava els tres primers anys (1939-1941), quan la Companyia recuperava la situació que tenia abans del 1932. L'Església tota, com la Companyia, han esdevingut suport del nou Règim.

En aquest capítol 11 farem selecció només de tres temes (conscients que en queden molts, ben importants, no recollits). Un *creixement inaudit* (epígraf 1); una *nova missió rebuda del Papa* que capgira moltes coses (epígraf 2); la missió de la *Companyia a Barcelona* que té Llúria com a eix (epígraf 3).

El model “nacionalcatòlic” arriba a la seva plenitud. I al mateix temps ja palesa la seva feblesa, que farà que just en començar el capítol 12 manifesti sobtadament el seu fracàs¹.

Són anys marcats per les fortes migracions a Catalunya, els “altres catalans”, molt sovint vivint en barris marginals o en barraques. En aquests anys els jesuïtes no saben (o no poden) entrar en “problemes estructurals”, com per exemple, els que es refereixen a la justícia social o a la defensa dels drets nacionals catalans.

---

¹ CODINA, Víctor. *Tres modelos de eclesiología*, a la revista ESTUDIOS ECLESIASTICOS, 58 (1983), pp. 55-82.

* Com dèiem al capítol anterior, “la recerca per a escriure aquests nous capítols no ha pogut comptar amb tres documents fonamentals de Llúria que hem utilitzat en els anteriors: *Litterae Annuae*, *Historia Domus* i *Diario de la Casa*”. Han pogut cobrir bona part d'aquest dèficit les informacions mensuals: *Noticias de la Provincia*.

- 1942** Cándido Mazón, Provincial
- 1947** Referèndum
Entronització Mare de Déu de Montserrat, bandera despenjada davant les autoritats franquistes, 60.000 persones
 Primera pedra del Col·legi Màxim de Sant Cugat
- 1948** Creació Prov. Tarraconense (Balears, València, Catalunya)
 Julià Sayós, Provincial
- 1950** Bolívia i Paraguai dependents de la Tarraconense
- 1951** Primera pedra del Noviciat i Juniorat de Raimat
 Tancament de les residències de Tarragona i Girona
- 1952** Primera expedició de 39 jesuïtes a Bolívia i Paraguai
Congrés Eucarístic Internacional de Barcelona
- 1953** Tancament de l'ICI
Concordat amb la Santa Seu i Pacte amb els USA
- 1954** Víctor Blajot, Provincial
Tarradellas president de la Generalitat a l'exili
- 1955** *Entrada d'Espanya a l'ONU*
- 1958** *Joan XXIII, papa*
- 1960** Pere Ribas, Provincial
- 1961** Nova Província Tarraconense (només Catalunya)

0. DE “RELIGIO ILLICITA” A RELIGIÓ OFICIAL

Amb els emperadors Constantí i Teodosi (s. IV), l'Església passà de ser “religio illicita” (i, per tant, perseguida, clandestina, amb molts màrtirs) a *religió oficial* de l'Imperi, exalçada en els llocs més alts, com a garant de les “estructures d'estat”. Podem trobar un cert paral·lelisme amb la nova situació de l'Església en els anys que ara presentem.

Tot el s. XIX i fins al 1931, enmig de les pugnes entre liberals i conservadors, sovint l'església d'Espanya s'havia trobat incòmoda, perseguida, desamortitzada. El 1931, Manuel Azaña va formular-ho: “Espanya ha deixat de ser catòlica”. Amb l'aixecament militar del 1936 es desfermà la persecució, assassinats, cremes d'edificis religiosos... Ho hem vist a bastament.

Ara amb el nou règim, el catolicisme passa de *religio illicita* a *religió oficial* de l'estat franquista. L'església garantirà i sacralitzarà el “règim” i, esdevinguda “estructura d'estat”, gaudirà de múltiples facilitats. Bé és veritat que aquesta unió d'Església i Estat tindrà continus estira-i-arroña.

Ara a l'Estat li convé que l'Església pugui refer la situació que tenia el primer terç del s. XX, i que la pugui ampliar. I l'Església i la Companyia es beneficiaran d'una situació favorable que no havien viscut des del s. XVIII.

Foren anys en què l'Espanya franquista es trobava en una volguda autarquia i aïllament, enmig de la guerra i postguerra mundial.

En aquestes dues dècades arribà a Barcelona, de diverses contrades d'Espanya, una allau d'emigrants defugint la pobresa severa. Són “els altres catalans”. Una bona part començaren la seva estança barcelonina en barriades ben marginals o en inhòspites barraques. **(Làmines 1 i 2)**

1. FORT CREIXEMENT

La Companyia de Jesús d'Espanya experimenta un creixement numèric impensable. De fet, és un moment de creixement de tota la Companyia universal, però els jesuïtes d'Espanya ho fan a un ritme major: només en onze anys els jesuïtes d'Espanya han sumat 1.338 membres més².

El primer que cal destacar és l'explosió vocacional d'aquests anys.

1.1. Noviciat de la Província Tarraconense: més de cent novicis

La mitjana de novicis que entren cada any a la Província Tarraconense supera els 50³. El requadre següent mostra el total de novicis (de primer i de segon, escolars i coadjutors) a la dècada del 1946 al 1955⁴.

---

² El 1942 eren 3.902, el 1953 són 5.240. Els jesuïtes espanyols arriben a ser el 16,4% dels jesuïtes del món. Vegeu ÀLVAREZ BOLADO, Alfonso. *Estudios Eclesiásticos*, 2001, pp. 155-156.

³ Abans de la Dissolució, la mitjana havia estat de 35 novicis entrats cada any.

⁴ Des del 1948, amb la nova província Tarraconense, els novicis aragonesos entraran al Noviciat de Loiola.

TOTAL DE NOVICIS (SUMANT PRIMER I SEGON ANY)									
el parèntesi desglossa escolars i coadjutors									
1946 ⁵	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955
109	98	99	100	97	124	121	118	115	113
(81+28)	(80+18)	(83+16)	(69+31)	(65+32)	(85+39)	(85+36)	(96+22)	(87+28)	(83+30)

Del 1954 al 1958 hi haurà dos noviciats, un a Veruela i l'altre a Roquetes, que el curs 1957-1958 s'ajunten en l'únic noviciat de Raimat. (Encara caldria afegir que, dependents de la Província Tarraconense, hi ha també els noviciats de Bombai a l'Índia i de Cochabamba a Bolívia⁶).

1.2. Primera remodelació de les províncies (1948)

Convenia adequar les províncies jesuïtes d'Espanya, disminuint el nombre de membres de cadascuna i repartint millor les col·laboracions a les missions d'Amèrica Llatina i l'Índia. La remodelació fa que les províncies jesuïtes passin de cinc a sis⁷.

Per la nostra part, els Països Catalans, desvinculats ara d'Aragó, formaran la que rebrà el nom de *Província Tarraconense*.

De retruc, la remodelació de les províncies d'Espanya, dividirà els jesuïtes d'Euskadi: biscaïns i alabesos, per una banda, i per l'altra, guipuscoans; barrejats, els uns i els altres, amb jesuïtes castellans, aragonesos i navarresos⁸.

1.3. La formació dels jesuïtes estudiants

A totes les províncies d'Espanya es reinstauren, reestructuren o s'amplien les facultats de teologia i filosofia⁹: Comillas (Santander), Oña (Burgos), Alcalà de Henares (Madrid), Sant Cugat del Vallès i Granada.

Ofereixen una sòlida formació acadèmica, però els seus professors es troben massa al marge de "la problemàtica amb què la cultura moderna havia confrontat l'univers de la fe, lluny de ser-ne críticament dialogant"¹⁰.

Tanmateix, alguns dels seus docents són eminents, amb un saber vast i profund. Per això la *Biblioteca de Autores Cristianos* (BAC), encarregarà als *Patres Societatis Iesus in Hispania*

⁵ L'any que es cita correspon a l'1 gener del curs escolar, com fan els Catàlegs, en aquest cas 1946, no l'octubre de 1945.

⁶ Noviciat de Bombai, any 1953, 33 novicis, tots ells ja del país; noviciat de Cochabamba, 1953, 13 novicis.

⁷ Son modificades les tres del nord, Aragó, Castella i Lleó, que es converteixen en quatre: *Tarraconense* (Catalunya, València i Balears, sense Aragó), *Castella Oriental* (Guipúscoa, Navarra, Aragó, Sòria i Logronyo), *Castella Occidental* (Àlaba i Biscaia, Àvila, Burgos, Segòvia i Valladolid), *Lleó* (Galícia, Astúries, Salamanca, Cantàbria i Lleó). Les províncies *Bètica* i *Toledana* romanen com abans.

⁸ Vegeu ÁLVAREZ BOLADO, p. 156 i nota 38.

⁹ Adreçades només als estudiants jesuïtes, excepció de Comillas (Santander) i Granada, obertes també als seminaristes.

¹⁰ ÁLVAREZ BOLADO, p. 157.

Professores els manuals de filosofia i teologia que esdevindran habituals a tots els seminaris d'Espanya i d'Amèrica Llatina¹¹. La formació dels eclesiàstics tindrà durant molts anys com a eines cabdals aquells textos jesuïtics, síntesi d'un model d'Església que farà fallida ben aviat.

Des de finals dels quaranta, alguns estudiants jesuïtes comencen a ser enviats a l'estranger a cursar o completar carreres universitàries. Aviat arribarà una munió de nous professors¹², formats a l'estranger, que són a la base del gir que donaran els centres docents superiors a la dècada dels seixanta i setanta. S'està posant una de les bases de la nova època que arribarà aviat¹³.

Arreu de la Companyia d'Espanya, en aquest període es fa del tot indispensable bastir nous grans edificis per a enquibir els nombrosos estudiants jesuïtes¹⁴.

1.4. Indispensable un nou "Col·legi Màxim". Construcció de Sant Cugat (1947)

L'augment de vocacions, deia el Provincial Mazón el dia de la "primera pedra", és una de les benediccions més grans "que s'ha experimentat després de la *Cruzada*, fruit, sens dubte de la sang dels nostres màrtirs, i de la noble generositat dels joves d'avui dia" (01.06.1947)¹⁵. Afegia que al Noviciat de Veruela havia calgut fer 100 cambres més per acollir les nombroses vocacions. I que això mateix està passant a Sarrià, quan arriben de Veruela cursos cada cop més nombrosos de juniors; ja és impossible la coexistència en el mateix edifici dels joves jesuïtes i dels alumnes del Col·legi Internat.

La benedicció de la "primera pedra" es va fer amb esplendidesa. Un tren *reservat*, dels *Ferrocarrils de Catalunya*, arribà a Sant Cugat a les cinc de la tarda, amb una munió de jesuïtes, familiars i amics. De la Torre Blanca sortí la processó encapçalada per la Croada Eucarística del Col·legi de Sarrià, amb túniques blanques, seguien l'Escolania de l'Església de Casp amb sotana vermella i esclavina blanca, les comunitats de jesuïtes revestits de roquet... Tancaven, les "digníssimes autoritats" i els PP. Rectors de diversos Col·legis. Hi havia un nombrós públic de familiars, amics i veïns de Sant Cugat¹⁶.

En reclinatoris especials, els benefactors, Sr. Juan N. Garcia-Nieto i la seva germana Maria, que actuaren de padrins. El bisbe Gregorio Modrego, revestit de pontifical va beneir la primera pedra. Acabada la cerimònia, el P. Provincial Mazón tingué una llarga intervenció mostrant el sentit de l'acte¹⁷.

I com que en aquells anys d'escassetat podia sorprendre una construcció com aquella, volgué afegir: "crec que és innecessari desfer el mite de les riqueses dels jesuïtes..., alguns de vosaltres sou testimonis... que força vegades hem hagut de recórrer a la vostra liberalitat per superar les

---

¹¹ *Philosophia Scholastica Summa* (projecte 8 vols.), *Theologia Scholastica Summa* (4 vols. alguns fins a cinc edicions), *Sagrada Escritura texto y Comentario* (el primer apareix en aquest període, l'últim el 1970).

¹² A Raimat, "Centre Superior d'Humanitats Clàssiques" i a Sant Cugat, Facultats Pontifícies de Filosofia i Teologia.

¹³ Pel que fa a la Tarraconense, citem alguns noms: Alegre, Xavier; Codina, Víctor; Colomer, Eusebi; Escudé, Jordi; Fàbrega, Valentí; Gabernet, Joan.; Gil Colomer, Rafael; González Faus, José I.; Manresa, Ferran; Muñoz Palacios, Rafel; Rambla, Josep M.; Sala, Màrius; Salvat, Ignasi; Sivatte, Rafael; Tuñí, J. Oriol; Valldeperes, Josep; Vives, Josep.

¹⁴ Cases de formació a Còrdova, Granada, Loiola, Madrid-Comillas, Raimat, Sant Cugat, Villagarcía de Campos.

¹⁵ NOTICIAS 1947, pp. 407-412.

¹⁶ La tribuna presidencial era ocupada pel general representant del Capità General, el president de la Diputació, el rector de la Universitat, el primer tinent d'alcalde, els pares de família del Col·legi de St. Ignasi (representats pel comte de Godó), el cap de les milícies universitàries, representació de l'Acadèmia de Doctors de la Universitat, l'arquitecte (Santiago Balcells) i la representació de la constructora, les autoritats eclesiàstiques i religioses, l'Ajuntament en ple, etc.

¹⁷ "Entre nosaltres, el Col·legi Màxim és la institució més transcendental, l'obra mestra de la Província", els jesuïtes joves hi fan els seus estudis de filosofia i teologia, "ahora que van cisellant dia a dia les virtuts sòlides i perfectes, virils i heroiques... i van creixent en el coneixement i l'amor entranyable de Jesucrist".

nostres estretors econòmiques”. Una mica més endavant afegirà que a Sarrià hi ha “més de 100 nens que reben instrucció gratuïta”.

Inauguració al cap de dos anys i mig (9.10.1949)

El mateix bisbe Modrego, presidí la inauguració i en beneí la Capella, després el P. M. Vergés “pronuncià un entusiasta sermó d’acció de gràcies”. Es llegiren telegrams del P. General i de l’anterior Provincial Mazón, que promogué aquesta obra. Novament, fou notable la concurrència de familiars i amics¹⁸.

Algunes dades de l’edifici. El nombre de jesuïtes del Màxim aviat arribarà als 250¹⁹. L’extensió de la finca és de 10.000 m². La façana davantera és de 130 m., i les laterals de 70 m.²⁰.

El cronista s’entreté a detallar els materials de construcció emprats. Sorra i grava, 17.000 tones (compara que omplirien 40 trens, cadascun amb 40 vagonetes...!). Totxos, “s’eleven a la xifra astronòmica” de 4.300.000. Ciment, 3.000 tones. Ferro, 700 tones. Pedra, 1.000 m³. Teules, arriben a 164.000. Calgué mosaic per a 14.000 m². **(Làmines 3 a 5)**

1.5. Un nou Noviciat i Juniorat. Raimat²¹

Amb la divisió de províncies (1948) que creà la *Tarraconense* (València, Balears, Catalunya, sense Aragó), quedava fora del territori de la nova Província, Veruela, on s’havien format novicis i juniors des de 1887²². El Decret del P. General preveia que durant cinc anys continuaria com a Noviciat i Juniorat de la nova Tarraconense, mentre s’anaven cercant solucions. Amb el gran esforç de construcció del Màxim de Sant Cugat, els recursos estaven exhaurits. La Província demanà als jesuïtes pregàries especials, alhora que ho encomanava “al gloriós Patriarca Sant Josep, que havia tingut cura de la Sagrada Família”.

Justament el dia del *Patrocini de Sant Josep* de 1950, la Sra. Maria Raventós i Fatjó, per pròpia iniciativa, desconeixent aquesta necessitat de la Companyia, oferí la meitat de la seva finca de Raimat. Després de consultes i deliberacions i d’assegurar-se de la salubritat del clima, fou acceptada l’oferta (16.02.1951)²³. El 2 de juny començaren les obres prèvies²⁴:

---

¹⁸ NOTICIAS 1949, pp. 211-214. Hi era l’Ajuntament de Sant Cugat en incorporació presidit per l’Alcalde i els PP. Superiors de la Província. Ocupaven llocs d’honor el P. Provincial Sayós i el Provincial d’Andalusia, P. Joan Guim, i els germans Juan N. i Maria Garcia-Nieto, benefactors, que actuaren com a padrins.

¹⁹ El Catàleg de 1951 en suma 191; el de 1955 arriba a 248.

²⁰ L’aforament de Sala d’Actes serà de 600 persones. La biblioteca està preparada per a mig milió de volums, dels quals ja n’hi ha 100.000 (més 45.000 repartits a les biblioteques del Filosofat, del Teologat i del Laboratori de Psicologia).

²¹ NOTICIAS 1952, pp. 493-494; 1953, pp. 374-396. VILA, Ignasi. *Raimat* (fulletó de 12 pàg editat per la Província Tarraconense 2003).

²² Ja l’estiu de 1953, amb l’augment de vocacions es desdoblà el noviciat, quedà una part a Veruela amb el P. Roa com a Mestre, i passà l’altra a Roquetes amb el P. Anel que continuava com a Mestre.

²³ El 16 de febrer de 1951 es firmà l’escriptura de donació, el 5 de març moria la Sra. Maria. En el testament deixava l’altra meitat de la finca per a obres benèfiques; els germans acordaren unànimement cedir-la també a la Companyia.

²⁴ Fou ampliada la caseta de St. Josep (per a residència de la petita comunitat de jesuïtes al servei de la construcció) i es bastiren tallers per a l’obra. El P. Martí Carreras era l’administrador i el P. Ramon Pahí tenia cura de la part tècnica, ajudats d’un bon estol de germans.

Primera pedra (abril 1952). Es volgué beneir en la festa del Patrocini de St. Josep (30.04.1952), presidint el Sr. Bisbe de Lleida²⁵. Foren padrins de la festa, l'anciana mare de la donant i el seu fill Magí (germà de donya Maria)²⁶. Sortí processionalment la comitiva de la caseta de St. Josep, amb creu alçada. El bisbe revestit de pontifical, amb bàcul i mitra, beneí la pedra que fou enterrada en el lloc on es construiria la capella. Acabada la cerimònia, la família Raventós obsequià els presents amb un refrigeri.

Inauguració (26.11.1953). Pocs dies abans havien arribat els juniors de Veruela. La jornada d'inauguració, la diada de St. Joan Berchmans, convocà amb els jesuïtes de la casa, una trentena de jesuïtes més i una altra trentena de membres de la família Raventós²⁷. **(Làmina 6)**

Al cap de vuit anys (26.10.1961) foren traslladades de Barcelona a Raimat les restes de la Sra. Maria Raventós i Fatjó. Primer, a l'església del poble per a una oració fúnebre, després, al vespre passaren a la nova església del Col·legi Noviciat, on foren vetllades tota la nit. Acabada la missa solemne de les 12 es dipositaren a la cripta, al nínxol funerari amb bella làpida de pedra de l'escultor Jaume Clavell, amb assistència de la família Raventós i de la comunitat jesuïta.

2. BOLÍVIA I PARAGUAI, ASSIGNATS A LA PROVÍNCIA TARRACONSENSE²⁸

2.1. Un inesperat trasbals...!

El dia de Nadal de 1950, interrompent els àpats familiars de les comunitats, fou llegida una carta del P. General que canviaria molta història. El Sant Pare havia demanat a la Companyia una especial atenció a Amèrica Llatina. Deia el P. General: "Commoguda la Santa Seu ha urgit els superiors generals que no temin deixar algunes de les obres que dirigeixen a Europa per socórrer aquelles regions, on un sacerdot es veu obligat a tenir la cura pastoral de 6.000 i encara 12.000 ànimes".

Deia la carta, i escoltaven gratament sobtats els jesuïtes en l'àpat familiar nadalenc. "És gran consol veure la santa fe catòlica, sembrada amb tanta feina i zel a les regions d'Amèrica Llatina pels missioners i fecundada amb la sang de molts d'ells... Tanmateix, ara exposada a grans perills dels protestants i dels comunistes ateu i d'altres enemics del cristianisme... Sé prou bé —deia el P. General— que la província Tarraconense, provada per la guerra civil, no abunda en sacerdots, però compta amb l'esperança del continu increment de vocacions i del notable nombre d'escolars".

---

²⁵ La diòcesi hi era representada per múltiples canonges, rectors de parròquies, superiors de congregacions religioses, membres de les CC MM, etc. De Veruela vingueren uns 30 novicis i juniors, de Barcelona uns 40 jesuïtes, en dos autocars amics i familiars (segurament molts d'ells atrets per la presència de llurs fills vinguts de Veruela). De la família Raventós s'hi feren presents una cinquantena de persones vingudes en 8 cotxes.

²⁶ Àvia i pare del jove Anton M. Raventós, que aquell mateix any entraria a la Companyia. Caldria recordar que el primer Rector de Llúria-Casp fou el P. Salvador Raventós, oncle avi de la Sra. Maria Raventós Fatjó. N'informàvem amplament al cap. 6, epígraf 5, amb la nota 21.

²⁷ A l'hora del dinar, barrejats tots, invitats i comunitat, es feu recordança del Sr. Manuel Raventós, creador de la finca de Raimat, amb la lectura de l'escrit del P. I. Casanovas, que encapçala els seus escrits, *Flors i Violes*; el G. Valentí Rallo, "que sempre ens feia quedar bé", tingué les paraules de salutació i agraïment; finalment, els GG. Ferran Manresa al piano i Ramon Juncà amb el violí tocaren diverses peces; la Schola Cantorum del Juniorat canta el *Cant de la Vinya* (de Morera) i l'*Empordà* (Maragall i Morera). A les 17 h. el P. Provincial, Sayós, beneí la casa.

²⁸ NOTICIAS 1951, pp. 2-4.

L'encàrrec despertà una mena de "saba nova que avivà les antigues ànsies missioneres de molts". El P. Provincial Sayós viatjà a aquelles terres, les cartes que enviava contaven els "estralls dels avenços del protestantisme... Sens dubte, deia, fariem feliç el Summe Pontifex deixant obres existents a Europa".

Arreu els jesuïtes de la Província reestructuraren activitats, tancaren cases estimades... Pel que fa a Catalunya, es tancaren dues residències històriques, amb una forta presència pastoral (Tarragona i Girona), i un col·legi, al bell mig de l'Eixample (Institut Comercial de la Immaculada)²⁹.

2.2. Es tanquen les residències de Tarragona i Girona (1951)³⁰

A causa dels destins a Bolívia-Paraguai convenia reemplaçar els buits que deixaven els nous missioners. Se sacrificaren les comunitats de Girona i Tarragona perquè "a les dues ciutats hi ha un respectable nombre de clergues i excel·lents associacions catòliques". "El P. General ha cregut complir submisament els desitjos, que són mandats, del Papa, tancant l'una i l'altra Residència"³¹. El sacrifici no fou petit. Tant a Tarragona com a Girona llurs bisbes expressaren el dolor de la pèrdua i, alhora, la seva adhesió a la petició del Sant Pare.

L'Arquebisbe de Tarragona escrivia al Provincial: "No puc deixar de lamentar sincerament la seva decisió. La nostra ciutat perd un dels focus més intensos de pietat. Em consta el sentiment de la població per la marxa dels pares. Tot i això acato la seva determinació... i m'explico que el P. General vulgui atendre el prec de la Santa Seu".

El Bisbe de Girona comentava: "Amb veritable sentiment rebo l'expressada determinació, amb l'únic consol de l'acatament al desig superior de sa Santedat. Vull interpretar el sentiment de la diòcesi fent constar solemnement la magnífica i apostòlica tasca duta a terme".

Pel que coneixem, mai no s'ha acabat de tancar la ferida d'aquesta marxa i la recordança de les dues residències, amb la satisfacció posterior per haver-se obert una nova presència, temporal, tant a Tarragona (parròquia de Torreforta), com a Girona (comunitat a la Pl. del Vi i parròquia a Vila-Roja). L'una i l'altra actualment clausurades.

2.3. Primera expedició: 39 jesuïtes (1952)

La primera expedició fou de 39 jesuïtes: 10 sacerdots, 13 jesuïtes estudiants, 6 novicis escolars i 10 germans. El primer grup d'aquesta expedició embarcà a Barcelona en el *Julio Cesare*, el 12 de juny 1952³².

Tres dies abans, se solemnitzà el comiat (9.06.1952) a la sala d'actes, *Partenó*, de la Congregació Berchmans. Trobada familiar i alegre, presidida pel bisbe Modrego i el P. Assistent d'Espanya vingut

---

²⁹ NOTICIAS 1951, pp. 233-236.

³⁰ NOTICIAS 1951, pp. 234-236.

³¹ Les dues cases tenien una història gloriosa i centenària. Tarragona havia estat el Noviciat abans de la supressió de la Companyia (hi foren novicis St. Pere Claver i St. Josep Pignatelli). Allí el govern de Carles III reuní els jesuïtes vinguts de diversos punts de Catalunya per embarcar-los a Salou i expulsar-los dels seus regnes. RIERA, F. *Manresa Ignasiana*, pp. 107-109.

³² NOTICIAS 1952, pp. 521-524.

de Roma, amb presència de múltiples jesuïtes, pares, germans i amics dels expedicionaris, i també de membres d'altres congregacions religioses. La premsa se'n va fer bon ressò.

L'acte es va iniciar amb la intervenció del jesuïta de Paraguai, P. F. Pérez Acosta, que insistí en l'escassetat de sacerdots a Hispanoamèrica. En l'intermedi els *Pueri Cantores* del col·legi de Casp, sota la batuta del mestre Colomer del Romero, van interpretar cants del folklore americà i europeu. L'acte acabà amb paraules vibrants de pares, germans i dels mateixos expedicionaris. El bisbe Modrego clogué amb una crida als joves, assegurant que la vida només té sentit ple al servei de Déu, en les grans empreses de l'Esperit, i en el seguiment de Crist portant la salvació a tothom.

La segona expedició sortí l'any següent³³. (Làmina 7)

2.4. El tancament de l'ICI. La “Casa de les Congregacions”

L'Institut Comercial de la Immaculada (ICI)

“Cap esdeveniment tràgic ni violent. Més aviat caldria parlar d'immolació coratjosa a favor d'altres contrades més necessitades, per tal d'acórrer a llurs urgents necessitats... Això suposà reduir camps d'acció, foren sacrificades les Residències de Tarragona i Girona, i també el col·legi de l'ICI a Barcelona”. Amb aquestes paraules comenten els Antics Alumnes l'ensurt i trasbals que els suposà.

I continuen: “Avisades les famílies amb un any d'anticipació, el darrer curs (1952-1953) l'ICI quedà reduït a 150 alumnes, els que estaven preparant l'ingrés i els dos cursos de peritatge. Uns pocs professors i jesuïtes, presidits pel P. Joan Ribalta, foren els obligats testimonis de la no gens agradable tasca de la cloenda de l'Institut Comercial de la Immaculada”³⁴.

*La Casa de les Congregacions (“Fòrum Vergés”)*³⁵

També entre sorpresa, alegria i desconcert, el P. Vergés va fer pública la notícia que les Congregacions de joves i de casats es traslladarien a l'ICI, disposant d'aquell immens edifici, i que es fondrien amb les congregacions allí existents. De manera que l'ICI esdevindrà com la “Casa de les Congregacions Marianes”. Les cròniques comentaven: “s'espera molt d'aquest nou rumb de les congregacions, sobretot en els aspectes d'apostolat universitari i social”.

En aquesta situació, el P. Vergés conservava la direcció de la Congregació de casats (Purificació) i el P. Robert Batlle rebia la de joves (Immaculada). Al mateix temps el P. Vergés era nomenat superior de la comunitat jesuïta d'aquella casa i promotor de les CC MM de la Província.

En els tres mesos d'estiu, sota la direcció del P. Batlle, l'edifici tingué una transformació radical³⁶.

---

³³ NOTICIAS 1953, p. 346

³⁴ ICI, Recull Històric, p. 57 (Barcelona 1998). NOTICIAS 1952, pp. 257-258.

³⁵ NOTICIAS 1953, pp. 344-346.

³⁶ *Planta baixa*. La gran capella, una bona recepció i hall d'entrada, diversos serveis i entrada a la gran sala d'actes que aviat rebrà el nom de *Fòrum Vergés*.

Primer pis. Una gran sala d'estar i de tertúlia per als joves, i una sala especial per als casats, serveix també com a sala d'exposicions, despatx del P. Vicedirector, bar dels congregants.

El segon pis, té els despatxos dels PP. Batlle i Vergés, els secretariats de catecismes i hospitals, una sala de conferències per a 200 persones assegudes, i una capella.

Ben de seguida (11.10.1953) es traslladà la imatge de la Immaculada de la capella de Llúria 15, a la nova capella del segon pis. S'organitzà una processó a les 8:00 del matí des de Llúria recorrent diversos carrers principals. Tot i la persistent pluja aplegà unes 2.000 persones. (**Làmines 8 i 9**)

3. BARCELONA, LA RESIDÈNCIA DEL SAGRAT COR

Com sempre havia estat, és una comunitat nombrosa, entre 35 i 40 jesuïtes, amb molta i molt variada activitat apostòlica. Els jesuïtes viuen una *vida força reglada* i amb normativa precisa: hores d'aixecar-se i retirar-se, horari dels àpats, silenci habitual a la casa llevat de l'estona d'esbarjo després dels àpats (*quiete*), prohibició que les dones passin pel pati de St. Ignasi, etc. Aquest model un xic "conventual" a vegades entra en conflicte amb les exigències de l'activitat apostòlica que necessàriament trenca motlles horaris³⁷.

És una comunitat fortament religiosa i ignasiana, molt marcada per *la creu que significà la persecució*. En els primers anys cerca recuperar (i potser no serà fàcil a tots!) la vida comunitària que durant la Dissolució no era possible.

A Barcelona és la casa que prioritàriament acull els *hostes jesuïtes* que per motius pastorals arriben a la ciutat. Sovint això comportarà dificultats car no sempre es disposarà de prou cambres per acollir-los³⁸, caldrà també anar ajustant l'aportació econòmica que se'ls demana, car els dèficits de la Residència són sempre problemàtics. Fins i tot, els documents recullen la incomoditat pels que arriben massa tard, quan tota la comunitat ja s'ha retirat a descansar: s'arribà a proposar que el "vigilant"³⁹ indiqués alguna pensió als hostes tardans.

El *vell casalt* del 1879, al cap de 70 anys, necessita una vegada més múltiples adaptacions: treure la foscor i el fred de la casa, adaptar-lo al mínim de comoditats de mitjans del s. XX (central telefònica, pica de lavabo a les cambres per rentar-se, adequar cuina i bugaderia, instal·lació d'ascensor, calefacció central, "grup electrogen" en temps de restriccions...⁴⁰). I sobretot maximitzar l'espai disponible. Les institucions de la Residència en necessiten cada cop més, les Congregacions, l'Apostolat de l'Oració, l'escola de l'Escolania, la insuficiència de cambres... Ben aviat hom comença a pensar en la idoneïtat d'aixecar dos pisos a Llúria 13⁴¹, i a poc a poc Llúria 13 anirà ocupant més pisos de Llúria 15 (principalment les Congregacions i l'Escolania).

El *tercer pis* l'ocupa la gran biblioteca amb 10.000 volums, proveïda de noves butaques i taules d'estudi, i set sales de consulta, estudi i reunió, molt sovintejades pels congregants, i els secretariats de missions, propaganda, muntanyisme, la sala de juntes i la sala d'acadèmies.

Els *quart i cinquè pis* són residència de la comunitat de jesuïtes, ampliada per acollir més joves jesuïtes estudiants universitaris de diverses províncies d'Espanya.

³⁷ Havia passat sempre, recordem, només els seriosos conflictes del P. Gabriel Palau: cap. 6, 4.6.2 i 3; també a ell se li retreia que no era prou fidel a la "vida comunitària" a causa de les seves activitats.

³⁸ LIBRO DE CONSULTAS (de la Residència de Llúria 13), 29.06.57. Cada Comunitat té un Consell, una *Consulta*, nomenat pel Provincial, que es reuneix habitualment amb el P. Superior per assessorar-lo.

³⁹ CONSULTA 29.06.57. En aquells dies, la ciutat era vigilada a les nits pel "vigilant", empleat municipal, que podia obrir els portals de les cases i, atesa la foscor de les escales, fins i tot donava una *espelmeta* per poder pujar al pis.

⁴⁰ CONSULTA 28.02.1949.

⁴¹ CONSULTA 14.11.1945.

3.1. Primer, la restauració del Temple

En el capítol anterior anotàvem les restauracions que s'havien fet els tres anys inicials, de 1939 a 1942⁴². Les recordem.

- Imatge de la Immaculada (2.12.1939); cerimònia de “reconciliació” del temple després del temps que es convertí en magatzem (18.02.1940); capella de St. Josep (daurant novament tot el seu temple⁴³) amb les noves imatges (31.03.1940); altar de St. Ignasi i nou reliquiari de fusta d'eben per a l'Espasa; restauració dels finestrals i de la Cripta (31.07.1940).

Ara afegim les últimes restauracions.

- Trasllat de les *despulles del P. Lluís Ignasi Fiter* (1852-1902) a la capella de la Immaculada. Fou un acte ple d'afecte. El 28.12.1942 la comunitat de la casa, abillada amb manteu, les rebé a la Recepció. Quatre jesuïtes, antics congregants del P. Fiter, les portaren a l'altar major. Diumenge 30, el P. Vergés pronuncià l'oració fúnebre i el P. Provincial presidí el trasllat de la caixa de zenc al sarcòfag de la capella de la Immaculada, obra del congregant, també dels dies del P. Fiter, l'arquitecte Jeroni Martorell i Terrats (28 a 30.11.1942)⁴⁴.
- *Coronació de la nova imatge de la Immaculada*. Enmig del pontifical que celebrà el Sr. Bisbe de Colofon, el P. Provincial li va posar la mateixa corona de plata de l'anterior imatge i l'aurèola de plata (de 7,5 Kg)⁴⁵, reproducció de l'anterior, feta pel congregant, orífex, Sr. Artigues (6.12.1942).
- Instal·lació de *megafonia* (18.02.1943) i nova *instal·lació elèctrica* (1944).
- Nous púlpits de fusta al presbiteri, costejats principalment per les CC MM (1943)⁴⁶.
- Benedicció de la nova *imatge del Sagrat Cor*, que presideix el presbiteri, obra d'Enric Monjo, de 3,30 m. “Ha posat en la talla tot el seu amor i intel·ligència (deia *La Vanguardia* del dia 16) i ha sabut crear una figura plena de majestat i simpatia. L'artista inspirant-se en els trets del rostre del Salvador que conserva la Santa Sindone de Torí, ha modelat una obra mestra” (15.06.1943)⁴⁷.
- Benedicció i col·locació de la *imatge de Maria, Mare del Bell Amor*, patrona de la Congregació d'aquest nom, obra de l'escultor J. Campanyà, a la capella de St. Josep, (30.05.1943)⁴⁸.
- *Grans làmpades* al creuer, a l'altura de l'altar de St. Ignasi i de la porta gran de sortida, de 2,45 m de diàmetre, de bronze daurat. Al mateix temps, les “aranyes” de les capelles de la Immaculada i de St. Josep, i les set llumeneres en els intercolumnis del presbiteri. Disseny del congregant i arquitecte José María Pericas i Morros (06.12.1944)⁴⁹.
- *Retaule d'alabastre de la capella de la Immaculada*, substituïnt el de fusta daurada, coincidint amb els dies del Congrés Internacionals de les CC MM (10.01.1948)⁵⁰.
- Nova i definitiva *urna-reliquiari de l'Espasa de St. Ignasi*. Dirigi la seva confecció l'arquitecte Pedro Cendoya Osoz; “el seu preu no baixà de 25.000 ptes” (dissabte de Glòria 1948)⁵¹.

---

⁴² Cap. 10, 3.2.

⁴³ Una família es va oferir a sufragar el daurat. CONSULTA 2.12.1940.

⁴⁴ Sobre el P. Fiter, vegeu cap. 4 d'aquest llibre. Les cerimònies s'estengueren del 21 al 29 desembre 1942. Exhumades del Cementiri Vell (Poble Nou) foren portades primer al Centre de St. Pere Claver del Clot. Dissabte arribaren a Llúria, a la Capella de la Congregació (Foment de Cultura). Diumenge es portaren en processó a la Residència sobre les espatlles de familiars i congregants de l'època. UDINA, p. 209. NOTICIAS 1942, p. 196.

⁴⁵ Feta “amb les joies donades pels congregants i llurs famílies”. UDINA, p. 210.

⁴⁶ CONSULTA 19.10 i 12.11.1942.

⁴⁷ NOTICIAS 1944, pp. 133-134.

⁴⁸ NOTICIAS 1944, p. 134.

⁴⁹ NOTICIAS 1944, p. 235.

⁵⁰ NOTICIAS 1948, pp. 10-11.

⁵¹ NOTICIAS 1949, p. 112.

- Col·locació del gran *Sant Crist*, entre les dues portes que donen al c. de Casp (abril 1950)⁵².
- A la penúltima capella, banda evangeli, fou posada la nova *imatge de St. Francesc Xavier*. En aquesta capella hi havia estat el Sant Crist (11.03.1950)⁵³.
- Finalment, afegim que les cadires de la nau foren canviades pels bancs actuals, vers el 1947⁵⁴.

Després del Concili es refeu el presbiteri per posar l'altar de cara al poble i se suprimiren les troncs. Els confessionaris que envoltaven la nau, l'absis i la capella del Santíssim, aviat es canviaren per cinc petits despatxos a la capella del Santíssim que poden atendre més familiarment les visites. Al mateix temps, tot el Temple simplificà la seva decoració secundària.

3.2. Una idea agosarada en temps d'autarquia

Congrés Internacional de Congregacions Marianes (29.11 a 7.12.1947)

En ple aïllament d'Espanya, a causa de l'autarquia que promou el Règim i també a causa de l'aïllament d'Espanya decretat per l'ONU⁵⁵, la Congregació de joves de Barcelona va convocar les Congregacions Marianes de 28 països del món. La cloenda reuní 16.000 persones al Palau Nacional de Montjuïc⁵⁶. **(Làmina 10)**

A Espanya, "a totes les ciutats amb universitat hi havia Congregacions universitàries. Es destaquen les de Madrid i Barcelona. A elles pertangueren homes importants, de manera que es pogué dir que la Congregació va formar 'la plana major del nacionalcatolicisme'"⁵⁷. A Espanya hi havia 250.000 congregants (dades any 1944).

La idea nasqué d'una conversa de congregants el dia de la Immaculada de 1946, en sortir de la missa matinerana. Anà madurant i arribà a aquesta convocatòria. El P. Vergés cercà l'aquiescència dels superiors jesuïtes i eclesiàstics, i aprofitant una reunió de *Pax Romana* on era invitada la Congregació, visità Pius XII amb alguns congregants i li exposà la proposta de Congrés, que rebé l'aprovació i una "benedicció efusiva" del pontífex.

El Congrés es reuní durant la novena de la Immaculada de 1947. Estudià els següents temes:

- Vida interior del Congregant; amor a l'Església; la catequesi, obra de formació i apostolat; l'apostolat del congregant universitari; el congregant davant els problemes socials; organització de les CC MM; actualitat de les CC MM.

Les múltiples comissions feren indispensable la traducció simultània, que segons les informacions d'aquells dies, s'utilitzà per primera vegada a Espanya. Fins i tot calgué instal·lar una estafeta

⁵² NOTICIAS 1950, p. 342. Cedit pel "Col·legi Màxim, a petició del P. Guim, perquè fos còmodament venerat pels fidels". CONSULTA 25.03.1945.

⁵³ CONSULTA 30.09.1949. NOTICIAS 1950, p. 342.

⁵⁴ No n'hem sabut trobar referència escrita. Ho deduïm per comparació de fotografies.

⁵⁵ Feia un any que l'ONU exclouïa Espanya d'organismes internacionals i recomanava retirar els ambaixadors.

⁵⁶ MEMORIA del Congreso Internacional de Congregaciones Marianas (volum de 480 pp. i apèndix fotogràfic), (Barcelona 1948). La revista de la Congregació en fa un número especial, ANCORA (Desembre 1947). Vegeu també: ANUARIO 1948 (I), pp. 10-11; UDINA, pp. 252-258.

Països assistents: Andorra, Argentina, Bèlgica, Bolívia, Canadà, Colòmbia, Croàcia, Cuba, El Salvador, Equador, Espanya, USA, Filipines, Gran Bretanya, Guatemala, Holanda, Hongria, Índia, Itàlia, Mèxic, Nicaragua, Polònia, Portugal, Romaniaa, Suïssa, Ucraïna, Veneçuela, Xile.

⁵⁷ REVUELTA, M. *En la España de Franco... (1940-1965)*, a EGIDO, T. (coord.). *Los jesuitas en España y en el mundo hispánico*, (Madrid 2004), p. 385.

de Correus a Llúria 15. La seu operativa era la Residència de Llúria i els locals de la Congregació⁵⁸. La presidència del Congrés la tenien el bisbe de Barcelona Gregorio Modrego, el P. Provincial Cándido Mazón i el P. Manuel Vergés, director de la Congregació. La junta de govern l'encapçalava el nunci Mons. Gaetano Cicognani. El consell executiu el presidia Frederic Udina, foren vicepresidents Josep M. Vilaseca Marçet i Ramon Pintó Oliveras.

S'inaugurà al Palau de la Música, sota la presidència del cardenal de Tarragona i el ministre Martín Artajo. La cloenda, al saló oval del Palau de Montjuic, la presidí el president de les Corts, Esteban Bilbao, hi tingué una de les ponències José M. Pemán i acabà amb un missatge radiofònic en directe del Sant Pare. El total de congressistes arribà a 4.337⁵⁹.

Amb motiu del Congrés, l'altar de la Immaculada, patrona de la Congregació, fou canviat per l'actual d'alabastre, tal com hem indicat.

Dia de la Immaculada, el P. Vergés compleix 25 anys de director

L'endemà de la cloenda del Congrés, el dia de la Immaculada (8.12.1947) al migdia, els congregants festejaren amb molt d'afecte els 25 anys del P. Vergés com a director de la Congregació i se li regalà en recordança un calze obrat pel congregant argenter Josep Artigues, d'or i plata, esmalts, figures i pedres precioses. El sant Pare havia aprofitat l'avinentesa del Congrés per felicitar-lo en l'acte d'inauguració al Palau de la Música.

3.3. Opus Dei i Congregacions Marianes. Un conflicte dolorós que marcarà molts anys

“Eren els anys en què les Congregacions procuraven afirmar la seva identitat davant una absorbent Acció Catòlica i en els que sorgiren petits disgustos amb l'emergent Opus Dei, el proselitisme del qual atragué a les seves files alguns congregants destacats” (Manuel Revuelta)⁶⁰.

Després de la Guerra l'Opus apareixia com una nova proposta d'espiritualitat laical, apassionant per a molts joves. Formulava la santificació des del dia a dia, des de la quotidianitat, el “valor diví de l'humà”⁶¹. Partia de la base que qualsevol persona, independentment de la seva ocupació o posició social, podia assolir la santedat a través del seu viure quotidià⁶². L'Opus ofería a la flor i nata de la “joventut burgesa i intel·lectual un marc i una mística més atractius que no pas els jesuïtes o la Falange”⁶³.

---

⁵⁸ La Residència de Llúria acollí molts hostes congressistes, provincials, directors de CC MM, etc. Hi hagué dies que els invitats a taula passaren de vint, calgué crear cambres provisionals. El 30.11.1947 el ministre d'affers estrangers, Alberto Martín Artajo, va tenir una llarga i confidencial conversa amb la comunitat a la Biblioteca. El dia 7.12.1947 els jesuïtes congressistes, aplegats amb les dues comunitats de Llúria i Casp, feren un àpat celebratiu als menjadors del col·legi, presidits pel president de les Corts Esteban Bilbao, el poeta J. M. Pemán i els bisbes de Barcelona, Vic i Solsona.

⁵⁹ MEMORIA, p. 129.

⁶⁰ REVUELTA, pp. 385-386.

⁶¹ Títol d'un llibre posterior de Jesús Urteaga, publicat el 1968.

⁶² Dues citacions de *Camí*, entre moltes: “Déu ens espera cada dia. En els despatxos, en les aules, en els tallers, en els camps, en les tasques de la llar... a cada instant, el cristià troba l'ocasió de viure intensament la seva fe” (742), “No hi ha cap altra virtut com la del treball: aquest és l'instrument de perfecció per a l'home” (706). Els congregants, des de l'espiritualitat dels *Exercicis* de Sant Ignasi, es podien trobar molt a gust amb aquestes reflexions d'Escrivà.

⁶³ GALLO, Max. *Histoire de l'Espagne franquiste*. Citat per ESTRUCH, Joan. *L'Opus Dei i les seves paradoxes: un estudi sociològic*. (Barcelona 1993), p. 191.

El P. Escrivà de Balaguer engrescava amb un to jove i desimbolt, omplia de gosadia els seus seguidors: “Adotzenar-te? Tu... un de tants!? Si has nascut per a cabdill! Entre nosaltres no hi ha lloc per als tebis. Humilia’t i Crist et tornarà a encendre amb focs d’Amor”⁶⁴. Enmig del model d’església d’aquells anys, on els laics tendien a ser considerats de segona categoria, la valoració de l’espiritualitat laical resultava innovadora. Perillosa...? Alguns recelaren que posava en dubte l’excel·lència de la vocació religiosa i sacerdotal.

Afany de ser presència en els cercles universitaris, intel·lectuals i de govern

Els joves de l’Opus i els de les Congregacions es descobriren rivals, cercant incidència, en nom de Crist, en els mateixos espais.

“Per arribar a entendre la història..., de les tempestuoses relacions entre la Companyia de Jesús i l’Opus Dei, ens sembla que cal partir imprescindiblement de la base del paral·lelisme i de la competència entre ambdues institucions. *Paral·lelisme i competència...* de fet hi ha competència entre l’una i l’altra, precisament, de tant que s’assemblen, alhora que llur profund paral·lelisme no podia conduir sinó a un enfrontament radical...”⁶⁵.

L’Opus està preocupat, igual que els jesuïtes, per “la formació de selectes”, perquè el cristianisme incideixi en les estructures de la societat. Els joves de l’Opus es manifestaven com un grup d’amics que maldava per recristianitzar la Universitat, que perseguia fer una Espanya catòlica de veritat i, el dia de demà, ocupar alts llocs de la societat⁶⁶.

Proselitisme i expulsions de congregants

Molt aviat, joves valuosos de les Congregacions Marianes foren captats per l’Obra. Sobretot a Madrid i Barcelona, però també a València, Saragossa, etc. Ho portaren en secret, mentre continuaven membres actius de la Congregació i no faltaven als seus “Actes de Congregació” setmanals.

A la *Congregació de Madrid*, el director, P. Ángel Carrillo de Albornoz⁶⁷, afirmava als seus joves que l’Opus Dei era una societat secreta, herètica i d’encuny maçònic. Escrivà volgué trobar-se amb Carrillo, i arribaren a l’acord de comunicar-se qualsevol crítica de l’una i de l’altra institució.

El desembre de 1940 les discòrdies arribaren també a la *Congregació de Barcelona*⁶⁸. Alguns congregants eren invitats a pertànyer a la nova associació. El secretisme, potser explicable en aquells inicis, era profund. El P. Vergés amb insinuacions i al·lusions a les plàtiques als congregants,

---

⁶⁴ Camí, n. 16.

⁶⁵ ESTRUCH, p. 183. Val la pena consultar tota la resta del lúcid cap. 3, pp. 182-199, on estudia les relacions Opus i Congregacions Marianes als anys quaranta.

⁶⁶ Les seves Constitucions diran que, “un dels mitjans d’apostolat el constitueixen els càrrecs públics, particularment aquells que suposen l’exercici d’una certa direcció; i per aconseguir-ho cal que els seus membres excel·leixin professionalment i es preocupin de l’adquisició d’una formació científica”.

A Madrid, l’*Asociación Católica Nacional de Propagandistas* (ACNP), nascuda de les Congregacions Marianes, cercava quelcom similar, la càtedra universitària, els òrgans decisoris de l’Estat, els consells d’administració o la direcció de grans empreses, la incorporació a l’alt funcionariat... Podeu veure el llibre del jesuïta, P. Ángel Ayala, fundador de l’ACNP, *Formación de selectos*. ESTRUCH detalla bé aquestes similituds, vegeu-ne especialment, pp. 192, 196 i 198. Alguns congregants catalans hi estaven ben relacionats i actius, com el mateix Prefecte de la Congregació d’aquells anys, el jove advocat de l’estat Josep M. Vilaseca Marcet. Vegeu també Jordi AMAT. *Un país a l’ombra. Vida de Josep Maria Vilaseca Marcet*, per exemple, pp. 86 ss., 113 ss.

⁶⁷ N’hem parlat al cap. 10, 5.6, nota 82.

⁶⁸ Vegeu el relat que en fa UDINA, pp. 205-207.

cercava incidir en el problema. Els interessats, tanmateix, no es donaven per al·ludits i continuaven cercant adeptes. Enmig del secretisme dels uns dels altres, la Congregació maldava per descobrir els membres o simpatitzants de l'obra⁶⁹. En vista de l'augment del proselitisme, es prengué la resolució d'aplicar l'article 28 de les regles (que prescrivia que el congregant no havia de pertànyer al mateix temps a altres associacions similars).

En virtut d'aquesta reglamentació, el diumenge 20 d'abril de 1941 i en dies posteriors, foren donats de baixa de la Congregació sis congregants, pel fet de sembrar dissensions amb el seu proselitisme i per pertànyer simultàniament a una altra entitat religiosa. La Junta de govern havia aprovat unànimement la resolució del P. Vergés.

El *primer expulsat* fou el jove metge Alfons Balcells Gorina⁷⁰. Abans de l'acte de Congregació del tercer diumenge d'abril de 1941⁷¹, el P. Director el va cridar fora de la capella: "Quedes expulsat de la Congregació". Alfons Balcells comenta a les seves memòries: "Jo no sospitava ni de lluny una cosa com aquella. No em feia càrrec del que passava, i vaig intentar contestar: 'Pare, Pare... No entenc...' Ell va repetir: 'Quedes expulsat de la Congregació, per traïdor i per Judes a la Congregació!'. M'assenyalà la porta, i me'n vaig anar"⁷². **(Làmina 11)**

Aquell diumenge el P. Vergés predicà una dura homilia⁷³ als congregants on criticava obertament la "nova espiritualitat" i les seves maneres de fer. Posteriorment, el P. Vergés volgué rectificar en públic la seva dura condemna⁷⁴.

El P. Vergés confessava per carta a Frederic Udina (29.04.1941) que havia hagut de beure una fel molt amarga amb l'expulsió de sis estimadíssims congregants, als que forçosament en seguiran alguns més⁷⁵.

Són uns episodis que, per una banda i l'altra, feriren per llargs anys ambdues institucions, a més de les diferències ideològiques que amb els anys s'anaren accentuant.

---

⁶⁹ L'Opus llogà la meitat del principal de Balmes 62, que anomenaren "El Palau" perquè inicialment era força esgavellat. Els congregants l'espieren, des d'un bar proper, per descobrir els congregants que hi pujaven. El pis estava llogat precisament a nom d'Alfons Balcells, que no era de l'Opus, només simpatitzant, perquè tenia la carrera acabada i semblava més idoni que els altres per a gestionar el lloguer.

⁷⁰ Alfons Balcells Gorina (Barcelona, 1915-2002) fou Catedràtic de Patologia General, Rector de la Universitat de Salamanca i membre de la Reial Acadèmia de Medicina. Mestre de nombroses generacions de metges, germà de l'arquitecte que bastí el Col·legi Màxim de Sant Cugat. En el seu llibre *Memòria Ingènua* (edició catalana, Barcelona, 2005), explica aquests anys, i la seva expulsió de la Congregació.

Altres congregants que es feren de l'Opus són: Rafael Termes, Raimon Panikkar, Joan Baptista Torelló, Laureà López Rodó, Ramon Guardans, etc. (Vegeu: <https://opusdei.org/ca-es/article/inici-de-la-labor-de-l-opus-dei-a-barcelona/>).

⁷¹ Balcells parla de febrer.

⁷² El mateix A. Balcells ho explica, amb llenguatge amable, fugint d'agressivitats, en el cap. 5 de *Memòria Ingènua*. "Aquell sant baró tan alt i fort, ferm, imposant d'aspecte i de veu, em va dir molt poques paraules, tallants i en veu alta, de manera que les van sentir els que en aquells moments entraven a la capella".

⁷³ Tocava aquell diumenge la paràbola del blat i del jull, el P. Vergés digué: "Havien vingut uns desconeguts, que volien pescar en predi d'altri". Afirmà que "li constava que hi havia gent de la Congregació ficada en allò, que els ho havia preguntat i ho havien negat". I afegí que "tots els congregants que anaven pel local del c. Balmes 62, [primer local de l'Opus], pertanguessin o no a l'associació de la qual parlava, quedaven expulsats de la Congregació".

⁷⁴ "Qui té boca, s'equivoca. Això és el que he pensat sempre. I el pare Vergés va tenir senzillament un mal moment, uns dies dolents. A tothom li pot passar. Va actuar de bona fe, com deia, i basant-se en informacions de gent que fins aleshores mereixien tota la seva confiança. El fet és que després va rectificar, i això és l'important. Rectificar és de savis. El pare Vergés era un sant baró, repetim-ho, que va tenir un mal dia i que després va saber fer marxa enrere, la qual cosa l'honora encara més", escriu Alfons Balcells en el cap. 5 de *Memòria Ingènua*.

⁷⁵ UDINA, p. 348. Aquells dies era prefecte de la Congregació Josep Maria Vilaseca Marcet. El seu biògraf Jordi AMAT. *Un país a l'ombra. Vida de Josep Maria Vilaseca Marcet*, pp. 57-61, recull també aquell 16 de febrer de 1941 i les diferents expulsions de congregants.

3.4. L'Apostolat de l'Oració (AO). El P. Ramon Orlandis

De l'AO n'hem parlat a bastament, però a Llúria rebé una bona embranzida amb l'arribada el 1921 del P. Ramon Orlandis i la seva direcció fins al 1953. La Companyia, ho hem vist⁷⁶, promoci-ona arreu l'AO, una manera d'interiorització de la fe i del compromís cristià, que resulta més pro-pera, per a un gran públic, que les Congregacions Marianes.

Només a la *seu de Llúria* el grup d'homes sumava 2.600 socis, agrupats en 235 grups (cors)⁷⁷. En aquests anys el P. Orlandis n'és l'ànima, i té la capacitat de posar-hi seriosa fondària teològica. El grup femení era format per 5.600 persones, coordinades per 270 zeladores (radicat també a l'es-glésia de Casp 27 i amb local propi a Via Laietana 105); en aquells dies el seu consiliari era el P. J. M. Murall.

El *Secretariat diocesà* de l'AO radicava també a Llúria. La seva comesa, coordinació de tots els grups diocesans, subministrant materials, cartells..., promocionant noves seus a parròquies i col·le-gis, etc. Té cura de l'edició d'un butlletí per ajudar els promotors locals, i promou dos programes de ràdio: *La voz de la cruzada* i *El programa del Sagrado Corazón en las Ondas* (a través de Ràdio Vaticana i 26 altres emissores espanyoles).

P. Ramon Orlandis i Despuig (Palma de Mallorca 1873, Sant Cugat del Vallès 1958)

Un Jesuïta savi amb gran capacitat de lideratge espiritual i intel·lectual. D'antiga estirp nobiliària mallorquina, nebot del provincial jesuïta P. Marià Orlandis (1871-1876)⁷⁸ i germà del poeta Pere Orlandis, ell mateix freqüentava les tertúlies d'Antoni i Miquel Alcover i Miquel Costa i Llobera, que li apreciaven els seus dots poètics.

Entrà a la Companyia a Veruela, llicenciat ja a Deusto amb "excel·lents" en filosofia i lletres i en dret (1895). Acabada la formació, fou professor de teologia dels sagraments. Per motius de salut se n'hagué de retirar, i al cap d'un any (1921) fou destinat a Llúria, on romangué sempre, envigorint l'Apostolat de l'Oració, atenent els ministeris de l'església (al seu confessionari hi acudia un amplís-sim sector de la societat barcelonina en les llargues hores que hi dedicava), donant Exercicis i escri-vint-ne articles especialitzats, especialment a la revista *Manresa*. Durant la *Dissolució*, com tants altres companys, anà passant de casa en casa, i vestit de seglar no deixà d'exercir de capellà. Esti-gué uns pocs dies empresonat a la Model, fins que un anarquista es mogué per alliberar-lo.

Schola Cordis Iesu. El P. Orlandis i un grup de zeladors de l'AO, constituïren un àmbit d'estudi per als seus membres, joves universitaris i intel·lectuals. Les seves trobades estudiaven la devoció al Sagrat Cor, atenent els seus aspectes filosòfics, teològics, històrics i ascètics. La *Schola Cordis* disposava d'una gran biblioteca especialitzada de 20.000 volums (any 1952). En el seu si nasqué la revista *Cristiandad*. Orlandis és considerat com un dels fundadors de l'Escola tomista de Barcelona, per la seva influència magisterial sobre alguns dels seus exponents, com els catedràtics Jaume Bo-fill i Francesc Canals.

---

⁷⁶ En comencem a parlar al Cap. 5, 4.4.

⁷⁷ NOTICIAS 1953, pp. 56-57.

⁷⁸ Vegeu Cap. 6, 2.

3.5. Un llarg elenc d'activitats pastorals

Al costat de les activitats ordinàries (l'església, congregacions marianes, apostolat de l'oració, exercicis, direcció espiritual, consultes, predicació...) que ara no tornarem a ressenyar⁷⁹, impressiona una mena de llarga "memòria d'activitats" de 1952⁸⁰, que recull detalladament tota la feina pastoral dels jesuïtes de la Residència. **(Làmines 12 i 13)**

En fem un resum a l'*Annex* de final d'aquest cap. 11.

Comprovarem que l'*accent* està posat en tot el que fa a la *personalització* de la fe (una fe adulta, formada, responsable) i veurem que palesa un fort interès per la *caritat* (tant la beneficència concreta, com la promoció de serveis en els mons populars, de barraques, pobresa, marginació).

Ara tot esdevé més fàcil que abans de la República, quan el catolicisme ha esdevingut garant del sistema polític i social. La Companyia espanyola no està preparada encara per ensumar el "canvi d'estructures", ni el canvi de paradigma, que abans de quinze anys, farà *trontollar* aquest model.

4. EPÍLEG. LES ACABALLES DEL MODEL NACIONALCATÒLIC

4.1. Entrellucant un nou model... *Benvingut!*

En començar la dècada dels seixanta, el model social i religiós vigent continua amb plena vitalitat, però ja s'han escolat nous plantejaments i paradigmes, que lentament l'aniran aparquant del tot.

L'església espanyola, i en el nostre cas, els jesuïtes i les seves institucions, han estat durant el primer franquisme, "estructures d'estat", de l'estat nacionalcatòlic. A poc a poc aquestes "estructures" a molts els van resultant, primer incòmodes i de seguida ingrates i contradictòries amb la missió cristiana que volen servir.

Força jesuïtes, bona part dels estudiants i dels sacerdots joves, i persones dels seus entorns (joves, Congregacions, Col·legis...) van copsant, amb satisfacció i alguna perplexitat, que els *fonaments trontollen*⁸¹.

Això fa olor de floridura, obriu les finestres i que entri aire fresc

En el canvi de dècada, el nou papa Joan XXIII encarna una cosmovisió i una eclesiologia ben diferent feta de diàleg amb el món, i demana que l'església s'airegi. "Vull obrir àmpliament les finestres de l'Església, amb la finalitat que puguem veure el que passa a l'exterior, i que el món pugui veure el que passa a l'interior de l'Església".

⁷⁹ Ho hem fet d'alguna manera en els paràgrafs anteriors, i és del tot anàloga a la que ja hem explicat en els capítols anteriors. Valgui, tanmateix, recollir una dada estadística significativa: el nombre de les comunions repartides a l'Església l'any 1952 fou de 418.000 (que farien una mitjana de 1.145 comunions al dia).

⁸⁰ NOTICIAS 1953, pp. 56-62 i 119-124.

⁸¹ Utilitzant el títol del llibre molt estimat en els anys seixanta, del teòleg protestant TILLICH, Paul. *Els fonaments trontollen* (Esplugues del Llobregat 1967).

Els pocs anys del seu pontificat foren una sacsejada de l'Esperit que obre portes i finestres i omple de noves creativitats. "Hem de treure la pols imperial que s'ha acumulat damunt el tron de sant Pere des de Constantí"⁸². **(Làmina 15)**

La Companyia viurà amb gran entusiasme, i amb contradiccions i resistències, l'extraordinari espoli de moltes "formes" de l'època anterior. Les Congregacions Generals, el nou generalat del P. Arupe, i entre nosaltres, les Assemblees de la Província de Catalunya, els nous equips provincials, les reestructuracions a cop ben doloroses de la missió... miraran de ser fidels a l'Esperit. Mentre alguns jesuïtes pensaran que Companyia traeix la seva espiritualitat, fins a arribar, en alguns sectors d'Espanya, a voler crear una *Vera Companyia*, segons ells, fidel als orígens.

D'aquest lent espoli que va fer patir a tots, avancem-ne tan sols dos exemples.

4.2. Els grans edificis icònics, Sant Cugat, Raimat, Fòrum Vergés... van fent fallida

Sant Cugat es va inaugurar l'octubre del 1949; abans de vint anys, el curs 1967-68, ja començaren a marxar-ne els primers grups de filòsofs que traslladaren la seva comunitat a tres pisos de l'Hospitalet. *Raimat* inaugurarà la primera part de l'edifici el novembre de 1953; al cap de deu anys, el curs 1962-1963, el juniors de segon són traslladats al juniorat d'Aranjuez, i a l'any següent ja hi aniran tots els juniors Tarraconenses. *Fòrum Vergés*, el trasllat de les Congregacions fou l'octubre de 1954; després d'una gran embranzida i de la capacitat renovadora, al cap de 20 anys el local fou venut, mentre les Congregacions es traslladaven a un nou edifici veí, més àgil per a les activitats i serveis d'aquells dies.

Tots aquells immensos edificis havien estat creats per "durar", car es partia de la base que el model eclesiàstic i social del moment era "durador"⁸³.

4.3. Nombre de vocacions, canvi de cicle

De l'esclat dels anys quaranta, en poc temps es passa a la disminució dels seixanta. Els 124 novicis de l'any 1951 es van reduint:

– any 1956: 92 novicis / 1960: 70 novicis / 1963: 37 novicis / 1967: 15 novicis⁸⁴.

El curs 1969-1970 es manté tancat provisionalment el Noviciat i es cerquen noves formes i noves ubicacions per aquesta primera formació dels jesuïtes.

4.4. Resumint. Alguns accents d'aquests vint anys

Han passat vint anys des del 26 de gener de 1939. La Companyia ha *recuperat* la situació anterior a la Dissolució de 1932 i l'ha ampliat comptant també amb les facilitats que el nou règim ha promogut. Han estat dues dècades d'un *creixement* del nombre de jesuïtes mai vist, que ha

---

⁸² Vegeu, per exemple: CODINA, V. *Fa 50 anys hi va haver un Concili*, a *Quaderns Cristianisme i Justícia*, n. 182, p. 10. FESQUET, H. *Les floretes del Papa Joan*, p. 161 (Barcelona 1964).

⁸³ A la mateixa època la Companyia d'Espanya va bastir o reconstruir grans edificis: Universitat de Comillas (Madrid), Facultat de Filosofia a Alcalà, Facultat de Teologia de Granada, Noviciat de Villagarcía de Campos (Valladolid), etc. També moltes diòcesis espanyoles es veien obligades a aixecar grans seminaris per acollir les vocacions.

⁸⁴ Recordeu també que a partir de 1951 els novicis són exclusivament de Catalunya, i que cada any s'envien un parell de novicis al Noviciat de la Viceprovíncia de Bolívia.

comportat la necessària edificació de grans immobles. El model *nacionalcatòlic* s'ha viscut en plenitud; mai l'Església i la Companyia s'havien trobat amb tantes facilitats per a dur endavant la seva missió.

Han estat dues dècades en què Barcelona ha rebut una *allau extraordinària de migrants* vinguts d'arreu d'Espanya. Els "altres catalans" foren un profund canvi de la fesomia de la Ciutat i de la seva àrea metropolitana.

La *vida religiosa* de les comunitats, refetes després dels vuit anys de Dissolució, gaudeix de fort nivell espiritual i missioner, per bé que arrossegui estructures comunitàries de tarannà un xic "conventual", que quedaran qüestionades ben aviat en els pròxims anys. La gran quantitat de jesuïtes i la *seriositat de la formació* rebuda propiciaran l'esperit crític que mostraran els capítols següents.

La "missió de la Companyia" (com sempre, tanmateix...!) ha estat ajudada per un *nombre important de seglars*, alguns d'ells de gran qualificació, que amb la seva dedicació, creativitat i responsabilitat han fet possibles una bona part de les "missions" de la Companyia. Ho palesen, entre d'altres, les CC MM amb totes les seves obres, l'AO, l'OEP, etc. No se li donava encara el nom de "missió compartida" (com veurem en els capítols següents), però ben segur que s'hi escauria.

ANNEX

CAL SUMAR ENCARA MÚLTIPLES ACTIVITATS MÉS DE LA RESIDÈNCIA

Impressiona una llarga “memòria d’activitats” de 1952, que recull detalladament la feina pastoral dels jesuïtes de la Residència: *Breu idea de les organitzacions que dirigeixen els Pares d’aquesta Residència*⁸⁵. En fem un resum, i a vegades hi afegim dades d’anys anteriors.

1. Exercicis i Missions Populars

En primer lloc cal fer esment dels Exercicis de Sant Ignasi, que el 1948 festejaren el *Quart Centenari* de la seva aprovació⁸⁶. Tots aquests anys, són múltiples les formes d’Exercicis i de públics ressenyats en la “memòria” que recollim. Des d’Exercicis adreçats a professionals per especialitats, professors d’escola..., fins a obrers de fàbriques. Son habituals a les parròquies les propostes massives d’Exercicis predicats. Ressenyem tres dades.

– L’*Obra d’Exercicis Parroquials* (OEP) que tan brillantment havia actuat en els anys vint, ara a la dècada dels quaranta ha convocat 50.000 homes de totes les classes socials en tandes en total recés. Les *Lligues de Perseverança* estan establertes a 120 parròquies de Barcelona. La revista *Perseverancia* arriba a una tirada de 7.000 exemplars, i l’Assemblea anual convocava a 3.000 assistents (1952). Radica a *Balmesiana* i la dirigeix el P. Guillem Nadal.

– Cal remarcar les moltes tandes d’*Exercicis a obrers* de fàbriques, “descristianitzats o amb religió superficial”, als quals els seus amos ofereixen cinc dies d’Exercicis en recés, pagats per l’empresa i sense cap descompte salarial.

– A les *Missions Populars* els ha arribat un temps auri. Des del secretariat diocesà (ubicat a la *Balmesiana* i dirigit ara pel P. Tarré), es fomenten a Catalunya i Balears, fortes injeccions populars de cristianisme a viles, pobles i ciutats, dies d’intens renovellament. Fins al 1953 havien ajudat 1.700 parròquies de Catalunya i les Illes. La Missió de 1961 a Barcelona fou predicada per 840 missioners (dels quals 140 eren jesuïtes vinguts de diverses parts d’Espanya).

2. Col·legis i escoles

Resulta sorprenent descobrir, al costat de les escoles clàssiques, tota una altra sèrie d’escoles, petites i grans, impulsades o animades per jesuïtes de Llúria. En tot cas, mostra que aquella Companyia maldava per sortir a l’encontre de la severa deficiència de llocs escolars, en bona part als barris massa atapeïts de la contínua immigració des de contrades empobrides d’Espanya.

– A la mateixa Residència de Llúria 13, el *Col·legi de St. Estanislau* de l’Escolania de l’Església. Adreçat a una quarantena de nois que atenen els serveis litúrgics de l’església i reben educació gratuïta de cultura general o de batxillerat, i de música gregoriana i polifònica sota el magisteri del P. Massana. A l’estiu poden gaudir d’unes vacances fora de Barcelona. Aquesta mínima escoleta anirà evolucionant, fins a l’actual *Col·legi Jesuïtes Gràcia*.

– *Escola nocturna del Sagrat Cor per a obreres*. Acabada la guerra, ben aviat, el P. Arnau va promoure una escola per a noies al Passatge del Crèdit. La Memòria de 1943 ja parlava de 139 alumnes i de les seves visites culturals i recreatives, del servei de farmaciola que registrava 350 serveis gratuïts, amb algunes visites de metges amics. L’Escola havia portat 37 alumnes a la colònia d’estiu d’Aiguafreda. Entre les alumnes hi hagué dues vocacions religioses. Dirigeixen els PP. Superior, Arnau i Pascual. Les despeses globals d’aquell any pujaren a 13.536,35 ptes.

– *Obra de Cristianització i Perseverança per a Obreres*. El P. Vergés n’era consiliari. Té una escola nocturna central a Casp 68 (amb 150 alumnes i 50 aspirants), les escoles del Poble Nou (120 alumnes i 90 aspirants), Santa Teresina a Hostafrancs (50 alumnes). L’escola que té a l’Hospitalet (100

⁸⁵ NOTICIAS 1953, pp. 56-62 i 119-124.

⁸⁶ RIERA, *Manresa Ignasiana*, pp. 188-189.

alumnes), en el seu saló PAX ofereix instrucció religiosa a 200 matrimonis obrers, sessions recreatives per a 400 obreres i disposa d'una casa a Viladrau on les obreres fan d'Exercicis i poden passar 15 dies de vacances, en diversos tornos.

– *Col·legi Sagrat Cor Gràcia* (c. Encarnació, 49). El dirigeix el P. Pere Traveria. Escola diürna, 300 nens; nocturna d'ensenyament tèxtil, 40 joves (les pràctiques les fan a l'Escola Industrial). Aquesta obra de caràcter obrer, en els dies festius deixa el seu aspecte escolar i esdevé veritable "casa del poble": pares de família porten un grup escènic, orfeó, bar, seccions de jocs de saló, etc.

– *Patronat de Maria Immaculada i St. Ignasi de Loiola* (Fundació Rosés). El P. Superior de la Residència és el president del Patronat. La dirigeix el P. Francisco Bona. Depèn de les Gnes. Carmelites Vedrunes. Atén 365 nenes (més les nocturnes). Tenen establerta l'Acció Catòlica, l'Apostolat de l'Oració, la Croadà eucarística, un rober, catecismes, etc.

3. Obres de Propaganda

Una Província jesuïta en plena expansió, va creant tota una sèrie de serveis d'informació. Més endavant molts d'ells constituïran el *Secretariat de Missions i Propaganda* (1956).

– *Revista Jesuitas*. La Província Tarraconense crea per als seus familiars, benefactors i amics una revista bimensual, de 36 pàgines, que informa de les obres de la Companyia. La dirigeix el P. Soci, i el P. Antoni Ribó té cura de les fotografies i de la direcció artística.

– *Servei de Premsa S.I.*, amb un informatiu mensual per ajudar les revistes de la Província, dels col·legis, CC MM, etc., amb una tirada de 200 còpies. Dirigeix el P. Eduard Pascual.

– *Secretariat de la Missió de Bombai*. El dirigeix el P. August Domènech. Edita el butlletí *Bombay* (que porta el P. Rey-Stolle), amb una tirada de 10.000 exemplars al mes.

– *Lliga pro vocacions*, per promoure la pregària per les vocacions. Compta amb 600 socis seglars i

224 comunitats religioses. Dintre de la Lliga hi ha la *secció de mares de jesuïtes* amb la comesa de pregar per les vocacions i d'ajudar els robbers de les cases de formació. Dirigeix el P. Eduard Pascual.

– Al mateix temps, les fortes dificultats econòmiques, impulsen l'associació *HERCO (Germanat de Cooperadors de la Companyia)*, per ajudar les cases de formació dels jesuïtes. Compta amb 850 cooperadors (any 1953). Dirigeix el P. Josep Mundó.

– Al redós de la *Lliga del Santíssim Nom de Jesús*⁸⁷, en els seus locals de Via Laietana 108 i promogudes pel mateix P. Josep Planas, neixen l'*Obra Cultural* i l'*Editorial Victoria Grafica, S. A.* que pretenen el màxim d'apostolat gràcies a la premsa⁸⁸.

– I des de la Congregació Mariana de casats (Purificació), es publica la *Guia del Catòlico*, quinzenal, amb una tirada anual superior als 1.500 exemplars. Procura orientar sobre llibres, espectacles, activitats culturals, esportives, religioses, etc.

4. Obres socials i de beneficència

Els jesuïtes de la Comunitat de Llúria tenen relació amb tota una sèrie d'obres de beneficència i socials, algunes de les quals ja han quedat presentades en paràgrafs anteriors. A més, les diverses Congregacions Marianes de la casa n'han creat una bona munió que hem ressenyat en el seu moment. Ara hi afegim encara les següents col·laboracions.

– El Consiliari del *Consell diocesà de les Conferències de St. Vicenç de Paül* és el P. Narcís Anglada, superior de Llúria. En moments de tanta precarietat, la recaptació diocesana de 1952 arribà a dos milions i mig de ptes.

– *L'Apostolat dels Malalts*. És una obra mundial fundada a Holanda, a Llúria hi ha el secretariat espanyol, portat pel P. Pau Sedó. La seva publicació mensual arriba a 7.311 malalts. A Barcelona promou la missa radiada per a malalts els diumenges, emesa des de la nostra Església i solemnitzada amb la intervenció de l'Escolania.

– *Institució de Sta. Eulàlia*. Fundada per la Sra. Maria Raventós i Fatjó⁸⁹. La seva finalitat és la

⁸⁷ N'hem parlat al Cap. 8, 6,4.

⁸⁸ Citem: el setmanal *Hoja Cultural*, amb una tirada de 4.700.000 exemplars (any 1952), la revista *Faro*, per a obrers (72.000 exemplars), el calendari mural (24 x 46 cm.) antiblasfem (tirada anual de 77.000 exemplars), els

llibres *Jesucristo*, vida de Jesús del P. Andrés Fernández (amb una tirada de 9.000 exemplars), *¿Protestante?*, del P. Jesús Simón (3a edició de 15.000), etc. Més endavant es crearà la Llibreria Urquinaona, al c. de Llúria 2.

⁸⁹ N'hem parlat, car la Sra. Maria Raventós va ser la

rehabilitació de nenes de 12 a 30 anys. Ofereix residència i escola i atén les mares i els seus infants. L'assessor religiós (1953) és el P. José C. Sola.

– *Obres benèfiques del Municipi de Barcelona*. El P. Josep Savall és l'assessor religiós de les institucions benèfiques de l'Ajuntament.

5. Congregacions Marianes i Associacions

Convé ressenyar, en primer lloc, la Congregació de mares de família. Rep el nom de *Maria Mare del Bell Amor i St. Josep* ("Unió Espiritual de Mares Catòliques al Servei de Crist"), erigida a l'església de Casp. L'any 1952 comptava amb unes 368 mares. La presentem breument.

– El 1940 "unes quantes germanes, casades totes i amb fills petits, sentien ànsies d'una vida cristiana més intensa... i volien treballar en la recristianització de les mares de família". Fou impulsor dels seus desigs el P. Romà Bassols. Començaren amb uns Exercicis (1940) que feren 24 mares (7 de les quals criaven llurs fills, "deixats aquells dies amb gent de confiança"). Aviat (1944) a la capella de St. Josep de l'Església de Casp hi posaran una bella imatge de *Maria Mare del Bell Amor*. (Làmina 14)

La Congregació havia creat un *Catecisme* amb 50 mares, que eren instruïdes en la fe i fins i tot se les preparava per a fer Exercicis. Mantenia un Rober de canastres per a nounats pobres. Fins al 1945 ja havia promogut 26 tandes d'Exercicis, amb assistència de 316 mares de totes les classes socials⁹⁰.

Afegim també altres congregacions per a *col·lectius* concrets: juristes, criades de la llar, joves amb inquietuds missionals, mestres, universitàries, col·legis, etc.

– Congregació de *Juristes*, formada per uns seixanta professionals, la dirigeix el mateix P. Vergés i es reuneixen a Llúria 15. Congregació de *Criades*, erigida al convent de les religioses Reparadores (Casp 51), la porta el P. Andreu Reig. Congregació de noies i senyores amb preocupació *per les missions*, 320 congregants, dirigeix el P. August Domènech.

---

donant de la finca de Raimat. Epígraf 1,5.

⁹⁰ NOTICIAS 1942, p. 52; 1945, p. 357. La Congregació edità un llibre de 76 pàgines, escrit pel P. F. Puig, on en set capítols va proposant l'ideal de la família i la mare cristiana (Barcelona 1944).

⁹¹ Col·legi Assumpció (c. Dolcet) / Col·legi Esclaves del

– El P. Antoni Castro havia estat el director de les Congregacions de *Mestres* al convent de les Reparadores; de la d'alumnes i exalumnes de les *Dames Negres* (Avenir 27) i de les *Universitàries* de Mater Salvatoris (Ganduxer 59).

– A més, jesuïtes de Llúria són consiliaris de Congregacions Marianes de múltiples col·legis i institucions⁹¹, cada una d'elles amb la seva forta activitat espiritual i social. Una bona part d'elles són assessorades o dirigides pel P. Antoni Esteve.

Al costat de les Congregacions hi hem de sumar altres diverses associacions religioses relacionades amb els jesuïtes de Llúria.

– *Germandat dels Sts. Cosme i Damià*, de la qual en fou consiliari fins a la mort el metge P. Antoni Castro. Convoca 450 metges i farmacèutics i 300 infermeres i uns 80 estudiants de medicina. Té local al c. Provença 269. Es preocupa de la reflexió i l'estudi mèdics, imparteix conferències científiques, curssets, i al mateix temps ofereix Exercicis Espirituals als seus associats.

– *Confraria per a enginyers, tècnics i obrers d'obres públiques*, amb el nom de "Santo Domingo de la Calzada", formada per una cinquantena persones i dirigida pel P. Antoni Udina.

– La *Croada Eucarística*, establerta canònicament amb caràcter diocesà i dirigida pel P. Bona. Està establerta en 400 Centres (col·legis, catecismes, centres parroquials, etc.). Acull més de 50.000 infants. "Prega, combrega, sacrifica't, sigues apòstol", era lema seu.

– *Creuada catòlica contra la infiltració protestant*, promoguda per la Congregació de la Purificació. Té cura de repartir propaganda als barris on hi ha nuclis protestants⁹².

– Cal ressenyar també que les Congregacions, a causa un cop més de les dificultats d'espais esportius a Llúria-Casp, crearen *Instal·lacions Esportives*, S. A., amb seu a Ausiàs Marc 21, pral. La seva intenció era constituir un gran centre esportiu clarament catòlic. Les pistes eren situades al passatge Lucà, entre Balmes i Putxet, al costat tenien prevista una *Escola Catòlica d'Esports de Barcelona*.

Sagrat Cor (Rbla. Catalunya) / Carmelites de la Caritat, Vedruna (Major de Gràcia) / Cardenal Spínola / Sagrat Cor (Diputació) / Institució Teresiana, a l'Institut Social de la Dona (Av. Catedral).

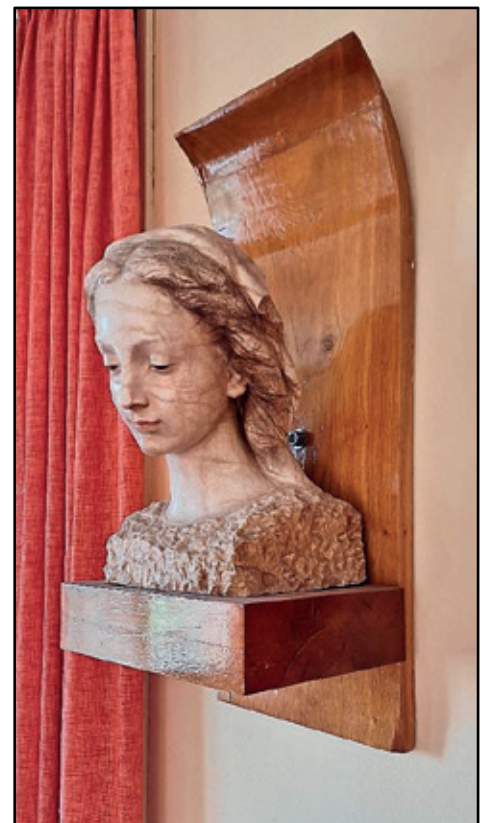
⁹² NOTICIAS 1953, p. 119.

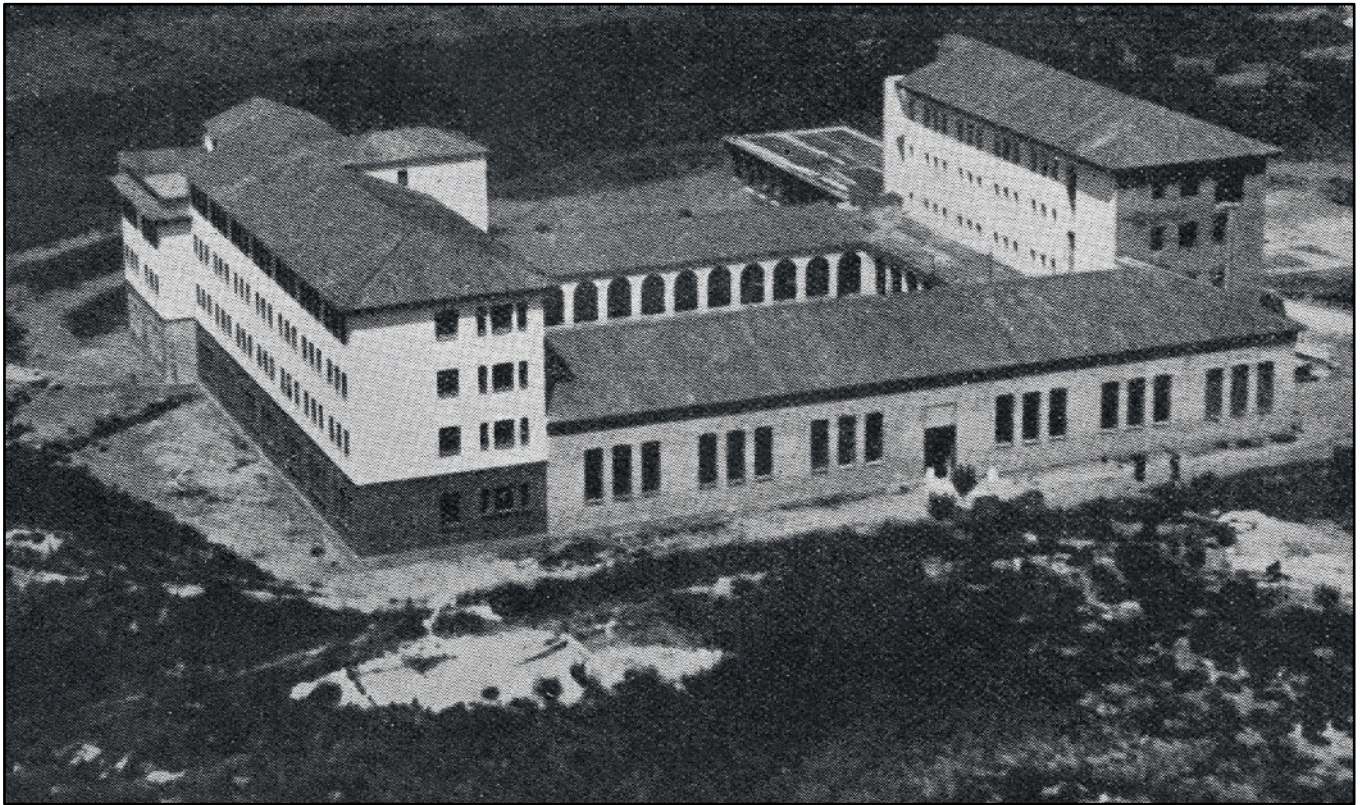
Làmina 1. L'immigrant, figura central d'aquests anys. Vingut de diverses contrades d'Espanya, fugint de la pobresa i cercant un futur millor. Molts d'ells poblaren els barris més marginals i visqueren en zones de barraquisme. El *Museu d'Història de Catalunya*, obre aquest període amb la imatge del jove perdut i esperançat, que arriba amb les seves pobres pertinences després de fatigosos viatges en tren.

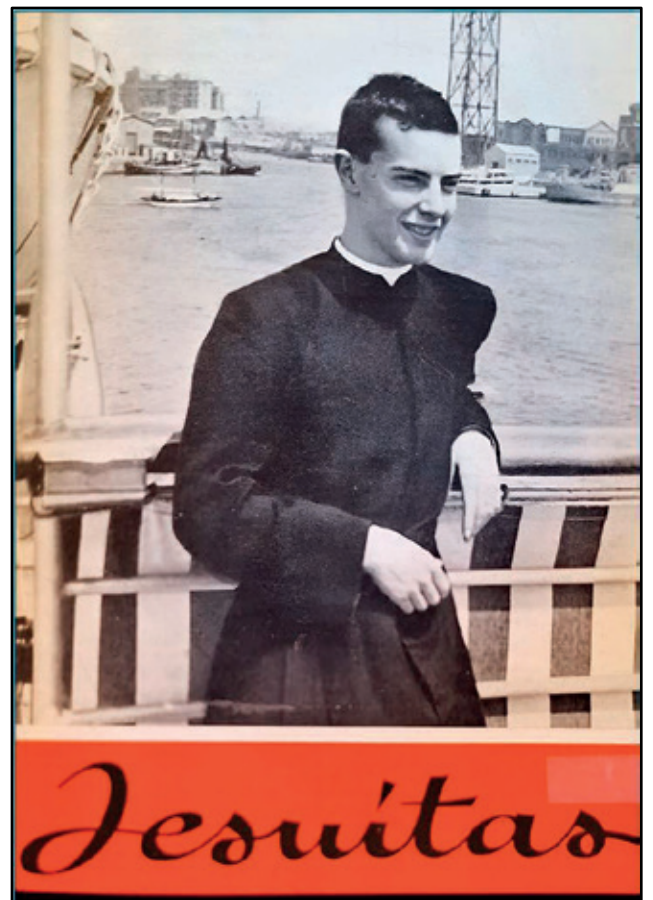
Làmina 2. El *Museu d'Història* mostra la "plenitud" d'aquests vint anys amb el crit de satisfacció de molta gent senzilla que poden dir "ja tenim siscents".

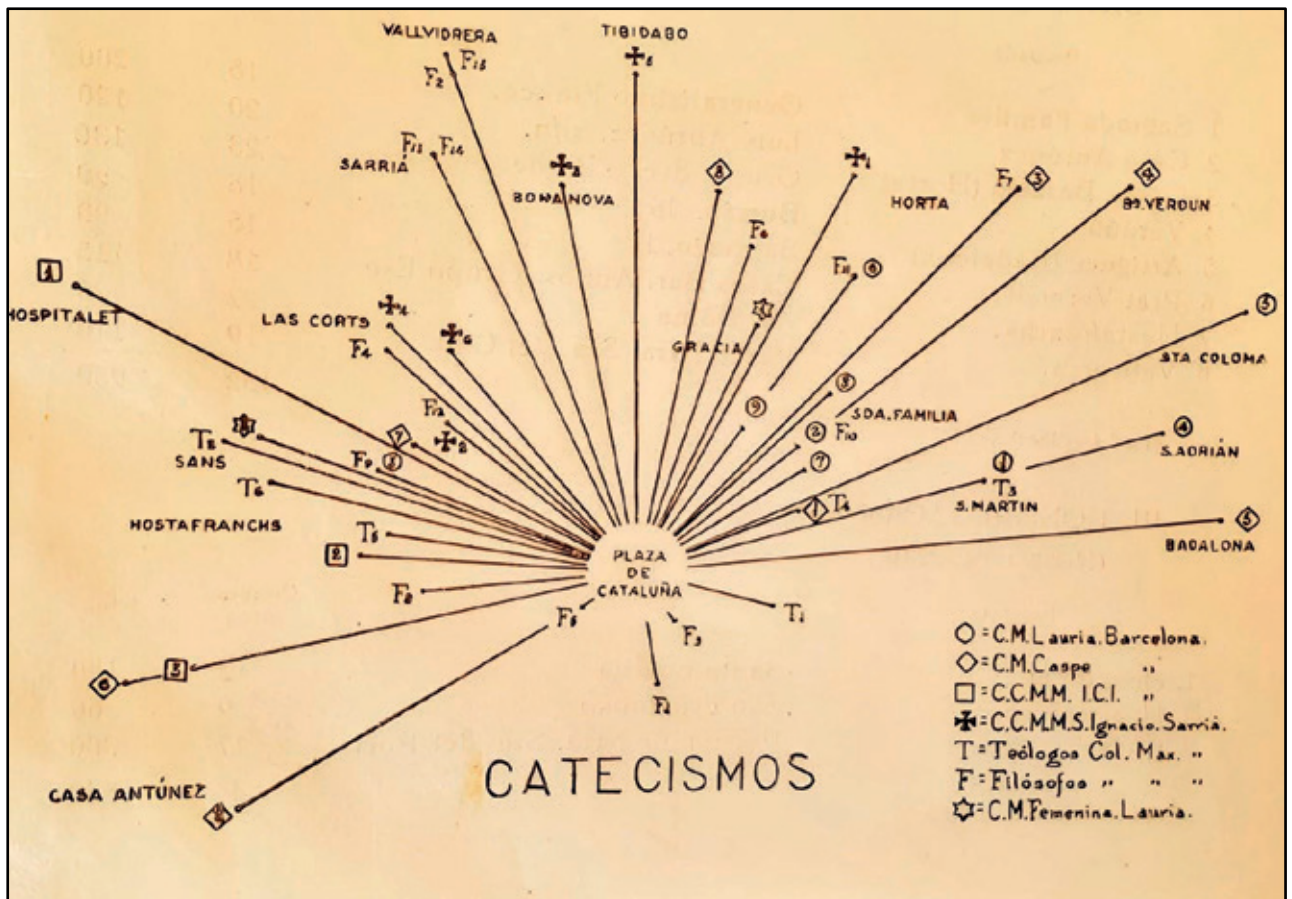
Làmines 3 a 5. Edifici del Col·legi Màxim acabat de construir i encara amb pagesos llaurant els camps (superior). Benedicció de la primera pedra oficiada pel bisbe de Barcelona (esquerra). La imatge de la Immaculada presideix la Capella de la Comunitat (escultor Juventeny); un altre bust es conserva a la Sala de la Comunitat i permet copsar amb detall la bellesa de la imatge completa (dreta).

Làmina 6. Raimat 1953. Construïda la primera ala de la casa, s'hi traslladaren els juniors de Veruela, mentre es feia la part destinada a Juniorat; aleshores (1958), l'ocuparan els novicis vinguts de Roquetes i Veruela.

Làmina 7. El 1953 embarcà una nova expedició a Bolívia i Paraguai, seguint la petició del Papa i el decret del P. General. La portada de la revista *Jesuitas* fotografiava el novici Lluís Alegre, de 17 anys, en el vaixell *Julio Cesare*, que, amb altres novicis, ampliaven el noviciat de Cochabamba.

Làmina 8. Les diverses Congregacions Marianes i els jesuïtes estudiants es fan presents setmanalment a una quarantena de punts suburbials.

Làmina 9. Les Congregacions Marianes passaren de Llúria a l'antiga seu de l'ICI. Poc després, el nou local rebé el nom de "Fòrum Vergés", recordant el director de les Congregacions del 1926 al 1953. Aquest bust estava situat a l'entrada de la capella del Fòrum.

Làmina 10. El 1947, en moments de plena autarquia de l'Estat, els congregants gosaren convocar congregants de 28 països en un Congrés Internacional. La central del Congrés estava a Llúria 15. La inauguració fou al Palau de la Música i la cloenda al Palau Nacional de Montjuc. El total de congressistes suma el nombre de 4.337.

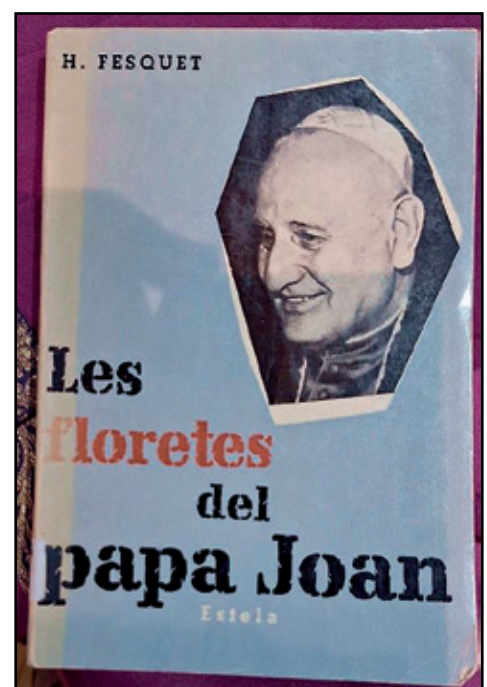
Làmina 11. Al c. Balmes 62, sota Aragó, l'Opus Dei va llogar la meitat d'un principal. El "Palau", li deien, perquè inicialment estava molt deixat. Firmà el contracte el jove congregant Alfons Balcells, ja metge. Els congregants espiaven qui entrava a l'edifici per descobrir els membres de l'Opus que provenien de les Congregacions. El P. Vergés expulsà Balcells per "traïdor i Judes".

Làmines 12 i 13. El Temple sovint està molt ple en els actes litúrgics, exercicis oberts, predicacions, etc., cal ocupar els corredors central i laterals.

Làmina 14. Al lateral de l'altar de St. Josep, la congregació mariana de mares de família hi col·locà la imatge la seva patrona, Maria Mare del Bell Amor.

Làmina 15. Deia el papa Joan XXIII: “hem de treure la pols imperial que s’ha acumulat damunt el tron de sant Pere des de Constantí”. Propicià l’aggiornamento de l’Església catòlica.

12.

A POC A POC, EL VERTIGEN D'UN CANVI RADICAL (1960-1970)

ELS JESUÏTES SÓN MOLTS, JOVES, AMB BONA FORMACIÓ I CAPACITAT CRÍTICA

1a part, 1960-1965

Preteníem incloure en un sol capítol els deu anys d'aquest canvi imparable. Però els hem de presentar en dos per la seva extensió.

El primer (*cap. 12*) potser encara no mostra massa novetat a primera vista, tot és més o menys igual, sembla que no es mogui gran cosa, però explicarem que, *eppur si muove* (malgrat tot, es mou!), com afirmava Galileu en els seus dies. El segon (*cap. 13*) ens situarà ja plenament en un escenari del tot nou.

Per a molts és el vendaval, el vent tempestuós de l'Esperit de Pentecosta, ple de foc i de diàleg amb totes les cultures. Alguns n'estan astorats, altres s'hi posen del tot resistents, una àmplia majoria està plena de joia i continua il·lusionada la força, l'Esperit.

A la primera part de la dècada l'Església reuneix el Concili (1962-1965). A la segona, la Companyia de Jesús convoca la Congregació General XXXI (1965-1966), on és elegit P. General, Pedro Arrupe.

Els jesuïtes de la Tarraconense (ara només Catalunya) són molts i joves¹. Cerquen, a cops, a les palpentes, amb èxits i errors, el servei a la missió de Crist, intentant situar-se a les fronteres, seguint l'impuls del Concili i de la Congregació General XXXI. Pot passar-los, com a la gent de frontera, que de vegades la traspassin i es trobin més enllà del que les ortodòxies preveien.

En aquesta dècada, a Espanya creix la migració vers Europa (bàsica per al creixement econòmic). Catalunya continua rebent molts migrants d'Espanya i els barris populars amplien encara més el barraquisme i l'habitatge d'ínfima qualitat. Les protestes estudiantils i obreres, reprimides durament, seran el teló de fons d'aquests anys. Es revolucionen moltes coses...!².

Però, mentrestant, el Règim proclama els *25 anys de pau* (1964) i els estudiants, *Maig del 68*, llancen un crit a favor de la utopia i de la transformació radical de la societat: "Siguem realistes, demanem l'impossible".

1959	01.10. Primer curs a ESADE
1960	09.09. P. Pere Ribas Provincial
1962	30.06. <i>Monitum</i> de la Santa Seu sobre Teilhard de Chardin 25.07. La nova <i>Tarraconense</i> coincideix amb Catalunya Els teòlegs de St. Cugat creen <i>Selecciones de Teologia</i> 5-8.06. <i>Contuberni de Múnic</i> 11.10. <i>Inauguració del Concili Vaticà II</i>
1963	21.06. Pau VI , Papa 14.11. <i>Declaracions de l'abat Escarré a Le Monde</i>
1964	"25 años de Paz" <i>Creació de CC. OO. a la Parròquia de Sant Medir</i> 21.06. P. Robert Batlle, superior de Llúria
1965	Congregació General XXXI (21.05 a 17.07 / 8.09 a 14.11.1966) 22.05 Pedro Arrupe nomenat P. General Primera <i>statio</i> Missió Obrera: PP. Borri i Labeira - Sabadell 8.12. <i>Cloenda del Concili Vaticà II</i>

---

¹ L'any 1963: 754 jesuïtes, dels quals estudiants 273. Tota la Companya sumava 35.778 membres, dels quals eren joves estudiants 10.200. (El 1978, el total dels jesuïtes del món ja haurà tingut una forta reducció, són 27.731).

² A tall d'exemple, recordem-ne una per any, enmig de contínues manifestacions obreres i estudiantils, escorcolls, repressió i empresonaments, estats d'excepció, evolucions dels partits polítics de l'oposició, etc.
– Creació d'Òmnium Cultural (1961). L'anomenat "Contuberni de Múnic" reuneix l'oposició democràtica (1962). Creació de Comissions Obreres (1963). "Els altres catalans", de F. Candel (1964). Expulsats de la Universitat de Madrid, Aranguren, García Calvo i Tierno Galván (1965). La "Caputxinada", creació del Sindicat d'Estudiants (1966). "Democràcia Orgànica" (1967). "Maig francès" (1968). Gran Enciclopèdia Catalana (1969). Procés de Burgos (1970). Constitució de l'Assemblea de Catalunya (1971).

1. EN ELS DIES DELS “25 ANYS DE PAU” FRANQUISTA (1960-1965)

Eppur si muove (“malgrat tot, es mou”)

Sembla que ho va dir Galileu quan el feren abjurar de la seva visió heliocèntrica, canvi radical de comprensió de la terra. El quinquenni que ara encetem podria portar aquest títol.

Tot continua igual i és liderat pels paradigmes dels anys passats. Només cal veure (a l'apèndix gràfic) les fotos dels grups de jesuïtes vestits amb la negra sotana de sempre. La filosofia i la teologia escolàstiques encara senyoregen el món de la reflexió catòlica, amb la certesa de veritats intocables. *Scholastica mole sua stat* (havia protestat el filòsof catòlic Maurice Blondel), *philosophia perennis, depositum revelationis*³.

Una detinguda mirada a *Notícies* de 1960-1965 mostra que tot és bastant similar als anys anteriors. Però amb novetats importants: despunten les notícies sobre la creació d'ESADE, comença a significar-se l'interès pel món obrer i el desig de ser-hi present, el Fòrum Vergés promou un diàleg cultural fronterer... Encara que no es volgués nomenar massa, entrelluquen nous models que comencen a capgirar les estructures. Enmig de formes ben clàssiques, “els fonaments trontollen”.

2. MASSA PERSONAL, SEGURAMENT...!

L'autor es troba que ara la història que ha de recollir és la seva pròpia història. Ja passava una mica al cap. 11 que abraçava des del seu naixement el 1942, fins a la seva entrada a la Companyia el curs 1959-1960.

1. **Raimat.** L'entrada al *Noviciat* a 17 anys (setembre 1959) fou més aviat una “continuitat”. Ho era per a força novicis. Al cap de pocs dies el novici rebia la sotana amb una estampa que volia profetitzar el propi futur: “Aquests seran els teus amors, Jesús, Maria i la Companyia”. A Raimat tot era nou i resplendent. La gran casa s'estava acabant, àmplia, lluminosa, funcional, amb una mena d'encant especial. Dos-cents jesuïtes, una gran finca de 500 ha. mig erma, que a poc a poc verdejava, regada bellament per una munió d'aspersors que brillaven al sol; una finca on veies asporat que avui desapareixia un turó, terraplenat, i demà apareixia un nou pantà... Tot un espectacle que feia exclamar: “brolli'ns per tu la cançó nova de gleva, pins i aire daurat, Verge Maria de Raimat”. El G. Ramon Juncà i el P. Ramon Xammar crearen un paradís del no-res d'un erm, amb les eines més modernes de l'agricultura dels principis dels seixanta.

Cinquanta-nou novicis escolars de les Illes Balears, el País Valencià i Catalunya, una munió de joves, en gran part de 18 a 20 anys, plens de vitalitat, descobrint i mirant d'afaiçonar-se a Jesús, delitosos de ser de la seva Companyia i de compartir la seva “missió”. Enmig d'una jornada molt reglada de pregària, estudi, serveis comunitaris, lectura, classes, recreació, esport..., el novici anava *cercant i trobant* la intimitat tendra i personal amb Jesús, que serà la base de tota la

---

³ *L'escolàstica es manté ferma pel seu propi pes. La filosofia perenne. El dipòsit de la revelació.* Frases típiques que mostren la immutabilitat dels ensenyaments.

posterior i llarga formació, que el prepari per a les missions que la Companyia li encomanarà. Sota la batuta del Mestre de Novicis P. Emilio Anel, gallec d'ascendència, empeltat d'aragonès i català, un xic tímid i força malaltís, amb llarga experiència, prou obert pels estàndards dels noviciats del temps, amb unes classes de l'espiritualitat de la Companyia d'alt nivell que els seus novicis sempre recordaran agraits. El mes d'Exercicis, i els mesos d'hospitals i d'oficis humils, etc. començaven a cisellar l'ànima del jesuïta. Al cap de dos anys, fets els Vots, es passava a l'altra banda del gran edifici. (*Làmines 1 i 2*)

2. **Juniorat**, el "Centre d'Humanitats Clàssiques Superiors Sant Pere Claver" de Raimat, oferia qualitat als seus cinquanta-sis juniors, amb un professorat francament bo⁴. Una illa de joventut altament estudiosa i qualificada, en una vida retirada de matriu massa conventual. Però els professors feien estimar per sempre les humanitats i el món dels clàssics, especialment grecollatins, i també dels clàssics de la literatura moderna i contemporània (els juniors de Raimat mai no oblidaran la vigoria dels PP. Joan Gabernet o Antoni Blanch fent-los descobrir l'ànima de la literatura). Tota la casa parlava en castellà, però ja es començaven a donar classes de català i s'animaven els uns als altres a escriure i llegir en català. Els juniors, però, fora dels temps d'esbarjo, tenien el llatí com a llengua vehicular, i alguns molt avançats maldaven per parlar en grec a estones.

Impensadament, el curs 1962-1963 els juniors de segon inauguraren la fusió amb els juniors de la Província de Toledo, a Aranjuez. En el bell Aranjuez dels jardins borbònics, trobaren uns companys excel·lents amb els quals, de seguida, feren bona amistat. Tanmateix, les estructures de la casa i dels seus superiors eren ben conservadores i diferents de les de Raimat⁵. El nivell d'estudis, prou bo (curs 1962-1963), però no millor que a Raimat. Entre els companys, bromejàvem que el P. Provincial, Pere Ribas, ens havia enviat a Aranjuez per fer-nos catalanistes: en tot cas, ho aconseguí! El curs següent ja s'hi traslladaren tots els juniors tarraconenses.

Dues sorpreses inesperades. La primera, en pocs anys l'edifici tan estimat i emblemàtic de Raimat canvia radicalment la finalitat per a la qual havia estat construït⁶, convertit en el *Col·legi Claver* per a nois de Lleida i de la comarca. La segona, l'anada dels juniors catalans a l'Aranjuez madrileny aviat es clausuraria, per un model del tot diferent: un pis de juniors al bell mig de l'Eixample de Barcelona, al c. València (1969-1970).

Han arribat nous temps i no es pot trair la força de la història. Ho anirà mostrant aquest capítol.

3. **Sant Cugat**. Acabats els dos anys de juniorat entre Raimat i Aranjuez, el setembre de 1963 és l'hora del trasllat a Sant Cugat, al "Col·legi Màxim de Sant Francesc de Borja", Facultats de Filosofia i Teologia, inaugurat feia catorze anys (1949)⁷. Aquella nova generació que arribava mai no hauria pogut imaginar que seria de les últimes a viure en aquell "Col·legi Màxim". (Només cinc anys després, el setembre de 1968, els teòlegs de primer viuran a Barcelona, a la Residència Xavier de Sarrià, i tot seguit començaran les comunitats jesuïtes en pisos. Ho veurem en detall.)

Els jesuïtes professors de la llicència en filosofia eren prou bons i, una part, força bons. Alguns

---

⁴ Els PP. R. de Andrés, I. Batlló, A. Blanch, J. Gabernet, J. L. Micó, P. Parrilla, J. Roig, J. Vives, i els mestres que (en els diversos anys, del 1956 a 1959, acabada la seva filosofia) són professors dels juniors: J. Bertran, V. Codina, J. Costa, J. Escudé, L. Espinal, J. M. Feliu, J. I. González Faus, J. Rambla, J. Reguant, I. Salvat, P. Suñer, J. Valldeperes.

⁵ Valgui com a dada anecdòtica, però significativa d'un tarannà, que el dia que va ser elegit papa Pau VI, la comunitat dels jesuïtes formats rebé la notícia amb gran desolació, establerts, la majoria d'ells, en el nacionalcatolicisme. Li retreien que quan era cardenal de Milà hagués demanat a Franco que no executés al comunista Grimau, sinó que li commutés la pena.

⁶ Cap. 11,4.2.

⁷ Cap. 11,1.4.

d'ells foren clars exponents de la "philosophia perennis". Donaven les assignatures troncal de primer any: els PP. Joaquim Lamolla (crítica del coneixement), Joan Roig Gironella (ontologia), Ramon Puigrefagut (cosmologia); a segon: PP. Josep Sauret (teodicea), Joaquim Aragó (psicologia), Pere Vila Creus (ètica). El tercer curs ampliava punts essencials d'aquestes matèries⁸. Per la seva banda, obria molts horitzons la història de la filosofia del P. Eusebi Colomer, a qui, també se li deu en gran part la introducció de Teilhard de Chardin a Espanya. El jove P. Josep Vives, que s'havia preparat per a professor del juniorat, a més de la docència a la Universitat, explicava aspectes del pensament grec.

Malgrat el tarannà clàssic i conservador de la casa, els superiors i responsables acadèmics es preocuparen d'obrir finestres vers els nous pensaments i sensibilitats amb eximis professors convidats com els PP. José M. Díez Alegria, que explicava els moviments socials i presentava per primera vegada el comunisme i el marxisme com a realitats amb valors a tenir en compte; Ramon Valls Plana, que després serà un preuat catedràtic a la Universitat de Barcelona, introduïa a Hegel; Alfonso Álvarez Bolado, etc. I alguns seglars com el Dr. Miquel Crusafont amb classes de paleontologia i també de Teilhard de Chardin.

La vuitantena d'estudiants de filosofia, la majoria entre 21 i 25 anys, començaven a intuir que no funcionava aquell estil conventual (que podia degenerar en "col·legi major" d'estudiants). El P. Ministre (superior) que tinguérem el primer any hagué de ser canviat, i seguiren en pocs mesos alguns substituïts no massa competents, fins que el Provincial pogué destinar-hi el P. Víctor Codina que estava acabant el seu doctorat. Tot canvià radicalment, en la recerca de nous models de vida religiosa amb fidelitat pregon a Ignasi de Loiola i a l'especificitat de la Companyia. Més endavant en parlarem amb detall.

Valgui deixar constància d'un bon treball que emprengueren els filòsofs d'aquells anys. Per a molts dels estudiants de filosofia, nascuts i formats en ambients cristians i nacionalcatòlics, resultava colpidor "l'escàndol d'un món sincerament ateu", el creixement d'un món secularitzat i ateu⁹. I emulant els companys grans, els teòlegs que feia ja dos o tres anys que havien creat *Selecciones de Teología*, feren un llibre amb els millors articles que sobre el tema de l'ateisme s'havien publicat, des de les perspectives filosòfiques que ara estaven estudiant. Fou una feina ingent d'un bon grapat de filòsofs, cercar articles a les revistes, escriure a especialistes demanant títols... seleccionar els que semblaven millors i presentar-los "extractats o condensats" (a l'estil de "Selecciones de Teología"). El P. Colomer tutoritzà la feina, i finalment la publicà l'editorial Nova Terra 1967, amb el títol de *El ateísmo en nuestro tiempo*. **(Làmines 3 i 4)**

---

⁸ Roig i Sauret, d'un fort escolasticisme suarista, mantenien el pes de la tradició. Puigrefagut no qüestionava res del model escolàstic, però prou que se li veien les seves incomoditats. Aragó era al mateix temps professor molt estimat a la Universitat (més tard catedràtic), que sovint començava les classes contant-nos familiarment l'última dels seus universitaris amics del "partit". Vila Creus era un clàssic de la Doctrina Social de l'Església i inspirador de molts jesuïtes, congregants, docents, amb els seus llibres. Valgui citar el títol d'una de les seves tesis. "Capitalismus in se non est damnandus, quamvis multis et gravibus erroribus sit corruptus". Ja era sorprenent escoltar el 1964, en una càtedra de la nostra Facultat de Filosofia, "De per sí el capitalisme no és condemnable, encara que cal afegir que està corromput per a molts i greus errors". El P. Vilacreus va morir (9.10.1965) i el suplí en la seva assignatura d'Ètica el jove P. Pere Suñer. També el P. Puigrefagut havia mort (27.08.1964) i l'estudiant de teologia P. Joan Bertran Rusca el suplí amb unes classes plenes de novetat i entusiasme.

⁹ Aquest escàndol en el món catòlic comportà que el papa Pau VI demanés a la Companyia (22.05.1965) que ajuntés forces "per oposar-se amb energia a l'ateisme". La Congregació General XXXI recollirà aquesta nova missió rebuda del Papa en el seu Decret 3.

3. EL TEOLOGAT DE SANT CUGAT

Unes poques dades del Teologat. Són anys en què es destaca una doble realitat: la docència d'una teologia encara força clàssica; un alumnat girat del tot a la nova teologia que estava promovent el Concili. Una munió de cent vint alumnes (1963), molts d'ells de bon nivell intel·lectual¹⁰.
(Làmina 5)

1. *Selecciones de Teología*. La primera dada que és obligat recollir, tingué fort impacte a Espanya i arreu del món. Es tracta de la creació, per part dels estudiants de teologia, de la revista "Selecciones de Teología" (febrer 1962), nascuda, per tant, abans de la inauguració del Concili.

Esdevingué la publicació teològica en llengua castellana de major tirada, que facilitarà l'alta divulgació de la teologia que potenciava el Concili. Es proposava seleccionar i presentar condensats els millors articles de teologia publicats per més de cinc-centes revistes especialitzades que rep la Biblioteca Borja de Sant Cugat¹¹. De seguida, la tirada de la revista serà important, en acabar el primer any tenia 2.000 subscriptors, al cap de cinc anys sobrepassa els 5.000, l'any 1971 arribarà als 10.000 distribuïts a 40 països¹². La preparació de cadascun dels quatre números a l'any mou els teòlegs¹³ a una forta activitat intel·lectual i organitzativa extra, sovint no del tot ben vista pels professors més conservadors. Ja en el primer número surten extractats o condensats treballs de R. Brown, Y. Congar, J. Guittou, B. Häring, K. Rahner, O. Semmelroth... alguns dels teòlegs base del Vaticà II. **(Làmina 6)**

2. *Conferències i xerrades*. Les *Notícies*, en els seus informes de Sant Cugat, mostren que aquells estudiants jesuïtes tenien contínuament l'oportunitat d'obrir horitzons amb xerrades, col·loquis, conferències o cursos extres. Un repàs ràpid només dels tres anys 1961 a 1963, ens permet recollir alguns dels noms: Karl Rahner, Yves Congar, Fabià Estapé, Gonzàlez Casanova, Johannes Leppich, J. L. López Aranguren, Casimir Martí, Donatien Mollat, I. de la Potterie, Maurici Serrahima, Joan Sales, Carlos M. Staehlin, Ramon Torrella, Santiago Udina, José M. Valverde¹⁴.

3. *Preocupació social*. Els interessos socials i els contactes directes i indirectes amb el món del treball són alts en aquests anys. Té especial significació la col·laboració dominical en els barris obrers de Sabadell i Terrassa, que quedà especialment significada en els aiguats del Vallès de setembre de 1962¹⁵. Tota la comunitat es posà vivament a ajudar els damnificats¹⁶. Anotem que cada any a Sant

---

¹⁰ Citem alguns noms d'alguns teòlegs dels cursos tercer i quart (catàleg 1963), que ben aviat serien professors de teologia o d'altres Facultats, superiors provincials, etc. J. M. Borri, Jordi Escudé, Lluís Espinal, Valentí Ramallo, Vicent Sastre, Ramon Valls Plana, Valentí Fàbrega, J. I. González Faus, Lluís M. Pugés, J. M. Rambla, Jesús Renau, Ignasi Salvat, Federico Sanfeliu, Josep Valldeperas...

¹¹ La idea la va donar per carta el P. Josep Messa, que acabava la seva teologia al St. Mary's College de Kansas, on va veure que en aquella Facultat de Teologia publicaven un *Theology Digest* aplegant els millors articles de la producció teològica i els presentava condensats. El teòleg Vicent Sastre recollí la idea i liderà els inicis de *Selecciones de Teología*.

¹² NOTICIAS 1971, p. 92. Més endavant, alguns números monogràfics assoliran els 15 mil exemplars, com el de Teologia Política.

¹³ Informa NOTICIAS 1964, p. 130, que a cada número hi col·laboren 65 teòlegs...!

¹⁴ NOTICIAS 1961, 1962 i 1963, vegeu l'índex temàtic, epígraf Sant Cugat.

¹⁵ El 25.09.1962 van caure 240 litres/m² en menys de tres hores. El nombre de morts es calculava en 617 persones, però algunes fonts l'eleven fins a 1.000.

¹⁶ NOTICIAS 1962, pp. 187-193.

Cugat, el primer de maig, es feia el “dia social”. Unencontre amb assistència de religiosos i seminaristes (150 l’any 1962), per tractar els problemes socials que viu la classe treballadora, amb participació d’especialistes i de dirigents de moviments socials, especialment de JOC, ACO i HOAC (Joventut Obrera Catòlica, Acció Catòlica Obrera, Germandat Obrera d’Acció Catòlica)¹⁷. **(Làmina 7)**

4. *Experiències obreres d’estiu*. Des de 1964, alguns estudiants es capbussaven en el món del treball en diverses fàbriques. Unes experiències que al cap de dos anys s’organitzen a nivell interprovincial. Es procura que siguin en petits grups, que els joves jesuïtes es puguin acompanyar mútuament i mantenir una continuada “revisió de vida”. No era gens fàcil aconseguir contracte de treball. Els centres laborals foren molt variats: fàbriques, magatzems, serveis, port, mines, etc. L’objectiu era viure i captar les aspiracions humanes i religioses dels obrers, en ordre a una renovació de la pastoral en aquells mons; com deia aquells dies Pau VI en una visita a una gran factoria: “Ja que vosaltres no veniu a l’Església, és l’Església que ve a vosaltres”¹⁸.

5. *Acadèmia de Col·legis*. Els teòlegs interessats en la missió educativa o que ja hi havien estat destinats, formaven un grup de reflexió sobre el futur d’aquesta tasca, històricament tan central, de la Companyia. Cercaven els nous models que al seu entendre ara convenia per ser fidels a aquesta missió. I proposaven als provincials de ser enviats en grups als col·legis de manera que fos possible implantar les reformes que els temps exigien. Mentrestant havien ja canviat els rectors en els col·legis principals amb un fort sentit de renovació (Sarrià, P. Ramon M. Torelló; Casp, P. J. M. Torelló; poc abans, Clot, P. Joan Torres Gasset)¹⁹.

6. *El Sheol*. L’última dada que recollim és d’abast intern. Els teòlegs varen crear el *Sheol* (1959), una sala pintada significativament de vermell fort, fòrum lliure de debat de les “qüestions frontereres”. La paraula hebrea *Sheol* significa les profunditats de la terra, els inferns. Pretenia mostrar que tots els grans temes, encara que alguns tinguessin el seu punt d’heterodòxia, són cridats a ser exposats, considerats, debatuts. Tenia un ample marge de llibertat de debat i, dintre de l’obediència, mantenia prou autonomia, amb els pertinents estira-i-arrotonsa de superiors i teòlegs.

---

¹⁷ La trobada de 1961 es dedicà a la sociologia. Tres seccions, a càrrec de Mn. Casimir Martí (Sociologia positiva i problemàtica social), del Sr. Enric Solé Galcerán (director de l’Escola d’Assistents Socials, sobre el treball social com a acció cristiana) i del P. Daniel de Gelida, OFMC (Població i control de naixements). Es presentà també un reportatge en diapositives del cru problema de l’habitatge (coves, barraques, cases) dels barris de Barcelona.

Encontre de 1963: al matí, l’estudiant de teologia, José I. González Faus parlà de la “Realitat actual del problema social”. A la tarda els grups abordaren distints temes, l’econòmic (a càrrec de J. M. Bricall i del teòleg C. Comas), l’ecumènic (P. Salvador de les Borges, OFMC i el professor Desumbila), el sindical (P. Torres Gasset i Josep Ferruz, militant obrer) i universitari (J. I. González Casanova i Mn. Casimir Martí). NOTICIAS 1963, p. 54; 1961, p. 127.

¹⁸ NOTICIAS 1966, p. 82.

¹⁹ Copiem del catàleg de 1965 alguns dels noms que de seguida serien centrals en els col·legis i que ara estan fent la seva teologia: J. M. Abizanda, J. M. Agustí, Germán Aute, Jaume Avellí, Estanislau de Balanzó, José A. Montobbio, Joan Ollé, Ramon Ribas, Francesc Roma, Joan Rovira, Ignasi Salat (que n’era l’entusiasta animador), Lluís To, Ignasi Velasco, Ignasi Vila, Francesc Xicoy.

4. ESADE. UN NOU CENTRE DOCENT SUPERIOR

4.1. Un repte i una aposta: *Escola Superior d'Administració i Direcció d'Empreses (ESADE)*

Un grup de professionals i industrials preocupats pel retard industrial del país, cerca la creació d'una escola de dirigents d'empresa. Som a mitjan dècada dels cinquanta, els finals de l'autarquia de la postguerra, amb l'horitzó (proper?) d'integrar-se a la Comunitat Econòmica Europea, quan es faci possible, i amb la por que Espanya no n'estigui preparada.

Entren en contacte amb la Companyia (1955), mitjançant el P. Joan Roig Gironella, per estudiar si els jesuïtes estarien disposats a una nova institució universitària a Barcelona, per a la formació de directius d'empresa, gent preparada per a les èpoques que arriben. Per a molts d'ells la *Universitat Comercial de Deusto* (dels jesuïtes de Bilbao) és el model on emmirallar-se.

Un projecte de formació universitària d'empresaris, professionalment competents i socialment amarats de justícia social, un management científic i tècnic basat en els valors ètics i transcendents que promogui una direcció "amb ànima". El desig d'eleva a categoria universitària la direcció empresarial, car l'empresa ja no pot ser considerada únicament com a patrimoni familiar, ni la seva gestió podrà assumir-se només per raons de sang.

La Companyia després d'haver valorat el repte, finalment el presenta al P. General, Janssens, demanant-li la seva aprovació²⁰.

Pocs anys abans (1953), la Companyia havia tancat l'*Institut Comercial de la Immaculada (ICI)*²¹, per a alguns, una mena de prehistòria d'ESADE.

Gestació d'ESADE, cinc anys. Algunes dades

- L'any 1954 (04.11) dos antics alumnes dels jesuïtes, l'industrial Ramon Mas-Bagà i l'advocat Fernando del Pozo, establiren contacte amb el P. Joan Roig Gironella per tal d'estudiar la possibilitat de crear a Barcelona un centre universitari anàleg a Deusto.
- El 1956, el P. Sobreroca és enviat a Sant Sebastià, a l'ESTE (*Escola Superior de Tècnics d'Empresa*, de la Companyia de Jesús), per conèixer una escola ja en marxa. La Companyia començà a estudiar a fons la realització del projecte.
- 1957, a finals juny es tingué als locals de l'*Institut Filosòfic de la Balmesiana* (que dirigeix el P. Joan Roig Gironella) la primera reunió general de "promotors".
- 1958 (27.05), el P. General accepta la petició.
- Al cap de pocs dies (03.06), es firma a la Notaria Porcioles l'escriptura de constitució de la societat "Enseñanza y Formación, S. A." (EFSA)²², amb la finalitat de promoure ESADE i d'encomanar-lo a la Companyia de Jesús.

²⁰ Documentació a AESI-A, 281 - 66.4.7.3. Detallades informacions a NOTICIAS 1959, pp. 125-128; 177-181; 295-296; NOTICIAS 1960, pp. 37-38; 194-198. Vegeu també: ROGLAN, Joaquim, *1958-1998. ESADE 40 anys* (Barcelona 1998), pp. 4-43; FÀBREGAS, Pere, *Arrels d'un futur. Una història de Esade* (Barcelona 2004), pp. 153-183; *ESADE 50 anys inspirant futurs* (Barcelona 2010), pp. 8-25.

²¹ Conseqüència de la gran reestructuració dels jesuïtes de la Tarraconense que suposà la petició del Sant Pare d'enviar jesuïtes a Amèrica Llatina. Vegeu: cap. 7,1.3. ("Rosselló-Balmes, ¿entrellucant una Facultat de Comerç?") i cap. 11,2.4. L'ICI havia estat valorat per alguns com una prehistòria d'ESADE, cap. 7, nota 19. Vegeu FÀBREGAS, Pere, *Arrels d'un futur. Una història d'ESADE...* (Barcelona 2004), pp. 120-124 i 145-146.

²² Vegeu la presentació detallada del "grup promotor" a FÀBREGAS, pp. 154-160.

- El 17 d'octubre, a la Sala de Consultes de la Cúria Provincial dels jesuïtes, es firma el conveni entre la Companyia i EFSA. Firmen: el P. Provincial, el President Sr. Ignasi Vidal Gironella, en presència dels dos primers promotors Srs. Mas-Bagà i del Pozo, i del P. Roig Gironella²³.
- 1959 (gener) és llogada la torre del Passatge Llovera 4, suficient per a les primeres activitats i per albergar una comunitat jesuïta.
- Octubre, comença el primer curs.

4.2. Definició de propòsits

Les converses culminen (17.10.1958) quan es firma el conveni entre la societat mercantil Enseñanza y Formación, S. A. (EFSA), el grup de “promotors”, i la Companyia de Jesús, a la Cúria Provincial dels jesuïtes a Barcelona. Foren signants el president del Consell d'Administració, Sr. Ignasi Vidal Gironella, i el Provincial jesuïta, P. Víctor Blajot. Heus ací com defineixen llurs intencions:

– “*Enseñanza y Formación, Sociedad Anònima*, es proposa crear en aquesta ciutat un centre privat, on es cursi la carrera d'Administració i Direcció d'Empreses, per a la formació d'homes d'empresa sòlidament cristians, capaços de crear i regir empreses modèliques econòmicament i socialment...”.

– “*La Companyia de Jesús...* regenta actualment diversos centres d'ensenyament superior tècnic a Espanya i a l'estranger, particularment a EUA. La solvència i prestigi d'aquests centres, situen la Companyia en immillorables condicions per a fer-se càrrec, amb tota competència, de la direcció de l'ESCOLA... i desenvolupar la labor formativa dels futurs dirigents empresarials, particularment a la regió catalana”.

Al cap de quaranta anys d'ESADE, en la celebració de l'efemèride, podia escriure el provincial P. Jesús Renau: “Esade fou un somni, una utopia. Intentava donar resposta als problemes de l'empresa des d'una visió cristiana de la vida, de les relacions socials i del servei que l'economia podia prestar a la humanitat. Intentà crear una plataforma universitària que, des de la ciència econòmica aplicada al món de l'organització i de l'empresa, intentés promoure un tipus de societat més d'acord amb la Doctrina Social de l'Església. En aquells moments significava en el nostre país una de les millors formes d'atendre i defensar els sectors menys afavorits de la societat”²⁴.

Una roda de premsa

Enseñanza y Formación, S. A. convocà (18.04.1959) una roda de premsa a la torre del Passatge Llovera 4, on s'havien situat els locals provisionals d'ESADE (**Làmina 8**). La convocatòria volia explicar aquest nou projecte de *formació integral de directius d'empresa*²⁵. Era presidida pel Sr. Ignasi Vidal Gironella (president d'EFSA), pel P. Lluís A. Sobrero (director general d'ESADE), acompanyats per altres membres d'EFSA (Fernando del Pozo, Leandro Jover, Ramon García-Nieto, Antonio Pérez Portabella), amb presència del P. Provincial dels jesuïtes, P. Víctor Blajot i del Sr. Bisbe Auxiliar, Dr. Narcís Jubany.

L'endemà, diumenge, la premsa d'Espanya recollia la notícia, impulsada per la informació de Ràdio Nacional d'Espanya i de l'Agència EFE. La premsa barcelonina ho recollia amb profusió. “Dilluns

²³ Al cap de dos anys (22.04.1960) s'escripturarà a la Notaria Porcioles, signant el Sr. I. Vidal Gironella i el P. V. Blajot.

²⁴ ROGLAN, p. 4.

²⁵ A finals de la dècada dels cinquanta es crearen quasi simultàniament IESE, ICADE i ESADE, la primera vinculada a l'Opus i les altres dues a la Companyia de Jesús. La Companyia tenia a Donòstia l'ESTE, des del 1956, un centre anàleg que permeté inspirar moltes línies d'ESADE.

20 al matí ja hi havia a la Residència dels Jesuïtes de Llúria 13 pares de família desitjosos de ser els primers d'inscriure els seus fills i temorosos d'arribar tard"²⁶.

Als pocs dies (21.04), a la sala d'Actes del CSIC, amb la presidència novament del bisbe Auxiliar Dr. Jubany, del provincial P. Blajot i del president d'EFSA, amb gran assistència, es donà a conèixer ESADE. El P. Sobrero hi tingué una conferència sobre "Formació de Dirigents d'Empresa: experiències estrangeres i nacional", on mostrava les grans línies del nou projecte²⁷.

4.3. Els primers cursos

Accents pedagògics

L'1 d'octubre de 1959 a la tarda s'inaugura privatament el primer curs. S'havien admès 34 alumnes, després de la selecció i de proves de capacitació. A més dels professors jesuïtes (vegeu infra) comptava amb set professors externs i dotze tutors dels alumnes.

"Garantia dels plans d'ESADE són els mètodes de 'formació dirigida', a l'estil de les universitats anglosaxones oferint a l'alumnat una formació d'acció i contacte amb les realitats econòmiques i socials", recollia *La Vanguardia*, després de la roda de premsa que acabem de citar. I afegia que l'Escola "entrenarà l'alumnat en la discussió dels problemes, després d'haver-los estudiat seriosament... Els plans d'estudi són una adaptació a les necessitats específiques de la nostra regió de plans similars a escoles europees i americanes"²⁸.

"Les assignatures no són més que la meitat de la nostra tasca amb els alumnes. L'altra meitat la forma això, tan discutit, anomenat *formació humanística*. ESADE no es vol accontentar a formar empresaris plens de coneixements". Pretén donar a la carrera una certa mística empresarial, no només instruir, vol formar l'home total. Per això, juntament amb les assignatures pròpies de la carrera, vol treballar tres vectors: l'*ideal*, la *voluntat* i el *cor*; que l'alumne sigui "capaç de vibrar amb totes les inquietuds que l'envolting, des de les dels obrers de la seva fàbrica, fins a les de la societat occidental en crisi... La part de l'*ideal* es va conreant amb les classes d'ètica, religió i sociologia"²⁹.

L'Escola des del primer moment va promoure que els alumnes entressin en contacte, tant amb la realitat del món obrer, com amb la del món empresarial³⁰.

Al cap d'una setmana de la inauguració del curs, els 34 alumnes feren a la Cova de St. Ignasi de Manresa uns Exercicis Espirituals de cinc dies complets; "amb els Exercicis s'aconseguia, a més del fruit espiritual, aglutinar joves de procedències diverses i donar a la carrera una certa mística indispensable"³¹. **(Làmina 9)**

---

²⁶ NOTICIAS 1959, p. 179.

²⁷ Resum a NOTICIAS 1959, pp. 127-128. LA VANGUARDIA de 24.04.1959, p. 7, també en fa una àmplia presentació.

²⁸ LA VANGUARDIA 19.04.1959, p. 21. *Constitución de una escuela Superior de Administración y Dirección de Empresas*.

²⁹ NOTICIAS 1960, pp. 195-196, recull les grans línies inspiradores de l'estil ESADE.

³⁰ Ja aquest primer any propicià diàlegs sobre el món obrer amb jesuïtes que tenien presència a les fàbriques (PP. Lluís Cortés, Alberto Losada, Joan Torres Gasset, Agustí Viñamata...). També amb una sèrie d'empresaris perquè els expliquessin llur experiència (Eduard Bertrand Coma, de Bertrand, C. A.; Leandro Jover, de Banca Jover; Albert Folch, de pintures Titan; Fernando del Pozo, secretari general de CEAM; Santiago Udina, advocat del gremi de fabricants de Sabadell; Joan Vidal Gironella, President de l'Associació Catòlica de Dirigents, etc.).

³¹ NOTICIAS 1959, p. 295.

Resideix a la mateixa torre del passatge Llovera 4. El curs 1959-1960 està formada pels PP. Lluís A. Sobreroca (director general, professor de sociologia) i Ramon Pahí (dr. enginyer de camins, prof. de matemàtiques), els joves jesuïtes *mestrets* Carles Comas (prof. psicologia, mentre estudia econòmiques) i José Monforte (vicesecretari de l'Escola i doctorant en dret) i el G. Josep Llagostera (amb cura de serveis generals)³². La Comunitat jesuïta depèn del Col·legi de St. Ignasi, fins que a partir del 1963 dependrà de l'Institut Químic de Sarrià. **(Làmines 10 i 11)**

*Creixement (1960-1965)*³³

A mesura que s'implementen els nous cursos creix el nombre d'alumnes. El 1960-1961 seran 60, el 1962-1963 pujaran a 183 (108 a la carrera i 75 a altres programes). El curs 1964-1965 hauran pujat a 537 (287 a la carrera, la resta a cursos especials), amb 50 professors externs (a més de 9 professors jesuïtes) i 77 tutors dels alumnes.

En aquests primers cinc anys van arribant els nous professors jesuïtes dels inicis d'ESADE: (Carles Comas ja hi era des del primer any), Xavier Adroer, Josep Baruel, José M. Díez Alegria, Joan N. Garcia-Nieto, Marià Ibar, Josep Messa i Joan Travé. (Vegeu, en nota, una llista més completa³⁴).

El 1965 el P. Marià Ibar pren el relleu en la direcció general **(Làmina 12)**. S'incorpora el P. Josep Messa que en serà el degà. Aquest any s'inaugura el nou edifici a l'actual Avinguda de Pedralbes. Per facilitar l'estada a Barcelona d'alumnes forans, l'any 1961 es fa una "Residència Universitària ESADE". També en el Ptge. Llovera, el catàleg dels jesuïtes inclou una "Congregació Mariana d'ESADE".

5. "NOVA ET VETERA"

En aquest quinquenni coexisteixen "el de sempre" i "la novetat": "eppur si muove", diem. Les ofertes pastorals, socials i culturals de sempre, amb noves i impensades propostes. Una estadística dels ministeris dels jesuïtes de Catalunya parla d'1.101.060 comunions repartides en les esglésies de la Companyia, durant el 1965; la mateixa informació suma, per a aquell any, 464 tandes d'Exercicis (12 d'elles, de mes complet) amb 12.945 exercitants³⁵.

---

³² Membres d'altres comunitats col·laboren també: els PP. Sebastià Bartina (prof. religió), Eliezer de Jaureguizar (espiritual dels alumnes) i Josep Baruel (secretari de l'Escola, estudiant de psicologia aplicada als EE. UU.).

³³ CATÀLEGS Província Tarraconense 1960 a 1965.

³⁴ Donem la llista dels jesuïtes docents a ESADE, arribats després del primer curs, fins a l'any 1965. L'estada d'alguns fou curta, altres hi romangueren llargs anys. 1961 arriben els "mestrets" Salvador Guasch i Joan Travé. El 1962 s'hi sumaran el P. Joan Martí Tusquets, per tenir cura de l'acompanyament espiritual dels alumnes, i el "mestret" Alfredo López Amat. El 1963, els "mestrets" J. M. Rocafiguera, Joan Rovira i Ignasi Salat. El 1964 arriben els PP. Joan García Nieto i Xavier Adroer, i començarà a col·laborar-hi habitualment el P. José M. Díez-Alegria, de la Pontifícia Universitat Gregoriana de Roma, que ensenyarà sociologia; i els "mestrets", J. M. Benítez, Josep Ituarte i Francesc Padrosa.

³⁵ NOTICIAS 1966, p. 6.

Espigolem unes mínimes dades de les Notícies, especialment de 1960.

– Els teòlegs de *Sant Cugat* continuen cada estiu anant als campaments del “Frente de Juventudes”. Atenen 23 torns, cadascun entre 100 i 150 nois, oferint l’Eucaristia diària (a vegades combreguen fins al 70% dels assistents) i a dies alterns els fan xerrades de religió (NOTICIAS 1960, p. 270).

– Continua l’atenció a la gent de la *Marina Mercant*, tant al port de Barcelona, quan hi atraquen (Centre *Stella Maris*), com embarcant en llargs viatges de mesos i oferint serveis sacerdotals, llargues hores de companyia humana i, a vegades, també d’atenció sanitària (1960, pp. 286-294).

– *Fàbriques i escoles d’aprenents*. Els PP. Alberto Losada i Lluís Cortés³⁶, especialment, i altres jesuïtes visiten habitualment fàbriques i oficines, amb xerrades i conferències quaresmals; els amos permetien disposar de mitja hora o una hora de treball i els obrers n’hi posaven una part més³⁷. Els mateixos Losada i Cortés tingueren a Manresa una tanda d’Exercicis per a 83 nois, aprenents de les escoles Elizalde, la Mercè i St. Pere Claver (1960, pp. 110-113).

– La *Casa de les Congregacions Marianes* (Fòrum Vergés). En aquest inici dels anys seixanta va guanyant un fort prestigi el diàleg amb la cultura que promou el *Fòrum Vergés*, amb un ampli i selecte ventall de conferenciants i cursets, que serà rellevant en els anys següents³⁸ (1960, pp. 142-146).

– Les *Missions Populars* continuen com a feina important d’alguns jesuïtes que “missionen” molts pobles, de Catalunya i d’Espanya, procurant refer llur fe i pràctica religiosa (1960, pp. 101-108). Molts d’ells participaren en la Missió General de Buenos Aires, a la qual els jesuïtes d’Espanya hi enviaren 61 missioners (1960, p. 225) i participaran en la de Barcelona 1961.

– L’última gran *Santa Missió de Barcelona* (1961), en plena època de “cristiandat” (19.02 a 05.03). Els jesuïtes sempre havien participat en aquestes magnes crides a la conversió fetes a tota la ciutat i als seus barris. De fet, feia 80 anys, la missió de 1879 propiciada pel bisbe Urquinaona, amb 14 missioners jesuïtes³⁹, facilitarà que la Companyia s’estableixi fermament a Barcelona constituint el “complex Llària-Casp”, inaugurat al cap de dos anys. Ara, la “Gran Missió” de 1961 sembla el *cant del cigne* d’aquests macro projectes pastorals en la gran ciutat de Barcelona. Ens hem de limitar a recollir només unes dades estadístiques (1961, pp. 37; 68-73).

Hi intervingueren 107 jesuïtes, del total de 840 missioners. Havia començat amb una publicitat massiva que no podia escapar a ningú⁴⁰. Es constituïren 420 seus missionals (parròquies, esglésies, cines, teatres, envelats, i múltiples altres sales) per als actes diaris.

La *missió universitària* aplegà uns 4.000 universitaris en cinc seus (Facs. Filosofia i Lletres i Ciències, 1.200 assistents; Dret, 300, Farmàcia, 500, Medicina, 350, Escola Industrial, 100 enginyers i pèrits). L’acte final convocà 2.500 universitaris a la basílica de St. Josep Oriol. *Missió als barris*. Els actes es

---

³⁶ Isidre Fainé, actual president de la Fundació “la Caixa”, que va ser alumne de l’Escola de la Mercè, explica que el P. Cortés li va ensenyar a pregar.

³⁷ Alguns exemples: *Central Comptable de Banesto* (120 treballadors, visitats dues o tres vegades al mes), la *Fàbrica Magsa*, *Empreses Cottet* (280 treballadors), *Oficines Guerin Via Augusta* i *Tallers Guerin Clot* (160 i 200 obrers), etc.

³⁸ Uns pocs exemples de les moltes activitats de gener a Pasqua de 1960, ressenyades per NOTICIAS 1960. Conferències de Charles Moeller (catedràtic Univ. Lovaina, autor dels quatre volums: *Literatura del s. XX y Cristianismo*) sobre “Peguy i l’esperança de resurrecció”; de Joan Triadú, sobre Albert Camus; del P. Eusebi Colomer, sobre Sartre, Nietzsche, Kierkegaard, Pascal, St. Agustí; temes bíblics, dels catedràtics Alejandro Díez Macho i Josep M. Millàs Vallicrosa; d’economia: Josep M. Bricall, Manuel Ibáñez Escofet, Jaume Nualart, etc.; els problemes de la Joventut: amb Ferran Llopis (president joves AC), Jordi Pujol, Mn. Batlles; col·loquis sobre periodisme amb Sempronio (Andreu-Avel·lí Artís), Lluís Marsillach, Santiago Nadal, Antonio Pérez de Olaguer i Enrique Rubio Ortiz (pp. 142-146).

³⁹ Cap. 1, 4.4.b.

⁴⁰ Cotxes amb altaveus anunciant-la per tota la ciutat i repartint 700.000 octavetes; més de 100.000 pasquins enganxats a parets, arbres...; premsa, ràdio i televisió; a 182 sales de cine es projectaven diapositives amb anuncis; altaveus potents al carrer de la majoria dels centres missionals; 150.000 banderins per als parabrises dels cotxes, etc.

feien al vespre després de la jornada de treball. Per ampliar llocs hàbils, s'aixecaren 23 envelats, cadascun amb una mitjana de 650 cadires. *Missió a les fàbriques* (les cròniques en sumen 142) amb predicació diària de 45 minuts. A la majoria amb assistència del 80% del personal (on menys, s'arribà a 30%)⁴¹. La *missió infantil* es clausurà al Camp Nou, amb 70.000 nens de 10 a 14 anys.

Missions especials. Per televisió, el bisbe Fulton J. Sheen, auxiliar de Nova York, tingué sis conferències. El "Saló Price"⁴² estigué "abarrotat de treballadors" les dues setmanes. A més, diversos col·lectius propiciaren la "santa missió" per a la seva gent: Institut Social de la Dona, Metges, Alferes provisionals, Esportistes, Malalts, Tramviaris, Servei Domèstic, Portuaris, Funcionaris d'Ajuntament i Diputació, etc.

A la cloenda a la Pl. de la Catedral, el papa Joan XXIII envià el seu missatge radiofònic.

5.1. Però, "els nens no venen als Catecismes...!"

Els anys 1963-1965 els congregants adolescents de la Berchmans comencen a comprovar sorpresos que cada dia venen menys nens als catecismes dominicals que ells organitzen a les barriades de Barcelona. No interessen...! Des de fa més de cent anys, des dels dies del P. Fiter quan es creà el catecisme de la Sagrada Família⁴³, el model havia funcionat molt bé. Amb les adaptacions de cada època: una hora de jocs diversos i engrescadors al patí, una de catecisme on el catequista reunia una vintena de nens i una tercera de cine mut (Charlot, Stan Laurel, etc.). De cop i volta, inesperadament, als nens no els interessa! Els congregants i el P. Director, Jordi Ginestà, cerquen tota mena de nous models (noves maneres de fer els grups, compra d'aparells de la nova TV)... Al final, els centenaris catecismes, s'han de tancar per necessitat.

És tot un signe de radical i traumàtic final d'etapa.

* * * * *

Al final d'aquest quinquenni serà elegit P. General de la Companyia, el basc Pere Arrupe que venia de l'altra banda del món, de les terres japoneses, i que havia atès, com a metge, els primers catòtics moments de la bomba de Hiroshima. Serà una alenada d'aire fresc de l'Esperit.

Aquest *capítol 12* ha esguardat uns pocs temes. Els jesuïtes són molts i joves. S'ha fixat en la seva formació i en llurs models comunitaris que comencen a grinyolar. Observàvem la capacitat dels estudiants de teologia, capaços de crear la revista *Selecciones de Teología*, que en poc temps serà d'abast mundial en llengua castellana. Hem vist també el repte i l'aposta de crear una "Escola

---

⁴¹ Entre els predicadors jesuïtes a fàbriques citem com exemples de mentalitats ben diferents: Jorge Loring, Martí Bruçola, Joan Torres Gasset.

⁴² Amb un aforament de 4.500 persones, "Temple de la Boxa" i també lloc de mítings, concerts, conferències...

⁴³ Vegeu cap. 4,3.2.a.

Superiors d'Administració i Direcció d'Empreses", al temps que la preocupació pel món obrer i la seva evangelització creixia i s'aniria fent prioritària. I enmig de tot plegat, en l'epígraf "Nova et Vetera", hem volgut contemplar com coexisteixen "el de sempre" i "la novetat". Tot està assenyalant una nova època.

En el *capítol 13*, que segueix, veurem la creació de les comunitats en pisos, l'emigració de jesuïtes de grans comunitats a barris suburbials. Veurem la Missió Obrera i els jesuïtes en el treball manual, amb tota la seva significació. Des del primer moment, el P. Arrupe posarà en marxa un gran estudi a nivell internacional, *Survey*, per veure què demana el món actual a la Companya. I en l'àmbit de Catalunya, el Provincial P. Rifà, convocarà una Assemblea de Província que qüestionarà amb gosadia moltes coses, de fons i de forma, tot cercant què vol Déu, en els moments actuals, dels jesuïtes a Catalunya.

Tot seguit ho presentarem.

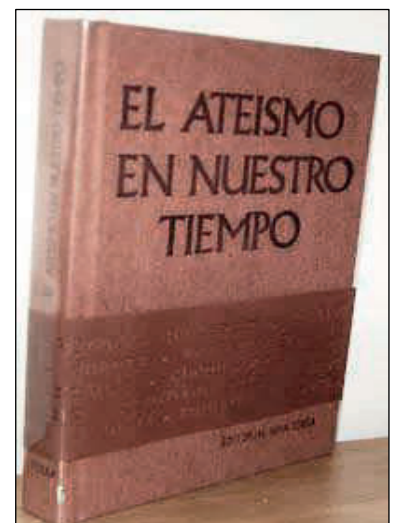
Làmina 1. Els novicis que ingressaren a la Companyia el curs 1959-1960, de Catalunya, País València i de Mallorca, al claustre del Noviciat de Raimat. (L'autor d'aquesta història a la tercera fila, quart a l'esquerra.)

Làmina 2. Enmig d'una finca conreada amb tots els avenços de l'agricultura, encara quedaven peces de museu. Els novicis, amb satisfacció, les utilitzaven en les seves sortides comunitàries per al trasllat de les viandes.

Làmina 3. Filòsofs de primer (1963-1964).

Làmina 4. Llibre que varen preparar els filòsofs d'aquells dies.

DOMICILIA	SACER.	SCHOL.	COAD.	UNIV.
R. P. Provincialis cum Sociis	4	—	1	5
Barcinonense Coll. SS. Cordis.....	17	6	7	30
Barcinonense Coll. et Conv. S. Ignatii.....	35	7	11	53
Institutum Biologicum Sarrianense	2	—	1	3
Institutum Chemicum Sarrianense	5	3	4	12
Schol. Sup. Admin. et Dir. Negot. (ESADE).	3	3	—	6
Domus Exercitiorum Sancti Ignatii	7	—	1	8
Coll. BMV a M. Carmelo et S. Petri Claver .	4	4	2	10
Barcinonensis Res. Maior SS. Cordis Iesu ..	29	—	11	40
Barcinonensis Res. Congr. Marianarum.....	12	9	3	24
Barcinonensis Res. B. M. V. a Victoria.....	13	1	6	20
Castroctavianense Coll. Maximum NN.	62	177	33	272
Ilerdensis Residentia.....	6	—	1	7
Manresana Res. et Dom. Exerc.	7	—	4	11
Raymat. Coll. NN. ac Dom. Prob. S. Petri Cl.	20	43	81	144
Roquetensis Specula Iberi	8	—	9	17
Degentes in Provincia	234	253	175	662
VICEPROVINCIA BOLIVIANA				
R. P. Viceprovincialis cum Sociis	2	—	1	3
Cochabamb. Dom. Prob. S. Stan. et Paroec. .	6	17	14	37
Cochabambensis Resid. et Paroec.	5	—	1	6
Cochabambensis Resid. «Loyola»	3	—	1	4
Orurensis Resid. et Paroec. BMV Rosarii ...	5	—	—	5
Statio ad «Uncía» et Paroec. S. Michaëlis....	3	—	1	4
Pacense Coll. S. Callixti et Sem. Min. Soc. .	16	7	6	29
Sanctae Crucis Resid. et Paroec. Sacrarum ...	5	—	1	6
Sucrense Coll. et Conv. SS. Cordis	8	8	5	21
Potosina Statio et Paroec. S. Benedicti.....	2	—	1	3
Degentes in Viceprov. Boliviana....	55	32	31	118
Extra Provinciam degentes	116	73	25	214
<i>Numerantur .....</i>	<i>405</i>	<i>358</i>	<i>231</i>	<i>994</i>

Làmina 5. Catàleg 1963. Les comunitats de Catalunya i de Bolívia. Una Província nombrosa i jove. Catalunya, suma 253 jesuïtes estudiants (del total de 662). Bolívia 32 (de 118). El total de jesuïtes a la Província Tarraconense (amb Bolívia) és de 994.

Làmina 6. Revista *Selecciones de Teología* feta pels estudiants de teologia de Sant Cugat. Es creà el 1962, abans de la inauguració del Concili Vaticà II. Als cap de cinc anys ja tenia 5.000 subscriptors, el 1971 arribà als 10.000, repartits en quaranta països. Els estudiants recullen els millors articles de revistes de tot el món i els presentaven traduïts i condensats.

Làmina 7. Les inundacions del Vallès somogueren molt els estudiants jesuïtes del Col·legi Màxim.

Làmina 8. *Enseñanza y Formació, S. A.* pogué llogar aquesta torre del Passatge Llovera 4, com a seu provisional d'ESADE, i al mateix temps de la comunitat jesuïta.

Làmina 9. Als pocs dies de començar el primer curs (1959-1960) els 34 alumnes es trobaren a la Cova de Sant Ignasi de Manresa per a fer cinc dies complets d'Exercicis Espirituals.

SCHOLA SUPERIOR ADMINISTRATIONIS
ET DIRECTIONIS NEGOTIORUM

ET RESIDENTIA UNIVERSITARIA E. S. A. D. E.

(dependens ab Instit. Chimico)

ESCUELA SUPERIOR DE ADMINISTRACION Y DIRECCION
DE EMPRESAS E. S. A. D. E.

PASAJE JOSÉ LLOVERA, 4, 5 y 9. — BARCELONA (6) — TELEPH. 217 63 44-217 98 28
TELEOR. ESADE

RESIDENCIA UNIVERSITARIA
CONGREGACION MARIANA DE E.S.A.D.E.

PASAJE JOSÉ LLOVERA, 5, 1.º, y 2.º, 1.º. — BARCELONA (6). — TELEPH. 227 75 20

- P. Modestus Niubó, *Min., Oecon., Subdir. Schol., Consil. Amigos de Esade, Praef. val., Scrip. hist. dom., a. 11 mag., Rev. Arc. in Prov.*
- P. Aloisius A. Sobrero, *Dir. Schol. et Resid., Prof. Oecon. Soc. in 1 a., et in Instituto Católico de Estudios Sociales, Prof. Scient. Soc. in curs. postuniv., Consil. Assoc. patrumfam., Cons. pro rebus temp., a. 8 mag.*
- P. García-Nieto Ioannes N., *Doc. Sociol. in 2 et 5 a., Subdir. Resid. Univ., a. 3 mag.*
- P. Adroer Xaverius, *Stud. System. oecon. et Soc. (interim in Gallia).*
- P. Aragón Ioachim M., *Consul. de re psychol. (e Coll. Max.).*
- P. Arbona Michaël (Arag.), *Doc. Relig., in 1 et 2 a. et in curs. select., a. 6 mag. (e Res. CC. MM.).*
- P. Bertrán Durán Ioannes, *Cons. de re lit. (E. Resid. CC. MM.).*
- P. Colomer Eusebius, *Cons. de re phil. (e Coll. Max.).*
- P. Cuyás Enmanuel, *Doc. Deont. neg. in 5 a. (e Coll. Max.).*

- *P. Díez-Alegría Iosephus M.ª (Tol.), *Doc. Soc. in a. 3, 4 y 5 et in curs. postuniv. (e Pont. Univ. Greg.).*
- P. Llorens Franciscus, *Praef. spir. dom. (e Coll. Sti. Ignatii).*
- P. Martí Ioannes, *Praef. spir. alumn. et convic., Conf. dom. et in Resid. CC. MM., Viceconsil. FECUM.*

SCHOLASTICI

- Benítez, Iosephus M.ª, *Doc. Psych. Gen. in a. 1, Stud. a. 3 hist., a. 2 mag., Bidell.*
- Ituarte Iosephus, *Vicesecret. Scholae, a. 1 mag.*
- Padrosa Franciscus de A., *Adiut. Subd. Res., Praef. exerc. lit. in curs. select., Stud. a. 1 scient. biolog., a. 1 mag.*

PP. 4 — Schol. 3 — Univer. 7

Professores externi	40		
Tutores alumnorum	77	Alumni postuniv.	100
Alumni conv.	19	Alumni curs. monogr.	320
Alumni universit.	155	Universi	575

Làmina 10. El catàleg dels jesuïtes catalans de 1963 (corresponent al curs 1962-1963) ens ofereix múltiples dades d'informació.

Al cap de tres anys de la inauguració,

– ESADE depèn de l'Institut Químic de Sarrià; ocupa ja tres números del Pasatge Llovera (els 4, 5 i 9); té una "Residència Universitària" i una "Congregació Mariana d'ESADE".

– Dels jesuïtes que esmenta, només set viuen al Ptge. Llovera (4 sacerdots i 3 mestres) i vuit més hi col·laboren però viuen en altres comunitats (entre ells: tres són de Sant Cugat, un de la Universitat Gregoriana de Roma i un està encara estudiant a França).

– L'Escola ja té 40 professors no jesuïtes i 77 tutors per als alumnes. El nombre total d'alumnes en els diversos programes ja puja a 575.

Lamina 11. El Director General, P. Marià Ibar, oposant-se a la policia que volia entrar als locals d'ESADE, enmig d'una de les múltiples incidències universitàries amb la força pública.

Làmina 12. Des dels primers dies, ESADE ha estat una obra molt estimada dels jesuïtes de Catalunya. El llibre commemoratiu dels 40 anys recull la foto històrica d'una "trobada de jesuïtes relacionats que han col·laborat en la posada en funcionament d'ESADE".

13.

VERTIGEN D'UN CANVI RADICAL (1960-1970)

ELS JESUÏTES SÓN MOLTS, JOVES, AMB BONA FORMACIÓ I CAPACITAT CRÍTICA

2a part, 1966-1970

Només deu anys, i no van cabre en un sol capítol, l'anterior *capítol 12*.

Ara aquest *capítol 13* n'és la segona part, els cinc darrers anys de la dècada. Ens trobem ja del tot immersos en la voràgine dels canvis inaudits i insospitats. Un aire de l'Esperit ho ha somogut tot. Tampoc hi cabrà tot...! Molts punts que ja son presents aquest pocs anys, els veurem al *capítol 14*.

Ens fixarem sobretot en el nou estil de vida comunitària, barris suburbials, pisos, una altra forma de noviciat, jesuïtes en el món obrer, la Missió Obrera..., després del Concili i de la Congregació General XXXI.

El P. Arrupe convocarà un *Survey* per veure què demana el món actual a la "missió" dels jesuïtes. I, al cap de poc, el P. Provincial Rifà, posarà tota la Província, per primera vegada, en profund discerniment: l'*Assemblea de Província* que se celebrarà a Manresa, lloc fundant dels jesuïtes i lloc de "cercar i trobar" la voluntat de Déu per a cada situació concreta.

Tots els grans temes seran debatuts, i alguns d'ells profundament qüestionats.

- 1965** 09.12. P. Arrupe convoca el **Survey**
- 1966** R. M. Torelló, Rector Sarrià / J. M. Torelló, Rector Casp
 V. Codina, ministre filòsofs St. Cugat
 Carta Prov. P. Ribas sobre la situació de la Província
11.05. Manifestació de capellans a la Via Laietana
 14.11. Acaba la **Congregació General XXXI** (segona part)
- 1967** 14.05. **P. Enric Rifà, Provincial**
- 1968** **Màxim St. Cugat: P. Ribas, Rector**, V. Codina, Vice-Rector
 Primeres comunitats en pisos
"Maig del 68"
- 1969** Assemblea de Província
 Més pisos d'estudiants
- 1970** Delegat de Formació: **V. Codina**; de Past. Social **J. Torres**

1. 1966-1970. QUINQUENNI DEL CANVI ESTRUCTURAL

1.1. Pròleg, manifestació de capellans a la Via Laietana

Les forces repressives de l'estat nacionalcatòlic, sorprenentment, *l'apallissen a ell mateix* (11.05.1966). I hom de seguida recorda la dita sàvia de l'evangeli, "tot regne dividit no podrà subsistir" (Mc 3,24). És el començament del final. *On has arribat, Estat? On heu arribat, ministres de l'Església?* La gent de Catalunya, d'Espanya i del món veuen perplexos les imatges de la policia perseguint i colpejant amb agressivitat les sotanes. Tot s'ha esberlat i ja no es podrà refer, com alguns voldrien.

La manifestació de capellans va concentrar uns cent trenta clergues vestits amb sotana davant la Prefectura Superior de Policia de la Via Laietana¹, que finalitzà amb una brutal intervenció policial. També hi havia jesuïtes, entre ells, el mateix P. Víctor Codina que rebé bones garrotades. (Era el superior dels filòsofs de St. Cugat, i havia dit als filòsofs que li demanaven anar-hi, que ell mateix els representaria). Fugint dels "grisos", alguns capellans es refugiaren als jesuïtes de Llúria-Casp, que els propiciaren refer-se i poder sortir d'incògnit per una altra porta.

S'ha arribat a dir que el bisbe Modrego n'estava informat i que, murri, per estalviar-se pressions, era fora de Barcelona amb visites pastorals.

Ja res no serà igual, o més ben dit "ja res no *era* igual!". Aquest esdeveniment pot marcar-se, a casa nostra, com el moment significatiu de les contínues desavinences que no deixaran de créixer fins al final del Règim. **(Làmina 1)**

1.2 . La carta del P. Provincial Pere Ribas (9.06.1966)

"Diverses circumstàncies han trencat en els últims mesos el clima d'unanimitat de la nostra vida pública i religiosa, especialment a Barcelona", escrivia el Provincial P. Pere Ribas als jesuïtes catalans. "Ens han agafat per sorpresa i dividit els parers, també en la vida de les nostres comunitats".

Ens trobem entre les dues sessions de la Congregació General XXXI i abans de l'esclat del "Maig del 68". El Provincial, amb visió de futur i valentia, analitza el moment i proposa alguns principis. Recorda que el Concili afirma que vivim en un període nou de la història, una veritable metamorfosi, que redunda també en la vida religiosa. El P. Ribas afegeix amb el seu realisme que "no serveix de res posar-nos-hi d'esquena".

Porta ja sis anys de Provincial, en farà un total de set. En el seu primer any, la Companyia va fer una remodelació important de les províncies jesuïtes d'Espanya, de manera que tant País Basc i Navarra, com Catalunya esdevingueren, cadascuna, una sola província (1962). La Companyia estava prenent una decisió gens fàcil que hagué de gestionar en absolut secret, per les dificultats previsibles que hi hauria posat el govern de l'Estat.

El Provincial fa un advertiment, tant als jesuïtes més grans, com als joves: "La història està sotmesa, deia el Concili, a un procés d'acceleració que els individus particulars a penes poden seguir. Els qui pertanyen a una generació amb més anys, han de pensar que la forma en què han

---

¹ Amb el desig de lliurar una carta de protesta al Comissari per les tortures a un estudiant dirigent del *Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona*, fundat els dies de la "Caputxinada".

viscut no pot ser identificada, sense més ni més, amb la rica veritat de l'Església o de la Companyia. Els més joves han de recordar que el Concili ensenya que l'Església té moltes coses permanents”.

De la riquesa i de la complexitat d'una carta tan matisada, ens fixarem en tres consideracions.

1. Diu el Provincial que es fa indispensable que els jesuïtes tinguin una millor formació política, i que convindrà propiciar-la. Però, afegeix, la tasca de la Companyia no és política: “els sacerdots han d'estar per damunt de les diferències polítiques per tal de ser pares i germans de tots. Això no significa que no puguem emetre, a la llum de l'evangeli i dels principis conciliaris, un judici moral sobre els esdeveniments o estructures vigents”. El Concili, continua dient el P. Ribas, afirmava que l'Església “per raó de la seva missió i competència no es confon de cap manera amb la comunitat política, ni està lligada a cap sistema polític”. Però, matisa, hi pot haver casos en què la missió pastoral es trobi entorpidida per una concreta situació política, aleshores sorgeix l'interrogant: què fer? “No ens està vedat proclamar els grans principis cristians, i fins i tot judicar una concreta situació a la llum de l'evangeli”.

2. Compromís polític. Significativament, hi dedica cinc pàgines de les vint del document. El govern provincial comença a valorar un problema que aviat serà important i debatut a la Província, i n'ofereix amplis matisos. Seguint l'ensenyament del Concili, diu que l'Església “ni es confon amb la comunitat política, ni està lligada a cap sistema polític”. La seva profunda reflexió la resumeix en l'axioma: “Segregats, però no separats: no es pot expressar millor la tremenda dialèctica de la nostra condició”.

3. Acaba amb dues pàgines clarividents sobre el fet català, que molts jesuïtes li agraïren. “Ho dic mirant cap al futur de la Província. La nostra acció pastoral es realitza en una regió de peculiaritats pròpies; no podem fer una activitat pastoral pregona si fem la impressió de desarrelats. A ningú de vosaltres se li amaga la importància de la llengua catalana, ara i en el futur, com a instrument d'acció pastoral”.

El P. Ribas, situat encara l'any 1966, albira els grans temes del món que s'acosta. Aviat el substituirà com a Provincial el P. Enric Rifà, i ell passarà a ser Rector del Col·legi Màxim de Sant Cugat. **(Làmines 2 a 6)**

2. EN TRES ANYS, UNA TRENTENA DE “PISOS” (1968-1970)

Molts jesuïtes joves somnien una vida religiosa enmig de la realitat, de la simplicitat del cada dia. Que la formació no transcorri entre models monacals o conventuals. Es va fent insostenible el *mode i ordre* d'aquelles cases amb dos-cents estudiants, ben distant de totes les ‘mogudes’ de la societat per a la qual s'està preparant el jesuïta en formació.

Els nous superiors del Col·legi Màxim de Sant Cugat, PP. Pere Ribas i Víctor Codina, rector i vicerector, han anat experimentant que el model de les grans cases de formació no funciona i que s'està depauperant.

Es va formulant el desig de cercar una vida jesuítica entre els pobres, en barris populars, amb més comunicació i corresponsabilitat, amb més senzillesa i inserció en la vida de la gent. Això propiciarà una *nova sensibilitat* des d'on s'estudia la teologia. El mateix P. Víctor Codina escriurà, anys més tard: “La teologia... sembla haver florit sempre en llocs tranquils, a l'ombra de claustres,

biblioteques, entre rius silenciosos i gespa verda... ¿És possible fer teologia des d'un barri obrer?, ¿és possible que un teòleg d'ofici, tot i mantenir els seus contactes i vincles amb centres acadèmics i les biblioteques especialitzades, visqui en un barri, en un suburbi?"².

2.1. Mapa de les noves comunitats

Els Catàlegs d'aquells anys faciliten el mapa de les comunitats jesuïtes de Catalunya. Presenten també un mínim esquema geogràfic i detallen, per a les *statio* i els *coetus*, de quina comunitat mare depenen. **(Làmina 7)**

Curs 1967-1968. És el començament d'aquest gran èxode dels jesuïtes vers els barris. El catàleg ja compta 9 noves petites comunitat o *coetus*, de caràcter força divers. (Copiem en nota, només en els casos que ens semblen més significatius, els noms dels jesuïtes de la comunitat).

- S'acaba d'establir el *pre-noviciat*, a la part baixa d'Hostafrancs, a la Gran Via 325³.
- S'han constituït sis comunitats relacionades amb *missió obrera*: barri de Roquetes, Pla de Fornells 31⁴; Terrassa, Ca n'Aurell⁵; Cornellà, Sant Ildefons⁶; Port de Barcelona (Stella Maris)⁷; c. Pujades 441⁸.
- El Catàleg en recull dues més: a Sarrià, al c. Fontcuberta⁹, i al c. Villarroel¹⁰.

Curs 1968-1969. Seriosa ampliació de les comunitats d'estudiants. Aquest curs, al Col·legi Màxim de Sant Cugat hi resideixen pocs estudiants. No hi seran els de primer de teologia, ni els de segon i tercer de filosofia. A més els juniors ja no van a Aranjuez. Se solidifiquen els pisos de barris i de Missió Obrera.

- *Estudiants*: Margenat 33 (teòlegs de primer); Av. Jordà 8 (teols. segon); Girona 57 (teols. de la Viceprov. Bolívia); l'Hospitalet Joventut 50 (fils. tercer i segon), València 199 (juniors), Gran Via 325 (pre-noviciat).
- *Barris i Mon Obrer*: Bellvitge c. del Prat 19; Sabadell Torre Romeu; Sant Adrià del Besós c. Goya 7; Terrassa St. Llorenç¹¹; Cornellà, Sant Ildefons; barri de Roquetes Pla de Fornells 31.

---

² CODINA, Víctor, *¿Teología desde un barrio obrero?*, a la revista *Selecciones de Teología*, n. 61, 1977, pp. 25 ss.

³ La nova Comunitat està formada per PP. R. Fabregat, V. Trias i S. J. Margenat, i el PP. J. M. Agustí i I. Salat (pertanyents als Col·legis de Sarrià i de Casp), tots ells fent comunitat amb 6 prenovicis. [**Sigles: PP**, sacerdots; **SS**, estudiants jesuïtes; **GG**, germans jesuïtes].

⁴ Pla de Fornells, 31, P. C. Comas i S. J. C. Brugué.

⁵ P. M. Marcet, c. Avinyó 1, Terrassa. El curs següent s'ampliarà constituint una comunitat de tres sacerdots i tres estudiants, al barri dels blocs de St. Llorenç.

⁶ P. J. N. Garcia-Nieto amb alguns joves treballadors o universitaris.

⁷ PP. A. Culebras, A. Losada i J. M. Vilaplana.

⁸ Col·laboraven a la parròquia de St. Narcís d'aquella època, vivint al c. Pujades 441, 6è, el P. J. M. García de Enterría i els SS. J. Galofré i E. Udina. El curs vinent el Catàleg els situa a Sant Adrià, al c. Goya 7.

⁹ PP. J. M. Alba, R. Navés, J. Piulachs, F. Sangrà i S. J. de Juan.

¹⁰ El Catàleg situa el P. A. Barjau, al c. Villarroel 85.

¹¹ PP. M. Marcet, S. Marcet, J. Ricart i els SS. B. Bastida, V. Blajot, J. Margenat, quatre d'ells treballen a fàbriques.

Curs 1969-1970. Consolidació del nou model. Arriben ja a la vintena les comunitats noves situades en pisos.

– *Estudiants*: Margenat 33 (es redueix el nombre de membres, aplega alguns dels estudiants de 1r i 2n de teologia i alguns d'estudis especials); Sants 137 (teòlegs de 3r); València 199 (juniors); Joventut 50 (teòlegs de 2n i alguns de 3r i 4t); Amílcar 146 (teòlegs prov. Aragó); Girona 57 (teòlegs Viceprov Bolívia); Hostafrancs, Gran Via 325 (amb prenovicis).

– *Barris i Món Obrer*: Bon Pastor (c. Mollerussa s/n¹²); Cornellà, Sant Ildefons (c. Begònia, 4); Verdum (Legaspi, 18)¹³; Bellvitge, c. del Prat 19¹⁴; Rubí (El Pinar)¹⁵; Sabadell, Torre Romeu¹⁶; Terrassa, Sant Llorenç¹⁷; Stella Maris (Port Barcelona, Moll del Rebaix)¹⁸.

– *Altres*: Pl. Letamendi 36¹⁹; Llançà 5²⁰; Sarrià, Fontcuberta 4²¹.

2.2. Un exemple concret, l'Hospitalet, c. Joventut 50, 4t

El setembre de 1969, un grup de jesuïtes, entre teòlegs i estudiants de diverses etapes, es van reunir en un pis de Collblanc-Torrassa²². El seu triple objectiu era arrelar-se en un barri popular, viure la vida religiosa jesuïta d'una manera diferent i aprofundir intensament en la teologia.

El *nivell teològic* del grup era important. Entre els seus membres hi havia el sotsdirector de la revista *Selecciones de Teología* (J. Manuel Udina) i diversos col·laboradors i professors de l'*Escola de Teologia per a Seglars*. Dotze dels tretze membres de la comunitat eren alumnes de teologia a Sant Cugat, molts d'ells dedicats amb gran intensitat a l'estudi. Aquesta dedicació es reflectia en un seminari intern setmanal. El primer any es va centrar en l'estudi de la carta als Romans, seguint Karl Barth i tutorats per F. Cuervo-Arango. Aquest seminari va ser fonamental per desenvolupar un pensament crític comú, generant hores d'estudi, reflexió i debat, i qüestionant paradigmes clàssics.

Es feu famós l'apel·latiu humorístic que li donaven alguns amics: "l'Autònoma d'Hospitalet"²³.

---

¹² Amb els PP. A. Losada i R. Pàmpols. Una bona presentació d'aquesta comunitat fins als començaments dels anys noranta: LANA O CLAVERA, Jesús. *Mis memorias. Antes de que se me olvide todo*. (Barcelona 2023), pp. 128-173.

¹³ P. Borrell (prof. a Sarrià i a Escola Prof. Verdum) i els SS. A. Agudo, P. López, J. M. Suris (aquests tres treballen a fàbriques) i J. Miralles (estudia Fil. i Lle.).

¹⁴ Ja són una comunitat de 10: PP. Raventós, Admetlla, M. Fabregat, Ituarte, R. Ribas, Roa, Velasco, G. Castany, SS. Cisteró, Pañella.

¹⁵ PP. L. Caparrós, R. Pascual i R. Vallés.

¹⁶ PP. J. M. Borri i A. Vilà, SS. I. Ferreté i R. Trias.

¹⁷ Vegeu, RICART, Josep. *EGARA: Una Parroquia Obrera bajo el franquismo (1963-1977)*.

¹⁸ PP. A. Culebras, J. M. Rocha, J. M. Vilaplana.

¹⁹ PP. A. Juncosa i E. Pascual.

²⁰ PP. E. Comas, T. Lorenzo, J. Maristany i SS. M. Martorell, F. Padrosa i J. M. Vallès.

²¹ PP. J. M. Alba, R. Navés, F. Sangrà.

²² Un grup de teòlegs de quart curs (ja sacerdots, J. M. Udina, F. Cuervo-Arango i L. Tuñí), dos de tercer (P. Led, J. Llibre, A. Pascual) i tres de segon del nou pla d'estudis que integra filosofia i teologia (P. Borràs, L. Magriñà, D. Melero, J. M. Queralt, C. Riera), un altre de segon, ja llicenciat en filosofia (F. Riera, l'autor d'aquestes pàgines), i un altre jesuïta jove que estudiava periodisme (J. M. Puig de la Bellacasa). Els més joves venien de Margenat 33, i els teòlegs de tercer i quart, de Sant Cugat.

²³ Recordeu que el 1968 es creava la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB).

Una *altra manera de vida religiosa*. “Formats” a grans cases (espaioses, bons jardins i silenci, i serveis comuns gestionats per altres...), ara s’arriba a tres pisos petits, de la quarta planta d’un immoble de setze habitatges, en el límit entre Collblanc i la Torrassa. Barris d’immigració, prou sovint en els llindars de la pobresa. El primer any era una comunitat de 13 companys, a cada habitació una llitera que permetia enquibir-hi dues persones, una cambra reservada per a menjador i una altra per a petit oratori (que rebria el nom de “Sta. Maria de l’Amnistia”). Una veïna feia el dinar, la neteja dels espais comuns i planxava les camises; de la resta de les feines de roba, neteja i cuina se n’encarregava la comunitat. Les relacions dels veïns amb aquells “estudiants del quart” eren força properes, encara que sovint no acabaven de fer-se massa càrrec de la identitat d’aquells joves.

Una *comunitat fraterna i horitzontal*. La “reunió de comunitat” n’era el nucli, on els tretze membres compartien aspectes de la seva vida (religiosa, estudis, feina, inserció al barri, futur, salut). Tots els companys en aquestes reunions miraven d’ajudar-se, comentant, animant, marcant algun punt que calia treballar i, sobretot, fent costat, tant en moments fàcils, com en els difícils. A la reunió es prenia totes les decisions de la casa, esdevenia una mena de *superior religiós*. Dos cops a l’any la trobada setmanal es convertia en un recés de dos o tres dies fora de Barcelona, que permetia integrar revisió de vida, pregària, festa i esbarjo. Moments idíl·lics i d’una recordança especial. L’eucaristia era habitual, i no sempre assegurava estreta fidelitat a les rúbriques.

Autofinançament a ‘punta de llança’. El Delegat de Formació, P. Víctor Codina, que visitava regularment les comunitats d’estudiants (i que al cap de poc es traslladaria a viure al c. Joventut), preguntava si no s’estaria portant massa enllà el desig de pobresa, amb l’intent de defugir qualsevol ajut econòmic de la Província. Tanmateix, la comunitat se’n sortia prou bé, i aviat pogué prescindir de l’ajuda econòmica de la Província. Això volia dir que l’economia comunitària depenia dels sous rebuts per feina: a escoles (Col·legi de St. Ramon de Collblanc, Escola jesuïta d’Hostafrancs, Col·legis de Casp i de Sarrià), feina teològica (*Escola de Teologia per a Seglars, Selecciones de Teología*, etc.), un dels membres de la comunitat, Carles Riera, rebé l’encàrrec d’administrador tant del Col·legi parroquial de Collblanc, com del col·legi jesuïta de Sarrià. (Només un feia treball manual, com a fuster). Per descomptat que això suposava una vida austera i treballs extres a l’estiu.

Barris. Tot feia desitjar una profunda inserció en el barri, alguns sempre n’havien estat llunyans. La paraula “barri” anava de la “Satèl·lit” de St. Ildefons de Cornellà, passant per Pubilla Cases, pel barri de Collblanc-Torrassa i baixava fins a Hostafrancs. Era central la col·laboració amb l’Església diocesana i especialment amb la parròquia, Sant Ramon de Collblanc²⁴. La parròquia promogué una *Comunitat Popular*, en la qual col·laboraren molt els jesuïtes, juntament amb les monges de la Companyia de Maria que vivien en un pis del c. Llobregat. Era aquella una època de reivindicacions. L’*Associació de veïns*, que sabia fer treballar junts els diversos grups socials i polítics, aconseguí fomentar l’associacionisme entre els grups de la immigració i els catalans de sempre. Un dels èxits fou guanyar per al barri la “Casa de la Marquesa”, amb el seu gran jardí. També és digne de citar-se el desig de contacte amb els partits polítics de l’entorn²⁵.

---

²⁴ En aquell temps portada per la creativitat de Mn. Josep Breu Goberna, membre dels capellans del Pradó, amb una forta opció per la classe obrera. Valgui notar que el seu oncle avi era el P. Goberna, sj. de qui hem parlat tan amplament als caps. 1-3, especialment p. 148, del primer volum. Per altra banda, havia estudiat a l’IQS abans d’entrar al Seminari de Barcelona.

²⁵ Valgui un sol exemple: eren sovintejades les visites a fer cafè migdia d’en Felip Gómez Crespi, del PSUC local; un moment d’amistat i d’informació mútua en aquells dies de tanta clandestinitat.

La repressió política. La Comunitat fou objecte d'un registre, que per certificar-lo, la policia hi féu pujar alguns veïns. En els dies del "Judici de Burgos" es feu al Col·legi Màxim de St. Cugat una "tancada" d'unes cent persones (estudiants, professors, jesuïtes i seglars), de la qual en sortí un "Manifest". Era Advent, i cada setmana es convocava una pregària. El dia que va tocar a la parròquia de Collblanc, dos joves, un dels quals el jesuïta de la comunitat de Joventut, J. M. Queralt, començaren a repartir el "Manifest". Foren detinguts i la justícia incoà el seu procés. Al cap de pocs dies, es presentà la policia al pis del c. Joventut, per detenir també l'estudiant Carles Riera i convocar a la Prefectura de Policia Josep Manuel Udina (com que era sacerdot, no fou detingut). Carles Riera aconseguí negar-ho tot, i quedà lliure. El judici de Queralt tingué com a defensa l'advocat A. de Semir. El jutge el condemnà a una reclusió que (segons el Concordat) pogué complir en una casa de la Companyia, justament Sant Cugat²⁶.

Per a molts dels companys que crearen la comunitat de Joventut, aquells foren uns dies "fundants" i idíl·lics, dies de reformulació de la vocació jesuïta, de trobar la mística de la missió evangelitzadora en els nous temps. I inserits del tot en aquesta realitat, estudiar la teologia i preparar-se per a l'ordenació sacerdotal. **(Làmines 8 a 11)**

3. MISSIÓ OBRERA (MO)

La situació dels barris d'immigració del Vallès, feria fortament els joves estudiants de teologia de Sant Cugat que els visitaven cada diumenge per ajudar en les activitats pastorals de les parròquies. Era un impacte que atiava la radicalitat de la consciència social dels joves jesuïtes. A poc a poc, l'amistat i la preocupació per aquelles persones els anava colpit, la seva precarietat, barratisme, subproletariat, la manca de justícia i llibertats del franquisme... Enmig de tot plegat, arribà la desfeta dels aiguats del Vallès (25.09.1962) que deixaren entre sis-centes i mil víctimes mortals, la pitjor de les catàstrofes naturals recents d'Espanya.

A Sant Cugat, ho hem vist, la preocupació social dels estudiants és forta. Cada any era convocada en aquella casa la 'Diada Social' aplegant seglars i religiosos de diverses congregacions, moviments especialitzats de pastoral obrera (JOC, HOAC, ACO...), juntament amb persones més o menys relacionades amb els sindicats i els partits clandestins.

A la meitat dels anys seixanta, alguns sacerdots i estudiants jesuïtes comencen, a poc a poc, petites experiències de treball manual en tallers i fàbriques, primer d'estiu, i aviat com a feina ordinària²⁷.

3.1. Sabadell, Torre Romeu

El primer *Coetus* a constituir-se, segons el Catàleg de 1965, fou a Sabadell, al barri de Torre Romeu, amb els PP. J. M. Borri i E. Labeira, tot just tornats de Tercera Provació. Segons el Catàleg

---

²⁶ També en aquells dies al pis de Verdum del c. Legazpi, es presentà la policia, i en veure que en aquell moment no hi havia ningú al pis, entrà impunement i s'assegué a jugar a cartes, mentre arribaven els companys.

²⁷ L'experiència dels *prêtres ouvriers* era un esperó. També religioses van anar a viure a barris i treballar manualment.

“tenien cura de la Capella de la Mare de Déu dels Dolors, donaven Exercicis i altres ministeris”. El *Coetus* depenia de la Comunitat del Clot.

Aquest primer curs (1964-1965) el seu habitatge a la sagristia de la capella era del tot precari, gairebé no hi cabien els dos llits plegables. Mentrestant es construïa una caseta de dues cambres, adossada a la Capella.

El curs següent E. Labeira passà a la comunitat del Clot, a Barcelona, i vingué a Sabadell el P. Andreu Vilà, que estava a la parròquia suburbial de Torreforta (Tarragona). Borri i Vilà s’instal·laren a la nova caseta de sostre d’uralita i sense aigua (calia anar a la font de la plaça). Una de les cambres era menjador i cuina, amb porta al carrer. Borri treballava a casa fent peces elèctriques i Vilà de peó a la construcció.

Al cap de quatre anys (1968-1969), segons el Catàleg, la comunitat la formen els PP. Borri i Vilà i els joves jesuïtes estudiants, Isidre Ferreté i Roberto Trias, i un seminarista, Vicenç Creus. Tots ells treballen a fàbriques: Borri (a la llanera *Artèxtil*), Vilà (a la construcció)²⁸, Ferreté (peó a *Electrodomèstics Odag*). Aviat J. I. González Faus, professor de teologia de Sant Cugat, se sumará activament els caps de setmana a l’equip de Torre Romeu.

La Capella dels Dolors aplega una comunitat cristiana viva. Els diumenges se celebra una eucaristia molt participada i els dijous es reuneix en un sopar familiar a la caseta dels jesuïtes. Una i altra trobada són ocasió per parlar i anar fent opinió de tants temes socials, polítics i eclesials.

La vida cultural i política al barri és molt intensa i, consegüentment la vigilància policial al barri i a la Capella, provocant tensió permanent. La Capella dels Dolors i el P. Josep M. Borri, el responsable, són considerats per molts com els líders dels moviments reivindicatius d’aquells suburbis.

3.2. Terrassa, barri de Sant Llorenç

“La nostra arribada tingué quelcom d’angelical i un molt de perplexitat. La bona fe i l’idealisme evangèlic ‘d’estar amb els pobres’ ens posà aviat en sintonia amb aquell poble que anàvem a evangelitzar i a convertir. Encara no sabíem que érem nosaltres que seríem evangelitzats i convertits per aquell *poble*”²⁹.

Mn. Damià Sánchez Bustamante fou el primer a arribar-hi (1963), precisament després de fer el *mes d’Exercicis* ignasià. Fins aleshores cap mossèn s’hi volia quedar a viure. Fou ben rebut, aviat “les autoritats del barri, funcionaris sindicals, guàrdies civils retirats, gent del ‘sistema’ quedaren admirats del nou rector. Tenia tres barris, i això és molt per a una sola parròquia de l’any 1963”. Aviat el començaren a ajudar els caps de setmana alguns jesuïtes de Sant Cugat³⁰, “amb el desig d’acostar-nos a un món desconegut, el món del treball, dels obrers, dels marginats”.

Va ser el curs 1968-1969 quan s’hi trasllada a viure el primer grup de jesuïtes. Tres sacerdots (Manel Marcet, Santi Marcet i Josep Ricart) i tres estudiants (Benjamí Bastida, Víctor Blajot i Joaquim Margenat). Tots ells col·laboraven a l’equip de la Parròquia de Sant Llorenç, format per

---

²⁸ És significatiu indicar que el vicari Vilà ha de demanar permís a la feina (i amb descompte a la nòmina), quan ha d’anar a fer els enterraments a l’església.

²⁹ Per a aquest epígraf vegeu RICART, Josep. *Egara, una parroquia obrera bajo el franquismo, 1963-1977*. Terrassa, 1978, pp. 21-23; 50; 71-73.

³⁰ Ricart en compta uns divuit, p. 23.

sacerdots seculars, escolapis i jesuïtes. La majoria del grup jesuïta començà a treballar en fàbriques³¹. Manuel Marcet, a més, donava cursos a la Facultat de Teologia de Sant Cugat, on eren ben valorats pels alumnes els seus cursos d'introducció al marxisme. Les provisionalitats del primer any obligaren la comunitat jesuïta a canviar tres cops d'habitatge; el tercer fou ja un pis dels blocs de St. Llorenç³².

“Quasi sense adonar-nos-en, havíem recorregut molt de camí. La classe obrera ens havia convertit: la pastoral, l'evangelització, el compromís, tot s'anava remodelant amb el cisell de la fidelitat al nostre poble”.

Conflictes eclesiàstics i polítics

– “L'esperit de MO exigeix el naixement d'una Església autòctona, no la importació d'una Església des de fora del món obrer (amb una altra cultura, mentalitat, expressió religiosa, amb unes altres bases econòmiques, culturals i polítiques), encara que es vulgui adaptar. Sinó que ha de néixer des de dintre del món obrer”³³.

El bisbe Marcelo havia escrit el maig del 1967: “És absolutament aliè al meu propòsit desautoritzar una línia de pastoral missionera on s'han fet moltes passes... Però cal evitar procediments que causen dany, encara que a primera vista pugui semblar que són més eficaços...”. Des de Sant Llorenç comentaven: “La bona voluntat és evident... però no es pensa el mateix des d'una barraca que des d'un palau”³⁴.

– Sorprenentment, en aquells dies s'esdevenia que la policia era *fidel i addicte* de les misses dominicals. Així complia el “precepte” de llurs superiors, espiar les heterodòxies polítiques que, al seu entendre, els mossens predicaven en els sermons, i tenir motiu de detenir-los³⁵. Eren els dies en què el franquisme es trobava depassat per l'oposició cultural, obrera, estudiantil... i també l'eclesial.

Al cap de seixanta anys, abril 2025: “Itinerari de la Memòria Democràtica de Terrassa”

La ciutat de Terrassa ha volgut que la “memòria democràtica” formés part del seu paisatge humà. Des de 2017 han estat col·locades onze plaques, set de les quals corresponen a la memòria obrera i antifranquista de la ciutat³⁶. Una nova placa de la “Memòria Democràtica” és col·locada a la façana de l'església d'Egara (29.04.2025). “En aquesta ocasió hem volgut, a més, retre homenatge als capellans i a les comunitats cristianes que es van implicar a la nostra ciutat, als anys 60 i 70, en la defensa de les persones més vulnerables”.

Els actes celebratius d'aquesta avinentesa han rememorat amb afecte la història de les *Parròquies obreres i antifranquistes a Terrassa, 1963-1977*.

---

³¹ Alguns exemples: S. Marcet a AEG, J. Ricart a SAIFA, V. Blajot comença de peó a Fontanals, al cap de set anys era escollit president de la llana.

³² De fet els primer jesuïtes a arribar-hi (Quaresma 1956), foren els novicis de Raimat J. Baquer i S. Ribas. Foren acollits pels Mn. D. Bustamante i J. Rofes, col·laboraren sobretot en un estudi sociològic del barri que portava el sociòleg jesuïta Pere Negre. S'allotjaren en barracons “on van passar molt fred”. (Record aportat per J. Baquer).

³³ Així ho formula RICART, p. 50.

³⁴ El 02.05.1968 va autoritzar l'entrada de la policia a la parròquia de Can Oriach, Sabadell, on s'havien refugiat uns militants en acabar la manifestació clandestina del 1r de Maig, entre els quals l'Andreu Vilà.

³⁵ Josep Ricart ho descriu amb la seva força periodística a EGARA, pp. 110-112.

³⁶ Ha estat promogut per l'Ajuntament, amb entitats, associacions de memòria i persones estudioses del tema, aplegades a *l'Espai de la Memòria i els Valors Democràtics de Terrassa*.

D'aquesta història resulten sorprenents els moments inicials, quan l'alcalde Clapés (1964) "es va adreçar als capellans que venien a la nova parròquia d'Egara i els va mostrar admiració per venir a *domar la fiera*. L'alcalde era conscient del perill dels barris obrers..., i del paper que hi podria, i havia de jugar, segons ell, l'Església Catòlica. Però no va anar així, de cap manera: la nova parròquia de *San Lorenzo*, que abastava els barris de Sant Llorenç, Egara i Les Arenes, es va convertir en una parròquia obrera i conciliar, lluny, molt lluny, del nacionalcatolicisme tridentí, que donava suport i contingut ideològic al règim franquista"³⁷. **(Làmines 12 i 13)**

3.3. Un total de 10 grups de Missió Obrera (MO)

Comptem una desena de petites comunitats en els tres cursos d'octubre de 1967 a agost 1970. Les hem enumerades més amunt (epígraf 2.1.), novament ho fem. Bellvitge (c. del Prat); Bon Pastor (c. Mollerussa); Sant Adrià del Besòs (c. Goya); Cornellà (Sant Ildefons); Port de Barcelona (Stella Maris); Roquetes (Pla de Fornells); Rubí (El Pinar); Sabadell (Torre Romeu); Terrassa (Sant Llorenç); Verdum (c. Legazpi).

Els membres d'aquestes comunitats de la MO jesuïta fan les seves trobades periòdiques on cerquen una mirada comuna a la realitat tan complexa d'aquells anys, i on van formulant els nous models de vida religiosa i eclesial que viuen.

També són convidats a aquestes trobades un bon grapat de jesuïtes, especialment entre els joves i els estudiants, propers a la MO. Aquest fet podia provocar un cert recel d'altres jesuïtes, fins i tot dels pròxims a aquells plantejaments, com si no pertànyer a MO situés en una mena de segona divisió jesuítica, menys radical.

Tots aquells foren anys adobats amb fortíssima conflictivitat social i política, amb sovintejats escorcolls policials, detencions i empresonaments de múltiples jesuïtes catalans, facilitats pels "Estats d'Excepció". I amb una gran activitat de defensa de tots ells que tingueren els superiors jesuïtes davant les autoritats policials, polítiques... i fins i tot eclesiàstiques. Alguns exemples: detencions de J. M. Borri i Andreu Vilà (1968), d'Isidre Ferreté, Roberto Trias del Romero, J. N. Garcia-Nieto (1969), Josep Ricart (1970)³⁸.

3.4. Mística de MO

El *Credo de la nostra Comunitat* (Pasqua 1970). La MO de Sant Llorenç (seglars, capellans i religiosos), després d'uns primers anys d'experiència personal i missionera, va escriure la seva fe, en 31 articles. El punt de partença és la pròpia experiència espiritual de l'Encarnació de Déu. També ells se senten cridats a encarnar-se.

"*Creiem* que Jesucrist s'encarnà i fou enviat al món per alliberar els homes de tota mena de mal i de pecat. *Creiem* que Jesucrist ens envia al món perquè ens encarnem en els seus problemes i en els homes del nostre temps..."

---

³⁷ L'historiador Joan Coma i Ainsa ha publicat un llarg article resseguint aquells anys a ACPEPF (Associació Catalana de Persones Ex-Presees Polítiques del Franquisme): <https://expresopoliticsdelfranquisme.com/2025/05/02/parroquies-obreres-antifranquisme-terrasa/>

³⁸ A J. Ricart la policia el detingué a la fàbrica tèxtil de Terrassa i el portà directament a Madrid, a la *Dirección General de Seguridad*, i d'allí directament a la presó de Carabanchel, perquè la "concordatària" de Zamora ja estava del tot plena.

Per això diuen: “*Creiem* que la nostra comunitat ha d’estar al costat dels més pobres, defensar sempre els seus drets, conviure amb els perseguits per causa de la justícia, sofrir amb tots els qui sofreixen i lluitar fins a la mort perquè s’aconsegueixi una major justícia en el món.

Creiem que hem de viure les mateixes inquietuds del món obrer i reivindicar, al seu costat, una estructura més justa de la societat on vivim”³⁹.

No sempre resultaria fàcil la inserció a aquells joves jesuïtes. Fàcilment podrien ser tinguts per gent d’una altra classe social, amb formació llarga i títols universitaris i, a més, revestits de la jerarquia clerical. Ara, posats a peons i obrers de baixa qualificació a les fàbriques, generaven alhora una gran simpatia, al costat de perplexitats i suspicàcies, tant entre la classe proletària, com entre la classe dirigent i propietària.

3.5. La Missió Obrera a la Companyia d’Espanya

Amb experiències anàlogues, havia anat quallant la Missió Obrera arreu de les províncies jesuítiques. Des del primer moment, els diferents grups s’esforçaren a interrelacionar-se⁴⁰. Recollim, tot seguit, alguns moments de la MO d’Espanya i dels seus conflictes amb la Companyia.

- El 1967 MO elabora a Loiola els “Conceptes Teològic-pastorals de Missió Obrera”: MO és un moviment eclesial de militants laics i de sacerdots en el treball... L’evangelització del món dels pobres comporta participació integral en el treball manual i en la condició de la classe obrera.
- “Informe sobre algunes dificultats de la MO” (1967). Els PP. J. M. Borri i D. Armentia el portaren al P. Arrupe. N’assenyalaven dues: aliança de l’Església jeràrquica (de la qual participa la Companyia) amb el règim capitalista, llunyania entre els superiors jesuïtes i el món obrer. El P. Arrupe es mostrà cordial, però ferm, assenyalant que no es podia acceptar que els jesuïtes s’autodestinessin i que hi havia una única Companyia, amb una única missió.
- Es presentaven problemes d’obediència: la missió la dona la Companyia?, l’obediència és al grup de MO o al Provincial? (i aviat apuntarà si l’*obediència* és al partit polític o a la Companyia).
- 1968 i 1969. Els Catàlegs jesuïtes inclouen els diversos equips de MO, mostrant que els seus membres hi són destinats pels provincials. El “credo” de MO, era ben vist pels superiors jesuïtes, enmig de continu estira-i-arrotonsa. De vegades, però, sembla que es trenca la comunió. Dos episodis de 1970.
- La visita del P. Arrupe a Espanya tenia prevista una entrevista amb el general Franco. Els jesuïtes de MO i del sector universitari de Barcelona li demanen insistentment que la suprimís. El fet que l’entrevista es mantingués, comportà que els jesuïtes de MO, i un altre bon nombre, no assistís a les trobades de jesuïtes amb el P. General. Tot i això, el P. Arrupe se les enginyà per visitar diversos equips de MO.⁴¹
- MO acordà no presentar-se a una reunió amb els Provincials, on eren convidats. Prèviament s’havia preparat un qüestionari a contestar pels Provincials i per MO. Arribada la data, els Provincials no l’havien contestat. Un gest de mútua desconfiança va culminar en una cadena d’enfrontaments.

---

³⁹ Del llarg Credo en recollim només unes frases inicials. RICART, pp. 96-99.

⁴⁰ ÁLVAREZ BOLADO, Alfonso. *Estudios Eclesiásticos* 76 (2001), pp. 384-389.

⁴¹ Podeu consultar la web de M. Suñol. https://usuariis.tinet.cat/fqi_sj/arrupe/els_vip_ct.htm

4. UN NOVICIAT BEN DIFERENT, AL BARRI D'HOSTAFRANCS

El curs 1968-1969 a Raimat ja no es reben novicis nous, tot i que encara n'hi ha sis fent el segon any (dos dels quals són de la Província de Lloiana). S'està replantejant el mode i futur del Noviciat, i la necessitat d'oferir l'experiència en ubicacions i formats més realistes on pugui madurar amb fondària la vocació jesuïta.

Prenoviciat. Ja el curs anterior (1967-1968), s'havia establert a Hostafrancs, en un pis de la Gran Via 325, una petita comunitat jesuïta on acollir joves que estan madurant la seva vocació. Al cap de dos anys (1969-1970) el nombre de candidats era d'onze, que feien plenament comunitat "a totes" amb quatre jesuïtes. "Comprovàvem si teníem vocació, car vivíem com si fóssim jesuïtes, amb jesuïtes". Jornada de pregària personal, estudi (la majoria estudis universitaris), vida comunitària, eucaristia, revisió de vida, activitat laboral (tots tenien alguna mena de treball, alguns a l'estiu collint fruita a Lleida), pastoral (parròquia, joves...), cura de la majoria de les tasques domèstiques. Una vida familiar i modesta (cambres amb lliteres)... Resultava una proposta de *formació per osmosi*⁴².

Noviciat. El curs 1970-1971 es converteix en Noviciat. Són sis novicis amb una comunitat de sis 'formadors'⁴³. "Els novicis s'integren dins d'una comunitat jesuïta viva, tenen la formació bàsica segons les Constitucions, però tant en les experiències pròpies del Noviciat, com en la vida de cada dia frueixen d'un contacte molt natural amb la vida de la gent. D'altra banda, el Mestre de novicis compta amb la col·laboració de diferents jesuïtes de la Província per a les sessions d'espiritualitat"⁴⁴. "Els sis jesuïtes 'formadors' eren unes persones extraordinàries i plurals (escriu, al cap de temps, un d'aquells novicis), en manera de ser i viure la comunitat. Un 'luxe' de comunitat... M'atreveixo a definir l'estil d'aquest noviciat com a 'cogestió' entre el mestre i els sis novicis"⁴⁵. **(Làmina 14)**

5. UNIVERSALISME DELS JESUÏTES DE CATALUNYA

Un total de 205 jesuïtes ja no apareixen als catàlegs catalans⁴⁶, car han estat transcrits a catàlegs de Bolívia, Bombai, Gujarat, Japó. Les províncies jesuïtes, des de sempre havien enviat a les terres de "missió" innumerable companys, alguns d'ells foren significatius en el creixement d'aquells països. En aquesta història ho hem recollit sovint⁴⁷. Es parla del s. XX com del "segles de les missions", i és ben veritat pel que fa a la dècada que estem estudiant.

El nombre de jesuïtes catalans que ja no apareixen al Catàleg català de 1969, perquè estan transcrits en una altra província, és de 205. Ara pertanyen ja definitivament a les viceprovíncies de

---

⁴² LANA O, pp. 99-102.

⁴³ Ramon Fabregat, Josep M. Agustí, Josep M. Rambla (Mestre de novicis), Jesús Renau, Ignasi Salat, Víctor Trias.

⁴⁴ RAMBLA I BLANCH, Josep M. *Companyia de Jesús - Província Aragó / Tarraconense. D'on venim.* (Notes personals. Esborrany. Datat a Cornellà i a Sant Cugat 2008 i 2010), p. 6.

⁴⁵ LANA O, pp. 103-104.

⁴⁶ Al primer terç del s. XX, el 40% dels jesuïtes de la Província eren a "missions" (Cap. 7.1,6).

⁴⁷ Fins i tot enmig dels difícils equilibris polítics d'aquells dies, diuen els historiadors, que la puixança de les missions jesuïtes a les "Reduccions del Paraguai" fou un dels elements que provocà l'extinció de la Companyia, per ordre dels borbons, que decretà el papa Climent XIV (1773).

Bolívia, 96; Bombai, 61; Gujarat, 21; Japó, 7; Paraguai, 20⁴⁸. Si els jesuïtes catalans són uns 500, pesa molt que uns altres 200 companys estiguin en els països, aleshores anomenats de “missió”, amb unes problemàtiques i cultures del tot diferents, on malden per encarnar-s’hi. A causa de la profunda amistat dels “missioners” amb els jesuïtes de Catalunya, sovint nascuda en els anys d’estudi, el record de tots ells hi és molt present. Les “Noticias de la Provincia Tarraconense” i la “Revista Jesuitas” s’omplen contínuament d’informacions, de cartes, dels projectes missioners, de les tasques de desenvolupament que tenen entre mans⁴⁹.

A Barcelona hi ha un “Secretariat de Missions” per atendre’ls tant en les seves visites a Catalunya, com cercant finançament per a multitud dels projectes. El “Secretariat de Missions” aviat evolucionarà, primer en “Missió i Desenvolupament”, i al cap de poc en “Intermón”⁵⁰. **(Làmina 15)**

6. L’ENDEMÀ DE LA CLAUSURA DEL CONCILI

“*Quid agendum*” (que cal fer?). És la gran pregunta del jove Ignasi de Loiola quan els franciscans no li permeten quedar-se a Terra Santa, on ell tenia ben clar que havia de passar-hi la vida, immergint-se en aquells llocs sants i “ajudant les ànimes”. Ara, sobtadament i inexplicablement, li canvien els paradigmes. La gran pregunta del Pelegrí: què vol Déu de mi?

El Concili va significar un radical canvi de paradigmes. La pregunta ignasiana ressona vivament entre els jesuïtes. L’endemà de la cloenda del Vaticà II (9.12.1965), el P. Arrupe proposa a la Companyia un gran *discerniment*. I per tal que tingui base ferma, s’endegarà a tota la Companyia arreu del món, un estudi sociològic de la societat a la qual cal servir, perquè, examinada tan objectivament com sigui possible, la Companyia ajusti la seva activitat a les necessitats percebudes.

6.1. Survey. Un estudi de la realitat social per tal d’arribar a conclusions pastorals operatives

El març de 1966 s’enviava des de Roma a totes les províncies del món la metodologia i les línies generals que havien de seguir els *Survey* de la Companyia. El maig, a Espanya, es fa la primera reunió dels set jesuïtes que seran els coordinadors de cada província, amb el coordinador del *Survey* espanyol, P. Tomás Zamarriego. L’estudi es desenvoluparà en tres períodes entre el 1966 i el 1969, l’última etapa inclourà l’Assemblea de Manresa (1969), encara que no es pugui considerar com a final del procés, que a Espanya resultà inacabat. La cloenda es tindrà a Roma (30.01 a 4.02.1970)⁵¹.

---

⁴⁸ Els catàlegs de cada any en guarden el record i en fan el llistat indicant el dia de transcripció a la nova ViceProvíncia i la seva adreça actual. L’any 1969 ocupen 14 pàgines del catàleg, pp. 75-88.

⁴⁹ Pel que fa a Bolívia cal atendre l’estudi de SALCEDO, Carmen. *Jesuitas en la Frontera. Crónicas personales desde Bolivia (1950-2000)*. (Madrid 2014)

⁵⁰ El fort creixement d’Intermón, en els dies de la direcció del P. Lluís Magriñà, propiciarà la integració amb “Oxfam”, que podrà multiplicar l’ajuda al Tercer Món i la capacitat d’esdevenir agent del canvi en favor dels mons empobrits.

⁵¹ BOLADO, pp. 183-185. Agraeixo al P. Lluís Recolons, un dels directius del *Survey* tant d’Espanya com de Catalunya, les seves aportacions i valoracions.

Globalment, el *Survey* esdevingué una injecció de clarividència i de realisme per a la Companyia d'Espanya.

En el *primer període* (maig 1966 a juliol 1968) es va dur a terme un ingent esforç: es realitzaren 20 informes (sobre la societat i l'Església espanyoles). Es passaren tres qüestionaris als jesuïtes (sobre aptituds i tasques; activitats i obres; i opinions; i se n'hi afegí un quart especial per als germans jesuïtes). També es va fer un estudi sobre els Catàlegs dels jesuïtes.

Fou un començament amb molta empena i dedicació, en estreta col·laboració amb especialistes en ciències socials i amb l'Església diocesana⁵². "Les tensions i les rectificacions van ser una constant durant tot el període, que va veure com els calendaris fixats eren sobrepassats contínuament"⁵³.

En un *segon període* (juliol 1968 a maig 1969) tot el procés es desmobilitza un bon xic, amb l'excepció de Catalunya i Andalusia que continuen amb bona empena. Tot i això, el *Survey* Espanyol procurà estudiar les dades recollides i treballar els informes dels qüestionaris als jesuïtes.

La disminució de la feina és atribuïble a factors diversos. Especialment al canvi de director del *Survey* d'Espanya, per malaltia. També al fet que el disseny programat era massa ambiciós i demanava més anys i feina dels previstos, mentre que el govern ordinari de la Companyia estava massa urgint per contínues i noves problemàtiques, tensions eclesials i socials, i noves situacions de crisi.

Tercer període (juny 1969 a febrer 1970). Es nomenà coordinador nacional el P. Lluís A. Sobreroca amb l'encàrrec de concloure el *Survey*. La nova coordinació impulsà la finalització dels estudis pendents⁵⁴, i organitzà una reunió dels jesuïtes d'Espanya a Manresa (26-30.11.1969)⁵⁵.

A Manresa es valoraren sobretot les conclusions del *qüestionari d'Opinions*, on quedava palès que la majoria dels jesuïtes es trobava en la línia del Concili, que mostrava el rebuig del nacionalcatolicisme, i apostava per la llibertat religiosa, els drets humans... Resultà un fòrum significatiu de les aspiracions dels jesuïtes, mostrà la situació de crisi fruit dels canvis socials i eclesials, i la necessitat de decisions valentes del govern. Féu evident la necessitat de nous estils comunitaris, de separació del lloc de treball i d'habitatge de la comunitat, i entrà en la gran pregunta sobre el sentit de la vocació jesuítica, apostòlica o clerical?

La minoria, però, demanava la invalidesa de les conclusions perquè, al seu albir, eren sociològiques i no valien per avaluar les qüestions religioses⁵⁶.

La cloenda del *Survey* General es tingué a Roma (30.01-4.02.1970), amb l'assistència del P. Sobreroca en nom de la Companyia d'Espanya.

---

⁵² Es va formar una comissió de tres laics, tres eclesiàstics no jesuïtes i tres jesuïtes. Laics: Antoni Navarro, J. M. Vilaseca Marcet i Alfons C. Comín; eclesiàstics no jesuïtes: Mn. Casimir Martí, P. Joan Trenchs (SchP) i P. Josep Massana (OFMCap); jesuïtes: P. Pere Ribas, P. J. M. Rambla i P. Santiago Thió.

⁵³ BOLADO, p. 184.

⁵⁴ Heus ací l'abundant i rica documentació confeccionada tot al llarg del *Survey*. Vuit estudis de situació de la societat espanyola (població, economia...). Dotze sobre Església i aspectes religiosos (secularització, laïcat, estructura episcopal, sacerdots, món obrer...). Diferents estudis sobre les necessitats religioses d'Espanya on queda palès que el Concili havia desplaçat la Guerra Civil com a referent fonamental dels jesuïtes.

⁵⁵ "La connexió d'aquesta Assemblea amb el *Survey*, es limità a l'aprofitament dels informes sobre els qüestionaris d'opinions passats als jesuïtes", anota BOLADO, p. 185.

⁵⁶ Aquesta Assemblea de la Companyia espanyola se celebrà quan només feia deu mesos que un grup de jesuïtes "contrareformista" decidí proposar una divisió, si més no funcional, de la Companyia. D'aquest afer dels anomenats "jesuïtes descalços" n'hauem de parlar en els següents capítols.

7. “P. PROVINCIAL, QUANTS DELS QUE ARA ORDENEM DEIXARAN LA COMPANYIA...?”

A l'església de Casp repleta de gom a gom, l'arquebisbe de Barcelona Marcelo González, ordenava un bon nombre de jesuïtes catalans (14.07.1967). En la seva homilia, amb un to mig apocalíptic i segurament impropri del moment, va fer una pregunta retòrica: “Pare Provincial, quants deixaran la Companyia dels que ara ordenem?”. Algunes persones confessaren que l'homilia els havia agradat molt. Altres es dolgueren vivament que en aquells moments hagués danyat, encara més, una ferida que l'Església arrossegava, a Barcelona, a Espanya i a l'Occident.

Les sortides podien tenir múltiples inicis. En el desencís per la manca de radicalitat del projecte de la Companyia (i potser l'esperança que oferia la militància als nous petits partits polítics radicals que havien conegut en la seva feina en barris i el món obrer). També podien ser causades per processos d'enamorament, d'uns joves amb una gran capacitat d'estima i potser, alguns d'ells, amb un procés de maduració afectiva deficient. Hi podria incidir en alguns casos un deteriorament de la pròpia fe, a vegades nascuda en ambients tan diferents dels actuals, davant de cosmovisions potents amb què mai no havien comptat.

Sigui el que sigui era molt dolorós anar veient la sagnia constant de companys tan estimats, en els informatius interns de la Província. Sortosament la sortida de la Companyia no es portava amb els secretismes d'anys enrere. Els companys podien haver estat al corrent de la crisi i fins i tot celebrar el comiat comunitàriament en una eucaristia i un àpat plens de tots els gustos agre dolços, on sovint el que deixava la Companyia agraiïa amb una immensa estimació tot el que havia rebut de l'Orde i dels companys.

8. ASSEMBLEA 1969, “LA URGÈNCIA DELS PROBLEMES”

“Fa temps que em preocupa que davant la *urgència dels problemes*, no disposem de prou temps per reflexionar-hi conjuntament”, deia el P. Provincial en convocar l'Assemblea de Província. I continuava: “mai com ara no ha sentit tant l'Església la necessitat d'apropar-se... a la societat que ens envolta... i d'encalçar-la en el seu ràpid i continu canvi”; mostrava la seva inquietud per “les ruptures dels últims segles entre l'Església i la civilització profana”.

El P. Enric Rifà, al cap de dos anys del seu provincialat, va tenir la gosadia de convocar la primera Assemblea de Província de la història⁵⁷ (01.06.1969). Es tingué a Manresa, en dues sessions, a la Cova de Sant Ignasi, *lloc fundant* de la Companyia⁵⁸.

L'Assemblea havia de ser “consultiva”, però el P. Provincial avançava: “compreneu que la meva intenció i el meu desig en mobilitzar tantes energies, és que tot aquest treball resulti autènticament eficaç”. Es pretenia “posar en marxa un procés de reflexió i planificació sobre les nostres actituds i activitats apostòliques, per arribar a decisions concretes”⁵⁹.

---

⁵⁷ Una Assemblea permetia una agilitat, que no era possible, en aquells temps, a les *Congregacions Provincials*.

⁵⁸ Novament ens cal agrair la informació rebuda de L. Recolons. Vegeu AESI, TARR 251 [169.3 Assemblees de Província].

⁵⁹ Som al temps en què l'Església d'Espanya ha endegat una fonda reflexió que culminarà en l'Assemblea Conjunta de bisbes i sacerdots (1971).

Estigué constituïda per 32 jesuïtes escollits per votació (20 sacerdots, 6 germans i 6 escolars), més 15 elegits pels Provincial que, amb ell mateix, sumaven 48 membres. La Comissió la formaren els PP. Xavier Adroer (nomenat per organitzar tot el procés), Lluís Recolons (coordinador del Survey a Catalunya) i quatre elegits (per les Comissions de Ministeris i el Secretariat dels Germans jesuïtes) J. M. Rambla, P. Ribas, S. Thió i R. M. Torelló.

Primera sessió (30.10 a 02.11)

La trobada volia crear un clima de mútua confiança. El primer dia no va voler entrar en punts difícils, però de seguida es van manifestar, mostrant “el que tots intuïem, que hi ha un fort desco-neixement mutu dels que treballen en camps diferents, que jutgem els altres amb duresa... L’As-semblea ha possibilitat la capacitat de dialogar i de confrontar serenament els nostres punts de vista, moltes vegades oposats pel fet d’estar exercint el nostre apostolat en ambients molt diferents”⁶⁰.

El tercer i el quart dia foren dedicats als documents preparats per la Comissió. Però ben aviat alguns manifestaren preocupació perquè els *temes de fons*, que són a la base de l’apostolat dels jesuïtes, no eren prou tractats. Per això s’encarregà la preparació d’un document sobre els “proble-mes de base”, a treballar a la segona sessió⁶¹.

Segona sessió (26 a 29.12)

La segona sessió pogué treballar els documents dels quatre sectors: Social, Intel·lectual, Col·le-gis, Pastoral. Tots quatre eren escrits amb una gran valentia davant la situació actual. El document d’Apostolat Social va ser aprovat gairebé unànimement, avalant l’activitat missional del sector so-cial. També per majoria foren aprovats l’Intel·lectual i el d’Ensenyament. El document Pastoral no es pogué treballar prou (insistia en els aspectes missioners de la nostra pastoral i en la preocupació pels no-creients) i es deixà en mans de la “comissió de ministeris”.

Aquesta segona sessió pretenia dedicar una jornada als “problemes de base”, però absorbiren una bona majoria del temps, amb una confrontació forta, que propicià una realista comprensió de la diversitat dels jesuïtes de Catalunya. Es debateren una sèrie de problemes: Companyia d’obres o Companyia de comunitats, obediència i crisi d’autoritat, pastoral i missió, l’institucional i el procés de secularització, etc. “Més enllà de les opinions personals, predominava en tots un desig sincer de buscar la veritat, d’investigar amb discreció d’esperits els nous signes dels temps”, deia el P. Ferrer Pi al final del seu segon informe⁶².

El que va agafar temps, postures polèmiques i vivament enfrontades, fou el debat dels “proble-mes de base”. En fem una molt breu síntesi.

Problemes de base, un document de 17 pàgines

El document comença amb les següents paraules: “Les situacions tenses i conflictives

---

⁶⁰ Seguim en bona part l’informe: *Comunicado del P. Ferrer Pi, presidente de la primera sesión de la Asamblea, sobre el desarrollo de dicha primera sesión. Ídem: Comunicado de la segunda sesión...*

⁶¹ En el període entre les dues sessions prepararen el document “Problemes de base”: els PP. J. M. Borri, J. O. Cardús, J. M. Rambla i J. Manuel Udina.

⁶² *Comunicado del P. Ferrer Pi, presidente...*

caracteritzen sovint l'acció apostòlica de la nostra Província". Precisament per això, la sessió anterior de l'Assemblea havia demanat un esquema dels grans temes en debat. La *Comissió* s'ho prengué molt a fons i confeccionà un document de cinc capítols i de 17 pàgines. Això sol ja mostra la impossibilitat que fossin tractats tots en la darrera sessió de l'Assemblea.

Hi confluïen tots els grans problemes i preguntes que s'havien començat a manifestar en la dècada dels seixanta que ara acaba.

1. Què vol dir "apostolat"? Per a tothom, l'apostolat és l'extensió del Regne de Déu. Això no obstant, per a alguns, això implica cercar una unió intensa amb Déu, dedicant-se a la pròpia santificació i al creixement espiritual. Per a d'altres, en canvi, significa treballar activament al costat de Déu per construir un món basat en la fraternitat, la justícia i la llibertat. És precisament en aquest esforç transformador on la persona es troba amb Déu, fins i tot, si no sempre en té una consciència plena.

Així doncs, alguns emfasitzen la transcendència de Déu i la primacia de la pregària. D'altres, en canvi, descobreixen que és Déu mateix qui surt al nostre encontre en la *humanitat* de Crist i en el contacte compromès i entregat al món. I tot plegat condueix a la pregunta pel concepte de Déu que tenim, pel sentit del ministeri sacerdotal i per la prioritització de "pastoral" o de "missió fronterera".

2. Pobresa i evangelització. A la Companyia, ningú qüestiona la importància de seguir Jesús "pobre i humil", i la "predicació en pobresa". La veritable qüestió rau en com s'entén "pobresa evangèlica". ¿S'ha de prioritzar la pobresa com a pràctica ascètica personal, o bé s'ha d'accentuar l'opció preferent per aquells que reben la Bona Notícia de Jesús, la "pobresa dels pobres"? Només una Església pobra i dels pobres podrà ser un veritable sagrament de Crist en el món. Aquesta reflexió obliga a reavaluar les obres, institucions i mitjans d'apostolat de la Companyia.

3. Interpretació de la societat, sovint força equívoca, entre els uns i els altres grups de l'Assemblea. De rerefons hi ha dues propostes per al canvi vers un món més just. Una més evolucionista que procura anar superant progressivament els desajustos de la societat. I una segona més radical, que arribà en alguns fins a la "lluita de classes" com a motor de la història. La pregunta, ¿com s'hi situen els jesuïtes de Catalunya, en nom de l'extensió del Regne de Déu?

4. En la societat secular on comencem a viure, els jesuïtes han de posar llum sobre un munt de qüestions interrelacionades. Citem-ne algunes. La Companyia és un orde *clerical* de preveres, o una vida religiosa *apostòlica*; per tant, prioritat de la sacramentalització o de la missió fronterera? Volem portar el futur de la nostra missió vers una *Companyia d'obres* o vers una *Companyia comunitat de comunitats*? La societat actual empeny vers obres grandioses amb una forta institucionalització, nivell tècnic i amb mitjans molt qualificats i costosos. Com s'hi situa la *missió en pobresa*? A més cal sumar-hi els processos imparables vers la no confessionalitat de les obres que dirigim.

5. Obediència i crisi d'autoritat. El document proposa que s'analitzi la realitat del concepte "autoritat" a la societat, l'Església i la Companyia, en moments d'alta valoració de la democràcia i de la secularitat, quan en temps recents l'autoritat s'havia presentat força sacralitzada. "En altres paraules –diu el document– hom podria preguntar si la Companyia ha de ser un cos amb línies i contorns fixos i ben delimitats, o més aviat un "planter" d'iniciatives, d'intents, de camins... en una misteriosa i difícil, però no per això menys real, comunitat d'esperit".

Són tots ells temes en debat a la Companyia a l'Occident, a la Societat i a l'Església, plantejats d'una manera o altra a diferents fòrums. A l'Església espanyola a l'Assemblea Conjunta de bisbes i capellans, a Barcelona a l'Assemblea de capellans de l'arquebisbat...

La Companyia les entomarà vivament a la pròxima Congregació General XXXII (02.12.1974 a 07.03.1975) i continuarà treballant-hi en les següents Congregacions.

Conclusions operatives? O engegar i facilitar "processos"?

El Provincial en convocar l'Assemblea desitjava que tantes energies mobilitzades poguessin "arribar a decisions concretes". No s'hi va arribar, però com el mateix Provincial havia desitjat va "posar en marxa un procés de reflexió i planificació sobre les nostres actituds i activitats apostòliques". Més que "opcions operatives concretes", engegà o facilità "processos". Heu-ne ací un bon resum:

"Repensar i viure el carisma religiós des de la realitat secular; potenciar una relació d'escolta del món (importància de la tasca intel·lectual); opció pel món obrer (que aleshores era el món dels "pobres"); desenrotllar una presència fronterera en la societat (món obrer mitjançant la MO, món universitari mitjançant la MUINSI⁶³, donat que es compta amb un grup molt nodrit de jesuïtes en ambdós camps); aportació del carisma ignasià (renovació dels Exercicis); identificació de la pobresa amb el treball, per a guanyar-se la vida; potenciar la socialització de l'escola i de l'ensenyament (potenciant la línia social a les escoles clàssiques, fent-nos presents a escoles de barris, crear horari nocturn a les escoles, etc.); animar la renovació comunitària no solament de les comunitats petites; consciència de la necessitat del redreçament de Catalunya i de l'aportació que pertoca a la Companyia"⁶⁴.

9. CLOENDA: "DOS MODELS"

Al llarg dels deu anys que estudien els capítols 12 i 13, hom ha anat prenent consciència de *dos models* d'Església, de Societat, de Companyia, d'espiritualitat, de missió...

En els capítols següents veurem com les Congregacions Generals 32 a 34 entomen aquesta suposada dualitat: "La missió de la Companyia de Jesús avui és el servei de la fe, del qual la promoció de la justícia és una exigència absoluta. Perquè la reconciliació amb Déu exigeix la reconciliació de les persones entre si"⁶⁵.

Sempre seria més fàcil afirmar un aspecte i minoritzar l'altre⁶⁶. Potser la creu i la glòria de la Companyia hauria de ser l'esforç per reconciliar paràmetres que apareixen com a contraris. En el seguiment de les Congregacions Generals, a Catalunya, el *Centre d'Estudis Cristianisme i Justícia* (ho veurem també), voldrà col·laborar a soldar aquests dos paràmetres que es manifestaven oposats: *Cristianisme i Justícia*, mostrant com *l'un subsisteix en l'altre* (perichoresis), encara que, lamentablement, massa sovint hagin viscut divorciats.

Amb aquest alè, el capítol següent començarà un nou volum: la *tercera part* d'aquesta *Història dels Jesuïtes de Barcelona (1815-2000)*.

---

⁶³ Missió Universitària en Institucions no jesuïtes.

⁶⁴ RAMBLA, p. 5.

⁶⁵ CG 32, Decret 4, n. 4.

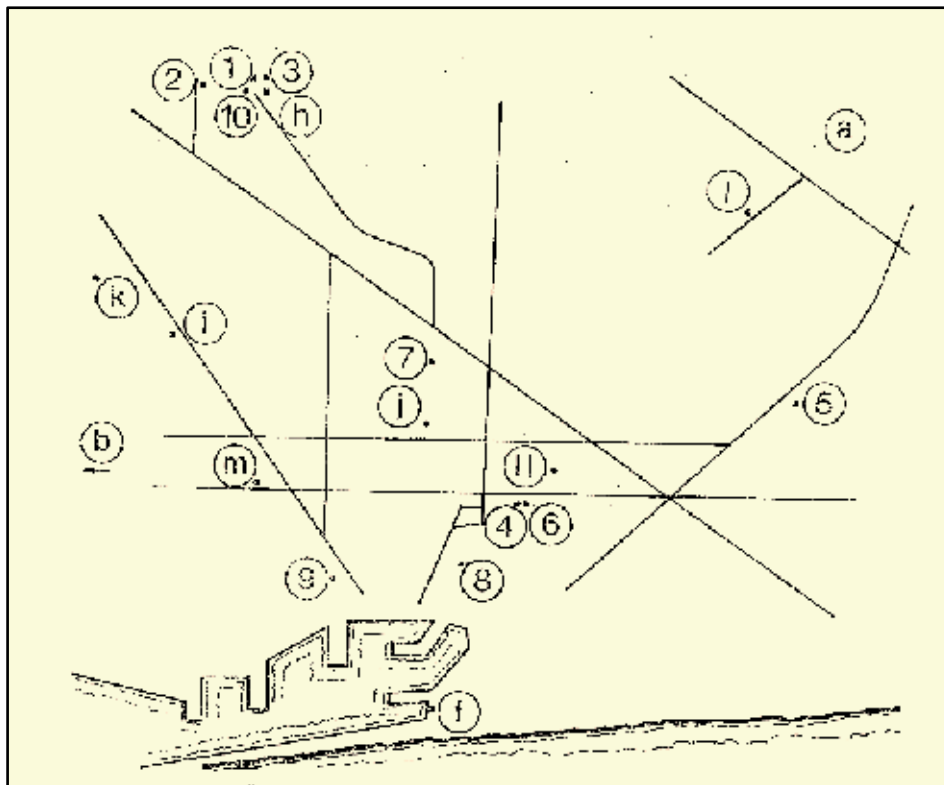
⁶⁶ Ja el Concili de Calcedònia (451), fou l'esforç per afirmar alhora la plenitud de la Divinitat del Crist i la plenitud de la seva Humanitat. I molt abans St. Ireneu (130-202) s'esforçava a conjugar dos elements que poden semblar contraris: "la glòria de Déu és que l'home visqui en plenitud; i la vida de l'home és la visió de Déu".

Làmina 1. Manifestació de capellans. Sortida de la Catedral cap a la Prefectura de Policia de Via Laietana, on els "grisos" els apallissaran amb contunència.

Làmines 2 a 6. El P. General Pedro Arrupe que conduí l'*aggiornamento* que demanava el Concili. Els provincials Pere Ribas i Enric Rifà que en saberen entomar els reptes. Els PP. Víctor Codina (en el Sínode de l'Amazònia amb el Papa Francesc) i Joan Torres Gasset, Delegats Provincials de Formació i Social.

- 1 Institutum Químico et Coll Maius Universitarium (Químico).
- 2 Schola Sup Administr et Direc Negot (Esade).
- 3 Collegium Sti. Ignatii (San Ignacio).
- 4 Collegium Sni. Cordis (Caspe).
- 5 Coll et Schol Techn Profess Sti. Petri Claver (Clot).
- a Statio (Verdún)
- b Statio (Bellvíngue).
- c RUBI - Statio.
- d SABADELL. — Statio (Torre Romeu).
- e TARRASA. — Statio.
- 6 Residentia Maior Sni. Cordis (Lauria).
- 7 Residentia Congre. Marian. (Rosellón).
- 8 Residentia BMV a Victoria (Palau).
- i Statio "Stella Maris" (Barceloneta).
- 9 Paroecia Sti. Petri Claver (Paralelo).
- 10 Resid et domus exerc Sti. Ignatii (Sarrià).

- 11 LERIDA. — Residentia Christi Regis.
- 12 MANRESA. — Residentia et dom exerc (Santa Cueva).
- 13 RAYMAT. — Collegium NN
- g RAYMAT. — Statio.
- 14 ROQUETAS. — Specula Iberi.
- 15 SAN CUGAT. — Coll Max NN et Fac Theol et Phil.
- h Coetus theologorum (Resid. Javier).
- i Coetus theologorum (Sans).
- j Coetus theologorum (C. Valencia).
- k Coetus theologorum (Collblanch).
- l Coetus theologorum (Aragoneses).
- ll Coetus theologorum (Bolivianos).
- m Coetus candidatorum (Hostafranchs).
- 16 TARRAGONA. — Paroecia Sti. Ioseph (Torreforta).

Làmina 7. Dos retalls del Catàleg de 1970, p. 4 i 5.

Compta 16 comunitats a Catalunya.

De les Comunitats 5, 8 i 13 en depenen 7 "statio".

De la 15 (Sant Cugat) depenen els 7 "coetus" d'estudiants.

Làmines 8 a 11. La Comunitat d'estudiants del c. Joventut 50 a l'Hospitalet caricaturitzada per un dels seus membres, J. M. Queralt, mirant d'assenyalar algun tret simpàtic de cadascun dels companys.

Alguns dels jesuïtes joves en una sortida de descans

La Casa de la Marquesa, guanyada per al barri per les lluites de l'Associació de veïns, on la comunitat mirava de col·laborar.

La Parròquia de Sant Ramon de Collblanc formà una notable "comunitat popular" a la qual des del primer moment col·laboraren estretament els jesuïtes i les monges de la Companyia de Maria del barri.

Làmines 12 i 13. La petja de la Missió Obrera de Terrassa encara és estimada al cap de seixanta anys. Festa de col·locació d'una placa al temple d'Ègara, una més de l'*Itinerari de la Memòria Històrica* que va assenyalant aquella ciutat.

Làmina 14. Tancat el Noviciat de Raimat, se n'obrí un altre amb un tarannà nou, responent a les noves sensibilitats de l'Església i de la Companyia. A la foto, els novicis Enric Puig, Xavier Rodríguez, Jesús Lanao, José Antonio Yoldi, Rafael García Mora.

139 Sierra Francisco J.	Iap 30 oct 1958	Katorikku Kyokai Sunayama-machi 2-9-19 IWAKUNI-SHI, Yamaguchi Ken - Japón	154 Vilardell Oscar	Bol 21 iun 1967	Ierco CHARAGUA (Santa Cruz) Bolivia
140 Solagrán Angel	Bomb 12 mar 1956	ut supra n.º 44	155 Villalba Antonio	Bol 21 iun 1967	ut supra n.º 18
141 Solé José	Iap 1 sep 1962	Katorikku Shingakuin Seki-machi 2-191 Nerima-ku - TOKYO JAPON	Scholastici		
142 Sopeña Federico	Bomb 2 febr 1961	De Nobili College POONA 14 - INDIA	156 Alaix Ramón	Bol 21 iun 1967	Av. del Jardán, 8 (Hosp. S. Rafael) BARCELONA 16
143 Sugrañes José	Bol 21 iun 1967	ut supra n.º 12	157 Bach Luis	Bol 21 iun 1967	ut supra n.º 15
144 Suriá Carlos	Guj 12 mar 1956	Ankalpur Calvary ANKLAO - Kaira Dt INDIA	158 Barnadas José	Bol 21 iun 1967	ut supra n.º 12
145 Tílló Alfredo	Bomb 12 mar 1956	ut supra n.º 86	159 Cabanach Eduardo	Bol 21 iun 1967	ut supra n.º 15
146 Torras Francisco	Bomb 12 mar 1956	Fairfield University FAIRFIELD-06433 - U.S.A.	160 Casanova Luis	Bol 21 iun 1967	ut supra n.º 18
147 Travesa Jaime	Guj 15 aug 1956	Catholic Church RAJKOT, Saurashtra INDIA	161 Cascales Carlos	Bol 21 iun 1967	Apartado 189 ALICANTE
148 Trías Jorge	Bol 21 iun 1967	ut supra n.º 34	162 Cortadellas Juan	Bol 21 iun 1967	ut supra n.º 18
149 Valls Ramón.	Iap 6 febr 1966	Katorikku Kyokai Kotoshiba-cho 1-1-59 UBE-SHI, Yamaguchi-Ken Japón	163 Coy Juan José	Bol 21 iun 1967	Cadarso 18 MADRID 8
150 Velasco Francisco	Bol 21 iun 1967	ut supra n.º 24	164 Esquirol Miguel	Bol 21 iun 1967	Rio Hondo 1 MEXICO 20 D.F. Mejico
151 Vidal Alberto	Paraq 31 iul 1958	ut supra n.º 25	165 Fz. Henestrosa José M.º	Bol 21 iun 1967	Margenet 33 BARCELONA 17
152 Viquer Trinidad	Bomb 15 aug 1962	ut supra n.º 1	166 G.ª-Tornel Carlos	Bol 21 iun 1967	ut supra n.º 18
153 Vilajosana Salvador	Bomb 12 mar 1956	ut supra n.º 42	167 Gausset Antonio	Bol 21 iun 1967	ut supra n.º 34
			168 Márquez Jesús	Bol 21 iun 1967	ut supra n.º 34

Làmina 15. El Catàleg de 1969 compta 205 jesuïtes originaris de Catalunya transcrits als catàlegs de Bolívia, Bombai, Gujarat i Japó, principalment. Ocupen 14 pàgines, de les que copiem les pp. 84 i 85. El contacte i col·laboració de la Província amb tots ells sovint és molt estret.

PRINCIPAL BIBLIOGRAFIA I FONTS UTILITZATS

Inclou els títols del vol. I, ampliat amb els nous llibres i documents consultats per aquest vol. II.

- AHSIC. ARXIU HISTÒRIC DE LA COMPANYIA DE JESÚS DE CATALUNYA. Caixes diverses [Actualment a l'Arxiu de la Companyia d'Espanya a Alcalà. AESI, A] *Historia Domus Residentia Barcinonensis. Litterae Annuae Residentia Barcinonensis*
- ALBERDI, Ramon. *Dorotea de Chopitea i de Villota, 1816-1891*. (Barcelona 2009)
- ALEGRE, Jacinto. *El P. Luis Ignacio Fiter, S. J.* (Barcelona 1929)
- ÁLVAREZ BOLADO, Alfonso, *Para ganar la guerra, para ganar la paz. Iglesia y Guerra Civil: 1936-1939*. (Madrid 1995)
- La Compañía de Jesús en España, entre 1936 y 1989*. Revista *Estudios Eclesiásticos* 2001, pp. 145-191 i 383-436
- ÁLVAREZ BOLADO, A y ALEMANY BRIZ, J. J. *Gabriel Palau S. J. y la Acción Social Popular* (Madrid, *Miscelánea Comillas* 72 (1980), pp. 123-178)
- AMAT, Jordi. *Un país a l'ombra. Vida de Josep Maria Vilaseca Marcet (1919-1995)*. (Barcelona 2015)
- ANCORA, Revista mensual de las Congregaciones Marianas (Barcelona)
- APOSTOLADO DE LA ORACIÓN. *La historia del Apostolado de la Oración. 170 años: 1844-2014*. (Roma 2014)
- ARSI. ARCHIVUM ROMANUM SOCIETATIS IESUS
- AYMAR, Jaume. *L'Església dels jesuïtes del carrer de Casp, síntesi de "revival" i solucions eclèctiques*. Revista *Sumari* (Associació Antic Alumnes Casp), n. 59 (1980) 15-20. Reproduït a *Memòria del Centenari del Col·legi* (Barcelona 1981), 77-82.
- L'edifici per fora i per dins (1880-1902)*. Ídem Revista *Sumari*, n. 60 (1981) 8-13. Reproduït també a *Memòria del Centenari*, 72-76
- L'arquitecte Joan Martorell i Montells, mestre d'Antoni Gaudí*. Tesi doctoral, Universitat de Barcelona 1993. (Especialment pàgs. 69-72, 266 i 384-388)
- AURELL, Jaume. *La formación de un gran relato sobre el Opus Dei*. Revista *Studia et Documenta* n. 6 (2012), pp. 242-250 (*Recelos de las Congregaciones Marianas*)
- BALSELLS, A. (ed.). *Història de Catalunya* (Barcelona 2004)
- BATLLORI, Miquel. *Ambientación histórica y cultural de 1900*. (Razón y Fe, n. 1.000, Madrid 1981, pp. 138-147)
- Ignasi Casanovas i Frederic Cliscar*, a MONTSERRAT, J. i CASANOVAS, P. (eds). *Pensament i filosofia a Catalunya*. (Barcelona 2003)

- Del Vuit-cents al Nou-cents. Obra Completa, vol XVI.* (València 2002)
 [Amb les sigles E. A. s. i.]. *Los Jesuitas en el Levante Rojo, 1936 – 1939.*
 (Barcelona, sense data [per altres fonts sabem que és de 1942])
- BASSEGODA NONELL, Juan. *El Gran gaudí.* (Barcelona 1989)
La centenaria Iglesia de los jesuitas, ejemplo de la arquitectura bizantina.
A La Vanguardia, 31.10.1983, p. 14. (Barcelona)
- BENGOECHEA ECHAONDO, Soledad. *El Catolicisme social a Catalunya (finals dels segle XIX - 1919).* A *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, 1998, Vol. 9, p. 129-148,
- BENET, Josep, *Maragall i la Setmana Tràgica* (Barcelona 1963)
- BENÍTEZ I RIERA, Josep M. *Jesuïtes i Catalunya* (Barcelona 1996)
- BIBILONI. *Biografía de los PP. y HH. de la Compañía de Jesús sacrificados por Cristo en 1936 y 1937.* (Barcelona, sense data)
- BLANCO TRÍAS, Pere. *Fichas históricas del Colegio del Sagrado Corazón*, s. d. (AHSIC, B.A.P. 320)
- BRUNET, Manuel. *Actualidad del P. Claret* (Vic 1953)
- CASANOVAS, Ignasi. *El nostre estat social. Comentari a la revolució de juliol* (Barcelona, 1910)
- CATÀLEGS PROVÍNCIA D'ARAGÓ
- CATÀLEGS PROVÍNCIA D'ESPANYA
- CATÀLEGS PROVÍNCIA TARRACONENSE
- CEAE. CARTAS EDIFICANTES DE LA PROVINCIA DE ESPAÑA
- CEPA. CARTAS EDIFICANTES DE LA PROVINCIA DE ARAGÓN
- CENTRO NUESTRA SEÑORA DEL CARMEN Y SAN PEDRO CLAVER PARA OBREROS. *Reseña histórica y estado del personal en el año 1902.* (Barcelona 1902)
- CREIXELL, Joan. *San Ignacio de Loyola. Estudio crítico y documentos.* Vol 1, *Vida.* Vol 2, *Gloria Póstuma.* (Barcelona 1922)
La espada de S. Ignacio. (Barcelona 1931)
- G. E. I. (ed). *Escritos esenciales de jesuitas del s. XX.* (Madrid 2023)
- COLEGIO DEL SAGRADO CORAZÓN DE JESÚS - Barcelona [Álbum de fotos]. (H. Tourte & M. Petitin, Editeurs. 53 Rue Gide, Levallois, Paris, ca 1920)
- [ANUARI] CONGREGACIÓN DE LA INMACULADA VIRGEN MARÍA Y SAN LUIS GONZAGA (Barcelona, 1887 a 1970. [Sovint és citat com a *Catàleg*, car l'inclou]
- CONGREGACIÓN DE LA PURIFICACIÓN DE NUESTRA SEÑORA Y SAN FRANCISCO DE BORJA, Barcelona 1905-1955. (Barcelona 1955)
- CIRICI PELLICER, Alexandre. *Barcelona pam a pam* (Barcelona 1971)
- CORTS I BLAI, Ramon. *La Qüestió Catalana en l'Arxiu Secret Vaticà (1875-1923)* (Barcelona 2017)
- CENTRE RESTAURACIÓ BÉNS MOBLES DE CATALUNYA. *Església del Col·legi del Jesuïtes del c/ Casp de Barcelona* (Valldoreix 1999)
- CREIXELL, Juan. *San Ignacio en Manresa* (Barcelona 1914)
- DD. AA. *Diccionario histórico de la Compañía de Jesús.* (Madrid 2001)

- Diccionario Ráfols de artistas de Cataluña, Valencia y Baleares*, vol II (Barcelona 1980)
- El escultor D. Juan Flotats y Lluiciá. A Revista Ilustrada Jorba* (Manresa juliol 1918)
- ESADE, 50 anys inspirant futurs* (Barcelona 2010)
- ICI. Recull Històric, 1927-1997* (Barcelona 1998)
- Memòria del Centenari del Col·legi del Sagrat Cor de Jesús (Casp), 1881-1981* (Barcelona 1982)
- ESTRUCH, Joan. *L'Opus Dei i les seves paradoxes: un estudi sociològic*. (Barcelona 1993)
- FÀBREGAS, Pere A. *Arrels d'un futur. Una història de ESADE y de la Asociación de Antiguos Alumnos*. (Barcelona 2004)
- FLOTATS I VERDURA, Josep M. *Els Flotats, una nissaga d'escultors modernistes*. A *El Sol d'Aubó*, n. 9 (Canet 2004)
- FIGUEROLA, Pere J i MARTÍ BONET, Josep M, *La Rambla. Els seus convents. La seva història*. Catàleg Monumental de l'Arquebisbat de Barcelona, vol VI/2 (Barcelona 1995)
- FITER, Lluís I. *Historia y novena de Ntra. Sra. de Meritxell*. (Barcelona 1921). Es tracta d'una segona edició del llibre *Historia y novena de Nuestra Señora de Meritxell... escrita per un novici de la Companyia de Jesús*. (Barcelona 1874)
- Breve idea de la Congregación y sus Academias y cuadro sinóptico general* (Barcelona 1899) L'opuscle fou inclòs en el Catàleg de 1892
- FRIAS, Lesmes. *Historia de la Compañía de Jesús en su Asistencia de España (vol I, 1815-1835, Madrid 1923; vol II, 1835-1868, Madrid 1944)*
- IGLESIAS, Narcís. *Epistolari de l'Oficina Romànica* [en bona part de J. Calveras], (Barcelona 2007)
- IUVENTUS [Òrgan de les CC. MM. de Catalunya i Balears]. 1922-1936.
- LANAO CLAVERA, JESÚS. *Mis memorias. Antes de que se me olvidé todo*. (Barcelona 2023)
- LIBRO DE CONSULTAS (1939-1984, de la Residència de Llúria 13). AESI, A LOP, Miquel. *Records Ignasians a Barcelona*. (Edició en català i castellà, Barcelona 2006)
- P. Hyacinthi Alegre Pujals. Positio super Vita, Virtutibus et Fama sanctitatis* (per al procés de beatificació i canonització), Barcelona 2003
- Jacint Alegre. Un gegant de la caritat*. (Català i castellà, en espera d'impressió)
- LLEDÓ MAS, Sergio. *Carles Flotats. Un escultor catalán para la Semana Santa crevillentina*. (Crevillente, Semana Santa 2007)
- LLORCA, Bernardino. *Juan Guim Molet*. (Barcelona 1979)
- MANENT, Albert i RAVENTÓS, Josep. *L'església clandestina a Catalunya durant la Guerra Civil (1936.1939)*. (Barcelona 1984)
- MARCET, Pere. *El Col·legi dels Jesuïtes de Casp, 1881-2006* (Barcelona 2007)
- MARCH, José M. *La Real Capilla del Palau en la ciudad de Barcelona* (Barcelona 1955)

- MARGENAT, Josep M. *Los límites del consenso en 1937*. Revista *Proyección*, pp. 185-194. (Granada 2024)
- MARTÍ, Casimir. *L'Integrisme a Catalunya, 1881-1888* (Raco.cat 1994)
- MONREAL, R., PRATS, J., CORTÉS, L. *Del "Catecisme de la Sagrada Família" a les actuals Comunitats de Vida Cristiana*. (Barcelona 1997)
- MONTERO MORENO, A. *Historia de la persecución religiosa en España*. (Madrid 1999, 3a edició - reimpressió)
- MUNNER, Vicente. *El Oxigenógeno Munner y sus ventajas*. A *Asociación Española para el progreso de las ciencias, sección tercera, ciencias físico-químicas* (ca. 1930), pp. 131-161. [Arxiu particular de l'Autor]
- NOTICIAS DE LA PROVINCIA DE ARAGÓN
- NOTICIAS DE LA PROVINCIA TARRACONENSE
- NÚÑEZ, Alberto. *Como el grano de mostaza. Fundación y consolidación de ESADE desde una mirada jesuita*. (Barcelona 2025)
- OCHAMANDARENA, José. *Catálogo Provincia de España 1815-1863*. (Madrid 1907). [AHSIC en conserva un exemplar]
- PERSEVERÀNCIA (revista de l'*Obra d'Exercicis Parroquials*), des de l'any III (1926)
- PIN I SOLER, Josep. *El Temple de la Sagrada Família. L'arquitecte Gaudí*. A *La Veu de Catalunya*, 15.11.1905, pàgs. 1-2. (Barcelona 1905)
- PUIG, Ignacio. *San Ignacio de Loyola y Barcelona*. (Barcelona 1955)
- PUIGGRÓS, Joan. *Treinta meses de catacumbas (Recuerdos)*. Inèdit, (s. d.), noranta-sis folis mecanografiats (AHSIC).
- PUIG-PEY SAURÍ, Joan. *L'edifici de la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona*. (Barcelona 2014)
- RAMBLA I BLANCH, Josep. *Companyia de Jesús - Província Aragó / Tarracónense. D'on venim*. (Notes personals. Esborrany. Datat a Cornellà i a Sant Cugat 2008 i 2010)
- REGISTRE DE LA PROPIETAT n. 1 de Barcelona
- REVISTA POPULAR. (Barcelona)
- REVUELTA, Manuel. *La Compañía de Jesús en la España contemporánea*. Vol I, II i III. (Madrid 1984, 1991 i 2008)
- Los jesuitas en España y en el mundo hispánico*, p. 365. A EGIDO, T. (coord.). (Madrid 2004)
- RICART, Josep. *EGARA, una parroquia obrera bajo el franquismo, 1963-1977*. (Terrassa, 1978)
- RIERA, Francesc. *Manresa Ignasiana - 500 anys* (Barcelona 2021)
- RIQUER, Borja de. *Francesc Cambó* (Barcelona 2022)
- RODRÍGUEZ I POVEDA, M., MIRÓ TORRES, J., CAMÓS CABECERAN, J. *Cent anys de tasca educativa i cultural, 1904-2004 [Escola Joan Pelegrí, Centre i Ateneu Montserrat, Hostafrancs]*. (Barcelona 2004)
- ROGLAN, Joaquim. 1958-1998, ESADE 40 anys. (Barcelona 1998)
- RUIZ AMADO, Ramon. *El P. Luis I. Fiter, S. J.* (Barcelona 1903)
- SAGARRA, Josep M. de. *Memòries I* (Barcelona 1981)

- SANZ DE DIEGO, Rafael María. Articles sobre els PP. *Antoni Vincent i Gabriel Palau* (Real Academia de la Historia - Biografies, <https://dbe.rah.es/>)
- SAYRACH, Manuel. *Pas a pas, camí de l'alba: "memòria" de l'Acadèmia de Llengua Catalana*. (Barcelona 2007).
- SARDÀ i SALVANY, Fèlix. *El Rdo. P. Fermín Costa y Colomer*. Revista Popular Barcelona, 1984 (1) 243-245
- SOSPEDRA I BUYÉ, Antoni. *El Padre Vallet*. (Barcelona 1995)
- SUBIRACHS BURGAYA, Judit. *L'escultura del segle XIX a Catalunya, del romanticisme al realisme*. (Barcelona 1994)
- TERA, Eloi de. *Un escultor oblidat: Eduard B. Alentorn (1855-1920)*. RACBASJ, *Butlletí XXII-XXIV*. (Barcelona 2009-2010)
- UDINA I MARTORELL, Frederic. *El P. Vergés, S. I., Apòstol de la joventut. La Congregació de la Immaculada, 1923-1953*. (Barcelona 1995)
- VERDOY, Alfredo. *Los bienes de los jesuitas*. (Madrid 1995)
- VILA, Ignasi. *Barcelona y la Restauración*. (Manuscrit. Arxiu de l'Autor)
- Los jesuitas en la Rambla de Barcelona*. (Barcelona 2013)
- La Compañía de Jesús en Barcelona (1600-1659)*. (Barcelona 2018)
- La Restauración de la Compañía de Jesús en Catalunya 1815-1835*, a VERDOY, A. *Restauración de la Compañía en España*. Pàg. 201-278. (Madrid 2020)
- VILANOVA i VILA-ABADAL, Francesc. *Barcelona, gener 1939. La caiguda* (Barcelona 2023)
- VICTORI I COMPANYYS, Lluís. *L'Institut Químic de Sarrià*. (Barcelona 2005)
-

Animem tots aquells que han tingut la sort de tenir aquest llibre entre les mans a endinsar-s'hi amb ànim generós i despert.

La seva estructura, l'excel·lent redacció, figures i làmines, ajudaran a conèixer la història de la Companyia de Jesús a Catalunya i a l'Espanya del segle XX.

I a sentir, amb el cor palpitant, els canvis i les apostes que els jesuïtes han anat fent al llarg d'aquest temps, amb l'objectiu de continuar essent fidels al seu carisma, al seu mode de procedir i a la seva missió.

Imprescindible, doncs, aquesta segona part de la història dels jesuïtes a Barcelona, per endinsar-se, amb tot el rigor i veritat, en l'ésser i en l'esperit de la Companyia de Jesús d'ara i de sempre.

Alfredo Verdoy. Del pròleg del llibre.